

**GELAGAT KEPATUHAN ZAKAT PENDAPATAN GAJI
DI KALANGAN KAKITANGAN AWAM PERSEKUTUAN
NEGERI KEDAH**

KAMIL MD. IDRIS

UNIVERSITI UTARA MALAYSIA

**SEKOLAH SISWAZAH
(GRADUATE SCHOOL)
UNIVERSITI UTARA MALAYSIA**

**PERAKUAN KERJA/DISERTASI
(Certification of Dissertation Wprk)**

Kami, yang bertandatangan, memperakukan bahawa
(I, the undersigned, certify that)

KAMIL BIN MD. IDRIS

calon untuk Ijazah
(candidate for the degree of) **DOKTOR FALSAFAH (PhD)**

telah mengemukakan tesis/disertasinya yang bertajuk
(has presented his/her project paper of the following title)

**GELAGAT KEPATUHAN ZAKAT GAJI DI KALANGAN
KAKITANGAN AWAM**

seperti yang tercatat di muka surat tajuk dan kulit tesis/disertasi
(as it appears on the title page and front cover of project paper)

bahasa tesis/disertasi tersebut boleh diterima dari segi bentuk serta kandungan, dan liputan bidang ilmu yang memuaskan, sebagaimana yang ditunjukkan oleh calon dalam ujian lisan yang diadakan pada :

(that the thesis/dissertation is acceptable in form and content, and that a satisfactory knowledge of the field covered by the thesis was demonstrated by the candidate through an oral examination held on **25 Julai 2002**)

Pengerusi Viva : Prof. Dr. Juhary Haji Ali
(Chairman for Viva)

Tandatangan:
(Signature)

Penilai Luar : Prof. Dr. Barjoyai Bardai
(External Assessor)

Tandatangan:
(Signature)

Penilai Dalam : Prof. Dr. Mohammad
(Internal Assessor) Hj. Alias

Tandatangan:
(Signature)

Penyelia Utama : Prof. Dato' Dr. Ahmad
(Principal Supervisor) Mahdzan Ayob

Tandatangan:
(Signature)

Penyelia Kedua : Prof. Dato' Dr. Mahmood
(Secondary Supervisor) Zuhdi Hj. Ab. Majid

Tandatangan: Telah dimaklumkan
(Signature)

Tarikh : **25 Julai 2002**
(Date)

**GELAGAT KEPATUHAN ZAKAT PENDAPATAN GAJI
DI KALANGAN KAKITANGAN AWAM PERSEKUTUAN
NEGERI KEDAH**

Suatu Tesis untuk diserahkan kepada Sekolah Siswazah
bagi memenuhi syarat ijazah Doktor Falsafah
Universiti Utara Malaysia

Oleh

Kamil Md. Idris

KEBENARAN MENGGUNA (*PERMISSION TO USE*)

Dalam membentangkan tesis ini, bagi memenuhi syarat sepenuhnya untuk ijazah lanjutan Universiti Utara Malaysia, saya bersetuju bahawa Perpustakaan Universiti boleh secara bebas membenarkan sesiapa saja untuk memeriksa. Saya juga bersetuju bahawa penyelia-penyelia saya atau, jika ketiadaan mereka, Dekan Sekolah Siswazah, diberi kebenaran untuk membuat salinan tesis ini dalam sebarang bentuk, sama ada keseluruhannya atau sebahagiannya, bagi tujuan kesarjanaan. Adalah dimaklumkan bahawa sebarang penyalinan atau penerbitan atau kegunaan tesis ini sama ada sepenuhnya atau sebahagian daripadanya bagi tujuan keuntungan kewangan, tidak dibenarkan kecuali setelah mendapat kebenaran secara bertulis. Juga dimaklumkan bahawa pengiktirafan harus diberi kepada saya dan Universiti Utara Malaysia dalam sebarang kegunaan kesarjanaan terhadap sebarang petikan daripada tesis saya.

Sebarang permohonan untuk menyalin atau mengguna mana-mana bahan dalam tesis ini, sama ada sepenuhnya atau sebahagiannya, hendaklah di alamatkan kepada:

**Dekan Sekolah Siswazah
Universiti Utara Malaysia
06010 UUM Sintok
Kedah Darul Aman**

In presenting this thesis in full fulfillment of the requirements for a post graduate degree from Universiti Utara Malaysia, I agree that the University Library may make it freely available for inspection. I further agree that permission for copying of this thesis in any manner, in whole or in part, for scholarly purposes may be granted by my supervisors or, in their absence, by the Dean of the Graduate School. It is understood that any copying or publication or use of this thesis or parts thereof for financial gain shall not be allowed without my written permission. It is also understood that due recognition shall be given to me and to Universiti Utara Malaysia for any scholarly use which may be made of any material from my thesis.

Request for permission to copy or to make other use of materials in this thesis, in whole or in part, should be addressed as above.

PENGHARGAAN

Alhamdulillah, segala pujian hanya bagi Allah. Selawat dan salam kepada junjungan Nabi Muhammad S.A.W. Syukur kepada Allah S.W.T., kerana dengan limpah rahmatNya jua dapat saya menyiapkan tesis Ph. D ini. Saya ingin mengucapkan jutaan terima kasih kepada semua pihak yang telah membantu saya secara langsung dan tidak langsung. Secara khusus, saya mengucapkan setinggi-tinggi penghargaan kepada ahli jawatankuasa penyeliaan kedoktoran saya, iaitu Prof. Dato' Dr. Ahmad Mahdzan Ayob daripada Universiti Utara Malaysia, yang telah banyak memberi tunjuk ajar, khidmat nasihat, dan menyelia secara amat berkesan dan profesional sepanjang proses penyelidikan. Hanya Allah sahaja dapat membalas budi beliau. Ucapan penghargaan juga kepada Prof. Dato' Dr. Mahmood Zuhdi Hj. Abd. Rahman daripada Akademi Islam Universiti Malaya, penyelia kedua, yang turut memberi ruang masa dan perhatian sepanjang kajian dijalankan.

Ucapan terima kasih juga ditujukan kepada Prof. Dato' Dr. Wan Mohamed Rafaei Wan Abdul Rahman dan Prof. Datin Dr. Siti Maimon Hj. Kamso, koordinator kolokium Ph. D. Universiti Utara Malaysia, yang turut memberi nasihat dan perangsang dalam proses kajian. Saya juga terhutang budi kepada isteri dan anak-anak saya yang tercinta, yang turut memberi semangat dan sokongan dengan penuh kesabaran. Saya tujukan juga penghargaan ini kepada arwah ibu yang tersayang yang turut memberi semangat, walaupun tidak sempat menyaksikan pengakhiran kajian ini. Akhir sekali, saya ucapkan jutaan terima kasih kepada Sekolah Perakaunan dan Universiti Utara Malaysia yang telah memberi banyak kemudahan dalam pelbagai bentuk sepanjang tempoh pengajian Ph. D. saya.

ABSTRAK (BAHASA MELAYU)

Aras kepatuhan zakat gaji didapati berada di paras yang sangat rendah, walaupun hukum wajib zakat gaji telah lama difatwakan dan diwartakan oleh kebanyakan negeri di Semenanjung Malaysia. Meskipun demikian, belum ada kajian dilakukan terhadap gelagat kepatuhan zakat gaji. Keadaan ini menggugatkan kutipan zakat di setiap negeri. Justeru itu, kajian ini cuba menyiasat faktor-faktor yang mempengaruhi gelagat kepatuhan.

Objektif pertama kajian ini ialah untuk mengenal pasti dimensi sikap terhadap zakat gaji. Sikap bukan saja dipercayai mempengaruhi kepatuhan, tetapi ia juga merupakan suatu konstruk yang kompleks dan perlu dikaji dengan lebih mendalam lagi. Objektif kedua ialah untuk membentuk model gelagat kepatuhan zakat gaji bagi memahami bagaimana angkubah-angkubah yang terlibat mempengaruhi gelagat kepatuhan. Pelbagai faktor daripada beberapa disiplin dipercayai terlibat dalam mempengaruhi kepatuhan.

Kaedah tinjauan dan soal selidik telah digunakan bagi tujuan kutipan data. Analisis komponen prinsipal dan regresi logistik multivariat diaplikasikan ke atas data yang diterima daripada 353 responden yang terpilih melalui pensampelan sistematik. Analisis komponen prinsipal mendapati sikap terhadap zakat gaji boleh dirungkaikan kepada lima komponen yang lebih kecil. Setiap komponen tersebut berserta dengan angkubah lain diuji dalam model gelagat kepatuhan. Keputusan analisis regresi logistik mendapati bahawa tujuh angkubah berkait secara positif dengan gelagat kepatuhan. Angkubah berkenaan ialah: undang-undang zakat; kualiti perkhidmatan; pendedahan promosi; tiga komponen sikap; dan pengetahuan. Hanya satu angkubah, iaitu indeks nilai agama, didapati berkait secara negatif.

Penemuan di atas membawa implikasi bahawa undang-undang zakat perlu diperkemas. Pihak Baitulmal pula perlu memperbaiki persepsi anggota masyarakat tentang kualiti perkhidmatannya di samping mengkaji semula strategi promosi zakat. Seterusnya, sikap, nilai agama, dan pengetahuan zakat merupakan faktor penting dalam model gelagat kepatuhan zakat gaji dan perlu dipertingkatkan. Kecuali nilai agama, lebih positif faktor tersebut lebih tinggi potensi kepatuhan zakat. Keputusan negatif pada nilai agama pula menunjukkan masih ramai responden yang suka membayar zakat secara sendiri. Mereka terpengaruh dengan individu tertentu, yang tidak bersetuju dengan fatwa zakat gaji. Sikap terhadap zakat gaji pula disahkan sebagai angkubah yang kompleks dan disarankan supaya dirungkaikan terlebih dahulu untuk dikaji dengan lebih lanjut lagi. Dengan cara ini, kebagusan padanan model regresi kepatuhan zakat menjadi bertambah baik dan lebih bermaklumat.

ABSTRACT (ENGLISH)

Compliance level of zakah on employment income is very low, although such income has long been *fatwa* and gazetted as obligatory by many states in Peninsular Malaysia. However, there is no study done on the compliance behaviour of zakah on employment income. Thus, this study attempts to investigate factors that influence the compliance behaviour.

The first objective of this study is to identify dimensions in attitude towards zakah on employment income. Besides influencing the compliance behaviour, attitude is believed to be a complex construct and therefore, it needs to be studied further in some detail. The second objective is to develop a compliance behaviour model of zakah on employment income. This is to gain understanding as to how the variables involved influence the compliance behaviour. Various variables from several disciplines are believed to have significant influence on compliance behaviour.

The survey and questionnaire methods were used for collecting data. Principal component and multivariate logistic regression analyses were applied to data collected from 353 respondents, who were selected through systematic sampling. Principal component analysis shows that attitude towards zakah on employment income can be decomposed into five smaller components. Each component, together with other variables, was tested in the compliance behaviour model. Results from the logistic regression analysis show that seven variables are positively associated with the compliance behaviour. These variables are zakah laws; service quality; promotional exposure; three components of attitude; and knowledge. One variable, i.e., religiosity index, is found to be associated negatively.

The above findings imply that zakah laws should be strengthened. Further, Baitulmal should try to improve the perception of the *ummah* concerning its service quality, and revamp its zakah promotion strategies. Since, attitude, religiosity, and knowledge on zakah are also important factors in the compliance behaviour, they need to be improved in order to increase the level of compliance. Except for religiosity, the results show that, the more positive the variables, the higher is the potential of zakah compliance. The negative result from the religiosity index suggests that many respondents still prefer to pay zakah unofficially, being under the influence of certain individuals who disagree with the *fatwa* of zakah on employment income. Attitude towards zakah on employment income was indeed a complex variable, which should be first decomposed, in order to conduct further study on it. By doing so, the goodness of fit of the zakah compliance model was improved and a more informative model was obtained.

KANDUNGAN

	Muka
KEBENARAN MENGGUNA	i
PENGHARGAAN	ii
SENARAI JADUAL	xiv
SENARAI RAJAH	xvi
SENARAI SINGKATAN DAN GLOSARI	xvii
ABSTRAK (BAHASA MELAYU)	iii
ABSTRACT (ENGLISH)	v
 BAB 1: PENGENALAN (11 halaman)	
Latar Belakang	1
Penyata Masalah	6
Soalan Penyelidikan	7
Objektif	8
Signifikan Kajian	8
Penyusunan Tesis	9
Andaian dan Batasan Kajian	10
Andaian	10
Batasan	11

**BAB 2: SISTEM PENTADBIRAN ZAKAT DAN
ZAKAT KE ATAS PENDAPATAN GAJI (24 halaman)**

Pengenalan	12
Pentadbiran Zakat	13
Sejarah	13
Struktur Organisasi dan Pentadbiran Zakat	14
Undang-Undang Zakat	17
Penguatkuasaan	21
Pentadbiran Zakat di Beberapa Negara Islam	22
Zakat ke Atas Pendapatan Gaji	25
Pengenalan Zakat	25
Hukum Zakat Gaji	26
Taksiran Zakat Gaji	28
Sistem Zakat Berbanding Dengan Sistem Cukai Pendapatan	32
Ringkasan	34

BAB 3: SOROTAN LITERATUR (31 halaman)

Pengenalan	36
Gelagat Kepatuhan	37
Model Gelagat Kepatuhan	37
Demografi	47
Undang-Undang dan Penguatkuasaan	48
Kesaksamaan	49
Kualiti Perkhidmatan	50
Pendedahan Kepada Promosi Zakat	52
Nilai Agama	53
Pengetahuan Zakat Gaji	54
Sikap	55

Andaian Teoretis	58
Teori Sikap	58
Kompleksiti Sikap	60
Latitud Sikap	61
Teori Kognitif	62
Teori Pembelajaran Sosial	64
Perspektif Sosiologi	65
Ringkasan	66

BAB 4: METODOLOGI KAJIAN (42 halaman)

Pengenalan	68
Perumusan Model Konseptual dan Hipotesis	69
Demografi	70
Persepsi Terhadap Undang-undang dan Penguatkuasaan Zakat Gaji	73
Persepsi Tentang Kesaksamaan Penggunaan dan Pengagihan Wang Zakat	74
Persepsi Terhadap Kualiti Perkhidmatan	76
Pendedahan Promosi Zakat	77
Nilai Agama	78
Pengetahuan Zakat Gaji	80
Pengaruh Sikap Terhadap Gelagat Kepatuhan	81
Pengukuran	82
Kepatuhan Zakat Gaji	82
Definisi Persepsi	83
Persepsi Terhadap Undang-undang Zakat	83
Persepsi Terhadap Penguatkuasaan Zakat Gaji	84
Persepsi Tentang Kesaksamaan Penggunaan dan Pengagihan Wang Zakat	85
Persepsi Tentang Kualiti Perkhidmatan	86
Sikap Terhadap Hukum Zakat Gaji	88
Pendedahan Kepada Promosi Zakat Gaji	90
Indeks Nilai Agama	91

Pengetahuan Tentang Taksiran Zakat Gaji	94
Demografi	94
Analisis Kebolehpercayaan	95
Analisis Kesahihan	97
Kutipan Data	100
Pengumpulan Data	100
Penyusunan Soal Selidik	100
Pensampelan	101
Saiz Sampel	102
Prosedur	103
Pentadbiran dan Kerja-kerja Lapangan	105
Analisis Data	105
Analisis Sikap Terhadap Zakat Gaji	105
Analisis Gelagat Kepatuhan Zakat Gaji	106
Tinjauan Rintis	108

BAB 5: PENEMUAN KAJIAN (44 halaman)

Pengenalan	111
Profil Sampel	112
Kebolehpercayaan dan Kesahihan	113
Statistik Deskriptif	116
Analisis Faktor	120
Tafsiran Matriks Faktor Selepas Putaran	122
Penerimaan Am	122
Penerimaan Positif	126
Penerimaan Waswas	128
Penerimaan Bersyarat	130
Penerimaan Teknikal	131

Analisis Regresi Logistik Multivariat	132
Kesan Angkubah Faktor Sikap Terhadap Gelagat Kepatuhan	132
Kesan Skor Tunggal Angkubah Sikap ke Atas Gelagat Kepatuhan	133
Analisis Korelasi <i>Pair-wise</i>	135
Model Penuh Gelagat Kepatuhan Zakat Gaji	138
Ujian Hipotesis	139
Jantina dan Kepatuhan	140
Umur dan Kepatuhan	142
Beban Tanggungan dan Kepatuhan	142
Pendapatan Gaji dan Kepatuhan	143
Undang-undang dan Kepatuhan	144
Penguatkuasaan dan Kepatuhan	144
Kesaksamaan Agihan dan Kepatuhan	145
Kualiti Perkhidmatan dan Kepatuhan	146
Pendedahan Promosi dan Kepatuhan	146
Nilai Agama dan Kepatuhan	147
Pengetahuan Zakat dan Kepatuhan	148
Penerimaan Am dan Kepatuhan	148
Penerimaan Positif dan Kepatuhan	149
Penerimaan Waswas dan Kepatuhan	150
Penerimaan Bersyarat dan Kepatuhan	150
Penerimaan Teknikal dan Kepatuhan	151
Ringkasan	151

BAB 6: RINGKASAN, PERBINCANGAN, DAN IMPLIKASI DASAR

(31 halaman)

Pengenalan	156
Ringkasan	156
Penyata Masalah	156
Objektif dan Hipotesis	157
Data dan Analisis	157

Keputusan	159
Profil Sampel	159
Ujian Kebolehpercayaan dan Kesahihan	159
Bentuk Sikap	160
Analisis Regresi Logistik Gelagat Kepatuhan Zakat Gaji	161
Perbincangan dan Rumusan	162
Bentuk Sikap Terhadap Zakat Gaji	162
Gelagat Kepatuhan Zakat Gaji	163
Jantina	164
Umur	165
Beban Tanggungan	166
Pendapatan	167
Persepsi Terhadap Undang-undang Zakat	168
Penguatkuasaan	169
Kesaksamaan Penggunaan dan Pengagihan Wang	170
Persepsi Kualiti Perkhidmatan	171
Pendedahan Kepada Promosi Zakat	172
Sikap Terhadap Zakat Gaji	173
Nilai Agama	174
Pengetahuan	175
Implikasi Kepada Teori Gelagat Kepatuhan	176
Implikasi Dasar	179
Undang-undang Zakat	179
Kualiti Perkhidmatan	180
Pendedahan Kepada Promosi Zakat	180
Sikap	181
Indeks Nilai Agama	182
Pengetahuan	183
Cadangan Kajian Lanjutan	184

RUJUKAN		187
<i>Lampiran A1</i>	<i>Ujian Kebolehppercayaan – Sampel Kajian</i>	198
<i>Lampiran A2</i>	<i>Ujian Kebolehppercayaan – Tinjauan Rintis</i>	206
<i>Lampiran B1</i>	<i>Ujian Kesahihan – Sampel Kajian</i>	215
<i>Lampiran B1</i>	<i>Ujian Kesahihan – Tinjauan Rintis</i>	235
<i>Lampiran C1</i>	<i>Soal Selidik.</i>	251
<i>Lampiran D</i>	<i>Statistik Deskriptif Individu Konstruk</i>	268

SENARAI JADUAL

Jadual 1.1	Perbandingan Bilangan Pembayar Zakat Gaji Dengan Pembayar Cukai Kakitangan Kerajaan Persekutuan Mengikut Negeri di Semenanjung Malaysia	5
Jadual 2.1	Pengerusi Majlis Agama Islam	16
Jadual 2.2	Hukuman Kerana Melanggar Peraturan Zakat	20
Jadual 2.3	Jenis Kesalahan Yang Boleh Didakwa	20
Jadual 2.4	Perbandingan Perundangan Antara Negara-negara Islam	24
Jadual 2.5	Perbandingan Umum Antara Sistem Zakat dan Cukai	34
Jadual 3.1	Ringkasan Angkubah Dalam Model Gelagat Kepatuhan	45
Jadual 4.1	Analisis Selepas Ujian Kebolehpercayaan – Tinjauan Rintis	109
Jadual 4.2.	Analisis Selepas Ujian Kesahihan – Tinjauan Rintis	110
Jadual 5.1	Keputusan Ujian Kebolehpercayaan – Sampel Kajian	115
Jadual 5.2	Keputusan Ujian Kesahihan – Sampel Kajian	115
Jadual 5.3	Penjadualan Rentas Bayaran Zakat Mengikut Jantina	117
Jadual 5.4	Ujian Chi-Square Perbezaan Antara Lelaki dan Wanita Dalam Hal Kepatuhan Zakat Gaji	118
Jadual 5.5	Statistik Deskriptif Bagi Kategori Demografi	118
Jadual 5.6	Taburan Statistik Di Antara Lelaki dan Wanita	118
Jadual 5.7	Statistik Deskriptif Bagi Konstruk Dalam Kajian	119
Jadual 5. 8	Ujian Kesesuaian Penggunaan Analisis Faktor dan Keseragaman Item	123
Jadual 5.9	Jumlah Varian Diterangkan	124
Jadual 5.10	Matriks Komponen Diputarkan Bagi Angkubah Sikap	125
Jadual 5.11	Statistik Deskriptif Bagi Sikap-Penerimaan Am	126

Jadual 5.12	Statistik Deskriptif Bagi Sikap-Penerimaan Positif	128
Jadual 5.13	Statistik Deskriptif Bagi Sikap-Penerimaan Waswas	129
Jadual 5.14	Statistik Deskriptif Bagi Sikap-Penerimaan Bersyarat	131
Jadual 5.15	Statistik Deskriptif Bagi Sikap-Penerimaan Teknikal	132
Jadual 5.16	Analisis Regresi logistik Mengenai Kesan Faktor Sikap Ke atas Kepatuhan	134
Jadual 5.17	Kesan Skor Tunggal Angkubah Sikap Ke Atas Gelagat Kepatuhan	136
Jadual 5.18	Koefisien Korelasi <i>Pair-Wise Pearson Product Moment</i>	137
Jadual 5.19	Kedudukan Model Secara Umum	140
Jadual 5.20	Analisis Regresi Logistik Bagi Gelagat Kepatuhan Zakat Gaji	141
Jadual 5.21	Ringkasan Analisis Regresi Logistik	154

SENARAI RAJAH

	Muka
Rajah 3.1 Model Kepentingan Kewangan Diri Bagi Kepatuhan Pembayar Cukai (<i>Financial Self-interest Model</i>)	38
Rajah 3.2 Model Lanjutan – Kepatuhan Pembayar Cukai.	40
Rajah 3.3 Model Lanjutan – Gelagat Kepatuhan Dengan Asas Angkubah Pengetahuan dan Kefahaman	41
Rajah 3.4 Model Lanjutan – Gelagat Kepatuhan Bagi Cukai Penilaian Tempatan	42
Rajah 3.5 Model Penentu Kepatuhan – Khususnya Bagi Sektor Perikanan	44
Rajah 4.1 Kerangka Teori Gelagat Kepatuhan Zakat Gaji	70
Rajah 6.1 Model Kepatuhan Zakat Gaji	178

SENARAI SINGKATAN DAN GLOSARI

Singkatan

PCB	: Potongan Cukai Berjadual
GK	: Gelagat Kepatuhan
SIKAP	: Sikap Terhadap Zakat Gaji
UNDG	: Persepsi Terhadap Undang-Undang Zakat
KUAT	: Persepsi Terhadap Penguatkuasaan Zakat
SAMA	: Persepsi Terhadap Kesaksamaan Penggunaan dan Pengagihan Wang Zakat
KUAL	: Persepsi Terhadap Kualiti Perkhidmatan
AGA	: Indeks Nilai Agama
DEDAH	: Pendedahan Kepada Promosi Zakat
ILMU	: Pengetahuan Tentang Zakat Gaji
D	: Demografi
MAIN	: Majlis Agama Islam Negeri
JAIN	: Jabatan Agama Islam Negeri
OAS	: Official Assessment System
SAS	: Self Assessment System
LHDN	: Lembaga Hasil Dalam Negeri

Glosari

Nisab : Kadar minimum pendapatan yang ditetapkan bagi layak keluar zakat.

Haul : Tempoh bagi sesuatu sumber zakat bagi membolehkan sumber tersebut layak keluar zakat

Asnaf : Lapan kumpulan orang yang layak menerima zakat seperti yang telah ditetapkan oleh syarak

Subjek : Pekerja Islam layak bayar zakat gaji.

BAB 1

PENGENALAN

Latar Belakang

Kutipan zakat ke atas pendapatan penggajian sering kali menjadi isu setiap tahun di negara kita Malaysia. Begitu juga halnya di kalangan negara-negara Islam yang lain. Isu mengenai zakat gaji telah menarik perhatian daripada banyak pihak terutama di kalangan pekerja Islam yang layak mengeluarkan zakat gaji. Walaupun fatwa wajib zakat gaji telah lama dikeluarkan, namun masih terdapat banyak pihak yang tidak mempedulikan fatwa tersebut.

Sebelum fatwa tersebut dimaktubkan, persoalan hukum wajib zakat ke atas pendapatan penggajian telah banyak dibincangkan dan diperdebatkan di pelbagai peringkat dalam pelbagai pertemuan. Sebagai contoh, dalam pertemuan di antara Mufti-Mufti Negeri atau wakil di Bengkel Kutipan dan Pengagihan Zakat pada 22 Disember 1993, anjuran Jabatan Kemajuan Islam Malaysia (JAKIM), isu zakat gaji telah dibincangkan dengan panjang lebar. Akhirnya majoriti Baitulmal negeri di Malaysia telah menerima dan memfatwakan bahawa zakat ke atas pendapatan gaji adalah wajib. Malah Baitulmal negeri yang masih belum mewajibkan zakat ke atas pendapatan gaji juga menerima pembayaran zakat tersebut jika ada individu Muslim yang ingin berbuat demikian.

Fatwa mengenai wajib zakat ke atas pendapatan gaji bukan suatu perkara yang baru. Ini adalah kerana beberapa Baitulmal negeri telah lama mewajibkannya kepada

pekerja Islam di negeri masing-masing. Negeri Kedah umpamanya, telah mewartakan zakat gaji sebagai wajib pada 19hb. April, 1986, dengan menggunakan seksyen 38(2) Undang-undang Pentadbiran Islam Kedah 1962 dalam Warta Kerajaan No. 146. Negeri Perlis pula telah mengeluarkan suatu fatwa pada 20hb. Oktober 1991 tentang wajib zakat gaji dan kaedah taksirannya melalui Jawatankuasa Syariahnya (Jawatankuasa Syariah Negeri Perlis, 1996).

Walaupun fatwa mengenai wajib zakat gaji telah lama dikeluarkan, namun di kebanyakan negeri sambutan pekerja Islam terhadap perkara ini adalah sangat dingin (Mohamed Dahan, 1998). Berbagai usaha telah dijalankan oleh pihak Baitulmal bagi menggalakkan dan memudahkan orang ramai melaksanakan tanggungjawab zakat. Selain itu, Akta Cukai Pendapatan 1967 juga memperuntukkan kredit cukai (pengurangan cukai) bagi setiap bayaran zakat yang dilakukan oleh individu Muslim. Namun, pencapaian yang diperoleh tidak memberangsangkan. Secara teori, masalah ini mungkin disebabkan oleh dua aspek utama, iaitu aspek pengurusan Baitulmal dan gelagat kepatuhan di kalangan individu Muslim yang layak berzakat.

Walaupun aspek pengurusan selalu diperkatakan sebagai punca kelemahan dalam kutipan zakat, namun tidak dapat dinafikan bahawa sebahagian besar kelemahan tersebut adalah disebabkan oleh aras kepatuhan zakat yang rendah. Kajian ini memfokus kepada gelagat kepatuhan zakat gaji dan cuba menyingkap faktor-faktor yang ada kaitan dengan gelagat kepatuhan zakat gaji. Memandangkan kajian empirikal mengenai gelagat kepatuhan zakat gaji belum ada yang ditemui, maka adalah wajar kajian ini dijalankan. Maklumat strategik daripada kajian ini dijangka sangat berguna kepada pembuat dasar dan mereka yang menguruskan kutipan zakat.

Di kebanyakan negeri, sejak fatwa wajib zakat gaji dikeluarkan, hasil kutipan zakat meningkat di negeri berkenaan. Namun, peningkatan tersebut dikatakan tidak mencerminkan peningkatan kesedaran dan tanggungjawab masyarakat Islam mengenai zakat ("Kutipan Zakat," 1999). Umpamanya, di Pulau Pinang, bilangan pekerja Islam yang membayar zakat gaji ialah 18,552 orang atau 39% sahaja daripada lebih kurang 50,000 orang yang layak mengeluarkan zakat gaji ("50,000 pekerja," 2000). Wilayah Persekutuan pula, kawasan kutipan zakat yang tertinggi, dilaporkan berjaya mengutip zakat daripada 28,718 orang, iaitu 63% daripada 45,000 orang yang layak berzakat (Pusat Pungutan Zakat, 1998). Akhbar harian turut melaporkan bahawa masih ramai individu yang membayar zakat tidak melalui institusi zakat ("Jabatan kesan," 1998). Perbuatan ini menyalahi peraturan zakat negeri yang menghendaki semua zakat dibayar kepada Baitulmal atau amil yang dilantik oleh pihak Baitulmal.

Adalah menjadi tanggungjawab setiap individu Islam mematuhi hukum agama seperti yang telah ditetapkan dalam fatwa di negeri masing-masing. Dalam hal zakat gaji, rekod menunjukkan bahawa ramai yang tidak menunaikan tanggungjawab ini meskipun mereka mengetahui fatwa wajib mengeluarkan zakat ke atas pendapatan gaji (Kamil, Chek, dan Engku Ismail, 1997). Sehingga akhir tahun 1998, rekod pembayar zakat gaji di Baitulmal beberapa negeri di Semenanjung Malaysia jika dibandingkan dengan rekod potongan cukai berjadual (PCB)¹ menunjukkan bahawa bilangan pekerja yang membayar zakat gaji adalah jauh lebih rendah. Ini boleh disaksikan dalam Jadual 1.1. Perbandingan ini menggambarkan bahawa masih ramai pekerja Islam tidak menunaikan tanggungjawab zakat gaji. Maka timbul tanda tanya, iaitu, apakah faktor yang menyebabkan fenomena ini berlaku? Jika semua pekerja

¹ Nisab zakat gaji di negeri Perlis adalah lebih kurang RM3,500, manakala had amaun pendapatan yang kena cukai ialah RM15,000. Ini bermakna mereka yang layak potong cukai juga layak berzakat.

Islam membayar zakat gaji, adalah dianggarkan lebih RM250 juta zakat daripada pendapatan gaji dapat dikutip (“RM250 juta,” 1996). Wang sebanyak itu dapat mengurangkan kemiskinan negara yang berjumlah 351,100 orang (Bilangan Isi Rumah Miskin) di Malaysia (Unit Perancang Ekonomi, 2000). Perlu diingat bahawa Jadual 1.1 hanya membuat perbandingan di antara bilangan pembayar zakat gaji atau pendapatan dengan bilangan kakitangan kerajaan yang tertakluk kepada potongan gaji berjadual (PCB), tidak termasuk pekerja Islam di sektor swasta. Jika pekerja Islam di sektor swasta diambil kira, maka peratusan mereka yang membayar zakat gaji menjadi jauh lebih rendah. Aras kepatuhan zakat gaji yang rendah ini merupakan suatu fenomena yang perlu diselidiki.

Pelbagai usaha telah dijalankan oleh pihak Baitulmal bagi memberi kesedaran dan membantu anggota masyarakat menunaikan tanggungjawab zakat. Antara usaha-usaha yang telah dijalankan oleh sesetengah institusi zakat termasuklah mengadakan skim potongan gaji, memperlengkapkan pejabat dengan teknologi maklumat, memperkemaskan undang-undang zakat, mengadakan pelbagai saluran pembayaran dan menjalankan usaha promosi secara berterusan. Di samping itu, setiap institusi zakat juga melaksanakan beberapa kaedah penguatkuasaan. Umpamanya, di Kedah, Jabatan Zakat Kedah Darul Aman dilaporkan cuba menyenaraikan nama semua kakitangan kerajaan yang wajib mengeluarkan zakat pendapatan (“Senarai nama,” 1999). Di Wilayah Persekutuan pula, Pusat Pungutan Zakat (PPZ) mengesan beberapa artis tempatan yang tidak membayar zakat (“Pusat pungutan,” 1995). Di Perak pula kajian telah dijalankan untuk menswastakan proses kutipan zakat di negeri berkenaan (“Kajian swasta,” 1996).

Walaupun pelbagai usaha telah dijalankan, namun isu mengenai zakat gaji masih menjadi tanda tanya. Beberapa isu telah diketengahkan, antara lain perbezaan aplikasi kutipan dan agihan zakat, isu pentadbiran zakat, beberapa pandangan ulama tentang zakat, isu keadilan serta kecekapan pengurusan zakat, dan pembayaran langsung zakat kepada mereka yang layak (Mohamed. Dahan, 1998). Tentang isu zakat penggajian umpamanya, ramai menyedari akan kewajipannya, tetapi tidak ramai menunaikannya. Kajian Kamil *et al.* (1997) mendapati secara rawak 73%

Jadual 1.1: Perbandingan Bilangan Pembayar Zakat Gaji Dengan Pembayar Cukai Kakitangan Kerajaan Persekutuan Mengikut Negeri di Semenanjung Malaysia

Negeri	Bilangan Pembayar Zakat Gaji (A)	Bilangan Pembayar Cukai –Kakitangan Kerajaan Persekutuan (B)	Peratusan A ke atas B
Kedah	5,673	11,692	49%
Perlis	769	7,885	10%
Melaka	5,736	NA	NA
Kelantan	6,092	8,572	71%
Pahang	9,925	NA	NA
Pulau Pinang	18,552 ^a	50,000 ^a	37%
Terengganu	NA	6,062	NA
Wilayah Persekutuan	28,178 ^b	45,000 ^b	63%

Sumber: Surat rasmi Jabatan Akauntan Negara dan Baitulmal Negeri-negeri berkenaan.

a. Fakta Pulau Pinang diperoleh daripada akhbar (Utusan Malaysia, 15 Sept. 2000).

b. Bagi Wilayah Persekutuan, fakta adalah daripada Laporan Kajian Baitulmal tersebut.

Wilayah Persekutuan dan Pulau Pinang perbandingan adalah menyeluruh, iaitu sektor awam dan swasta. Bagi Melaka, Pahang, dan Terengganu, tiada maklum balas diterima daripada salah satu pihak berkenaan. Sementara lain-lain negeri seperti Perak, Selangor, Negeri Sembilan, dan Johor, tiada maklumat langsung diterima daripada pihak-pihak berkenaan.

masyarakat pekerja Islam di negeri Perlis mengetahui kewajipan zakat pengajian tetapi hanya 35% yang menunaikannya. Antara faktor pekerja Islam tidak menunaikan kewajipan membayar zakat termasuklah anggapan bahawa zakat gaji tidak wajib, tidak mengetahui fatwa wajib zakat, kurang berpuas hati dengan pengurusan zakat dan menganggap cukai pendapatan sebagai ganti zakat (Kamil *et al.*, 1997). Kajian Aidit Ghazali (1989) pula telah mengesan antara sebab Muslimin membayar zakat kepada pihak selain Baitulmal adalah, malas untuk ke pejabat zakat, tidak yakin kepada cara Baitulmal membuat pengagihan, ketidakcekapan Baitulmal mengutip zakat, faktor politik², dan ramai merasa lebih berpuas hati dengan membayar sendiri terus kepada mereka yang difikirkan layak menerima zakat. Bagaimanapun, Aidit tidak membicarakan faktor yang mempengaruhi gelagat kepatuhan zakat kerana tumpuan beliau adalah terhadap fenomena pembayaran zakat melalui saluran tidak rasmi.

Penyata Masalah

Fenomena aras kepatuhan yang rendah di atas menimbulkan pelbagai persoalan yang berkaitan dengan gelagat kepatuhan. Walaupun pelbagai usaha telah dilaksanakan oleh pihak berkuasa zakat, namun sambutannya tidak memberangsangkan di kalangan pekerja Islam. Secara khusus, belum ada literatur zakat yang boleh menjelaskan fenomena tersebut. Walaupun terdapat beberapa kajian mengenai zakat tetapi kajian-kajian tersebut memfokus kepada pengagihan dan hukum zakat serta menyentuh hal-hal zakat secara umum. Justeru itu, kajian ini merupakan percubaan pertama untuk

² Ramai yang menyangka bahawa orang yang mengurus wang zakat adalah dari parti pemerintah yang disangkakan sebagai tidak perlu taat kerana tidak mengikut undang-undang Islam 100% (Aidit, 1989).

membentuk model gelagat kepatuhan zakat gaji, sekaligus dapat memberi penjelasan tentang persoalan yang timbul dalam fenomena tersebut.

Soalan Penyelidikan

Kadar kepatuhan berzakat yang rendah bukan sahaja menyebabkan hasil kutipan zakat yang rendah tetapi menimbulkan persoalan kecekapan, kesaksamaan, kewibawaan serta kesungguhan pihak yang terbabit menjaga hak fakir miskin dan hak pihak-pihak lain yang memerlukan bantuan zakat, iaitu lapan kumpulan yang disebut sebagai *asnaf*. Walaupun pelbagai usaha telah dan sedang dijalankan untuk meningkatkan kutipan zakat gaji, namun aras kepatuhan fatwa zakat gaji di kalangan pekerja Islam yang layak zakat masih tidak menggalakkan. Kajian ini akan cuba mencari jawapan kepada persoalan-persoalan berikut:

- 1) Apakah faktor-faktor yang berkait dengan gelagat kepatuhan zakat gaji?
- 2) Apakah bentuk sikap pekerja Islam terhadap fatwa zakat gaji?
- 3) Bagaimanakah faktor-faktor berikut mempengaruhi gelagat kepatuhan zakat gaji:
 - i) sikap terhadap zakat gaji;
 - ii) persepsi tentang undang-undang dan penguatkuasaan;
 - iii) persepsi tentang kesaksamaan penggunaan dan pengagihan wang zakat;
 - iv) persepsi tentang kualiti perkhidmatan;
 - v) nilai agama seseorang individu Muslim;
 - vi) faktor demografi (umur, jantina, pendapatan, dan beban tanggungan);
 - vii) aras pendedahan kepada promosi zakat; dan
 - viii) pengetahuan dan kefahaman tentang zakat gaji?

Objektif Kajian

Kajian ini bertujuan untuk mendapat kefahaman tentang gelagat kepatuhan zakat di kalangan orang-orang Islam yang secara amnya mengetahui bahawa zakat adalah salah satu rukun Islam. Secara khusus kajian ini bertujuan untuk mencapai objektif berikut:

1. Mengenal pasti dimensi-dimensi khusus dalam sikap terhadap zakat gaji di kalangan kakitangan awam persekutuan.
2. Membentuk model untuk mengenal pasti faktor-faktor yang mempengaruhi gelagat kepatuhan zakat gaji, iaitu untuk menjawab soalan-soalan 3(i) – (viii) di atas.

Signifikan Kajian

Ketidaktentuan dalam membuat keputusan dan dalam melaksanakan usaha untuk meningkatkan pertumbuhan kutipan di kalangan institusi zakat adalah disebabkan pelbagai faktor. Antaranya ialah ketiadaan asas atau panduan yang menyeluruh untuk mengenal pasti faktor-faktor yang berhubung kait dengan prestasi institusi berkenaan. Umpamanya, maklumat mengenai sikap anggota masyarakat terhadap zakat penggajian perlu ada supaya beberapa langkah yang wajar dapat diambil jika arasnya masih rendah. Ini adalah kerana, secara teori, kutipan zakat gaji adalah rendah jika sikap anggota masyarakat terhadap zakat penggajian adalah negatif. Kajian ini cuba menyingkap faktor-faktor yang dipercayai mempengaruhi gelagat kepatuhan zakat. Setakat ini belum ada kajian seperti ini dijalankan khusus bagi institusi zakat yang bukan sahaja dipengaruhi oleh faktor dalaman tetapi juga faktor luaran.

Kajian tentang gelagat kepatuhan dalam sesuatu bidang dapat membantu kita memahami fenomena kepatuhan dalam bidang berkenaan. Tetapi, dalam sistem zakat, literatur mengenai gelagat kepatuhan belum lagi ditemui sama ada di Malaysia mahupun di peringkat antarabangsa. Oleh itu, kajian ini dijangka dapat memberi sumbangan kepada ilmu pengetahuan dari segi memberi kefahaman tentang fenomena gelagat kepatuhan zakat. Dengan adanya kefahaman tentang gelagat kepatuhan zakat, maka kita akan memahami pula fenomena kutipan zakat.

Di samping itu, kajian ini memperkenalkan beberapa angkubah baru dalam model gelagat kepatuhan. Angkubah mengenai pengaruh pendedahan aktiviti promosi dan indeks nilai agama, bukan sahaja belum dikaji dalam sistem zakat malah ia juga belum dikaji dalam sistem cukai. Selain itu, hubungan angkubah persepsi kualiti perkhidmatan terhadap kepatuhan juga belum dikaji sepenuhnya dalam bidang cukai. Persepsi kualiti perkhidmatan sebelum ini, yang dikaji oleh Mahamad Tayib (1998), adalah tertumpu kepada perbezaan persepsi kualiti perkhidmatan di antara penguasa tempatan. Begitu juga dengan angkubah sikap. Kompleksiti sikap dan kaitannya secara langsung dengan gelagat kepatuhan belum lagi dikaji di bidang percukaian. Justeru itu, kajian ini juga dijangka dapat mengembangkan lagi model gelagat kepatuhan yang telah dikaji sebelum ini oleh beberapa penyelidik terdahulu.

Penyusunan Tesis

Bab pengenalan ini akan disusuli dengan beberapa bab lain yang disusun seperti berikut. Bab 2 memberi gambaran sistem pentadbiran zakat di Malaysia dan hukum zakat ke atas pendapatan gaji. Bab ini juga menyentuh sejarah, undang-undang zakat, peruntukan kuasa serta perspektif zakat di negara lain. Kemudian Bab 3 menyusul

dengan sorotan literatur mengenai gelagat kepatuhan zakat gaji. Ini diikuti pula dengan Bab 4 yang akan membicarakan metodologi kajian dan analisis tinjauan rintis (*pilot study*). Bab ini akan membicarakan pembentukan kerangka teori dan hipotesis. Seterusnya Bab 5 akan membentangkan dapatan kajian yang diperoleh daripada analisis faktor dan regresi logistik multivariat. Akhir sekali, Bab 6, akan memberi ringkasan, perbincangan, dan membuat rumusan terhadap dapatan kajian ini. Bab ini juga akan membicarakan implikasi dari segi teori dan praktikal serta mengesyorkan kajian masa depan dengan berasaskan penemuan daripada kajian ini.

Andaian dan Batasan Kajian

Andaian

Kajian ini dijalankan dengan membuat beberapa andaian seperti berikut:

1. Sampel dalam kajian ini diandaikan mencukupi untuk mewakili populasi.
2. Populasi diandaikan *homogeneous* antara jabatan dengan jabatan yang lain.
3. Kebolehpercayaan dan kesahihan instrumen diandaikan setara dengan output yang diperoleh daripada tinjauan rintis (*pilot study*).
4. Semua soalan dalam soal selidik dijawab oleh responden secara bebas dan tersendiri tanpa dipengaruhi oleh mana-mana pihak atau membuat sebarang tiruan.
5. Responden diandaikan memahami soalan yang dikemukakan.
6. Semua responden diandaikan memahami fungsi Baitulmal atau Jabatan Zakat negeri Kedah.

Batasan

Di samping andaian kajian ini juga mempunyai beberapa batasan seperti di bawah:

1. Populasi adalah daripada kalangan kakitangan kerajaan yang berkhidmat di bawah Suruhanjaya Persekutuan. Kakitangan awam di peringkat negeri dan badan berkanun tidak termasuk dalam populasi.
2. Populasi adalah terbatas kepada kakitangan awam persekutuan di negeri Kedah. Kakitangan awam negeri lain tidak termasuk dalam kajian.

BAB 2

SISTEM PENTADBIRAN ZAKAT DAN ZAKAT KE ATAS PENDAPATAN GAJI

Pengenalan

Sistem zakat di Malaysia telah melalui pelbagai perkembangan yang menuju ke arah suatu sistem yang lebih mantap dan sempurna. Perkembangan yang telah berlaku termasuklah kemantapan sistem pentadbiran dan pengenalan sumber-sumber harta zakat yang wujud di zaman moden ini. Walau bagaimanapun, perkembangan-perkembangan yang berlaku menghadapi berbagai cabaran seperti sambutan dingin pekerja Islam terhadap zakat gaji.

Zakat ke atas pendapatan gaji telah lama dibahaskan. Di Malaysia zakat gaji mula dibincang secara serius pada akhir tahun 1970an dalam pelbagai seminar dan konvensyen. Sehingga kini zakat gaji masih lagi menjadi topik perbincangan di seminar dan konvensyen. Umpamanya, dalam “Seminar of Zakat and Taxation” pada 8 – 9 Jun 1998, kesahihan hukum wajib zakat ke atas pendapatan gaji masih lagi dipersoalkan oleh segelintir cendekiawan Islam. Bagaimanapun, akhirnya mereka dapat menerima hukum wajib zakat gaji. Di kebanyakan negeri, fatwa zakat ke atas pendapatan gaji telah dikeluarkan. Kecuali negeri Perak dan Johor, zakat ke atas pendapatan gaji difatwakan sebagai wajib apabila cukup syarat dan nisabnya. Sungguhpun negeri Perak dan Johor tidak memfatwakan sebagai wajib, namun bayaran zakat gaji oleh individu Muslim diterima di kedua Baitulmal negeri berkenaan.

Pentadbiran Zakat

Sejarah

Menurut Syauqi Ismailsyahhatih (1987), pada zaman Rasulullah S.A.W. baginda telah melantik beberapa orang petugas untuk memungut zakat. Setiap petugas ini dikehendaki melaporkan kutipan masing-masing serta bagaimana ia dibahagi-bahagikan. Antara sahabat yang dilantik ialah Hudzaifah bin Al-Yaman yang ditugaskan untuk menimbang kurma dari Hejaz, manakala yang mencatat harta zakat ialah Zubair bin Al-Awwam dan Juhaime bin Ash-Shalt. Kemudian, pada zaman Khalifah Abu Bakar As-Sidiq barulah dibina *Baitul mal As-Sanah*, sebuah tempat mengumpul harta zakat di kota Madinah. Menteri kewangannya ketika itu ialah Abu Ubaidah bin Al-Jarrah yang senantiasa mengagihkan isi baitulmal tanpa sebarang sisa sedikit pun.

Di zaman Khalifah Umar Al-Khattab, harta baitulmal semakin banyak dikumpulkan dan pengagihannya pun menjadi lebih pesat. Maka Sayidina Umar telah mendirikan baitulmal di setiap daerah dalam wilayah negara Islam, di samping baitulmal pusat di kota Madinah. Ini bermakna, Islam sejak zaman dahulu lagi telah melaksanakan urusan kutipan zakat secara sistematik mengikut keperluan semasa. Pembayaran zakat kepada badan yang telah diamanahkan bukan sesuatu yang baru. Ia telah lama diamalkan, kemudian tenggelam. Syauqi (1987) selanjutnya memetik tulisan Abu Ubaid daripada kitabnya “Al-Awwal,” iaitu Ismail bin Ibrahim menceritakan dari Ayyub, dari Ibnu Sirin, dengan kata-kata:

Dulu zakat diajukan – atau dibayarkan – kepada Nabi S.A.W, atau petugas yang beliau suruh; dan kepada Abu Bakar atau petugas yang beliau suruh; dan kepada Umar atau petugas yang beliau suruh. Tapi setelah Othman terbunuh mereka kemudian berselisih pendapat. Di antaranya ada yang membayar zakat kepada pemerintah, dan ada juga

yang membaginya sendiri dan di antara mereka yang tetap membayar zakat kepada pemerintah ialah Ibnu Umar.

Di Malaysia pula, adalah dipercayai bahawa sistem zakat di Semenanjung Malaysia bermula dalam bentuk yang tidak formal. Menurut Aidit, Jamil, Mohammad, Mohd. Azmi, dan Syed Abdul Hamid Al Junaid (1990) bayaran zakat pada zaman sebelum penjajah banyak berlaku di kalangan petani yang menumpukan usaha tanaman padi. Zakat hasil padi pada ketika itu diserahkan kepada Tok Guru (yang kemudiannya menguruskan agihan zakat) atau diberi terus kepada fakir miskin yang terdapat di kampung masing-masing. Tradisi ini masih lagi diamalkan di sesetengah tempat di Malaysia.

Apabila negara dijajah, hal ehwal agama Islam dan adat istiadat orang Melayu ditadbir oleh setiap negeri masing-masing. Suatu Majlis yang kemudiannya dikenali sebagai Majlis Agama Islam dan Adat Istiadat Orang Melayu telah dibentuk di setiap negeri bagi mentadbirkan perkara-perkara yang bersangkutan dengan hal ehwal agama Islam dan adat istiadat orang Melayu. Majlis ini adalah di bawah naungan Sultan atau Raja di negeri masing-masing. Struktur pentadbiran ini berkekalan sehinggalah sekarang dengan sedikit perubahan dan perbezaan di antara satu negeri dengan negeri yang lain.

Struktur Organisasi dan Pentadbiran Zakat

Setiap negeri bebas membentuk struktur pentadbiran hal ehwal Islam mengikut kesesuaian masing-masing (Aidit, *et al.*, 1990). Menurut perlembagaan Malaysia (1997), Raja atau Sultan bagi sesebuah negeri merupakan ketua Agama Islam. Bagi negeri yang tidak mempunyai Raja atau Sultan (Melaka, Pulau Pinang, Sabah,

Sarawak, dan Wilayah Persekutuan), Yang Dipertuan Agong adalah orang yang menjadi Ketua Agama (Mustafa Abdul Rahman, 1989). Di bawah Ketua Agama terdapat Majlis Hal Ehwal Agama Islam Negeri (MAIN) dan diikuti pula Jabatan Hal Ehwal Agama Islam Negeri (JAIN).

MAIN di setiap negeri ditubuhkan di bawah kuasa Enakmen Pentadbiran Agama Islam Negeri masing-masing (Mustafa Abdul Rahman, 1989). Majlis ini adalah suatu badan yang membuat dasar pentadbiran Agama Islam di negeri masing-masing. Menurut Enakmen negeri, Majlis ini hendaklah dianggotai oleh ahli-ahli tertentu yang dilantik oleh Raja atau Sultan, iaitu Ketua Agama Negeri masing-masing. Secara amnya, Majlis ini mengandungi Yang Di Pertua atau Pengerusi atau Pesuruhjaya, Setiausaha, dan beberapa orang ahli. Sebagai contoh, di negeri Kedah, MAIN adalah terdiri daripada Yang Di Pertua, Setiausaha, Kadi Besar, Pendaftar Sekolah-sekolah Agama Islam, Setiausaha Jawatankuasa Zakat, Setiausaha Baitulmal dan lima orang ulama menurut cadangan daripada Yang Di Pertua dan lima orang yang lain menurut cadangan daripada Majlis Mesyuarat Kerajaan (Undang-undang Pentadbiran Kedah, 1962). Jadual 2.1 menunjukkan Yang Di Pertua atau Pengerusi MAIN di setiap negeri di Semenanjung Malaysia.

JAIN pula, adalah suatu badan perkhidmatan negeri yang diberi tanggungjawab untuk menjalankan semua arahan dan dasar yang telah dibuat oleh Majlis Agama Islam (Mustafa Abdul Rahman, 1989). Kecuali Pahang dan Kelantan, urusan pentadbiran Majlis Agama Islam negeri dilaksanakan oleh Jabatan Agama Islam. Kebiasaannya, JAIN di ketuai oleh seorang Pengarah atau Yang Di Pertua. Di sesetengah negeri ketua bagi MAIN dan JAIN adalah sama. Antaranya Kedah, Melaka, Perak, Perlis, Pulau Pinang dan Terengganu.

**Jadual 2.1: Pengerusi Majlis Agama Islam Negeri-negeri
di Semenanjung Malaysia**

Negeri	Yang Di Pertua/Pengerusi
Johor	Ahli Exco Negeri
Kedah	Setiausaha Kerajaan Negeri Kedah (Juga pengerusi Jawatankuasa Zakat)
Kelantan ^a	Ahli Exco Negeri
Melaka	Ahli Exco Negeri
Negeri Sembilan	Menteri Besar
Pahang	Wakil Sultan Pahang
Perak	Pengarah Jabatan Agama Islam
Perlis	Wakil Raja Perlis
Pulau Pinang	Ahli Parlimen
*Selangor	Setiausaha Kerajaan Negeri Selangor
Terengganu	Pengarah Jabatan Agama Islam
*Wilayah Persekutuan	Menteri di Jabatan Perdana Menteri

Sumber: Aidit et al. (1990)
a. Tambahan kepada sumber

Di kebanyakan negeri, peranan zakat adalah terletak di bawah JAIN yang mewujudkan satu unit yang dipanggil Baitulmal. Unit ini bertanggungjawab menguruskan segala urusan bersangkutan dengan zakat. Terdapat juga sesetengah negeri yang telah menswastakan unit ini bagi menguruskan zakat secara lebih berkesan. Di antaranya ialah Wilayah Persekutuan, Pulau Pinang, Pahang dan Terengganu. Berbeza dengan negeri Kedah, urusan zakat dikendalikan oleh Jabatan

Zakat Negeri Kedah. Jabatan ini diketuai oleh seorang Yang Di Pertua yang dilantik oleh Sultan Kedah. Yang Di Pertua Jabatan Zakat Negeri Kedah melapor terus kepada Sultan. Jabatan tersebut adalah berasingan daripada pentadbiran MAIN dan JAIN.

Undang-undang Zakat

Perlembagaan Malaysia fasal 3(4) menyebut bahawa Agama Islam adalah terletak di bawah kuasa Sultan atau Raja bagi negeri yang beraja dan di bawah yang Dipertuan Agong bagi negeri yang tidak beraja (Melaka, Pulau Pinang, Sabah, Sarawak, dan Wilayah Persekutuan). Perkara-perkara yang termasuk dalam pentafsiran kuasa agama tersebut dinyatakan dalam Jadual Kesembilan Perlembagaan Malaysia dan ianya termasuklah hal-hal mengenai zakat, Baitulmal, dan sebagainya (Mustafa Abdul Rahman, 1989). Dengan lebih lanjut lagi kuasa pungutan zakat terletak pada setiap negeri dan Wilayah Persekutuan. Kuasa yang diperuntukkan itu terkandung dalam Enakmen Pentadbiran Agama Islam dan Adat Istiadat Melayu Negeri atau Enakmen Zakat Negeri (Mohd. Ali, 1989).

Negeri Kedah dan Sabah adalah dua negeri yang mempunyai Enakmen khas bagi urusan zakat. Enakmen ini terpisah daripada Enakmen Pentadbiran Agama Islam dan Adat Istiadat Melayu Negeri (Mohd. Daud Bakar, 1998). Kedua-dua negeri menggunakan Enakmen Zakat Negeri bagi mentadbir urusan zakat di negeri masing-masing. Daripada Enakmen-Enakmen tersebut, maka terbitlah peraturan-peraturan zakat yang boleh dikuatkuasakan. Badan yang diberi tanggungjawab untuk melaksanakan undang-undang zakat ialah Jabatan Hal Ehwal Islam Negeri yang kemudiannya membentuk satu unit atau jabatan khas (baitulmal atau institusi zakat) atau Jabatan Zakat negeri bagi mengendalikan urusan zakat. Unit atau jabatan ini

memainkan peranan dalam hal taksiran, pungutan dan pengagihan zakat. Sebagai contoh, dalam Enakmen Hukum Syarak negeri Terengganu 4/1955, Fasal 72 memperuntukkan (Mustafa Abdul Rahman, 1989):

Hendaklah pejabat itu mempunyai kuasa dan hendaklah menjadi tanggungannya pada memungut dan menyelesaikan mengikut bagaimana yang dititahkan oleh DYMM Sultan dengan pertolongan dan nasihat Majlis itu dengan terkena kepada syarat-syarat undang-undang ini akan ke semua zakat-zakat dan fitrah-fitrah yang kena dibayar di dalam negeri ini mengikut hukum syarak.

Bagi negeri Kedah, urusan zakat dikendalikan oleh Jabatan Zakat Negeri Kedah yang diterajui oleh Jawatankuasa Zakat Negeri Kedah (Mohd. Daud Bakar, 1998). Jawatankuasa ini adalah terdiri daripada Setiausaha Kerajaan Negeri (sebagai pengerusi), empat pegawai daerah daripada kawasan utama penanaman padi, Kadi Besar dan empat Kadi daripada kawasan utama penanaman padi, Setiausaha Majlis Agama dan Adat Istiadat Melayu Negeri Kedah, Setiausaha Sulit Sultan, dan lapan orang alim ulama. Jawatankuasa inilah yang bertanggungjawab mengeluarkan pelbagai fatwa mengenai zakat. Sebagai contoh fatwa yang telah dikeluarkan ialah:

Jawatankuasa Fatwa Negeri Kedah berpendapat, dengan merujuk kepada undang-undang zakat tahun 1374H (1955) Seksyen 9, No.4 Tugas Jawatankuasa, bahawa tiada siapa yang boleh menjadi amil (mengutip) zakat di dalam negeri ini kecuali ia dilantik dengan perkenan Ke Bawah Duli Yang Maha Mulia Tuanku Sultan kerana itu tiada sah di segi undang-undang dan syarak bagi mana-mana orang atau pihak mengutip zakat dalam negeri ini dan tiada sah zakat yang diberi pada mana-mana orang atau pihak itu.

Peraturan zakat di setiap negeri agak berbeza sedikit di antara satu dengan yang lain. Perbezaan ini biasanya merangkumi aspek jenis harta yang dikenakan zakat, kaedah taksiran, pentadbiran, dan pelaksanaan penguatkuasaan. Setiap negeri mempunyai peraturan zakat yang boleh dikuatkuasakan. Walaupun terdapat

perbezaan peraturan di antara negeri, namun melanggar peraturan zakat adalah salah di sisi undang-undang. Tindakan mahkamah boleh diambil dan mahkamah boleh menjatuhkan hukuman menurut peraturan yang telah ditetapkan di setiap negeri. Jadual 2.2 mempamerkan hukuman yang boleh dikenakan ke atas mereka yang melanggar peraturan zakat, sementara Jadual 2.3 menunjukkan di antara kesalahan yang boleh didakwa.

Kebiasaannya, hukuman yang ditetapkan dalam peraturan adalah berupa denda atau penjara atau kedua-duanya sekali (Mohd. Ali, 1989). Umpamanya, Peraturan-peraturan Zakat Kedah 1982, telah memperuntukkan denda tidak melebihi RM600.00 atau penjara tidak lebih daripada 6 bulan jika sabit kesalahan berikut:

- a) Sengaja memalsukan atau menyembunyikan fakta zakat.
- b) Enggan membayar zakat.
- c) Membayar zakat kepada orang selain daripada amil yang dilantik.
- d) Menghasut orang supaya jangan membayar zakat.
- e) Menjual atau memindah milik dengan tujuan mengelak daripada zakat.

Di samping itu, hukuman juga meliputi kesalahan-kesalahan yang dilakukan oleh amil seperti tidak menjalankan tugas dengan betul dan atau menyeleweng wang pungutan zakat. Kesalahan tersebut boleh menyebabkan seseorang amil didenda RM500 atau penjara sebulan. Undang-undang zakat di semua negeri memperuntukkan kuasa kepada Mahkamah Syariah bagi menjalankan perbicaraan kes pelanggaran undang-undang zakat di negeri masing-masing.

Jadual 2.2: Hukuman Kerana Melanggar Peraturan Zakat

Negeri	Denda Maksimum (RM)	Tempoh Penjara
Pulau Pinang	100	7 Hari
Kedah	< 5,000 ^a	< 3 tahun ^a
Kelantan	300	1 Bulan
Perak	500	6 Bulan
Terengganu	100	7 Hari
Pahang	100	1 Bulan
Selangor	100	7 Hari
Wilayah Persekutuan	100	7 Hari
Negeri Sembilan	500	6 Bulan
Johor	10	-

Sumber: Aidit *et al.* (1990)

a. Menurut Enakmen Zakat 1955 Negeri Kedah (1998) Seksyen 9(2).

Jadual 2.3: Jenis Kesalahan Yang Boleh Didakwa

Negeri	Mengelak Bayaran	Membayar Zakat Kepada Saluran Tidak Resmi
Perlis	X	X
Pulau Pinang	X	X
Kedah	X	Kecuali Zakat Fitrah
Kelantan	X	1/3 dibenarkan bayar sendiri
Pahang	X	X
Negeri Sembilan	X	X
Melaka	X	X
Johor	X	X

Sumber: Aidit *et al.* (1990)

X = Kuatkuasa di negeri berkenaan.

Penguatkuasaan

Sehingga kini penguatkuasaan peraturan zakat di setiap negeri dikatakan berada di tahap yang paling lemah. Meskipun ada peruntukan undang-undang, namun kes melanggar peraturan zakat tidak pernah dibawa ke mahkamah sejak tahun 1967 (Mohd. Ali, 1989). Kedudukan ini, menurut Mohd. Ali, adalah disebabkan beberapa faktor seperti berikut:

1. Kekurangan kakitangan di jabatan zakat.
2. Ketiadaan pegawai penguatkuasa atau merinyu zakat.
3. Undang-undang zakat yang masih belum lengkap.
4. Dasar jabatan zakat yang kerap kali berubah.
5. Kebimbangan jabatan zakat tentang reaksi orang ramai.

Laporan menunjukkan bahawa di negeri Kedah, sebanyak 36 kes yang melibatkan zakat dibawa ke mahkamah dalam tahun 1965 dan 1966. Tiada kes dilaporkan sebelum tahun 1965. Di Semenanjung Malaysia, hanya negeri Kedah (Seksyen 16 Peraturan-peraturan Zakat Negeri Kedah, 1982) dan Perlis (Seksyen 13A Peraturan Zakat dan Fitrah Perlis, 1949) mempunyai Merinyu Zakat, manakala negeri-negeri lain menyerahkan tugas dakwaan kepada Pendakwa Raya.

Undang-undang zakat yang ada pada masa kini dikatakan rapuh kerana ianya tidak mempunyai peruntukan kuasa secara khusus kepada institusi zakat bagi membanteras mereka yang tidak patuh kepada fatwa zakat. Usaha-usaha sedang dijalankan agar undang-undang zakat menjadi lebih mantap seperti Akta Cukai Pendapatan 1967 (1998). Tanpa peruntukan kuasa, tindakan undang-undang seperti

denda dan dakwa tidak dapat dilaksanakan. Kebanyakan negeri di Semenanjung Malaysia mempunyai peruntukan undang-undang hanya terhadap zakat padi.

Meskipun penguatkuasaan zakat adalah lemah, namun kajian dalam aspek percukaian menunjukkan bahawa undang-undang bukan faktor utama dalam menentukan gelagat kepatuhan. Malah, ada keterangan yang menunjukkan bahawa penguatkuasaan yang berlebihan boleh menjejaskan kepatuhan cukai jika penguatkuasaan menimbulkan sikap kebencian seseorang untuk membayar cukai (Frey, 1992). Oleh kerana penguatkuasaan berada di tahap yang lemah, kutipan zakat di Malaysia banyak bergantung kepada kepatuhan masyarakat terhadap fatwa yang dikeluarkan.

Pentadbiran Zakat di Beberapa Negara Islam

Zakat adalah suatu tuntutan agama dan merupakan salah satu rukun Islam yang lima. Perlaksanaannya berterusan sejak zaman Nabi Muhammad S.A.W. Oleh yang demikian, negara-negara Islam sudah tentu mempunyai cara tersendiri melaksanakan pentadbiran zakat masing-masing. Kajian oleh Omar (1990) mendapati pentadbiran zakat di negara-negara Islam secara amnya dilaksanakan dengan berasaskan penguatkuasaan undang-undang atau secara sukarela. Malaysia, Pakistan, Sudan, Libya, Saudi Arabia, dan Yaman adalah di antara negara yang mempunyai undang-undang zakat yang boleh dikuatkuasakan. Sementara Kuwait, Jordan, Iran, Bangladesh, Bahrain, Mesir, Iraq, dan lain-lain lagi mempunyai undang-undang tetapi bebas dari sudut penguatkuasaan. Pembayaran zakat di negara tersebut adalah secara sukarela.

Struktur pentadbiran antara satu negara dengan yang lain juga berbeza. Malaysia umpamanya, ditadbirkan di bawah naungan Sultan atau Raja melalui Jabatan Agama Islam atau Jabatan Zakat di negeri masing-masing. Sementara Libya (Omar,1990) meletakkan pentadbiran zakat di bawah naungan Lembaga Menteri melalui Menteri Keadilan yang dibantu oleh suatu Jawatankuasa terdiri daripada ulama syariah dan kaunselor perundangan. Undang-undang Sudan (Omar,1990) pula memberi kuasa kepada suatu lembaga yang dipanggil Lembaga *Ifta*. Lembaga ini mentadbir melalui Biro Zakat dan Cukai.

Fungsi institusi zakat di antara negara Islam juga berbeza. Ada yang berfungsi untuk membuat kutipan sahaja dan agihan dilakukan oleh agensi yang lain dan ada yang melaksanakan kedua-duanya sekali. Demikian juga dalam aspek jenis harta yang perlu dikeluarkan zakat serta kaedahnya. Malaysia (walaupun tidak menyeluruh), Pakistan (Omar,1990), Sudan (Abdullah, 1990), dan Arab Saudi (Abdullah, 1990) mewajibkan zakat ke atas pendapatan dan harta tersimpan (akaun simpanan, akaun pelaburan, sijil simpanan dan sebagainya).

Dalam hal penguatkuasaan (Omar,1990) , undang-undang Libya mengenakan denda kepada mereka yang tidak mengeluarkan zakat sebanyak satu amaun yang tidak melebihi dua kali ganda amaun zakat yang tidak berbayar. Sudan pula mengenakan denda dua kali ganda amaun tidak berbayar kepada mereka yang gagal menjelaskan zakat. Di Malaysia, selain daripada denda, sesetengah negeri memperuntukkan penjara selama 6 bulan. Begitu juga di Arab Saudi, selain daripada denda mereka yang tidak mengeluarkan zakat akan ditahan daripada keluar dari negara tersebut. Secara ringkasnya, gambaran kedudukan zakat di beberapa negara Islam boleh dilihat di Jadual 2.4.

Jadual 2.4: Perbandingan Perundangan Antara Negara-negara Islam

Negara	Undang-Undang Zakat	Sukarela	Bentuk Undang - undang	Status Zakat Gaji	Hukuman
Bahrain		Ya	NA		
Bangladesh		Ya	NA		
Iran		Ya	NA		
Iraq		Ya	NA		
Jordan		Ya	Artikel		
Kuwait		Ya	Artikel		
Libya	Ada		Undang-Undang Zakat	Wajib	Denda
Malaysia	Ada		Akta dan Enakmen	Wajib - bergantung pada Negeri	Denda Penjara Kedua-dua.
Mesir		Ya	NA		
Pakistan	Ada		Undang-Undang Zakat	NA	NA
Saudi Arabia	Ada		Suruhan-Jaya Diraja	Wajib	Denda Ditahan
Sudan	Ada		Undang-Undang Zakat	Wajib	Denda Penjara
Yemen	Ada		Undang-Undang Zakat	Wajib	NA

Sumber: Fuad Abdullah al-Omar (1990) – diatur semula.
 NA = Maklumat tidak dapat diperoleh.

Zakat ke Atas Pendapatan Gaji

Pengenalan Zakat

Perkataan zakat adalah dari kata dasar *Zaka* yang bererti *bertambah* dan *tumbuh* (Qardawi, 1973/1988). Bagaimanapun, menurut *Lisan al-Arab* erti dasar dari perkataan zakat jika ditinjau dari sudut bahasa bererti suci, tumbuh, berkah, dan terpuji. Zakat dari istilah feqah pula bermaksud “sejumlah harta tertentu yang diwajibkan Allah untuk diserahkan kepada orang-orang yang berhak.” Zakat dalam Islam terbahagi pada dua kategori utama, iaitu Zakat Fitrah dan Zakat Harta. Zakat Fitrah dikenali sebagai ‘zakat badan,’ iaitu zakat dikenakan ke atas setiap individu Islam yang hidup. Zakat harta adalah zakat yang berasaskan pada jenis harta. Salah satu jenis harta yang tertakluk pada zakat adalah pendapatan. Gaji merupakan pendapatan dan ia adalah tertakluk pada zakat.

Definisi gaji dalam konteks zakat telah banyak ditulis oleh beberapa karyawan dan organisasi yang terlibat dalam hal zakat gaji. Umpamanya, Mahmood Zuhdi Hj. Abd. Rahman (1990) mendefinisikan gaji sebagai suatu bentuk upah tertentu yang dibayar oleh majikan, sebagai ganjaran kepada pekerjaan atau perkhidmatan yang telah dilakukan. Ini termasuk juga segala bentuk habuan lain seperti elaun, imbuhan, sumbangan, faedah dan sebagainya asalkan ia boleh disimpulkan di bawah istilah ‘ganjaran’ hasil kerja atau perkhidmatan. Jabatan Zakat Negeri Kedah (1999) pula mentakrif gaji melalui fatwanya seperti berikut [PSU(K) (SULIT) 1016/1405; AGAMA (KEDAH) P.3/1 (Jld.11)]:

... pendapatan gaji dan lain-lain sumber pendapatan yang diterima yang ada kaitan dengannya ... wang gaji, elaun, hadiah dan lain-lain pendapatan yang diperoleh oleh seseorang dari masa ke semasa ...

Sementara itu, Jabatan Hasil Dalam Negeri (1993) mentakrifkan pendapatan gaji sebagai gaji, bonus, elaun, tunggakan, saraan dan lain-lain yang serupa dengan gaji yang diterima oleh seseorang dalam berbagai bentuk dan cara mengikut kontrak antara dua pihak, iaitu pekerja dan majikan. Daripada definisi yang tersebut di atas, bolehlah kita simpulkan bahawa gaji merupakan apa sahaja pendapatan yang diperoleh hasil daripada pekerjaan seseorang yang bekerja dengan pihak lain, iaitu majikan.

Hukum Zakat Gaji

Hukum tentang zakat gaji telah lama dan banyak dibincangkan oleh para ulama (Qardawi, 1973/1988). Bermula daripada ulama-ulama besar Abdur Rahman Hasan, Muhammad Abu Zahrah dan Abdul Wahab Khalaf yang telah mengemukakan persoalan zakat gaji di Damsyik pada tahun 1952. Kesimpulan dari perbincangan tersebut mendapati bahawa zakat gaji wajib dilaksanakan. Ini berdasarkan pada tiga pendapat yang berbeza daripada sahabat-sahabat nabi dan tabiin. Pendapat yang pertama berasaskan pandangan daripada Ibnu Abbas, Ibnu Mas'ud, dan Mu'awiah. Pendapat yang kedua pula berlandaskan pandangan daripada Ali, Ibnu Umar, Anas dan 'Aisyah. Pandangan ketiga adalah dari generasi tabiin yang berasaskan pendapat daripada Umar Ibn Abdul Aziz, al-Hasan al-Basri, az-Zuhri dan al-Auza'i. Ketiga-tiga pendapat tersebut berbeza dalam aspek mengenai haul tetapi tidak berbeza dalam soal pokok, iaitu wajib zakat. Kewajipan zakat gaji diasaskan dengan beberapa dalil seperti berikut (Qardawi, 1973/1988):

1. Firman Allah yang bermaksud,

Hai orang-orang yang beriman, nafkahkan (di jalan Allah) sebahagian dari hasil usaha mu yang baik-baik dan sebahagian daripada Kami keluarkan dari bumi untukmu.
(Al-Baqarah 267)

2. Firman Allah yang bermaksud,

Ambillah (sebahagian) dari harta kekayaan mereka menjadi sedekah (zakat) supaya dengannya engkau membersihkan (dari dosa) dan mensucikan mereka (dari akhlak yang buruk), dan doakanlah untuk mereka, kerana sesungguhnya doamu itu menjadi ketenteraman bagi mereka, dan (ingatlah) Allah Maha Mendengar lagi Maha Mengetahui.
(At-Taubah 103)

3. Sabda Rasulullah S.A.W

Beritahulah kepada mereka Allah telah mewajibkan ke atas mereka sedekah (zakat) diambil daripada orang-orang kaya dan diberikan kepada orang-orang miskin
(H.R. Bukhari)

Para fukaha yang berpendapat bahawa zakat ke atas pendapatan gaji adalah wajib, juga turut memberi beberapa sebab yang boleh diringkaskan seperti berikut (Monzer Kahf, 1989):

1. Ayat Quran yang menyentuh hal zakat adalah umum dan tidak menetapkan secara khusus tentang jenis zakat.
2. Adalah tidak konsisten (menurut logik) mengenakan zakat ke atas pertanian dan lain-lain sumber tetapi tidak ke atas pendapatan gaji

3. Mengecualikan zakat ke atas pendapatan gaji merupakan suatu keuntungan kepada mereka yang kaya sedangkan petani yang miskin dikenakan zakat.
4. Mengenakan zakat ke atas pendapatan gaji adalah konsisten dengan prinsip umum keadilan.

Taksiran Zakat Gaji

Peranan institusi zakat di Malaysia dalam hal kutipan zakat pada masa kini menjadi semakin luas dan sedikit kompleks. Zakat di Malaysia tidak lagi ditumpukan hanya kepada zakat Fitrah, padi, dan emas. Zakat pada hari ini sudah merangkumi pelbagai jenis harta termasuk wang simpanan, saham, gaji, pendapatan bebas, dan lain-lain lagi (Qardawi, 1973/1988). Zakat pendapatan gaji umpamanya, dikenakan zakat apabila cukup nisab, iaitu selepas menolak suatu kadar yang cukup untuk digunakan sebagai belanja atau sebagainya secara yang munasabah dan bergantung kepada saiz keluarga masing-masing serta kedudukan individu dalam masyarakat (Mahmood Zuhdi, 1993). Malah di beberapa negeri atau wilayah kutipan zakat harta dan pendapatan jauh mengatasi zakat Fitrah dan padi.

Dalam pada itu kaedah taksiran zakat bagi pelbagai jenis harta dan pendapatan di zaman moden ini turut juga diperkenalkan kepada Muslimin. Umpamanya, menurut buku panduan yang dikeluarkan oleh Jabatan Zakat Negeri Kedah (1999), zakat ke atas pendapatan gaji ditentukan dengan mengira gaji setahun (termasuk lain-lain pendapatan berkaitan dengan gaji) ditolak keperluan asas dan tanggungjawab utama. Sebarang lebihan jika melebihi nilai bersamaan 25 mayam atau 85 gram emas (*nisab*) dikenakan zakat pada kadar 2.5%. Pengiraan lebih terperinci adalah seperti berikut:

A.	Pendapatan (dari semua sumber dalam setahun)	RM21,600
B.	Tolak Perbelanjaan asas (yang dibenarkan)	
	1. Keperluan keluarga (RM650 x 12)	RM7,800
	2. Sumbangan ibubapa (RM125 x 12)	RM1,500
	3. Cukai kerajaan tempatan	RM1,800
	4. Hutang dibenarkan (RM300 x 12)	RM3,600
	5. Lain-lain keperluan	<u>RM1,080</u>
	Jumlah Tolakan	<u>RM15,780</u>
C.	Pendapatan Yang Layak dizakat (A-B)	<u>RM 5,820</u>
D.	Zakat yang wajib dibayar (lebih dari nisab)	
	RM5,820 x 2.5%	<u>RM145.50</u>

Taksiran zakat harta dan pendapatan kadang-kadang merumitkan seseorang Muslim apabila ia mempunyai pelbagai jenis harta atau pendapatan. Ini adalah kerana kaedah pengiraan untuk menentukan amaun zakat bagi sesuatu jenis harta adalah berbeza antara satu dengan yang lain. Sebagai contoh, zakat wang simpanan dikenakan sebanyak 2.5% ke atas baki simpanan yang terendah apabila cukup nisab, iaitu RM3,774.28, manakala zakat biji-bijian atau padi dikenakan pada kadar 5% apabila cukup nisab RM800.00 (Baitulmal Negeri Perlis, 1996).

Sementara itu, panduan taksiran zakat bagi sesuatu harta atau pendapatan yang dikeluarkan oleh institusi zakat di setiap negeri berbeza antara satu dengan yang lain. Menurut Mohamed Dahan (1998), pengurus besar Daruzzakah, perbezaan ini berlaku adalah kerana terdapat pelbagai tafsiran terhadap hadis mengenai zakat. Perbezaan ini selalunya berkisar dalam hal jenis harta atau pendapatan yang kena zakat dan kaedah pengiraan bagi setiap jenis harta atau pendapatan yang kena zakat.

Meskipun terdapat perbezaan mengenai kaedah taksiran di antara negeri, namun kesemua institusi zakat mengamalkan taksiran sendiri (*self assessment*).

Taksiran sendiri bermaksud taksiran yang dibuat oleh pembayar zakat sendiri dengan menggunakan kebijaksanaannya. Bagaimanapun, pembayar zakat lazimnya dibekalkan panduan mengeluarkan zakat oleh institusi zakat di negeri masing-masing. Zakat yang telah ditaksir kemudian dijelaskan.

Taksiran sendiri atau "*Self-Assessment System (SAS)*" adalah popular dalam bidang percukaian pendapatan. Ianya merupakan suatu sistem alternatif terhadap taksiran rasmi, iaitu "*Official Assessment System (OAS)*." *SAS* selalu diperkenalkan apabila institusi cukai pendapatan di bawah *OAS* menghadapi pelbagai masalah yang tidak dapat dibendung oleh pentadbiran cukai akibat pelbagai faktor seperti terlalu banyak beban kerja, masalah pematuhan bertambah runcing, undang-undang cukai menjadi lebih kompleks dan lain-lain lagi (Robert, 1991). Sistem taksiran sendiri memainkan peranan dalam menentukan liabiliti cukai pendapatan di beberapa buah negara di dunia. Antara negara yang telah menggunakan sistem taksiran sendiri bagi tujuan cukai pendapatan ialah Australia (1986-1987), New Zealand (1988) dan United Kingdom (1996-1997). Malaysia akan mula menukar sistem taksirannya kepada sistem taksiran sendiri mulai tahun 2000 secara berperingkat. Konsep sistem taksiran sendiri didefinisikan sebagai suatu proses di mana pembayar cukai dikehendaki oleh undang-undang cukai pendapatan mengira liabiliti cukainya sendiri bagi sesuatu tahun percukaian. Pembayar cukai dikehendaki menghantarkan borang taksiran masing-masing berserta dengan pembayaran cukai yang telah ditaksirnya sendiri. Pembayar cukai akan dikenakan penalti jika lambat membuat taksiran atau silap membuat taksiran (Nethercott dan Tony, 1993).

Bagi memastikan pematuhan undang-undang cukai oleh pembayar cukai ketika menaksir cukai masing-masing secara sendiri, pihak berkuasa cukai pendapatan membentuk suatu unit yang dipanggil unit Audit Cukai (*Tax Audit*). Unit ini berperanan sebagai penyemak dan penyiasat kepada sebarang taksiran cukai yang telah dihantar ke pihak berkuasa cukai pendapatan. Menurut Norris (1987), audit cukai ialah pemeriksaan atau penyemakan yang dilakukan oleh pegawai pejabat cukai pendapatan terhadap taksiran pembayar cukai bagi memastikan sama ada pembayar cukai mematuhi secara tepat undang-undang cukai dalam hal pendedahan pendapatan dan tuntutan potongan, kredit, atau rebet. Ini berbeza dengan sistem taksiran rasmi (*OAS*) di mana taksiran cukai dibuat oleh pihak berkuasa cukai pendapatan. Pembayar cukai hanya perlu mengisi borang pengisytiharan pendapatan bagi sesuatu tahun atau tempoh untuk ditaksirkan cukainya oleh pihak berkuasa cukai. Pihak berkuasa kemudian mengeluarkan notis taksiran yang menunjukkan cukai yang perlu dibayar oleh pembayar cukai.

Sistem taksiran sendiri juga mempunyai kelemahan. Umpamanya, Slemrod (1998) berpendapat dalam sistem taksiran sendiri, sekiranya audit dan denda tidak diendahkan, maka lebih ramai orang lari daripada membayar cukai pendapatan. Selain itu, taksiran sendiri boleh menambah beban kos kepada kerajaan kerana ia mungkin menggalakkan pembaziran pelaburan sosial dalam usaha untuk mengelak dan lari daripada cukai. Malah ia mewujudkan ketidakadilan secara mendatar kerana sesetengah pembayar cukai mendapati bahawa mereka telah membayar lebih daripada orang lain dalam kes yang sama.

Salah satu unsur penting dalam taksiran sendiri ialah kejujuran dan rasa tanggungjawab sivik. Kedua-dua sifat ini juga perlu ada pada pembayar zakat dan

institusi zakat jika kutipan mahu dipertingkatkan. Ketelusan mereka dalam hal ini boleh membawa kemakmuran dan pertumbuhan ekonomi. Dalam kajian Knack dan Keefer (1997) sifat tersebut telah diuji dengan menggunakan ukuran jujur dan norma sivik daripada Tinjauan Nilai-nilai Dunia 1981 dan 1990-1. Dapatan mereka menunjukkan bahawa angkubah modal sosial mempamerkan hubungan positif yang kuat dan signifikan dengan pertumbuhan ekonomi. Knack dan Keefer (1997) juga mendapati bahawa masyarakat yang jujur merupakan penentu signifikan kepada kejayaan sesebuah kerajaan. Bagaimanapun, kajian tersebut mendapati kelakuan kerajaan pula mempengaruhi tahap kejujuran.

Sistem Zakat Berbanding Dengan Sistem Cukai Pendapatan

Sistem zakat pada amnya mempunyai banyak persamaan dengan sistem cukai pendapatan. Kedua-dua sistem ini melibatkan kutipan wang daripada individu atau syarikat tertentu oleh pihak berkuasa bagi kegunaan tertentu. Justeru itu, beberapa ulasan karya mengenai cukai pendapatan boleh di digunakan bagi menerangkan teori yang bersangkutan dengan sistem zakat. Kajian secara khusus menyentuh teori dalam sistem zakat adalah amat terhad. Ini mungkin disebabkan perkembangan sistem tersebut serta penumpuan terhadapnya masih lagi dalam keadaan yang sederhana. Bagaimanapun, usaha-usaha sedang dan telah dijalankan agar sistem ini menjadi lebih mantap. Dalam kajian Mahamad Tayib (1998), ulasan karya cukai pendapatan diterimapakai bagi menjelaskan beberapa aspek pematuhan dalam kutipan Cukai Taksiran (cukai pintu) oleh penguasa tempatan.

Dari segi falsafah dan konsep, sistem zakat dan cukai pendapatan adalah berbeza. Zakat merupakan suatu kaedah penyucian rohani dan berkait rapat dengan solat. Ia merupakan rukun Islam yang keempat. Kutipan zakat (selain dari zakat Fitrah) adalah untuk diagihkan kepada lapan golongan tertentu (*asnaf*) seperti yang telah termaktub dalam al-Quran dan Sunnah, manakala cukai pendapatan dikutip oleh kerajaan bagi tujuan pembiayaan pelbagai projek dan pentadbiran kerajaan. Undang-undang yang digunakan dalam sistem cukai pendapatan ialah Akta Cukai Pendapatan 1967 dan beberapa akta tambahan yang telah diluluskan oleh Parlimen. Sistem zakat pula secara amnya adalah dinaungi di bawah Enakmen negeri masing-masing dalam bab pentadbiran hal ehwal agama.

Berdasarkan kepada Enakmen tersebut di atas, institusi zakat membentuk dan melaksanakan sistem zakat di negeri atau wilayah masing-masing. Antara peranannya termasuklah taksiran, kutipan, penguatkuasaan, dan pengagihan. Dalam sistem cukai pendapatan, Lembaga Hasil Dalam Negeri merupakan agensi yang bertanggungjawab untuk melaksanakan kandungan Akta Cukai Pendapatan 1967 serta akta tambahannya. Ini termasuk taksiran, kutipan, dan penguatkuasaan. Kecuali pengagihan, lain-lain fungsi adalah sama dari segi konsep teknikal di antara sistem zakat dan sistem cukai pendapatan. Secara ringkas perbandingan di antara zakat dan percukaian boleh dilihat di Jadual 2.5 di bawah.

Jadual 2.5: Perbandingan Umum Antara Sistem Zakat dan Cukai

	Zakat	Percukaian
Prinsip dan falsafah.	Dikutip dan diagih hanya kepada kumpulan (<i>asnaf</i>).	Dikutip dan diguna oleh kerajaan untuk pengurusan dan pembangunan. Ia juga bertujuan untuk merangsang ekonomi atau sebaliknya.
Kuasa.	Enakmen Negeri masing-masing.	Akta Cukai Pendapatan 1967 dan beberapa Akta Tambahan.
Badan Bertanggungjawab.	Institusi zakat (<i>Baitulmal</i>) Negeri Masing-masing.	Lembaga Hasil Dalam Negeri.
Fungsi Badan	Taksiran Kutipan Agihan	Taksiran Kutipan

Ringkasan

Sistem zakat telah wujud sejak zaman Rasulullah S.A.W lagi. Sistem berkenaan mengalami pelbagai perubahan dan berkembang mengikut edaran zaman mulai daripada zaman pemerintahan Sayidina Umar sehinggalah ke zaman moden ini. Di Malaysia, selepas era penjajahan, zakat ditadbirkan oleh kerajaan Negeri sehingga kini. Pentadbiran zakat adalah dinaungi oleh Enakmen Negeri masing-masing atau Enakmen Zakat. Pelaksanaan pentadbiran zakat adalah berbeza sedikit antara satu negeri dengan negeri yang lain. Selain Malaysia, negara-negara Islam yang lain turut mempunyai sistem zakat masing-masing. Ini termasuk Arab Saudi, Sudan, Libya, dan lain-lain negara Islam yang mempunyai undang-undang zakat serta mewajibkan pembayarannya kepada pihak berkuasa. Terdapat juga negara Islam yang tidak

mempunyai undang-undang zakat tetapi menggalakkan zakat dibayar secara sukarela. Ini termasuk Kuwait, Jordan, Iraq dan lain-lain lagi.

Hukum zakat terhadap pendapatan gaji telah lama dibincangkan dan ulama-ulama besar telah mendapati ianya wajib. Di Malaysia hukum wajib zakat gaji telah lama difatwakan oleh kebanyakan negeri. Bagaimanapun, dari segi pelaksanaannya, hukum wajib zakat ke atas pendapatan gaji dipatuhi secara sukarela dan dengan menggunakan sistem taksiran sendiri. Taksiran sendiri mempunyai beberapa kelebihan, namun ia juga mempunyai kelemahannya tersendiri.

Sistem zakat adalah mirip kepada sistem cukai pendapatan. Perbezaan yang ketara antara sistem zakat dan cukai ialah dari segi falsafahnya dan beberapa perkara teknikal dalam hal kutipan.

BAB 3

SOROTAN LITERATUR

Pengenalan

Bab ini membincangkan beberapa sorotan literatur mengenai gelagat kepatuhan dan sikap. Beberapa model gelagat kepatuhan dalam berbagai bidang diketengahkan. Ini disusuli pula dengan andaian teoretis yang merupakan asas kepada kajian gelagat kepatuhan.

Secara am, bab ini bertujuan untuk mengenal pasti beberapa angkubah yang menjadi punca kepada masalah gelagat kepatuhan zakat. Walau bagaimanapun, kefahaman tentang bentuk sikap terhadap zakat gaji perlu diperkukuhkan terlebih dahulu, memandangkan sikap adalah suatu konstruk yang mempunyai ciri-ciri yang kompleks. Kefahaman tentang kompleksiti sikap tersebut dapat membantu kajian ini sebelum ia boleh dikaitkan dengan gelagat kepatuhan zakat gaji. Justeru itu, kajian-kajian lalu yang bersangkutan dengan sikap dan gelagat kepatuhan akan dibincangkan dalam bab ini. Perbincangan berkenaan adalah bertujuan untuk mendapat gambaran jelas tentang kedudukan angkubah sikap serta merangka suatu teori am mengenai gelagat kepatuhan zakat gaji.

Gelagat Kepatuhan

Model Gelagat Kepatuhan

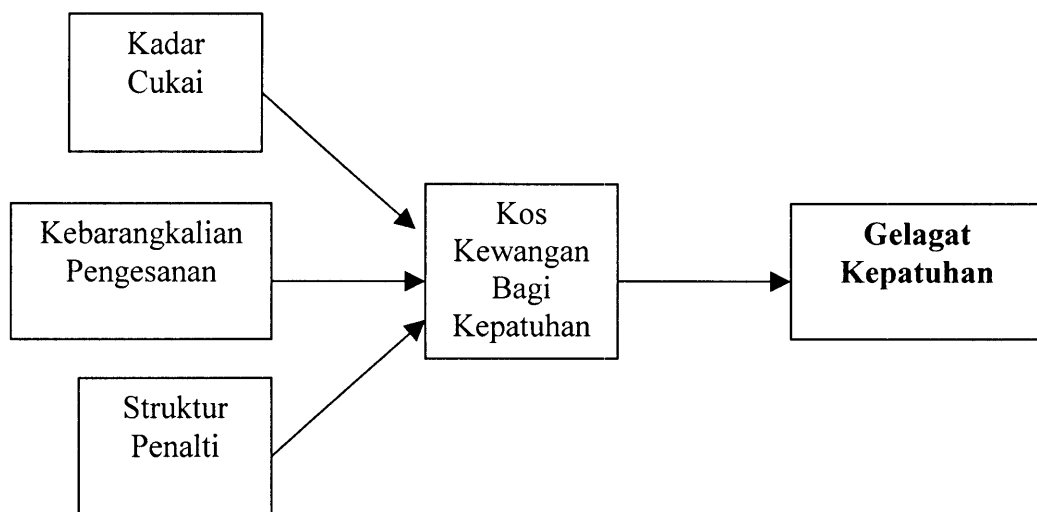
Kajian mengenai gelagat kepatuhan secara khusus mengenai zakat amat sukar ditemui dalam literatur zakat. Bagaimanapun, terdapat banyak hasil kajian mengenai gelagat kepatuhan cukai yang dilaporkan dalam pelbagai makalah. Hasil-hasil kajian tersebut boleh ditimba dan disesuaikan dengan kajian gelagat kepatuhan zakat gaji. Inilah yang akan dilakukan dalam tesis ini.

Dalam bidang percukaian, kepatuhan bermaksud melaporkan semua pendapatan dan membayar semua cukai menurut undang-undang, peraturan, dan keputusan mahkamah (Alm, 1991). Mereka yang melanggar undang-undang cukai, sama ada secara sengaja atau tidak sengaja, dianggap tidak mematuhi undang-undang. Definisi ini, jika diaplikasikan kepada sistem zakat, akan membawa maksud bahawa kepatuhan zakat gaji ialah membayar zakat gaji menurut fatwa dan peraturan yang dikeluarkan oleh pihak berkuasa zakat, iaitu Baitulmal tempatan.

Persoalan kepatuhan telah lama dan banyak dibincangkan dalam bidang percukaian. Sehingga kini terdapat dua model asas yang telah dibentuk untuk menerangkan gelagat kepatuhan cukai. Model tersebut ialah model kepentingan kewangan diri (*financial self-interest model*) dan model dikembangkan (*expanded model*).

Model kepentingan kewangan diri telah diperkenalkan oleh Becker (1968) yang menggunakan pendekatan jenayah ekonomi. Pendekatan ini mengandaikan bahawa seseorang individu akan cuba memaksimumkan jangkaan utilitinya (*maximum expected utility*) ketika cuba lari (*evade*) dari membayar cukai. Ini dilakukan dengan cara membandingkan manfaat yang bakal diperoleh apabila berjaya

lari dari cukai dengan risiko bakal diterima jika dikesan dan dikenakan denda oleh pihak berkuasa. Dalam ertikata lain, persoalan kos dan manfaat dalam perbuatan melarikan cukai, diambil kira supaya jangkaan pendapatan bersih dapat dimaksimumkan. Model ini mencadangkan kadar cukai, kebarangkalian dikesan, dan struktur penalti sebagai faktor penentu kepada kos kepatuhan, yang kemudiannya memberi kesan kepada gelagat kepatuhan. Model tersebut boleh dilakarkan seperti Rajah 3.1.

Sumber: Becker (1968)

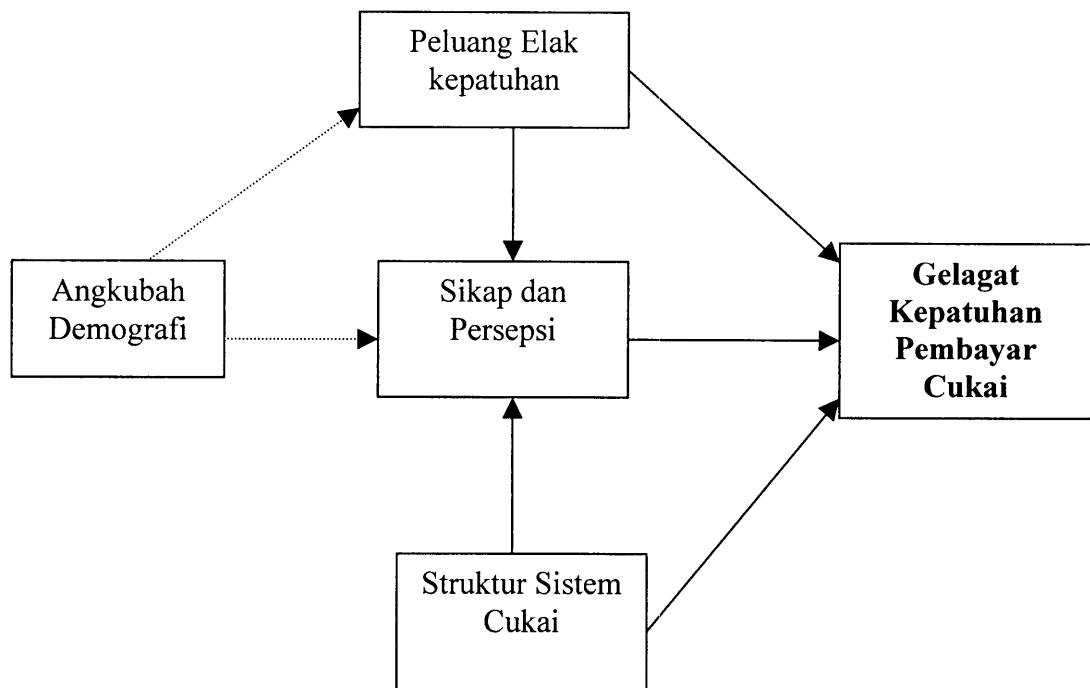
Rajah 3.1: Model Kepentingan Kewangan Diri Bagi Kepatuhan Pembayar Cukai (*Financial Self-interest Model*)

Walaupun terdapat keterangan empirikal bagi menyokong kenyataan bahawa gelagat kepatuhan dipengaruhi oleh pengesanan dan denda, namun para penyelidik (Alm, 1991; Jackson dan Milliron, 1986; Fischer, Wartick, dan Mark, 1992) berpendapat bahawa faktor tersebut bukan satu-satunya faktor yang mempengaruhi

gelagat kepatuhan. Oleh yang demikian, model kepentingan kewangan diri tidak sepenuhnya menerangkan faktor-faktor yang mempengaruhi gelagat kepatuhan. Sebagai contoh, Jackson dan Milliron (1986) telah mengenal pasti 14 angkubah yang lazimnya dibincangkan oleh para penyelidik mengenai gelagat kepatuhan. Kesemua angkubah tersebut boleh digolongkan kepada empat kategori, iaitu:

- Demografi (umur, jantina)
- Peluang elak kepatuhan (pendidikan, tahap pendapatan, sumber pendapatan, dan pekerjaan)
- Sikap dan persepsi (etika, persepsi kesaksamaan terhadap sistem cukai, pengaruh rakan), dan
- Struktur sistem cukai (sistem cukai yang kompleks, hubungan, sekatan, kebarangkalian pengesanan, dan kadar cukai).

Sehubungan itu, model yang dikembangkan (Rajah 3.2) telah terbentuk dengan meliputi angkubah ekonomi, sosiologi dan psikologi. Faktor-faktor ekonomi yang terdapat dalam model kepentingan kewangan diri juga dimuatkan dalam model lanjutan ini di bawah kategori struktur. Daripada Rajah 3.2, angkubah sikap dan persepsi dan peluang elak kepatuhan mempunyai kaitan dengan angkubah demografi. Angkubah peluang elak kepatuhan dan struktur sistem cukai mempengaruhi sikap dan persepsi, yang kemudiannya mempengaruhi gelagat kepatuhan. Gelagat kepatuhan turut dipengaruhi oleh angkubah peluang elak kepatuhan dan struktur sistem cukai. Model lanjutan ini adalah kompleks kerana ia mempunyai angkubah *endogen* yang juga merupakan angkubah bebas kepada gelagat kepatuhan.

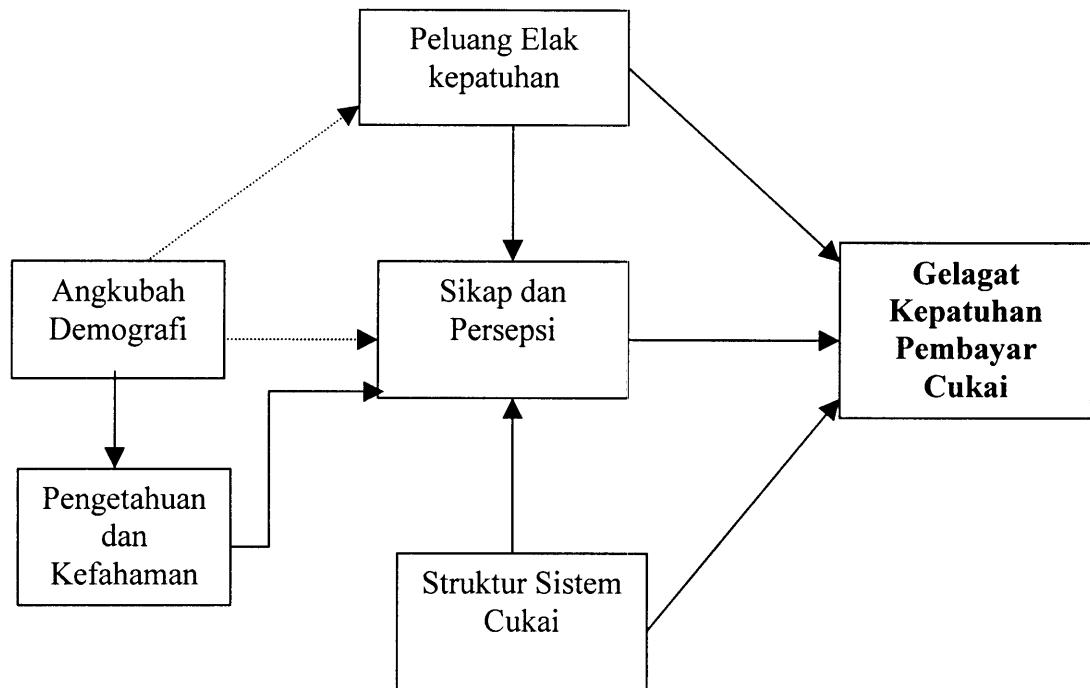

Sumber: Fischer *et al.* (1992)

Rajah 3.2: Model Lanjutan – Kepatuhan Pembayar Cukai.

Model lanjutan di atas dikembangkan lagi dengan memasukkan angkubah pengetahuan dan kefahaman seseorang tentang taksiran cukai (Hajah Mustafa, 1996). Model ini dicadangkan oleh Hajah Mustafa (1996) dalam kajiannya untuk menilai sistem pentadbiran cukai pendapatan Malaysia dan persepsi pembayar cukai terhadap sistem taksiran, kesaksamaan dan kerumitan undang-undang cukai. Rajah 3.3 menunjukkan bagaimana kedudukan pengetahuan dan kefahaman taksiran cukai mempengaruhi gelagat kepatuhan cukai secara tidak langsung. Angkubah ini juga ada kaitan dengan angkubah demografi dan didapati mempunyai pengaruh kepada sikap dan persepsi. Dalam laporannya, Hajah Mustafa (1996) mendapati mereka yang

berpengetahuan dan memahami taksiran cukai mematuhi lebih baik daripada mereka yang tidak berpengetahuan dan tidak memahami taksiran cukai. Bagaimanapun, kajian beliau tidak menjurus secara langsung kepada gelagat kepatuhan cukai.

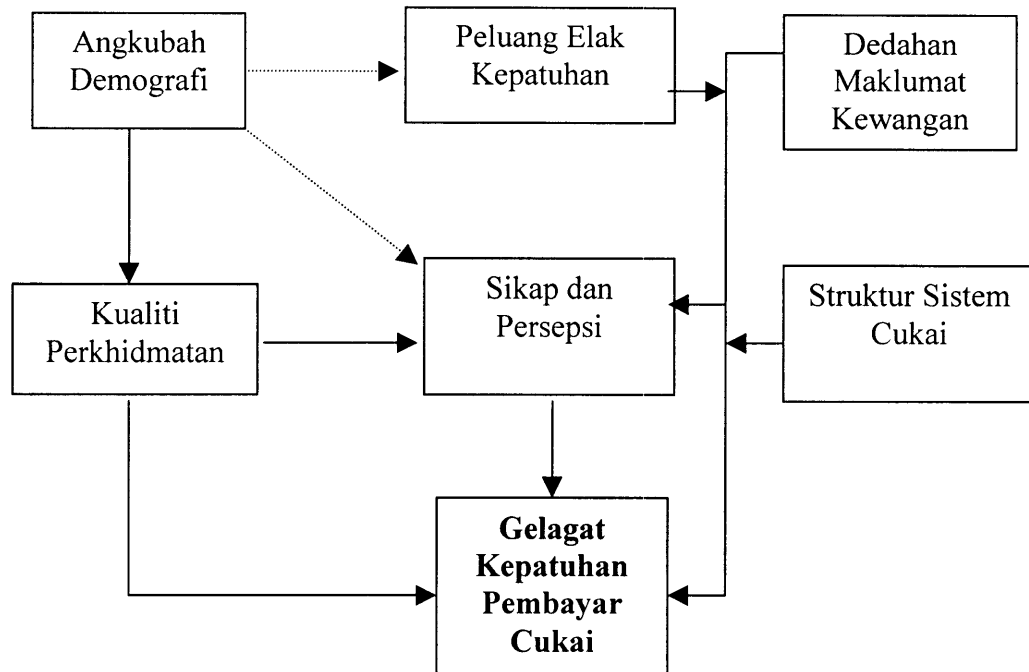

Sumber: Hajah Mustafa (1996)

Rajah 3.3: Model Lanjutan – Gelagat Kepatuhan Dengan Asas Angkubah Pengetahuan dan Kefahaman

Model lanjutan cukai pendapatan seterusnya telah dijadikan asas oleh Mahamad Tayib (1998) dalam kajiannya tentang faktor penentu kutipan cukai penilaian (cukai pintu) oleh kerajaan tempatan Malaysia. Beliau telah mengkaji dua lagi angkubah tambahan kepada model yang dikembangkan dahulu, yang dilaporkan sebagai memberi kesan kepada gelagat kepatuhan cukai pintu. Angkubah tersebut ialah persepsi terhadap kualiti perkhidmatan dan dedahan maklumat kewangan. Seperti

yang terdapat pada Rajah 3.4, angkubah tambahan tersebut didapati mempunyai kaitan secara langsung dengan gelagat kepatuhan cukai. Angkubah persepsi terhadap kualiti perkhidmatan dibicarakan dengan lebih terperinci dalam seksyen selanjutnya.

Sumber: Mahamad Tayib, (1998)

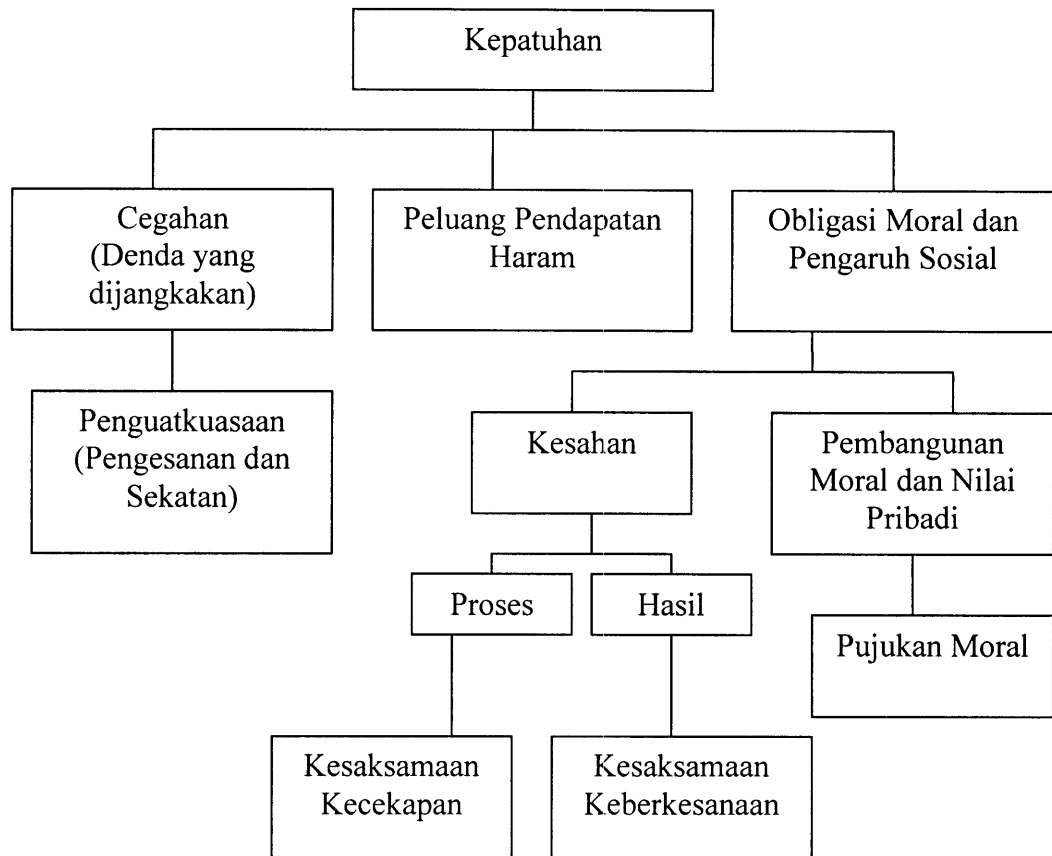
Rajah 3.4: Model Lanjutan – Gelagat Kepatuhan Bagi Cukai Penilaian Tempatan

Kemunculan model kepatuhan Mahamad Tayib (1998) dengan jelas menunjukkan bahawa model gelagat kepatuhan adalah bukan suatu model yang standard. Model kepatuhan seharusnya diadaptasi mengikut kesesuaian sistem yang diamalkan oleh sesebuah agen ekonomi. Dalam analisis Sutinen dan Kuperan (1999) mengenai teori sosioekonomi bagi kepatuhan berperaturan (*regulatory compliance*), sekali lagi kita menyaksikan suatu cadangan model gelagat kepatuhan yang diadaptasi

bersesuaian dengan agen ekonomi. Sutinen dan Kuperan (1999) menyarankan bahawa model gelagat kepatuhan, khususnya bagi sektor perikanan, adalah bergantung kepada tiga faktor utama, iaitu: cegahan (denda yang dijangkakan - *expected utility*), perolehan dari perbuatan menyalahi undang-undang (*illegal gains*), dan tanggungjawab moral dan pengaruh sosial.

Faktor cegahan, menurut Sutinen dan Kuperan (1999), adalah bergantung kepada penguatkuasaan, manakala faktor tanggungjawab moral dan pengaruh sosial pula bergantung kepada kesahan undang-undang dan pembangunan moral serta nilai peribadi seseorang. Angkubah pembangunan moral dan nilai peribadi pula bergantung kepada moral individu dan pendirian sosialnya terhadap sesuatu undang-undang. Kesahan undang-undang pula dipengaruhi oleh proses pelaksanaannya, yang bergantung pada persepsi kesaksamaan kecekapan, iaitu sama ada pihak berkuasa mengambil tindakan kepada masalah yang timbul dalam skop dan masa yang munasabah. Kesahan undang-undang juga dipengaruhi oleh manfaat yang diperoleh bila undang-undang dipatuhi. Ini melibatkan kesaksamaan agihan atau persepsi bagaimana kepatuhan dapat memberi manfaat, hasil daripada pengorbanan seseorang. Model Sutinen dan Kuperan boleh dilihat dalam Rajah 3.5.

Daripada perbincangan di atas, maka bolehlah dikatakan bahawa model gelagat kepatuhan terhadap sesuatu undang-undang belum konklusif dan bergantung kepada kesesuaian dalam sesuatu sistem. Ringkasan daripada perbincangan di atas boleh dilihat di Jadual 3.1.

Sumber: Sutinen dan Kuperan (1999)

Rajah 3.5: Model Penentu Kepatuhan – Khususnya Bagi Sektor Perikanan

Jadual 3.1: Ringkasan Angkubah Dalam Model Gelagat Kepatuhan

Model	Angkubah	Kategori
1. Model Kepentingan Kewangan Diri yang dicadang oleh Becker, 1968	Kadar cukai, Kebarangkalian Pengesanan, Struktur Penalti.	
2. Model Lanjutan yang dicadang oleh Fischer <i>et al.</i> , 1991	Umur, Jantina	Demografi
	Pendidikan, Pendapatan, Sumber pendapatan, Pekerjaan.	Peluang Elak Kepatuhan
	Etika, Persepsi Kesaksamaan Sistem Cukai, Pengaruh Rakan Sebaya.	Sikap dan Persepsi
	Kerumitan Sistem Cukai, Hubungan dengan IRS, Sekatan, Kadar cukai, Kebarangkalian Pengesanan, Struktur Penalti.	Struktur Sistem Cukai
3. Model Lanjutan dengan angkubah pengetahuan yang dicadang oleh Hajah Mustafa, 1996	Umur, Jantina	Demografi
	Pendidikan, Pendapatan, Sumber pendapatan, Pekerjaan.	Peluang Elak Kepatuhan
	Etika, Persepsi Kesaksamaan Sistem Cukai, Pengaruh Rakan Sebaya.	Sikap dan Persepsi
	Kerumitan Sistem Cukai, Hubungan dengan IRS, Sekatan, Kadar cukai, Kebarangkalian Pengesanan.	Struktur Sistem Cukai
	Pengiraan Cukai Cukai Berbayar Kefahaman Undang-undang Cukai	Pengetahuan dan Kefahaman

Jadual 3.1 ...*sambungan*

Model	Angkubah	Kategori
4. Model Lanjutan bagi Sistem Cukai Penilaian (Cukai Pintu) yang dicadang oleh Mahamad Tayib, 1998	Umur, Jantina	Demografi
	Pendidikan, Pendapatan, Sumber pendapatan, Pekerjaan.	Peluang Elak Kepatuhan
	Etika, Persepsi Kesaksamaan Sistem Cukai, Pengaruh Rakan Sebaya.	Sikap dan Persepsi
	Kerumitan Sistem Cukai, Hubungan dengan IRS, Sekatan, Kadar cukai, Kebarangkalian Pengesanan, Struktur Penalti.	Struktur Sistem Cukai
	Kualiti Perkhidmatan	Kualiti Perkhidmatan
	Dedahan Maklumat Kewangan	Dedahan Maklumat Kewangan
5. Model Lanjutan –sektor perikanan yang dicadang oleh Sutinen dan Kuperan, 1999	Pengesanan dan Sekatan	Cegahan
	Masa dan Tempat Penangkapan, Penggunaan Gear, Spesies Tangkapan, Kuantiti Tangkapan	Perolehan menyalahi undang-undang.
	Kesahan Undang-undang, Kesaksamaan Kecekapan dan Keberkesanan, Kesaksamaan Agihan, Persepsi Layanan oleh Pihak Berkuasa, Sikap dan Nilai Moral Peribadi.	Obligasi Moral dan Pengaruh Sosial

Walaupun setiap model di atas menyarankan pelbagai angkubah yang memberi kesan kepada gelagat kepatuhan, namun tidak semua di antaranya mempunyai kaitan atau sesuai dengan sistem zakat gaji. Tambahan pula, literatur juga turut menjelaskan bahawa lain-lain angkubah, yang tidak tersebut dalam model di

atas, didapati mempengaruhi gelagat kepatuhan. Justeru itu, seksyen seterusnya akan membincangkan dengan lebih khusus angkubah-angkubah yang dipercayai memberi kesan kepada gelagat kepatuhan zakat gaji.

Demografi

Salah satu kategori angkubah yang disarankan oleh Jackson dan Milliron (1986) sebagai mempengaruhi gelagat kepatuhan ialah angkubah demografi. Saranan beliau adalah konsisten dengan dapatan kajian Clotfelter (1983) dan Feinstein (1991).

Mereka mendapati bahawa perbuatan melarikan cukai kurang berlaku serta pada kadar yang rendah di kalangan isirumah yang di ketuai oleh orang yang berumur melebihi 65 tahun. Tetapi mereka yang bertaraf kahwin merupakan kumpulan yang selalu melakukan perbuatan melarikan cukai pada kadar yang lebih tinggi daripada kumpulan yang belum kahwin. Sementara itu, Baldry (1987) dan Friedland, Maital, dan Rutenberg (1978), melaporkan bahawa umur mempunyai pertalian dengan gelagat kepatuhan. Baldry (1987) juga melaporkan bahawa kaum lelaki lebih cenderung melarikan cukai berbanding kaum wanita.

Kebanyakan model teoretis menyarankan bahawa apabila pendapatan meningkat, perbuatan melarikan cukai juga meningkat (Andreoni, Errard, dan Feinstein, 1998). Dalam kajian yang dibuat oleh Clotfelter (1983), koefisien pendapatan selepas cukai dan kadar cukai adalah positif dan signifikan terhadap perbuatan melarikan cukai. Bagaimanapun, lapan tahun kemudian, Feinstein (1991) melaporkan bahawa tidak ada hubungan yang signifikan di antara pendapatan dengan perbuatan melarikan cukai. Kedudukan yang tidak konsisten ini, menurut Feinstein (1991), adalah disebabkan perubahan yang berlaku dalam sistem cukai sepanjang

tempoh lapan tahun tersebut. Gelagat cukai juga dilaporkan bergantung kepada kekayaan seseorang individu dan nilai relatif wang (Kirchler, 1998). Lewis (1979) melaporkan orang kaya mempunyai sikap menentang terhadap cukai lebih tinggi. Ini menurut Brandstatter (dalam nukilan Kirchler, 1998), adalah disebabkan sentimen yang tinggi terdapat pada orang kaya yang membayar cukai lebih tinggi.

Di samping faktor pendapatan, faktor beban tanggungan seseorang turut dibincangkan dalam literatur. Hasil kajian Weigel, Hessing, dan Elfers (1987) menyarankan bahawa fenomena lari cukai adalah bergantung kepada kekangan situasi (*situational constraints*) seperti kesempitan kewangan. Lebih tinggi tekanan, maka lebih kuat kehendak seseorang untuk cuba lari dari cukai. Beberapa kajian lain didapati selari dengan saranan Weigel *et al.* (1987). Umpamanya, Warneryd dan Walerud (1982), mendapati dalam kajian mereka bahawa orang yang dalam kesempitan wang tidak sanggup membayar cukai jika dibandingkan dengan orang lain. Vogel (1974) pula melaporkan bahawa gelagat cukai dan etika cukai didapati berkait dengan beban cukai.

Undang-undang dan Penguatkuasaan

Undang-undang merupakan suatu instrumen utama dalam mengawal dan menggariskan bidang kuasa bagi sesuatu institusi (Mohd. Ali, 1989). Instrumen ini dipandang sebagai sesuatu yang menyeluruh serta muktamad. Kewujudan sesuatu undang-undang serta penguatkuasaannya bertujuan untuk mengawal dan memastikan anggota masyarakat menunaikan tanggungjawab menurut undang-undang. Persepsi yang positif oleh anggota masyarakat terhadap kedudukan undang-undang zakat dan penguatkuasaannya dapat memberi kesan kepada gelagat kepatuhan zakat.

Bagaimanapun, sesuatu undang-undang itu dipandang positif jika ia menepati ciri-ciri yang sesuai serta memudahkan anggota masyarakat untuk mematuhiya dan membantu pihak berkuasa melaksanakan penguatkuasaan.

Dalam bidang percukaian, beberapa kajian melaporkan bahawa terdapat perkaitan antara persepsi terhadap undang-undang dan penguatkuasaan dengan kepatuhan. Allingham dan Sandmo (1972) umpamanya, telah menggunakan pendekatan jenayah ekonomi untuk menerang dan meramal gelagat cukai. Menurut mereka, jika orang yang lari cukai (*tax evader*) dapat dikenal pasti dan denda yang bakal dikenakan adalah berat, maka kepatuhan cukai akan meningkat. Begitu juga halnya, jika pengesanan taksiran cukai kerap dilakukan, maka kepatuhan akan meningkat (Friedland *et al.*, 1978). Ini disokong pula oleh beberapa kajian lain yang mendapati bahawa persepsi yang positif terhadap sistem pengesanan mempunyai perkaitan negatif dengan kadar lari cukai (Mason dan Calvin, 1984; Klepper dan Nagin, 1989; Roben, *et al.*, 1990).

Kesaksamaan

Kesaksamaan (*equity or fairness*) selalu diperkatakan dan dihubungkan dengan kepatuhan. Vogel (1974) dan Harvey dan McCrohan (1988) membicarakan soal kesaksamaan dengan hujah bahawa gelagat cukai dan etika cukai bergantung kepada beban cukai individu dan anggapan sejauh mana mereka menerima faedah daripada kerajaan. Jika seseorang beranggapan bahawa dia tidak menerima atau kurang menerima faedah daripada kerajaan, maka kecenderungannya dalam hal moral dan kepatuhan cukai menurun. Dalam ertikata lain, persepsi kesaksamaan didapati berkait secara positif dengan aras kepatuhan cukai. Falkinger (1988) pula menekankan

bahawa pentingnya perasaan kesaksamaan dalam sistem ekonomi. Beliau berpendapat, selain daripada menjadi faktor penentu kepatuhan cukai, penilaian subjektif tentang kesaksamaan dapat merasionalisasikan gelagat anti cukai. Ini termasuklah ketidakaksamaan mendatar (*horizontal inequity*), iaitu pandangan seseorang mengenai keadaan tidak seimbang antara manfaat yang diterimanya dengan manfaat yang diterima orang lain (Moser, Evans, dan Kim, 1995). Sementara itu, Spicer dan Becker (1980) melaporkan bahawa kepatuhan semakin kurang jika individu menyedari kadar cukai yang dikenakan kepadanya adalah lebih tinggi daripada orang lain dalam situasi yang sama.

Senario yang sama dalam hal kesaksamaan mungkin wujud dalam sistem zakat. Kesaksamaan penggunaan dan pengagihan wang zakat sememangnya menjadi perhatian oleh setiap anggota masyarakat Islam. Bahkan ia kadang-kadang menjadi satu isu nasional apabila terdapat unsur-unsur ketidakaksamaan yang berlaku dalam institusi zakat ("Kerajaan sedar," 2001). Justeru itu, bagi membantu aras kepatuhan zakat terus meningkat, persepsi anggota masyarakat tentang kesaksamaan perlu berada di tahap yang positif.

Kualiti Perkhidmatan

Satu lagi angkubah bebas yang dipercayai memberi kesan kepada gelagat kepatuhan zakat ialah persepsi kualiti perkhidmatan. Kualiti perkhidmatan memang banyak dibincangkan dalam tulisan karya akademik, namun definisi kualiti yang boleh diterima secara universal menghadapi kebuntuan. Ini adalah disebabkan para cendekiawan mendefinisikan kualiti mengikut konsep dan falsafah dalam bidang masing-masing. Bagaimanapun, kebanyakan definisi kualiti perkhidmatan adalah

berorientasikan pelanggan (Galloway, 1998). Fokus perkhidmatan kepada pelanggan merupakan strategi kepada sesebuah organisasi yang ingin memastikan agar kehendak pelanggan dapat dipenuhi. Justeru itu, menurut Ovretveit (dalam nukilan Curry dan Herbert, 1998), tiga kategori kualiti perkhidmatan perlu diambil kira oleh sesebuah organisasi perkhidmatan khususnya yang terlibat dengan perkhidmatan kepada masyarakat, iaitu: kualiti pelanggan, mengenai apa yang dikehendaki oleh pelanggan daripada perkhidmatan secara individu atau populasi; kualiti profesional, berkaitan dengan keperluan penggunaan teknik dan prosedur yang betul serta sesuai untuk memenuhi kehendak pelanggan; dan kualiti pengurusan, melibatkan penggunaan secara berkesan dan produktif sumber-sumber organisasi untuk memenuhi keperluan pelanggan.

Literatur pemasaran mendefinisikan operasi kualiti perkhidmatan sebagai perbezaan di antara jangkaan pelanggan sebelum mendapat perkhidmatan dengan persepsi pelanggan selepas mendapat perkhidmatan (Parasuraman, Zeitham, dan Berry, 1985; Gronroos, 1984). Definisi ini adalah berasaskan kepada teori *disconfirmation* yang menyatakan bahawa pengguna merasa puas dengan pengalaman sesuatu perkhidmatan jika pengalaman perkhidmatan tersebut menepati atau melebihi jangkaan mereka (Gronroos, 1990; Carman, 1990; Bitner, 1990). Justeru itu, jangkaan pengguna menjadi asas pengukuran bagi sesuatu perkhidmatan (Kenneth, David, John, dan Beng, 1997).

Satu lagi kajian yang dijalankan oleh Cronin dan Taylor (1992), menyarankan bahawa persepsi kualiti perkhidmatan dan kepuasan bertalian positif dengan tingkah laku ulang beli. Saranan ini disokong dengan hasil kajian lain daripada Zeithaml dan Berry (1996) yang melaporkan bahawa pertalian di antara persepsi kualiti

perkhidmatan dengan sikap dan tingkah laku adalah signifikan. Zeithaml dan Berry (1996) menggunakan 13 item khusus mengenai niat tingkah laku yang akan tercetus daripada persepsi kualiti perkhidmatan. Mahamad Tayib (1999) pula mendapati bahawa persepsi terhadap kualiti perkhidmatan mempunyai perbezaan signifikan di antara kerajaan tempatan berprestasi tinggi dengan yang berprestasi sederhana dan rendah.

Pendedahan Kepada Promosi Zakat

Literatur mengenai kesan dedahan promosi kepada gelagat kepatuhan adalah sangat terhad dalam bidang percukaian atau bidang yang serupa dengannya. Hal ini adalah disebabkan, lazimnya agensi cukai tidak mempunyai fungsi untuk menarik anggota masyarakat membayar cukai. Berbeza dengan Baitulmal, kegiatan promosi merupakan suatu tuntutan agama bagi menasihati dan mengingatkan ummah supaya menunaikan ibadah. Walaupun ia menjadi salah satu fungsi utama Baitulmal, namun keberkesanannya adalah bergantung sejauh mana anggota masyarakat terdedah kepadanya.

Isu mengenai pendedahan promosi banyak dibincangkan dalam bidang pemasaran barangan dan perkhidmatan. Sungguhpun begitu, banyak perkara yang boleh dipelajari daripada bidang pemasaran untuk diaplikasikan kepada teknik promosi zakat. Dalam bidang pemasaran, promosi adalah salah satu kaedah komunikasi yang bertujuan untuk menarik minat, membina sikap positif terhadap sesuatu jenama, menunjukkan bagaimana barangan yang dipromosikan boleh memberi kepuasan serta mendorong pengguna atau pelanggan berkelakuan mengikut cara tertentu (Graef, 1995). Pendedahan kepada mesej yang sesuai serta

menggalakkan boleh mempengaruhi seseorang bertindak untuk melakukan perkara yang dipromosikan. Ini adalah kerana pengguna selalu membuat rujukan-kendiri (*self-referencing*), iaitu melihat diri sendiri dan mengaitkan sesuatu yang dipromosikan dengan diri masing-masing. Kajian menunjukkan bahawa konsep rujukan-kendiri mempunyai kekuatan ramalan terhadap niat membeli dan berkait secara positif dengan sikap jenama (*brand attitude*) (Debevec dan Romeo, 1992).

Pendedahan promosi boleh memberi kesan kepada tingkah laku seseorang dengan cara membina citarasa atau kehendak melalui pemberian maklumat mengenai sesuatu yang dipromosikan (Graef, 1995). Citarasa atau kehendak pengguna boleh dibina dengan menggunakan pendedahan maklumat dalam pelbagai kaedah (Alreck dan Settle, 1999). Antaranya ialah: perkaitan keperluan (*need association*); perkaitan ragam (*mood association*); motivasi tanpa disedari (*subconscious motivation*); pengubahsuaian kelakuan (*behaviour modification*); pemprosesan kognitif (*cognitive processing*); dan emulasi model (*model emulation*).

Nilai Agama

Perkaitan nilai agama dengan gelagat kepatuhan cukai belum ada lagi dibincangkan dalam literatur. Walaupun Lewis (1982) dan Groenland dan Van Veldhoven (1983) melaporkan bahawa ciri-ciri personaliti, nilai ideologi dan agama, dan orientasi moral mempengaruhi gelagat cukai, namun kajian yang dijalankan adalah terlalu umum dalam hal mengenai agama. Bagaimanapun, isu etika dan moral (elemen dalam nilai agama) mendapat tempat dalam perbincangan tentang perkaitannya dengan gelagat kepatuhan. Beberapa kajian (Carroll, 1987; Etzioni, 1988; Roth, Scholz, dan Witte, 1989; Smith, 1990) melaporkan bahawa kepercayaan etika tertentu tentang lari dari

cukai, mempunyai pertalian yang lebih rapat dengan kepatuhan cukai daripada faktor penentu biasa seperti denda, audit, dan kadar cukai.

Etika atau moral boleh didefinisikan sebagai sistem norma mengenai peraturan pelaksanaan yang dibentuk sebagai panduan dalam masyarakat atau dalam suasana berinteraksi (Hogan, 1973). Nilai etika seseorang memberi kesan secara efektif dalam proses membuat keputusan. Bagaimanapun, setiap individu mempunyai set nilai etika yang berbeza (Kohlberg, 1976). Lantaran itu, persepsi mereka tentang sesuatu adalah berbeza dan banyak dipengaruhi oleh kepercayaan dan pertimbangan etika yang kuat dalam diri masing-masing. Oleh yang demikian, keputusan yang dibuat dalam hal kepatuhan cukai banyak didorong oleh kepentingan diri (Hogson, 1988). Sehubungan itu, Reckers dan Sanders (1994) melaporkan daripada kajiannya bahawa kepercayaan etika bertalian signifikan dengan kepatuhan cukai.

Berdasarkan laporan kajian-kajian di atas, maka bolehlah dijangkakan bahawa nilai agama seseorang akan memberi kesan ke atas kepatuhan zakat gaji. Tambahan pula, perbuatan bayaran zakat merupakan suatu ibadat yang dituntut, maka ketinggian nilai agama seseorang dapat membantunya mematuhi bayaran zakat gaji.

Pengetahuan Zakat Gaji

Pengaruh pengetahuan terhadap kepatuhan telah dibuktikan dalam beberapa kajian, khususnya dalam bidang percukaian. Pengetahuan dikatakan dapat mempengaruhi sikap seseorang dan seterusnya bertindak berdasarkan sikap berkenaan (Hungerford dan Volk, 1990). Eriksen dan Fallan (1996) pernah membuat kajian secara eksperimen terhadap dua kumpulan pelajar yang berbeza bidang pengajian. Satu kumpulan adalah pelajar yang mengambil kursus percukaian dan perakaunan,

manakala satu kumpulan lagi mengambil kursus pemasaran. Mereka melaporkan bahawa pelajar percukaian berubah secara signifikan dalam sikap terhadap perbuatan lari dari cukai dan terhadap kesaksamaan sistem percukaian. Pelajar pemasaran pula dilaporkan tidak mempunyai sebarang perubahan sikap.

Pertambahan pengetahuan cukai dapat memberi sedikit sebanyak kesedaran kepada pembayar cukai dan dapat menambahkan tahap persepsi positif tentang kesaksamaan dalam percukaian (Fallan, 1999). Dalam kajian yang menggunakan kaedah tinjauan, Silver (1995) juga mendapati bahawa pelajar jurusan percukaian mempunyai keyakinan yang lebih tinggi dalam sistem percukaian jika dibandingkan dengan pelajar jurusan lain.

Pengaruh pengetahuan terhadap sikap bukan saja dilaporkan dalam bidang cukai, malah ia juga turut dilaporkan dalam bidang lain. Umpamanya, Eagles dan Muffitt (1990) mendapati bahawa pengetahuan berkait secara positif dengan sikap seseorang terhadap kehidupan liar dalam kajiannya mengenai alam sekitar. Justeru itu, adalah wajar dikatakan bahawa kepatuhan zakat gaji juga ada kaitan dengan ilmu pengetahuan tentang zakat gaji. Bagaimanapun, saranan ini perlu dikaji untuk mendapatkan kepastian.

Sikap

Kebanyakan model kepatuhan yang ditunjukkan di atas dengan jelas menyarankan sikap sebagai salah satu angkubah yang utama dalam mempengaruhi gelagat kepatuhan cukai. Salah satu kajian yang mengaitkan sikap dengan cukai secara khusus ialah kajian oleh Bobek (1997). Bobek membahagikan sikap seseorang terhadap sistem cukai kepada dua fungsi, iaitu fungsi pengertian-nilai (*value-expressive*

function) dan fungsi penggunaan manfaat (*utilitarian function*). Beliau menghujah bahawa, jika sikap terhadap sistem cukai didorong oleh kehendak seseorang untuk memperkukuhkan kepercayaannya, maka orang tersebut mempunyai fungsi sikap pengertian-nilai. Tetapi jika sikap seseorang terhadap sistem cukai bergantung kepada manfaat yang bakal diterimanya, maka orang berkenaan dikatakan mempunyai fungsi sikap penggunaan-manfaat.

Selain membahagikan sikap terhadap cukai kepada dua fungsi, Bobek (1997) juga memperkenalkan kepercayaan yang menonjol (*salient belief*) dalam sikap terhadap penipuan cukai. Dengan menggunakan kaedah Ajzen dan Fishbein (1980), kepercayaan tersebut dirungkaikan kepada lima kategori, iaitu penipuan cukai: (1) boleh mengurangkan bayaran cukai; (2) membuat seseorang rasa bersalah; (3) merupakan perbuatan yang bakal mendapat hukuman daripada pihak berkuasa; (4) merupakan tingkah laku yang salah dari segi undang-undang dan; (5) adalah adil.

Terdahulu itu, Lewis (1979) telah menggunakan analisis faktor bagi mengenal pasti dimensi sikap terhadap perbuatan lari dari cukai. Kajian tersebut telah mencadangkan lima dimensi yang terdapat dalam sikap terhadap cukai, iaitu: etika dan justifikasi elak cukai; keadaan dan kesaksamaan sumbangan individu; hukuman kepada pelari cukai; kesaksamaan dan tujuan cukai progresif; dan justifikasi lari cukai. Bagaimanapun, kajian beliau tidak meliputi kesan setiap dimensi sikap tersebut terhadap gelagat kepatuhan.

Kajian-kajian mengenai dimensi sikap juga terdapat dalam beberapa bidang lain. Umpamanya, Dyer dan Osborne (1996), melaporkan bahawa terdapat tiga faktor dalam sikap terhadap program pertanian. Bagaimanapun, dua faktor sahaja yang signifikan. Kedua-dua faktor tersebut dinamakan sebagai: (1) Penekanan Program dan

(2) Sifat Sains Pertanian. Satu lagi kajian ialah daripada Lawver dan Frazee (1996), yang mengkaji sikap dan persepsi pelajar terhadap keselamatan makmal mekanik pertanian. Dengan menggunakan analisis faktor, mereka telah mengenal pasti lapan faktor daripada sikap tersebut. Bagaimanapun, hanya tiga faktor dapat dipetik selepas mengkaji beban faktor masing-masing.

Selain laporan kajian di atas, Sheffrin dan Triest (dalam nukilan Andreoni *et al.*, 1998) mendapati bahawa individu yang mempunyai sikap negatif terhadap kerajaan (pemerintah atau ulil amri) dan mempunyai tanggapan kurang yakin tentang kejujuran pembayar cukai yang lain, juga terlibat lebih banyak melarikan cukai. Ini selari dengan laporan Dean, Keenan, dan Kenney (1980), iaitu sekiranya rakyat mempercayai bahawa wang mereka dibelanjakan secara tidak berkesan, maka sikap mereka terhadap kepatuhan akan lebih rendah dan seterusnya memberi kesan negatif kepada aras kepatuhan. Selain itu, Troutman (1993) melaporkan bahawa terdapat hubungan yang positif antara sikap terhadap kesaksamaan undang-undang cukai dan kepatuhan cukai.

Gelagat kepatuhan zakat gaji juga dipercayai tidak terlepas daripada kedudukan angkuh sikap. Sikap yang positif terhadap zakat gaji dipercayai dapat membantu meningkatkan lagi aras kepatuhan zakat gaji. Bagaimanapun, kajian perlu dijalankan bagi mengesahkan saranan tersebut.

Andaian Teoretis

Pelaksanaan fatwa zakat gaji akan menjadi lebih berkesan apabila terdapat sistem yang mantap dan kerjasama yang baik daripada setiap anggota masyarakat yang terbabit. Adalah munasabah bagi kita mengandaikan bahawa kedua-dua pihak ini mempengaruhi secara langsung atau tidak langsung gelagat kepatuhan fatwa zakat gaji. Apabila kita menyentuh gelagat kepatuhan, maka dua bidang ilmu, iaitu psikologi dan sosiologi, perlu didalami. Dua bidang ilmu ini biasanya memberikan penumpuan kepada perihal pentingnya proses sosialisasi (*socialization process*) dalam mempengaruhi kelakuan. Kepatuhan kepada sesuatu undang-undang atau peraturan boleh dikaitkan dengan faktor dalaman seseorang individu dan pengaruh sekelilingnya (Sutinen dan Kuperan, 1999). Proses sosialisasi pula merupakan jambatan yang menghubungkan antara individu dengan masyarakat. Di celah proses sosialisasi itu pula terbit unsur sikap terhadap sesuatu isu atau objek yang juga memberi kesan kepada tingkah laku seseorang. Kesemua ini dibincangkan dengan lebih lanjut lagi dalam seksyen seterusnya.

Teori Sikap

Sikap adalah penting dalam diri seseorang kerana ia mempengaruhi seseorang apabila membuat keputusan (Mueller, 1986). Dalam teori gelagat terancang (*planned behaviour theory*) sikap merupakan salah satu komponen yang penting bagi menjangkakan kelakuan seseorang (Elliot, Timothy, dan Robin, 1999). Dalam bidang psikologi, sikap telah didefinisikan oleh pelbagai pihak menurut berbagai aspek. Alport (dalam nukilan Aronson dan Pratkanis, 1993) umpamanya, mendefinisikan:

Sikap adalah suatu keadaan bersedia secara mental atau fizikal (yang dibentuk melalui pengalaman) yang membentuk sesuatu pengaruh secara langsung atau dinamik ke atas tindakan seseorang terhadap semua objek atau situasi yang berkaitan dengannya³.

Perkara pokok dalam definisi di atas, menurut Alport (dalam nukilan Aronson dan Pratkanis, 1993), ialah bersedia untuk bertindak. Ertinya, sikap bukan tingkah laku, tetapi ia merupakan persediaan bagi tingkah laku atau pendirian untuk bertindak dengan cara tertentu terhadap objek sikap. Objek sikap adalah termasuk benda, orang, keadaan, tempat, idea, dan kelakuan. Seperkara lagi yang perlu diberi perhatian dalam sikap ialah kuasa motivasi atau desakan yang terdapat dalam sikap. Kuasa desakan ini mempengaruhi seseorang untuk berkelakuan dengan cara tertentu.

Literatur psikologi secara am mengenal pasti bahawa terdapat tiga komponen yang perlu ada dalam sikap, iaitu komponen kognitif (*cognitive*), afektif (*affective*), dan tingkah laku (*behavioral*). Komponen kognitif terdiri daripada idea dan kepercayaan yang dipegang oleh seseorang terhadap objek sikap. Sebagai contoh “Kereta Honda menjimatkan” merupakan kenyataan yang mencerminkan kepercayaan. Komponen afektif pula melibatkan perasaan dan emosi terhadap objek sikap. Umpamanya, “Saya suka kereta Honda” adalah kenyataan yang lahir dari perasaan. Komponen ketiga pula melibatkan kecenderungan kepada perbuatan. Contoh kenyataan tingkah laku ialah “Saya akan beli kereta Honda”.

Selain daripada definisi Alport, terdapat juga definisi daripada pakar lain yang terkenal, iaitu Fishbein dan Ajzen (1974). Menurut mereka, sikap ialah kecenderungan untuk bertindak dalam keadaan konsisten sama ada menguntungkan atau tidak menguntungkan terhadap sesuatu objek. Mereka yang berpegang kepada

³ An attitude is a mental or neural state of readiness, organized through experience, exerting a directive or dynamic influence upon the individual's response to all objects and situations with which it is related.

definisi ini menganggap bahawa komponen sikap yang dibincangkan di atas adalah entiti terasing yang mungkin ada atau tidak ada hubungan antara satu sama lain. Bagi mereka, sikap itu adalah dikhaskan kepada komponen afektif. Kajian-kajian terbaru mengesahkan saranan Fishbein dan Ajzen (1974) dan pelbagai pendekatan telah digunakan untuk mengkaji sikap (Oskamp, 1991)

Kompleksiti Sikap. Seperti yang dibincangkan dalam literatur, salah satu unsur yang memainkan peranan dalam mempengaruhi gelagat kepatuhan ialah sikap. Banyak kajian percukaian, yang berupa tinjauan, mendapati bahawa sikap pembayar cukai perlu diperbaiki untuk mendapatkan aras kepatuhan yang tinggi (Silver, 1995). Bagaimanapun, sikap tentang sesuatu perkara atau objek perlu diteliti terlebih dahulu, sama ada ia berbentuk mudah atau kompleks.

Sikap terhadap sesuatu objek boleh dikaji dari sudut kompleksiti ciri-ciri sikap. Walaupun komponen sikap berkisar pada tiga sudut, namun elemen yang terkandung dalam setiap aspek itu berselang dari keadaan yang sangat mudah sehingga ke ciri yang kompleks (Oskamp, 1991). Selain itu, sikap di antara dua orang bagi sesuatu komponen mungkin didapati sama, tetapi ukuran sikap tersebut tidak mencerminkan hakikat sikap sebenarnya (Mueller, 1986). Sebagai contoh, dua orang mempunyai ukuran sikap yang sederhana terhadap masjid setelah menjawab beberapa soalan kombinasi mengenai kepercayaan. Bagaimanapun, seorang bersikap demikian mungkin kerana soal kerohanian, manakala seorang lagi adalah kerana keperluan sosial.

Kompleksiti sikap juga bergantung kepada objek yang dikaji. Objek sikap seperti berus gigi, tembikai, dan petak letak kereta tidak menunjukkan ianya

mempunyai aspek multidimensi (Mueller, 1986). Tetapi apabila sesuatu objek sikap melibatkan pandangan yang luas dan kompleks, maka sikap terhadap objek tersebut adalah kompleks. Malah, sikap kita terhadap seseorang merupakan salah satu contoh yang jelas menunjukkan objek sikap yang kompleks.

Latitud Sikap. Satu lagi kaedah bagaimana sikap distrukturkan ialah dengan menggunakan pendekatan latitud (Oskamp, 1991). Pendekatan ini diperkenalkan oleh Sherif dan Hovland (1961) yang menganggapnya sebagai pendekatan pertimbangan sosial (*social judgement*). Pendekatan ini mencadangkan bahawa proses ketika seseorang membuat pertimbangan mengenai sesuatu objek sosial (kumpulan orang, benda, peristiwa, isu, dan sebagainya), elemen kognitif dan afektif memainkan peranan secara serentak. Ini bermakna aspek kognitif dan afektif dalam sikap adalah terikat dan sukar dilaikan. Teori ini akhirnya melahirkan konsep ukuran sikap secara latitud, iaitu suatu selang kedudukan sikap di mana seseorang boleh menerima atau menolak sesuatu isu. Latitud penerimaan (*latitude of acceptance*) adalah suatu set kedudukan sikap (terhadap sesuatu isu atau seseorang atau benda) yang menunjukkan seseorang itu menerima dengan baik isu (seseorang atau benda) berkenaan. Sebaliknya, latitud tolakan (*latitude of rejection*) pula adalah suatu set kedudukan sikap (terhadap sesuatu isu atau seseorang atau benda) yang menunjukkan seseorang itu menolak atau membantah isu (seseorang atau benda) berkenaan. Latitud tanpa komitmen (*latitude of noncommitment*) pula adalah suatu set sikap tanpa arah, di mana seseorang dapati ia tidak boleh diterima dan tidak boleh ditolak (neutral).

Kajian mengenai dimensi sikap terhadap zakat gaji belum lagi ditemui dalam literatur sistem zakat. Malah dalam sistem cukai, kajian mengenai dimensi sikap

terhadap cukai juga terhad. Menyedari bahawa sikap kepatuhan zakat gaji adalah kompleks dan boleh dikaji dengan menggunakan pelbagai pendekatan, maka kajian ini cuba menyingkap pelbagai dimensi yang terdapat pada sikap tersebut. Tambahan pula, satu skor mengenai sikap yang kompleks, seperti sikap terhadap zakat gaji ini, tidak boleh memberi maklumat yang mencukupi tentang sikap seseorang (Sherif dan Hovland, 1961). Justeru itu, kajian ini terlebih dahulu cuba menyelidiki dimensi sikap yang terdapat di kalangan pekerja-pekerja Islam yang layak berzakat, dan seterusnya, mengkaji sejauh mana kesan setiap dimensi tersebut kepada kepatuhan zakat.

Teori Kognitif

Teori kognitif menekankan perihal individu dan tahap pembangunan diri (Aronson, *et al.*, 1999; Kohlberg, 1984). Menurut teori ini, faktor penentu kepatuhan adalah bergantung kepada moral peribadi seseorang individu dan aras perkembangan moralnya. Moral atau akhlak adalah sesuatu yang terdapat dalam diri seseorang. Rasa tanggungjawab moral yang tinggi menyebabkan seseorang menyetepikan kepentingan diri dan sedia berkorban untuk keluarga, agama, bangsa, negara, dan sebagainya. Oleh itu, sering didengari dalam masyarakat, terdapat orang yang sanggup mengorbankan diri, masa, dan hartanya semata-mata untuk mempertahankan sesuatu yang dianggap bermoral dalam masyarakat. Bagaimanapun, kelakuan bermoral adalah sesuatu yang kompleks dan bergantung kepada keadaan masyarakat. Oleh yang demikian, definisi kelakuan bermoral adalah berbeza di antara satu kumpulan masyarakat dengan kumpulan masyarakat yang lain.

Walaupun tidak ada satu definisi yang universal mengenai kelakuan bermoral, namun ciri-ciri kelakuan bermoral yang diperkenalkan oleh Etzioni (1988) secara

amnya diterima umum. Salah satu ciri utama itu ialah kelakuan bermoral didorong oleh faktor dalaman yang tidak menghiraukan balasan material pada diri sendiri. Dalam erti kata lain, ganjaran material bukan merupakan pendorong kepada kelakuan berkenaan. Inilah yang dikatakan dalam agama Islam sebagai 'ikhlas' yang mendorong seseorang melakukan sesuatu perbuatan baik walaupun tidak diketahui oleh orang lain. Ciri yang kedua bagi kelakuan bermoral ialah pengorbanan dan kesanggupan mengetepikan kelazatan (*denial of pleasure*) demi mempertahankan prinsip moral berkenaan. Sebagai contoh dalam Islam ialah berpuasa dan berjihad. Kedua-dua kelakuan ini melibatkan pengekangan kelazatan dan pengorbanan harta-benda dan jiwa-raga untuk mendapatkan ganjaran yang dijanjikan Allah. Firman Allah dalam surah As-Saf, ayat 10-12 (Al Qur 'an dan Terjemahannya, 2000):

Hai orang-orang yang beriman, sukakah kamu Aku tunjukkan suatu perniagaan yang dapat menyelamatkan kamu dari azab yang pedih? (iaitu) kamu beriman kepada Allah dan Rasul-Nya dan berjihad di jalan Allah dengan harta dan jiwamu. Itulah yang lebih baik bagi kamu jika kamu mengetahuinya. Nescaya Allah akan mengampuni dosa-dosamu dan memasukkan kamu ke dalam syurga yang mengalir di bawahnya sungai-sungai, dan (memasukkan kamu) ke tempat tinggal yang baik di dalam syurga 'Adn. Itulah keberuntungan yang besar.

Ciri yang ketiga ialah kelakuan yang bermoral itu mestilah mempunyai niat yang baik dan melalui proses yang betul (Etzioni, 1988). Ini bermakna, hasil yang terbit daripada sesuatu perbuatan itu bukan pengukur kepada kelakuan bermoral. Kelakuan yang dianggap baik tetapi tidak melalui proses yang betul adalah kelakuan tidak bermoral. Sebagai contoh, pada zaman Rasulullah pada suatu ketika, iaitu di musim penuaian buah kurma, beberapa tuan punya kebun telah memberi zakat buah kurma dengan menggantungkannya di masjid untuk dimakan oleh fakir miskin. Tetapi, buah kurma yang diberi sebagai zakat itu sengaja dipilih daripada buah-buah

yang tidak elok. Maka Allah S.W.T menurunkan ayat 267, surah Al- Baqarah bagi menegur dan melarang perbuatan tersebut, iaitu (maksud): ... *dan janganlah kamu memilih yang buruk-buruk lalu kamu nafkahkan daripadanya, padahal kamu sendiri tidak mahu mengambilnya melainkan memejamkan mata terhadapnya,* (Ibnu Kathir, Terjemahan 1988).

Teori Pembelajaran Sosial

Teori pembelajaran sosial pula memberi fokus kepada kesan daripada keadaan sekeliling (Aronson, *et al.*, 1999; Bandura, 1977; Akers, 1985). Menurut teori ini, tingkah laku seseorang juga dipengaruhi oleh tekanan keadaan sekeliling atau faktor luaran. Bersabit dengan teori ini, kepatuhan adalah bergantung kepada pandangan rakan sebaya, atau orang yang setaraf, dan sejauh mana pengaruh masyarakat yang pernah dialami oleh individu berkenaan. Dalam konteks ini, unsur reputasi adalah berperanan bagi memastikan tingkah laku kepatuhan. Pengaruh sosial daripada rakan sebaya, rakan sekerja, rakan setaraf dan sebagainya boleh memberi kesan kepada individu, sama ada dengan cara memberi ganjaran (seperti memuji, menghormati) atau menghukum (seperti menghina, memulau). Gelagat mengikut sesuatu standard dalam sesuatu kumpulan adalah lumrah manusia dan biasa digelar sebagai *conformity*. Beberapa kajian menunjukkan bahawa individu tidak patuh apabila mendapati rakan sekumpulannya juga tidak patuh (Vogel, 1974; Witte dan Woodbury, 1985).

Perspektif Sosiologi

Literatur sosiologi pula merumuskan bahawa terdapat dua perspektif asas mengenai kepatuhan, iaitu instrumental (*instrumental*) dan normatif (*normative*) (Tyler, 1990). Perspektif instrumental menganggap bahawa individu didorong oleh kepentingan diri dan memberi tindak balas kepada sesuatu perubahan yang berupa zahir, insentif, dan denda. Angkubah utama dalam mendorong kepatuhan ialah kepastian dan beratnya hukuman yang dikenakan (perspektif ini ada persamaan dengan teori cegahan - *deterrence theory*).

Perspektif normatif pula menekankan aspek keadilan dan moral. Individu juga dikatakan mengutamakan keadilan dan moral daripada kepentingan diri. Aspek ini melibatkan persepsi seseorang mengenai sesuatu undang-undang atau peraturan sama ada adil, sesuai, dan bermoral (perspektif ini ada persamaan dengan teori ekuiti - *equity theory*). Undang-undang dipatuhi apabila seseorang itu menganggap undang-undang tersebut sesuai dan konsisten dengan norma dalaman dirinya. Justeru itu, faktor utama dalam menentukan kepatuhan adalah persepsi tentang kesaksamaan dan kesesuaian undang-undang serta institusi yang mengendalikannya.

Secara ringkas, teori psikologi (teori kognitif dan pembelajaran sosial) dan perspektif sosial (perspektif instrumental dan normatif) memainkan peranan dalam gelagat kepatuhan. Kajian-kajian yang melibatkan teori-teori tersebut dibincangkan secara lebih khusus lagi dalam bidang percukaian, kualiti perkhidmatan, dan keagamaan di seksyen seterusnya. Teori-teori ini juga diaplikasikan dalam kerangka teori bagi kepatuhan zakat gaji.

Ringkasan

Pelbagai model ditemui dalam literatur cukai bagi menerangkan gelagat kepatuhan. Di antaranya ialah model kepentingan diri dan model lanjutan. Menurut model lanjutan faktor-faktor yang didapati mempengaruhi gelagat kepatuhan boleh dibahagikan kepada empat kategori, iaitu faktor demografi, peluang elak kepatuhan, persepsi dan sikap, dan struktur sistem cukai. Selain model gelagat kepatuhan cukai terdapat juga model kepatuhan bagi industri perikanan yang menekankan faktor cegahan, peluang pendapatan haram, dan obligasi moral dan pengaruh sosial sebagai faktor yang mempengaruhi kepatuhan.

Menyentuh soal gelagat kepatuhan, kita tidak dapat lari daripada teori psikologi dan sosiologi. Teori kognitif dan pembelajaran sosial memainkan peranan dalam menentukan kepatuhan seseorang terhadap sesuatu undang-undang. Perspektif instrumental dan normatif dalam ilmu sosiologi juga berperanan dalam memastikan gelagat kepatuhan.

Satu lagi teori yang dipercayai berperanan dalam kepatuhan zakat ialah sikap. Terdapat pelbagai teori mengenai sikap. Di antaranya ialah teori yang didefinisikan oleh Alport (1935) dan Fishbein dan Ajzen (1974). Sikap juga boleh dikaji dengan menggunakan lain-lain pendekatan bergantung kepada kompleksiti sikap tersebut seperti yang dilakukan oleh Sherif dan Hovland (1965). Oleh kerana sikap terhadap zakat gaji adalah suatu angkubah yang kompleks, maka kajian ini akan mengkaji terlebih dahulu beberapa dimensi dalam sikap tersebut sebelum mengaitkannya dengan gelagat kepatuhan zakat gaji. Bagi mendapatkan maklumat yang lebih tepat, kajian mengenai sikap disarankan menjurus kepada setiap dimensi yang terdapat dalam sikap terhadap sesuatu objek psikologi.

Literatur juga melaporkan bahawa beberapa angkubah yang berkaitan dengan ekonomi, sosiologi, psikologi, pemasaran dan kualiti turut mempengaruhi gelagat kepatuhan. Angkubah-angkubah berkenaan termasuk sikap, undang-undang dan penguatkuasaan, kesaksamaan agihan, kualiti perkhidmatan, pendedahan promosi, nilai-nilai agama, pengetahuan dan beberapa angkubah demografi. Angkubah-angkubah tersebut menjadi tumpuan dalam kajian ini serta membentuk kerangka teori gelagat kepatuhan zakat gaji.

Teori-teori yang tersebut di atas telah banyak kali diuji dalam pelbagai kajian dan dalam pelbagai bidang khususnya bidang percukaian. Dengan berpandukan teori tersebut dan hasil kajian terdahulu, maka gelagat kepatuhan zakat gaji dijangka dipengaruhi oleh berbagai faktor termasuk beberapa dimensi sikap terhadap zakat gaji, persepsi terhadap undang-undang zakat, persepsi terhadap penguatkuasaan zakat, persepsi tentang kesaksamaan penggunaan dan pengagihan wang zakat, persepsi kualiti perkhidmatan, faktor demografi (jantina, umur, pendapatan bulanan, dan beban tanggungan keluarga), indeks nilai agama, pendedahan promosi zakat, dan aras pengetahuan zakat gaji.

BAB 4

METODOLOGI KAJIAN

Pengenalan

Selepas mengkaji literatur dan teori yang bersangkutan dengan gelagat kepatuhan, maka adalah wajar suatu model konseptual bagi gelagat kepatuhan zakat gaji dirumuskan. Justeru itu, bab ini bermula dengan membincangkan perumusan model konseptual dan hipotesis bagi gelagat kepatuhan zakat gaji. Ini diikuti pula dengan bahagian-bahagian pengoperasian kajian yang berlandaskan kepada model konseptual tersebut. Untuk memulakan operasi kajian, bahagian pengukuran angkubah diutarakan terlebih dahulu, bagi menerangkan bagaimana setiap instrumen dibentuk dan angkubah diukur. Bahagian seterusnya pula, membicarakan perihal kutipan data. Kemudian, perkara-perkara mengenai saiz sampel, prosedur, dan pentadbiran, disentuh dalam bahagian pensampelan. Seterusnya, bahagian analisis data menyusul bagi menerangkan bagaimana data yang telah dikutip, dianalisis. Bahagian terakhir dalam bab ini ialah tinjauan rintis, yang membentangkan output analisis kebolehpercayaan dan kesahihan yang berasaskan kepada data yang dikutip di peringkat tinjauan rintis.

Perumusan Model Konseptual dan Hipotesis

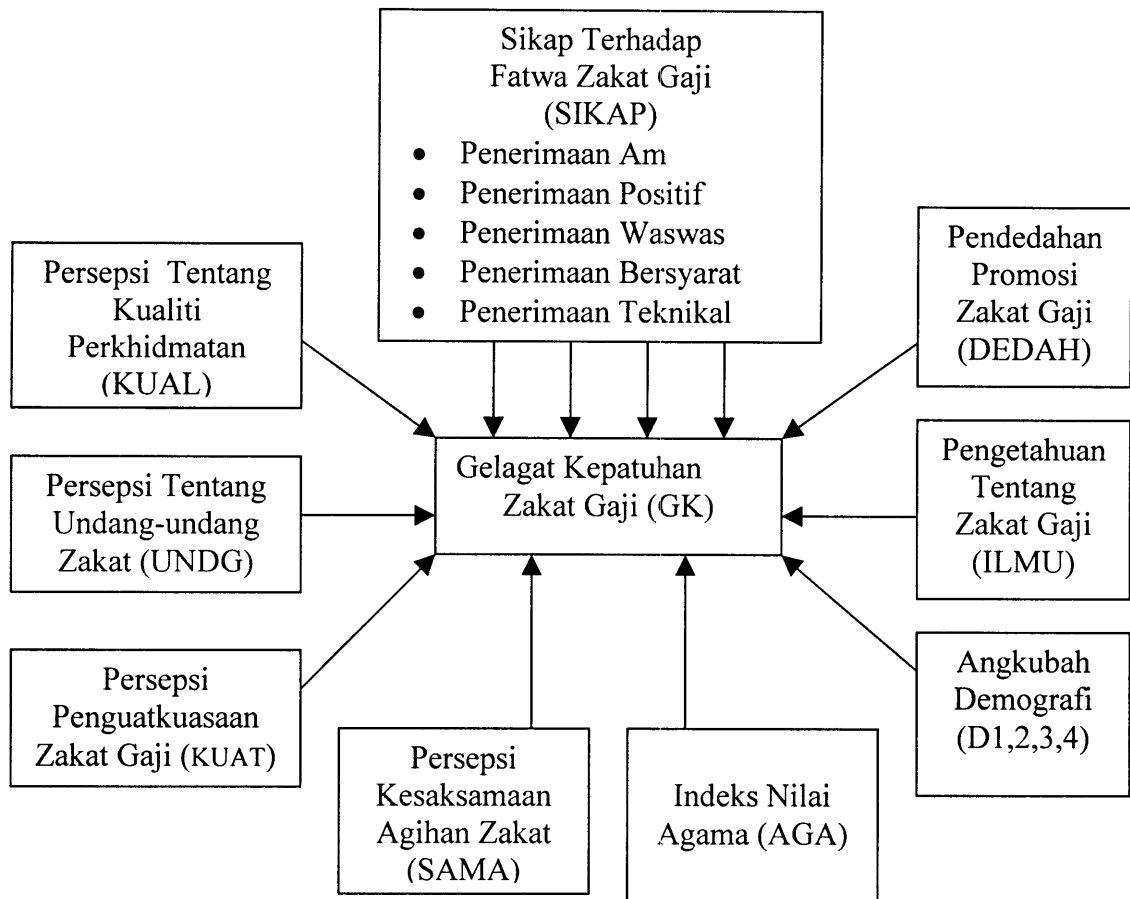
Kefahaman tentang mengapa umat Islam mematuhi atau gagal mematuhi fatwa mengenai zakat dapat membantu pihak berwajib menyusun dasar atau strategi tertentu bagi mengatasi masalah gelagat kepatuhan. Lebih-lebih lagi dalam sistem zakat yang banyak bergantung kepada kepatuhan sukarela⁴. Jika setiap individu Muslim mematuhi fatwa yang telah dikeluarkan, kutipan zakat akan meningkat, lantas mengurangkan pelbagai masalah yang dihadapi oleh pihak institusi zakat. Tetapi apa yang berlaku bukan semua orang mematuhi fatwa zakat gaji. Apakah perkara yang menyebabkan mereka tidak mematuhinya? Apakah pula faktor yang mendorong seseorang Muslim mematuhi fatwa zakat gaji? Semua ini merupakan persoalan yang perlu dikaji. Terdapat banyak faktor yang perlu diberi pertimbangan untuk menarik orang-orang Islam patuh kepada sesuatu fatwa.

Sehingga kini model gelagat kepatuhan zakat belum lagi ditemui dalam literatur. Oleh itu, kajian ini cuba membina suatu model bagi menerangkan kedudukan gelagat kepatuhan zakat. Berdasarkan kepada literatur percukaian yang dibincangkan dalam Bab 3, maka suatu model konseptual bagi gelagat kepatuhan telah dirumuskan. Rajah 4.1 menunjukkan model konseptual tersebut dan merupakan kerangka teori bagi kajian ini.

Rajah 4.1 cuba menerangkan bagaimana gelagat kepatuhan zakat gaji dipengaruhi oleh beberapa angkubah. Ini termasuk beberapa dimensi sikap terhadap zakat gaji, persepsi terhadap undang-undang zakat, persepsi terhadap penguatkuasaan zakat, persepsi tentang kesaksamaan penggunaan dan pengagihan wang zakat, persepsi kualiti perkhidmatan, faktor demografi (jantina, umur, pendapatan bulanan,

⁴Kepatuhan sukarela bermaksud menunaikan kewajipan zakat tanpa didorong oleh ketakutan kepada hukuman undang-undang seperti denda dan sebagainya.

dan beban tanggungan keluarga), indeks nilai agama, pendedahan promosi zakat, dan aras pengetahuan zakat gaji. Kesemua angkubah tersebut akan dibincangkan dengan lebih mendalam lagi di seksyen seterusnya.

Rajah 4.1: Kerangka Teori Gelagat Kepatuhan Zakat Gaji

Demografi

Angkubah demografi yang akan diuji dalam kajian ini adalah termasuk jantina, umur, pendapatan, dan beban tanggungan keluarga. Dari segi jantina, lelaki dan wanita sudah tentu berbeza dalam pelbagai perkara. Menurut perspektif sosial, perbezaan yang banyak dalam pengalaman seorang budak lelaki dan budak perempuan

menjelaskan perbezaan relatif yang kekal di antara lelaki dan wanita dalam hal sikap, minat, kemahiran, dan personaliti sehingga ke peringkat kedewasaan (Taylor, Peplau, dan Sears, 1997). Justeru itu, tingkah laku lelaki dan wanita terhadap kepatuhan zakat berkemungkinan berbeza akibat perbezaan pengalaman sejak dari kecil lagi.

Perbezaan tingkah laku ini pernah dilaporkan oleh Baldry (1987) dalam hasil kajiannya, di mana kaum lelaki didapati lebih cenderung untuk lari dari dikenakan cukai.

Faktor umur juga dijangka memberi impak kepada gelagat kepatuhan. Laporan kajian Kamil *et al.* (1997) mendapati mereka yang dalam kategori 40 tahun ke atas mencatatkan peratus tertinggi di kalangan pembayar zakat gaji, manakala mereka yang lebih muda mencatatkan peratus yang tertinggi gagal membayar zakat gaji. Sebelum ini, laporan kajian turut melaporkan bahawa mereka yang tua adalah golongan yang kurang melakukan perbuatan lari cukai (Clotfelter, 1983; Feinstein, 1991).

Gelagat kepatuhan juga dikaitkan dengan pendapatan. Menurut Kamil *et al.* (1997), mereka yang berada dalam kategori pendapatan gaji RM3,000 sebulan ke atas adalah golongan yang mencatat peratus tertinggi dalam hal bayaran zakat. Bagaimanapun, kebanyakan model teoretis menunjukkan bahawa pendapatan berkait secara positif dengan perbuatan lari cukai (Andreoni, Errard, dan Feinstein, 1998).

Umpamanya, dalam kajian Clotfelter (1983), pendapatan yang tinggi dibuktikan berkait secara positif dengan kelakuan lari cukai. Walaupun kajian-kajian dalam bidang percukaian menunjukkan perkaitan yang negatif di antara pendapatan dan kepatuhan (perkaitan positif di antara pendapatan dan perbuatan lari cukai), namun ada keterangan yang menunjukkan bahawa pendapatan dan kepatuhan berkait

secara positif apabila unsur agama disertakan. Ini boleh disaksikan dalam kajian Zaleski dan Zech (1992) yang melaporkan bahawa lebih tinggi pendapatan seseorang lebih tinggi sumbangan kewangannya kepada agama. Justeru itu, pendapatan adalah dihipotesiskan sebagai berkait secara positif dengan gelagat kepatuhan zakat gaji memandangkan zakat merupakan perkara yang bersangkutan dengan agama secara langsung.

Selain daripada pendapatan, faktor beban yang ditanggung oleh seseorang juga boleh mempengaruhi gelagat kepatuhan zakat. Mereka yang menanggung beban yang banyak, lumrahnya mempunyai kecenderungan untuk mengelakkan diri daripada sebarang bentuk bayaran tambahan. Lebih-lebih lagi jika bayaran tersebut perlu dilakukan secara sukarela dan amaunnya ditentukan sendiri, seperti yang terdapat pada sistem zakat. Weigel, *et al.* (1987) serta Webley, Robben, Elffers, dan Hessings (1991) mencadangkan suatu model psikologi sosial bagi gelagat cukai. Menurut model mereka, fenomena lari dari cukai bergantung kepada (a) situasi tertekan (*situational instigations*), seperti kesempitan wang; norma sosial apabila kekayaan seseorang menjadi pengukur dalam kumpulan tertentu; (b) situasi kekangan (*situational constraints*), iaitu peluang untuk lari dari cukai, kesungguhan siasatan dan denda, kawalan sosial, iaitu peratusan mereka dalam kumpulan tertentu yang lari dari cukai atau masyarakat tidak boleh menerima tentang soal lari dari cukai; (c) tekanan peribadi seperti keadaan tegang kerana memikirkan keadilan undang-undang cukai atau kerana sukar memenuhi tanggungan cukai, konflik di antara orientasi keegoan peribadi dengan sifat pemurah hati; dan (d) halangan peribadi, iaitu memikirkan tentang peluang untuk lari dari cukai, memikirkan tentang risiko denda dan kesalahan yang tidak boleh dimaafkan.

Perbincangan dalam seksyen ini menjurus kepada pembentukan hipotesis berikut yang perlu diuji dalam sistem zakat

H₁ Lelaki dan Wanita adalah berbeza secara signifikan dalam hal kepatuhan zakat gaji.

H₂ Faktor umur mempunyai perkaitan yang positif dengan kepatuhan zakat gaji.

H₃ Beban tanggungan keluarga mempunyai kaitan negatif dengan kepatuhan zakat gaji.

H₄ Lebih tinggi pendapatan seseorang lebih tinggi tahap kepatuhan.

Persepsi Terhadap Undang-undang dan Penguatkuasaan Zakat Gaji

Kesan persepsi terhadap undang-undang dan penguatkuasaan ke atas gelagat kepatuhan adalah seiring dengan perspektif instrumental dalam bidang sosiologi. Undang-undang dan penguatkuasaan merupakan suatu cara bagi memastikan individu terbabit mematuhi undang-undang (Mohd. Ali, 1989). Ia juga merupakan suatu pengajaran kepada orang lain supaya mematuhi sesuatu arahan. Ini bertepatan dengan teori cegahan (*deterrence theory*) yang menegaskan bahawa individu akan cuba mengelakkan diri daripada kegiatan yang salah kerana terdapat ancaman hukuman yang sah (*legal punishment*), yang dianggap pasti, berat dan cepat dilaksanakan (Sutinen dan Kuperan, 1999). Oleh itu, jika anggota masyarakat berpendapat bahawa undang-undang dan penguatkuasaan adalah ketat dan tindakan yang akan diambil adalah berat, maka kepatuhan kepada sesuatu undang-undang itu dapat ditingkatkan.

Selain itu, undang-undang atau peraturan yang kompleks dikatakan juga menyumbang kepada sikap tidak mematuhi pihak berkuasa yang mengutip cukai.

Kekeliruan selalu berlaku akibat peraturan yang tidak jelas atau yang menimbulkan pelbagai interpretasi, khususnya dalam sistem taksiran sendiri seperti yang di amalkan oleh institusi zakat. Brand (1996) melaporkan peraturan yang kabur serta memerlukan banyak panduan dan interpretasi, menyumbang ke arah pengelakan kepatuhan. Keadaan ini bukan sahaja menggalakkan pengelakan kepatuhan, malah boleh mengakibatkan orang tidak mematuhi secara tidak sengaja (*unintentional noncompliance*)

Walau bagaimanapun, kajian-kajian yang tersebut di atas mengenai undang-undang, kesemuanya dilakukan dalam bidang percukaian. Belum ada kajian yang dilakukan ke atas persekitaran zakat. Justeru itu, hipotesis di bawah akan diuji.

H₅ Terdapat perkaitan positif di antara persepsi terhadap undang-undang zakat dengan gelagat kepatuhan zakat gaji.

H₆ Terdapat perkaitan positif di antara persepsi terhadap penguatkuasaan zakat dengan gelagat kepatuhan zakat gaji.

Persepsi Tentang Kesaksamaan Penggunaan dan Pengagihan Wang Zakat

Faktor penguatkuasaan bukan satu-satunya faktor yang mempengaruhi gelagat kepatuhan (Alm, 1991). Ancaman sekatan dan denda tidak dapat menerangkan sepenuhnya tentang gelagat kepatuhan (Cowell, 1992). Agak menghairankan juga di sesetengah negara dilaporkan sebagai mempunyai aras kepatuhan cukai yang tinggi walaupun kadar penguatkuasaannya rendah (Graetz dan Wilde, 1985; Elfers 1991; Webley, *et al.*, 1991). Kajian-kajian empirikal menunjukkan beberapa faktor lain turut mempengaruhi gelagat kepatuhan. Umpamanya, menurut perspektif normatif yang dibincangkan dalam ilmu sosiologi, faktor persepsi masyarakat tentang kesaksamaan penggunaan dan pengagihan wang zakat dijangka akan mempengaruhi gelagat

kepatuhan zakat gaji. Jika masyarakat berpendapat bahawa wang zakat telah diagihkan atau digunakan seperti yang diamanahkan, maka kadar kepatuhan akan meningkat. Keadaan sebaliknya akan berlaku jika kepincangan wujud dalam penggunaan atau agihan wang zakat.

Persepsi tentang penggunaan dan pengagihan wang zakat merujuk kepada pandangan masyarakat mengenai bagaimana wang zakat digunakan dan diagihkan oleh Baitulmal secara saksama dan mengikut peraturan yang telah ditetapkan. Dalam konteks ini, Dean *et al.* (1980) telah menyelidiki ke atas lebih 400 individu di Scotland dan mendapati masyarakat berpendapat bahawa sumbangan cukai dan manfaat yang diterima adalah tidak seimbang. Lebih dua pertiga berpendapat, kerajaan tidak membelanjakan wang cukai secara wajar. Tidak dapat dinafikan, sekiranya rakyat mempercayai bahawa wang mereka dibelanjakan secara tidak berkesan, maka sikap mereka terhadap kepatuhan akan lebih rendah.

Kesan konsep kesaksamaan kepada gelagat kepatuhan banyak dibicarakan dalam bidang percukaian. Namun, kajian mengenai impak persepsi kesaksamaan penggunaan dan pengagihan wang zakat kepada gelagat kepatuhan zakat gaji belum lagi dikaji dan tidak terdapat dalam literatur. Justeru itu, hipotesis berikut adalah wajar diselidiki.

H₇. Persepsi tentang kesaksamaan penggunaan dan pengagihan wang zakat berkait secara positif dengan kadar kepatuhan zakat gaji.

Persepsi Terhadap Kualiti Perkhidmatan

Baitulmal adalah satu unit atau badan perkhidmatan yang dipertanggungjawabkan dalam hal ehwal zakat. Fungsi utamanya ialah mengutip zakat dan kemudian mengagihkannya kepada golongan-golongan yang berhak (*asnaf*). Justeru itu, pelbagai perkhidmatan telah disediakan bagi memastikan kelancaran pengurusan zakat. Ini termasuk perkhidmatan kaunter, kemudahan bayaran, kemudahan taksiran, khidmat penerangan dan lain-lain perkhidmatan yang bertujuan memudahkan anggota masyarakat membayar zakat. Oleh yang demikian, perkhidmatan yang disediakan oleh Baitulmal adalah terbuka kepada penilaian orang ramai. Penilaian yang baik akan memberi imej yang baik yang dapat mempengaruhi prestasi kutipan zakat.

Kebanyakan penyelidik berpendapat bahawa persepsi kualiti (*perceived quality*) adalah serupa dengan sikap (Bitner 1990; Parasuraman, Zeithaml, dan Berry, 1988) dan memberi kesan kepada niat tingkah laku (*behavioral intentions*) seseorang. Justeru itu, persepsi kualiti juga didefinisikan sebagai penilaian pengguna terhadap sesuatu produk secara menyeluruh (Zeithaml, 1988). Ini menjadikan persepsi kualiti sebagai salah satu angkubah dalam model yang menerangkan niat tingkah laku (Gotlieb, Grewal, Brown, 1994). Konsep yang sama ini cuba diaplikasikan dalam sistem zakat. Persepsi kualiti perkhidmatan Baitulmal yang positif dijangka boleh mempengaruhi gelagat kepatuhan zakat gaji. Bagaimanapun, kenyataan ini adalah bergantung kepada keputusan ujian hipotesis berikut:

H₈ Terdapat perkaitan yang positif di antara persepsi kualiti perkhidmatan dengan kepatuhan zakat gaji.

Pendedahan Promosi Zakat

Pendedahan promosi zakat gaji kepada masyarakat dipercayai dapat membantu dalam memberi kesedaran serta membina sikap yang positif terhadap fatwa zakat gaji. Iklan dan promosi merupakan alat yang selalu digunakan bagi menarik masyarakat Islam supaya membayar zakat. Alat tersebut sangat berguna lebih-lebih lagi dalam sistem zakat di Malaysia yang sangat bergantung kepada aras kepatuhan sukarela yang tinggi. Pendedahan promosi zakat gaji merupakan suatu bentuk komunikasi bagi memberi maklumat dan peringatan kepada masyarakat. Komunikasi seperti ini dapat merangsang minat, mewujudkan sikap yang positif, dan memujuk anggota masyarakat supaya bertingkah laku seperti yang dikehendaki (Graef, 1995). Promosi dan iklan dikatakan dapat memperkenalkan dan mewujudkan suasana kebiasaan terhadap sesuatu yang dipromosikan (Alreck dan Settle, 1999). Dengan cara ini halangan persepsi dan halangan kognitif dapat ditembusi untuk membentuk sikap yang positif. Oleh itu, pendedahan yang berterusan dan kerap berulang akhirnya dapat mendidik seseorang tentang perkara yang dipromosikan (de Chernatony dan McWilliams, 1990).

Iklan dan promosi merupakan salah satu daripada empat elemen dalam program model perubahan gelagat (*behavioural modification*) (Alreck dan Settle, 1999). Elemen tersebut termasuk desakan (*drive*), cue (*cue*), respons (*response*), dan pengukuhan (*reinforcement*). Elemen cue merupakan iklan dan promosi. Sebagai contoh, seseorang mungkin terasa lapar (desakan) apabila melihat sepaket (cue) makanan snek di kaunter jualan, lantas membelinya (respons) dan mendapati bahawa makanan snek tersebut lazat rasanya dan berpuas hati (pengukuhan). Dengan keadaan ini, kebarangkalian yang lebih tinggi dapat dijangka bahawa individu tersebut akan

membeli lagi di lain masa. Setiap kali keadaan tersebut berlaku, kebarangkalian membeli lagi meningkat sehinggalah sampai ke tahap gemar jenama (*brand preference*). Dalam konteks zakat gaji, seseorang pekerja Muslim mungkin tersedar (desakan) untuk membayar zakat gaji apabila terlihat poster (kue) bayaran zakat gaji dan terus ke pejabat zakat untuk membayar zakat (respons) serta berpuas hati (pengukuhan) apabila dapat melaksanakan perintah Allah. Jika ini berlaku, maka iklan atau promosi zakat yang didedahkan berjaya membentuk sikap positif terhadap zakat gaji. Tetapi untuk merealisasikan kejayaan ini, pihak terbabit haruslah menggunakan media yang boleh menyampaikan mesej kepada kumpulan sasarannya dengan cukup kerap dan dedahan yang berulang.

Hasil perbincangan di atas membawa kepada hipotesis berikut diuji untuk menentukan perkaitan pendedahan promosi zakat dengan kepatuhan zakat gaji.

H₉ Lebih tinggi aras pendedahan kepada promosi zakat seseorang lebih tinggi aras kepatuhan.

Nilai Agama

Literatur cukai belum memaparkan sebarang isu perkaitan nilai agama dengan kepatuhan cukai. Bagaimanapun, beberapa penyelidik telah melaporkan perkaitan nilai etika dan moral. Kedua-dua perkara ini merupakan komponen dalam nilai-nilai agama. Oleh yang demikian, kajian ini akan menguji perkaitan nilai agama dengan kepatuhan zakat. Ini kerana zakat itu sendiri adalah tuntutan agama. Kajian-kajian terdahulu dalam etika dan moral dijadikan bahan perbincangan dalam isu nilai agama ini.

Dalam hal kepatuhan zakat penggajian, perbezaan pendapat tentang hukum wajib yang diasaskan dengan nilai etika agama, dikatakan antara punca utama yang menghalang seseorang patuh kepada fatwa wajib zakat. Malah sesetengah orang tidak berganjak dengan pendiriannya walaupun penerangan lanjut telah diberikan. Institusi zakat adalah bertanggungjawab untuk mengubah nilai etika yang bertentangan dengan keputusan fatwa. Jika terdapat dalam sesebuah negeri bilangan Muslimin yang mempunyai pandangan yang bertentangan dengan fatwa, maka prestasi kutipan institusi zakat di kawasan berkenaan akan terjejas.

Pada kebiasaannya, seseorang yang terlibat dalam pelbagai aktiviti agama mempunyai potensi untuk cenderung kepada kepatuhan membayar zakat. Ini adalah kerana zakat merupakan salah satu rukun Islam dan kepatuhan terhadap rukun ini bergantung sejauh mana seseorang itu menghayati nilai-nilai agama Islam. Ini sejajar dengan laporan beberapa penyelidik yang menegaskan bahawa ciri-ciri agama, terutama penglibatan seseorang dalam agama, mempunyai perkaitan yang kuat dengan sikap dan tingkah laku (Ebaugh dan Haney, 1978; Jelen 1984; Woodrum 1988). Harris dan Mills (1985) pula mendapati pengaruh agama ke atas sikap dan tingkah laku adalah disebabkan kemantapan nilai dan norma dalam sesuatu kumpulan tertentu yang diperoleh melalui interaksi sosial. Justeru itu, hipotesis perkaitan nilai agama dengan kepatuhan dibentuk dan diuji seperti di bawah:

H₁₀. Terdapat perkaitan yang positif di antara indeks nilai agama dengan kepatuhan.

Pengetahuan Zakat Gaji

Secara am, ramai berpendapat bahawa ilmu pengetahuan dalam diri seseorang boleh mempengaruhi tingkah lakunya secara langsung atau melalui perubahan sikapnya (Hungerford dan Yolk, 1990). Malah Vogel (1974) menegaskan pentingnya pengetahuan cukai dan orientasi sosial individu bagi memastikan kepatuhan. Pengetahuan yang diperoleh oleh seseorang dapat membantunya memahami tentang sesuatu keadaan, khususnya terhadap sesuatu perkara yang baru seperti zakat gaji. Oleh sebab itu, mereka yang berpengetahuan didapati mempunyai aras kepatuhan cukai yang lebih baik daripada mereka yang tidak berpengetahuan atau cetek pengetahuan (Hajah Mustafa, 1996).

Aras kepatuhan pembayar cukai juga dapat ditingkatkan apabila pengetahuan dapat memperbaiki persepsi pembayar cukai terhadap kesaksamaan undang-undang cukai (Santoso, 1989). Pengetahuan cukai ini boleh disampaikan melalui pendidikan formal dan sebaran umum. Beberapa kajian lain turut melaporkan bahawa pengetahuan mempunyai kaitan dengan kepatuhan. Kajian-kajian tersebut melaporkan bahawa penyedia taksiran cukai dan individu pembayar cukai yang berpengetahuan mempunyai persepsi yang positif terhadap sistem cukai (Christensen, Weihrich, dan Gerbing, 1994; dan Wartick, 1994; Roberts, 1994; Schisler, 1995).

Literatur cukai di atas menunjukkan wujudnya perkaitan antara pengetahuan dengan gelagat kepatuhan. Namun, kesan pengetahuan ke atas gelagat kepatuhan zakat gaji sehingga kini belum lagi dilaporkan dalam mana-mana karya. Sehubungan itu, kajian ini cuba mendalami bagaimana pengetahuan seseorang mengenai zakat gaji mempengaruhi gelagat kepatuhannya membayar zakat gaji. Oleh yang demikian hipotesis di bawah akan diuji.

H₁₁ Terdapat perkaitan positif di antara aras pengetahuan dengan gelagat kepatuhan.

Pengaruh Sikap Terhadap Gelagat Kepatuhan

Kajian-kajian yang dijalankan secara tinjauan menunjukkan bahawa sebarang usaha yang serius untuk memperbaiki gelagat kepatuhan mesti bermula dengan memperbaiki sikap pembayar cukai (Silver, 1995). Ini adalah kerana sikap dalam diri seseorang mempengaruhi seseorang itu ketika membuat keputusan (Mueller, 1986). Pendapat ini disokong oleh teori gelagat terancang (*planned behaviour theory*), di mana sikap merupakan salah satu komponen yang penting bagi meramal kelakuan seseorang (Elliot, *et al.*, 1999). Justeru itu, kepatuhan kepada fatwa zakat gaji sangat memerlukan sikap yang positif di kalangan anggota masyarakat terhadap institusi zakat dan fatwa zakat gaji itu sendiri. Ini adalah kerana sistem taksiran zakat di Malaysia adalah bergantung sepenuhnya kepada sifat amanah anggota masyarakat Islam dalam mematuhi secara sukarela fatwa zakat.

Laporan hasil kajian dalam literatur menunjukkan perkaitan antara sikap dengan kepatuhan. Bagaimanapun, sikap terhadap zakat gaji merupakan suatu konstruk psikologi yang kompleks. Sikap orang yang menerima sesuatu pendapat adalah berbeza dengan orang yang menolak (Sherif dan Hovland, 1961). Justeru itu, perkaitannya dengan tingkah laku (kepatuhan) mungkin berbeza. Hipotesis perkaitan antara sikap dengan gelagat kepatuhan adalah bergantung kepada keputusan analisis faktor dalam kajian mengenai dimensi sikap di atas. Penemuan yang diperoleh daripada tinjauan rintis kajian ini menunjukkan bahawa sikap terhadap zakat gaji

adalah terdiri daripada lima dimensi. Sehubungan itu, kelima-lima hipotesis di bawah akan diuji.

H₁₂. Dimensi A dalam sikap terhadap zakat gaji mempunyai hubungan positif secara signifikan dengan kepatuhan zakat gaji.

H₁₃. Dimensi B dalam sikap terhadap zakat gaji mempunyai hubungan positif secara signifikan dengan kepatuhan zakat gaji.

H₁₄. Dimensi C dalam sikap terhadap zakat gaji mempunyai hubungan positif secara signifikan dengan kepatuhan zakat gaji.

H₁₅. Dimensi D dalam sikap terhadap zakat gaji mempunyai hubungan positif secara signifikan dengan kepatuhan zakat gaji.

H₁₆. Dimensi E dalam sikap terhadap zakat gaji mempunyai hubungan positif secara signifikan dengan kepatuhan zakat gaji.

Pengukuran Angkubah

Kepatuhan Zakat Gaji

Kepatuhan zakat gaji dalam kajian ini didefinisikan sebagai tingkah laku pekerja Islam dalam menunaikan pembayaran zakat gaji kepada pihak jabatan zakat mengikut kaedah, peraturan dan panduan yang ditetapkan oleh Baitulmal. Kepatuhan zakat gaji dalam kajian ini diukur dengan menggunakan skel dikotomi, iaitu responden dikenal pasti sama ada seorang pembayar zakat gaji atau tidak. Angka “1” diberi bagi pembayar zakat gaji dan “0” bagi yang bukan pembayar. Sebanyak enam soalan (lampiran C, bahagian I) dikemukakan bagi memastikan sama ada seseorang itu pembayar zakat gaji atau tidak.

Definisi Persepsi

Persepsi dalam kajian ini didefinisikan sebagai penerimaan dan penyusunan maklumat sensori mengenai orang atau situasi sosial (Oskamp, 1991). Persepsi mempunyai ciri-ciri segera (*immediate*), bersifat memilih (*selective*), berstruktur (*structured*), stabil (*stable*), dan bermakna (*meaningful*). Ciri segera merupakan kesedaran seseorang terhadap sesuatu dalam keadaan sepintas lalu. Ciri bersifat memilih pula memberi maksud fokus pemerhatian seseorang terhadap beberapa objek dalam lingkungan sensorinya. Ciri berstruktur adalah kebolehan seseorang menyusun beberapa stimuli yang diterima kepada sesuatu bentuk, warna, dan saiz. Pengalaman seseorang secara konsisten mengenai aspek seperti bentuk, warna, dan sebagainya, terhadap sesuatu objek, walaupun dilihat dari jauh atau dari sudut lain, merupakan ciri stabil. Ciri bermakna pula berlaku apabila bentuk stimuli diterjemahkan oleh seseorang mengikut pemikirannya.

Persepsi Terhadap Undang-undang Zakat

Persepsi terhadap undang-undang zakat gaji dalam kajian ini didefinisikan sebagai persepsi pekerja Islam layak zakat yang mempunyai ciri-ciri yang tersebut di atas, tetapi berfokus kepada kedudukan undang-undang zakat pada masa kini yang boleh difikirkan secara spontan oleh seseorang responden. Ini termasuk perkara-perkara mengenai kejelasan, kecukupan, dan hukuman yang terdapat dalam undang-undang mengenai zakat. Sebanyak lima item yang mewakili ciri-ciri tersebut diutarakan, tiga daripadanya terdiri daripada kenyataan negatif. Kesemua ciri-ciri tersebut diukur dengan menggunakan skel *Likert 5* mata.

Bagi item yang mengandungi kenyataan positif, skor 1 diberi bagi jawapan “sangat tidak setuju” sehingga skor 5 bagi jawapan “sangat setuju,” manakala item

yang mengandung kenyataan negatif, mendapat skor sebaliknya. Jumlah skor kelima-lima item ini merupakan ukuran persepsi seseorang responden terhadap undang-undang zakat. Kenyataan-kenyataan item tersebut dapat dilihat di lampiran C bahagian A. Jumlah skor yang terendah ialah lima (1 x 5 item) dan ini mencerminkan persepsi yang sangat negatif terhadap undang-undang zakat, manakala skor yang tertinggi ialah 25 (5 x 5 item) dan mencerminkan persepsi yang sangat positif terhadap undang-undang zakat.

Instrumen ini telah melepasi ujian kebolehpercayaan dan kesahihan yang telah dilakukan ke atas data yang diperoleh daripada tinjauan rintis (*pilot study*). Kesemua item dalam instrumen ini dikekalkan.

Persepsi Terhadap Penguatkuasaan Zakat Gaji

Persepsi terhadap penguatkuasaan zakat gaji merujuk kepada persepsi responden terhadap kegiatan penguatkuasaan oleh pihak berkuasa dalam menangani kes-kes ketidakpatuhan zakat. Kegiatan penguatkuasaan termasuk memeriksa, mengesan, mendakwa dan mendenda mereka yang melakukan kesalahan zakat gaji. Bagi mengukur angkuabah ini, empat item yang mewakili ciri-ciri penguatkuasaan dimuatkan dalam soal selidik. Dua daripada item tersebut terdiri daripada kenyataan negatif. Kesemua ciri-ciri tersebut diukur dengan menggunakan skel *Likert* 5 mata.

Bagi item yang mengandung kenyataan positif, skor 1 diberi bagi jawapan “sangat tidak setuju” sehingga skor lima bagi jawapan “sangat setuju,” manakala item yang mengandung kenyataan negatif, mendapat skor sebaliknya. Jumlah skor keempat-empat item ini merupakan ukuran persepsi seseorang responden tentang penguatkuasaan zakat gaji dan boleh dilihat di lampiran C, bahagian B. Jumlah skor

yang terendah ialah 4 (1 x 4 item) dan ini mencerminkan persepsi yang sangat negatif terhadap penguatkuasaan zakat, manakala skor yang tertinggi ialah 20 (5 x 4 item) dan mencerminkan persepsi yang sangat positif terhadap penguatkuasaan zakat.

Pada asalnya, instrumen ini mengandungi lima item. Bagaimanapun, selepas melalui ujian kebolehpercayaan dan kesahihan di peringkat tinjauan rintis, satu item telah digugurkan. Pengguguran item berkenaan telah memperbaiki kedudukan nilai *Cronbach Alpha*, iaitu ukuran kepada kebolehpercayaan instrumen.

Persepsi Tentang Kesaksamaan Penggunaan dan Pengagihan Wang Zakat

Definisi operasi bagi angkubah ini adalah mengenai persepsi responden tentang kesaksamaan penggunaan dan pengagihan wang zakat yang diuruskan oleh pihak Baitulmal dari sudut kesaksamaan prosedur dan kesaksamaan dasar. Ini melibatkan persoalan bagaimana wang zakat diuruskan dan adakah sistem sedia ada menepati kehendak syarak?

Bagi mengukur angkubah ini, lima item yang terdiri daripada 3 kenyataan positif dan 2 kenyataan negatif (lampiran C bahagian C) mengenai ciri-ciri yang berkaitan dengan urusan dan sistem agihan zakat dikemukakan kepada responden. Skel *Likert* 5 mata digunakan untuk mengukur setiap item tersebut. Kenyataan negatif diperlukan bagi menghalang responden mengambil jalan mudah atau sambil lewa ketika menjawab soal selidik.

Bagi kenyataan yang positif, skor 1 diberi kepada jawapan “sangat tidak setuju” dan seterusnya sehingga skor 5 bagi jawapan “sangat setuju”. Sebaliknya, bagi kenyataan yang negatif, skor 1 diberi kepada jawapan “sangat setuju” seterusnya sehingga skor 5 bagi jawapan “sangat tidak setuju”. Jumlah skor kesemua item

berkenaan mencerminkan persepsi responden terhadap kesaksamaan penggunaan dan pengagihan wang zakat. Persepsi yang sangat positif bagi seseorang responden dapat dilihat apabila jumlah skor kesemua item mencatat mata yang tertinggi iaitu 25 (5x 5 item). Sebaliknya, persepsi yang negatif pula ditafsirkan apabila jumlah skor bagi kesemua item berkenaan mencatat 5 mata (1x 5 item).

Konstruk di atas juga telah melalui ujian kebolehpercayaan dan kesahihan di peringkat tinjauan rintis. Satu item telah digugurkan daripada enam item asal.

Persepsi Tentang Kualiti Perkhidmatan

Persepsi kualiti perkhidmatan dalam kajian ini didefinisikan sebagai pandangan pekerja Islam yang layak berzakat terhadap semua perkhidmatan yang sedia ada di institusi zakat. Ini termasuk perkhidmatan kepada orang ramai dalam urusan pembayaran dan pengagihan zakat. Dalam urusan pembayaran zakat umpamanya, perkhidmatan yang tersedia ada termasuk khidmat nasihat, layanan di kaunter, komunikasi, kemudahan bayaran dan lain-lain lagi.

Dalam kajian ini, angkuabah ini diukur dengan menggunakan instrumen Gotlieb *et al.* (1994). Ciri-ciri yang terdapat pada instrumen Gotlieb *et al.* (1994) adalah bertepatan dengan kehendak kajian ini. Tambahan pula, asas skel yang digunakan oleh Gotlieb *et al.* adalah serupa dengan asas skel kajian ini, iaitu skel asas prestasi (*performance-based scale*). Skel yang digunakan oleh Gotlieb adalah berlandaskan kepada SERVQUAL, iaitu instrumen yang dibina oleh Parasuraman *et al.* (1988). Bagaimanapun, sedikit pengubahsuaian dibuat oleh Gotlieb *et al.* (1994) supaya instrumen berkenaan dapat mengukur persepsi kualiti berdasarkan skel asas prestasi. Skel SERVQUAL mencadangkan lima elemen kualiti perkhidmatan, iaitu

kezhahiran (*tangibles*), kebolehppercayaan (*reliability*), layanan (*responsiveness*), jaminan (*assurance*), dan empati (*empathy*). Justeru itu, 10 item skel asas prestasi dalam bentuk skel '*semantic differential*' dibentuk dan digunakan untuk mengukur persepsi kualiti perkhidmatan Baitulmal. Setiap elemen diwakili oleh 2 item yang dipetik daripada skel SERVQUAL. Item-item berkenaan adalah seperti dalam lampiran C, bahagian D.

Kelima-lima elemen yang tersebut di atas didefinisikan mengikut definisi asalnya (Buttle, 1996). Elemen pertama, iaitu kezahiran, merujuk kepada penampilan fizikal kemudahan, peralatan, kakitangan, dan bahan komunikasi yang terdapat pada Baitulmal. Kebolehan melaksanakan sesuatu tugas yang telah diamanahkan atau dijanjikan secara tepat dan bertanggungjawab adalah merujuk kepada elemen kebolehppercayaan. Layanan pula bermaksud kesanggupan untuk menolong pelanggan dan sentiasa bersedia untuk memberi khidmat. Elemen keempat, iaitu jaminan, memberi penekanan kepada pengetahuan dan budi bahasa kakitangan Baitulmal dan kebolehan mereka menyampaikan amanah dan berkeyakinan. Akhir sekali, elemen empati melihat kepada sikap Baitulmal yang mengambil berat dan memberi perhatian khusus kepada pelanggannya.

Setiap item dilengkapi dengan skor 7 mata dan terdiri daripada sepasang sifat yang bertentangan. Umpamanya, elemen kezahiran diukur melalui "Terdapat peralatan yang lama" dengan pasangannya yang bertentangan, iaitu "Terdapat peralatan baru". Perkataan lama dan baru adalah dua sifat yang bertentangan. Demikianlah seterusnya bagi item-item yang lain. Jumlah mata terendah dalam skel ini ialah 10 (1 x 10 item) dan melambangkan persepsi responden terhadap kualiti perkhidmatan Baitulmal yang sangat negatif, manakala mata yang tertinggi ialah 70 (7

x 10 item) dan melambangkan persepsi responden yang sangat positif terhadap kualiti perkhidmatan Baitulmal.

Instrumen tersebut telah melalui ujian kebolehpercayaan dan kesahihan di peringkat tinjauan rintis. Kesemua item di dalamnya melepasi ujian tersebut.

Sikap Terhadap Hukum Zakat Gaji

Definisi sikap bagi kajian ini adalah diadaptasikan daripada definisi Alport (dalam nukilan Aronson dan Pratkanis, 1993). Sikap adalah suatu keadaan bersedia secara mental atau fizikal (yang dibentuk melalui pengalaman) yang mendesak ke suatu arahan atau dinamik untuk mempengaruhi tindakan seseorang terhadap semua objek atau situasi yang berkaitan dengannya. Objek sikap dalam kajian ini ialah fatwa wajib zakat ke atas pendapatan gaji seperti yang telah diwartakan oleh Baitulmal negeri Kedah. Sehubungan itu, sikap terhadap fatwa zakat gaji didefinisikan sebagai meliputi keadaan bersedia seseorang secara mental atau fizikal untuk bertindak kepada fatwa zakat gaji.

Bagi mengukur angkubah ini, suatu konstruk dibina dengan menggunakan prosedur kaedah *Likert*. Walaupun terdapat pelbagai skel untuk mengukur sikap⁵, namun kaedah *Likert* dipilih untuk mengukur sikap dalam kajian ini, memandangkan skel tersebut mempunyai kelebihan teknik analisis item yang membolehkan item terbaik disenaraikan daripada item yang terkumpul di peringkat awal. Di samping itu, kajian Fishbein dan Ajzen (1974) dan Tittle dan Hill (1967) menunjukkan bahawa skel *Likert* mempunyai korelasi yang tinggi berbanding dengan lain-lain pengukur

⁵ Terdapat lima skel yang popular untuk mengukur sikap. Ini termasuk '*Borgadus's Social Distance Scale*,' '*Thurstone's Method of Equal-Appearing Intervals*,' '*Likert's Method of Summated Rating*,' '*Guttman's Cumulative Scaling Method*,' dan '*Osgood's Semantic Differential*' (Oskamp, 1991).

sikap (dalam nukilan Aronson dan Pratkanis, 1993). Tambahan pula, skel *Likert* telah menjadi kaedah yang paling popular di kalangan penyelidik (Oskamp, 1991).

Kaedah *Likert* bermula dengan pengumpulan kenyataan positif dan negatif yang merangkumi unsur kepercayaan (*belief*), perasaan (*affection*), dan kecenderungan gelagat (*behavioral tendency*). Kenyataan-kenyataan tersebut harus diperoleh daripada kumpulan besar orang ramai supaya kenyataan positif dan negatif dapat dikumpulkan sebanyak mungkin (Oskamp, 1991). Sehubungan itu, bagi tujuan kajian ini, kenyataan-kenyataan yang berupa pandangan orang ramai mengenai fatwa zakat gaji diperoleh. Ini dilakukan melalui e-mel uumnet dan hizbi.net (suatu laman diskusi tentang isu-isu semasa yang berkaitan dengan agama). Dalam tempoh satu minggu sebanyak 159 kenyataan telah diperoleh. Kenyataan-kenyataan yang diterima adalah terdiri daripada kenyataan positif dan negatif. Sebagai contoh, kenyataan positif ialah “zakat gaji wajib dikeluarkan dan diuruskan, tak perlu disoal lagi,” manakala kenyataan negatif pula ialah “zakat gaji adalah perkara baru dan salah satu bidaah.”

Setiap kenyataan yang diperoleh daripada orang ramai diproses dengan teliti, dan jika terdapat kenyataan yang bertindih dari segi kandungannya, maka hanya satu kenyataan sahaja (selepas diedit) akan dipilih untuk mewakili item bagi mengukur sikap terhadap fatwa zakat gaji. Selepas membuat pelarasan dan pengeditan, sebanyak 29 kenyataan telah disenaraikan untuk mengukur sikap terhadap fatwa zakat gaji. Lima belas daripada item berkenaan adalah kenyataan positif dan 14 lagi adalah kenyataan negatif.

Skel yang digunakan bagi setiap item ialah skel *Likert* 5 mata. Kategori skel adalah daripada “sangat tidak setuju” (1 mata) dan seterusnya sehingga “sangat

setuju” (5 mata). Bagaimanapun, bagi item yang berupa kenyataan negatif, skor setiap item adalah bertentangan dengan item berkenyataan positif. Ini bermakna setiap jawapan “sangat setuju” diberi 1 mata dan seterusnya sehingga kepada “sangat tidak setuju” skornya 5 mata. Oleh itu, jawapan yang menunjukkan sikap yang sangat positif terhadap fatwa zakat gaji (iaitu bersetuju dengan kenyataan positif; tidak bersetuju dengan kenyataan negatif) akan menghasilkan skor skel yang tinggi. Sebaliknya jawapan yang menunjukkan sikap negatif akan mempunyai skor skel yang rendah.

Kesemua item dalam instrumen tersebut telah melalui ujian kebolehpercayaan dan kesahihan di peringkat tinjauan rintis. Sebanyak empat item digugurkan selepas ujian kebolehpercayaan dan satu item digugurkan selepas melalui ujian kesahihan. Baki item yang tinggal untuk mewakili instrumen tersebut ialah 24 item.

Pendedahan Kepada Promosi Zakat Gaji

Pendedahan promosi zakat ditakrifkan sebagai kekerapan pekerja Muslim terdedah kepada beberapa kempen promosi daripada Baitulmal melalui pelbagai saluran komunikasi. Ini termasuk risalah, ceramah, radio, televisyen, poster, papan iklan, akhbar, majalah, surat peringatan dan hubungan langsung.

Angkubah ini diukur dengan menggunakan skel *semantic differential* 5 mata. Sebanyak 10 item (lampiran C bahagian F) yang terdiri daripada alat promosi yang digunakan oleh Baitulmal dalam kempen promosi mereka bagi menarik orang ramai supaya membayar zakat. Skor skel terdiri daripada 1 mata bagi jawapan “Tidak Pernah,” 2 mata “Jarang-jarang,” 3 mata “Kadang-kadang,” 4 mata “sering,” dan 5 mata “Selalu.” Jumlah skor skel yang tertinggi ialah 50 mata (5 x 10 item) yang

mencerminkan aras kekerapan pendedahan yang sangat tinggi, manakala jumlah skor skel terendah ialah 10 mata (1 x 10 item) bagi mencerminkan aras kekerapan pendedahan yang sangat rendah.

Kesemua item dalam instrumen di atas telah melepasi ujian kebolehpercayaan dan kesahihan di peringkat tinjauan rintis. Tiada satu item pun yang digugurkan.

Indeks Nilai Agama

Indeks nilai agama didefinisikan sebagai indeks ciri-ciri kecenderungan dan penglibatan seseorang dalam hal ehwal yang bersangkutan dengan agama Islam. Ini merangkumi aktiviti peribadi individu dalam usahanya memupuk nilai-nilai agama secara sendirian (seperti membaca, mendengar radio, dan menonton televisyen) atau secara berjemaah (seperti menghadiri kuliah agama dan ceramah agama). Ia juga meliputi komitmen seseorang dalam aktiviti agama seperti menjadi ahli jawatankuasa bagi sesuatu pertubuhan sukarela yang berkaitan dengan agama Islam atau terlibat dalam pelbagai projek keagamaan.

Literatur psikologi sosial merumuskan bahawa pelbagai instrumen dengan berbagai dimensi boleh digunakan untuk mengukur keagamaan seseorang. Menurut Robinson dan Shaver (1973), walaupun terdapat banyak skel yang digunakan oleh para penyelidik untuk mengukur nilai keagamaan seseorang, namun mereka akui bahawa keagamaan adalah sesuatu yang kompleks. Mengukur sesuatu konsep yang kompleks memerlukan banyak item kerana konsep tersebut mempunyai banyak ciri atau dimensi (Zikmund, 1993). Justeru itu, adalah sesuai menggunakan ukuran indeks (*index measurement*) atau ukuran komposit (*composite measures*) kerana mengukur sesuatu konsep dengan menggunakan berbagai sudut soalan dapat memberikan

ukuran yang lebih dipercayai terhadap konsep berkenaan. Dengan demikian, kajian ini menggunakan ukuran indeks bagi mengukur angkubah nilai keagamaan yang dikatakan kompleks itu.

Menurut Robinson dan Shaver (1973) lagi, walau apa pun skel yang digunakan, setiap skel, sama ada secara langsung atau tidak langsung, akan menyentuh dimensi asas yang dicadangkan oleh Glock dan Stark (1965). Dimensi yang dicadangkan oleh Glock dan Stark (1965) ialah: pengalaman (*experiential*), ideologi (*ideological*), beribadat (*ritualistic*), intelektual (*intellectual*), dan merasa dirinya penting (*consequential*). Selain dimensi yang diperkenalkan oleh Glock dan Stark (1965), Robinson dan Shaver (1973) turut membincangkan skel yang diperkenalkan oleh Feagin (1964) dan Allport dan Ross (1967). Penyelidik-penyelidik tersebut mencadangkan satu skel yang dipanggil Orientasi Keagamaan Dalam-dan-Luaran (*Intrinsic-Extrinsic Religious Orientation*). Skel tersebut terdiri daripada 11 item luaran dan 9 item dalaman. Chatters, Jeffrey, dan Robert (1992) pula mengukur keagamaan dengan melihat penglibatan seseorang melalui tiga dimensi, iaitu gelagat keagamaan berorganisasi (*organizational religiosity behaviour*), gelagat keagamaan bukan berorganisasi (*non-organizational behaviour*), dan keagamaan subjektif (*subjective religiosity*).

Chatters *et al.* (1992) menggariskan gelagat keagamaan berorganisasi berlaku dalam konteks institusi agama. Ini termasuk penglibatan dalam aktiviti keagamaan yang dikelolakan oleh institusi agama, menyandang jawatan tertentu dalam institusi agama, menjadi ahli institusi agama dan lain-lain lagi yang bersangkutan dengan institusi agama. Gelagat keagamaan bukan berorganisasi pula merangkumi aktiviti sendirian, luar daripada struktur institusi agama. Aktiviti berkenaan termasuk

membaca bahan-bahan berunsur keagamaan, beribadat, dan mendengar dan menonton program keagamaan. Keagamaan subjektif pula merupakan aspek psikologi yang bertumpu kepada kepercayaan, ilmu, sikap, pengalaman serta ciri-ciri penting bagi diri seseorang dalam beragama.

Dalam kajian ini, dimensi yang digunakan oleh para penyelidik di atas, dimasukkan dalam indeks nilai agama, dengan membuat beberapa perubahan agar ianya sesuai dengan budaya Islam di negara ini. Perubahan dilakukan memandangkan kesemua kajian tersebut adalah dari Barat dan tertumpu kepada agama Kristian dan Yahudi. Dimensi tersebut dibahagikan kepada dua kategori, iaitu penglibatan diri dalam aktiviti keagamaan dan kecenderungan diri dalam hal keagamaan. Penglibatan diri dalam aktiviti keagamaan dan kecenderungan diri dalam hal keagamaan adalah serupa dengan dimensi gelagat keagamaan berorganisasi dan bukan berorganisasi dalam kajian Chatters et al. (1992).

Sebanyak 13 item yang merangkumi dua dimensi yang tersebut di atas, dikemukakan kepada responden. Skor dari 1 hingga 5 mata diberi kepada setiap item. Jumlah skor semua item mencerminkan indeks nilai keagamaan seseorang responden. Skor yang tertinggi dalam indeks nilai agama ialah 65 mata (5×13 item), iaitu melambangkan kedudukan indeks nilai agama seseorang pada tahap yang sangat tinggi, manakala skor yang terendah pula ialah 13 mata (1×13) dan ini ditafsirkan sebagai indeks nilai agama seseorang berada pada tahap yang sangat lemah. Item-item yang termasuk dalam indeks nilai agama boleh dilihat dalam lampiran C bahagian G.

Kesemua item di atas telah diuji dalam ujian kebolehpercayaan dan kesahihan di peringkat tinjauan rintis. Tiada item yang digugurkan daripada instrumen tersebut.

Pengetahuan Tentang Taksiran Zakat Gaji

Pengetahuan dan kefahaman bagi tujuan kajian ini bermaksud pengetahuan dan kefahaman individu pekerja Muslim dalam menaksir zakat gaji masing-masing. Ini termasuk mengetahui dan memahami tentang fatwa, kaedah menaksir, belanja yang dibenarkan dan kadar zakat gaji serta beberapa aspek pentadbiran zakat.

Bagi mengukur aras pengetahuan dan kefahaman responden, sebanyak lapan soalan mengenai zakat gaji (lampiran C, bahagian H) dikemukakan kepada responden. Soalan merangkumi fatwa, kaedah, belanja yang dibenarkan dan kadar zakat gaji serta beberapa aspek pentadbiran. Jawapan yang betul bagi setiap soalan diberi 1 markah, kecuali soalan mengenai potongan yang dibenarkan, yang membawa 5 markah maksimum. Jumlah markah maksimum yang mungkin boleh diperoleh ialah 12, manakala markah minimum ialah 0. Markah maksimum menunjukkan responden berkenaan mempunyai aras pengetahuan dan kefahaman yang tinggi mengenai zakat gaji. Sebaliknya markah minimum menunjukkan aras pengetahuan dan kefahaman yang sangat rendah.

Demografi

Angkubah demografi dalam kajian ini termasuklah jantina, umur, beban tanggungan keluarga, dan pendapatan gaji bulanan. Jantina diukur dengan menggunakan skel dikotomi, manakala umur diukur dengan skel mutlak, iaitu angka umur yang dicatatkan oleh responden. Beban tanggungan keluarga diukur dengan mencatat bilangan ahli keluarga yang ditanggung. Pendapatan gaji bulanan pula diukur menurut nilai mutlak yang dinyatakan oleh responden. Kesemua angkubah demografi ini ditunjukkan di lampiran C, bahagian I.

Analisis Kebolehpercayaan

Sebanyak tujuh angkubah diukur dengan menggunakan konstruk. Angkubah berkenaan termasuk persepsi terhadap undang-undang, persepsi terhadap penguatkuasaan, persepsi terhadap kesaksamaan penggunaan dan pengagihan wang zakat, persepsi terhadap kualiti perkhidmatan, sikap terhadap zakat gaji, indeks nilai agama, dan aras pendedahan kepada promosi zakat. Kesemua angkubah ini adalah tertakluk kepada ujian kebolehpercayaan dan ujian kesahihan yang akan dilakukan terlebih dahulu dalam peringkat tinjauan rintis (*pilot study*). Kebolehpercayaan di sini merujuk kepada bagaimana semua item dalam konstruk itu berkait rapat antara satu sama lain (Churchill, 1979). Analisis kebolehpercayaan terhadap ukuran bagi sesuatu konstruk menentukan ketekalan atau konsistensi instrumen tersebut dengan konsep yang diukur (Murphy dan Davidshofer, 1994).

Terdapat empat kaedah yang boleh digunakan untuk menguji kebolehpercayaan. Ini termasuk *test-retest*, *parallel-form*, *split-half*, dan *internal consistency* (Churchill, 1978; Sekaran, 2000). Bagi kajian di lapangan (*field study*) seperti gelagat kepatuhan zakat, tiga kaedah yang pertama di atas tidak begitu sesuai kerana banyak kelemahan. Antara kelemahannya ialah kaedah berkenaan memerlukan dua pentadbiran bebas bagi instrumen yang sama terhadap kumpulan orang yang sama, atau memerlukan dua set instrumen yang boleh dibandingkan. Churchill (1979) menyarankan para penyelidik patut mengelakkan ujian kebolehpercayaan *test-retest* dan *split-half*. Ini adalah disebabkan *test-retest* melibatkan masalah ingatan (*memory*) yang boleh mempengaruhi responden apabila menjawab ujian kedua. Ujian *split-half* pula akan memberi dua koefisien yang berbeza dan bergantung bagaimana item dibahagikan kepada dua.

Kaedah yang disarankan oleh Churchill (1979) ialah kaedah *internal consistency*, iaitu kaedah yang popular dalam kajian lapangan. Ini adalah kerana ia memerlukan hanya satu pentadbiran pengukuran bagi sesuatu instrumen. Tambahan pula, ia merupakan jangkaan kebolehpercayaan yang paling asas bagi sesuatu penyelidikan (Nunnally, 1978).

Kajian ini beroperasi dengan menggunakan kaedah kebolehpercayaan konsistensi dalaman (*internal consistency*), iaitu darjah interkorelasi antara satu item dengan item yang lain yang mengukur konsep yang sama (Sekaran, 2000). Pengukuran konsistensi dalaman yang disyorkan bagi satu set item ialah melalui koefisien *alpha* (Nunnally, 1978; Churchill, 1979). Cronbach's alpha dikatakan boleh memberi petunjuk yang cukup baik bagi menentukan kebolehpercayaan (Sekaran, 2000). Dalam menilai ukuran konsistensi dalaman, matriks interkorelasi bagi setiap ukuran disenaraikan bagi menyemak sejauh mana item-item yang dikatakan serumpun berkait. Jika sesuatu item mempunyai korelasi yang rendah (iaitu korelasi satu item dengan item yang lain), maka item tersebut dikatakan tidak sesuai (Nunnally, 1978; Churchill, 1979). Item yang mempunyai korelasi yang rendah ini (iaitu ≤ 0.30) akan digugurkan daripada senarai item-item yang mengukur konsep berkenaan.

Bagi menentukan tahap kebolehpercayaan, beberapa panduan telah ditinjau. Tahap kebolehpercayaan adalah bergantung kepada tujuan kajian (Nunnally, 1978). Nilai alpha yang sedikit rendah boleh diterima bagi sesuatu ukuran yang baru. Pada amnya, nilai alpha kurang daripada 0.6 dikira sebagai tidak baik, manakala nilai yang dalam lingkungan 0.7 dikira boleh diterima, dan 0.8 ke atas adalah lebih baik (Sekaran, 2000). Oleh kerana kajian kepatuhan zakat ini dianggap suatu kajian yang baru, maka kriteria alpha di antara 0.6 dan 0.7 adalah mencukupi.

Analisis Kesahihan

Selain daripada ujian kebolehpercayaan, semua konstruk yang tersebut di atas juga akan melalui ujian kesahihan (*validity*). Sesuatu instrumen dianggap sah jika ia mengukur apa yang hendak diukur (Nunnally, 1978; Sekaran, 2000). Instrumen pengukur dalam sains sosial kebiasaannya digunakan bagi memenuhi tiga fungsi, iaitu: mewakili kandungan alam (*universe*) tertentu; pembinaan hubungan statistik dengan angkubah tertentu; dan pengukuran sifat. Justeru itu, tiga jenis kesahihan diperlukan, iaitu kesahihan kandungan, kesahihan boleh meramal, dan kesahihan konstruk (Nunnally, 1978; Sekaran, 2000). Memandangkan kajian ini tidak bertujuan untuk membina peramal (*predictor*), maka kesahihan boleh meramal tidak diuji.

Kesahihan kandungan merujuk kepada kecukupan kandungan *domain* tertentu dalam sesuatu sampel, iaitu instrumen berkenaan mengandungi item-item yang meliputi semua aspek bagi mengukur sesuatu angkubah (Nunnally, 1978). Kesahihan kandungan tidak dapat ditentukan dengan analisis berangka kerana ia adalah subjektif dan memerlukan pertimbangan budibicara. Ia lebih bergantung kepada bagaimana item-item berkenaan dikaitkan dan cara ia dipersembahkan. Instrumen-instrumen dalam kajian ini mempunyai darjah kesahihan kandungan yang baik kerana instrumen berkenaan dibina dengan berasaskan kepada penelitian literatur yang mendalam dan penilaian oleh para akademik, serta diuji melalui tinjauan rintis (*pilot study*).

Kesahihan konstruk merujuk kepada darjah sesuatu pengukur menilai konstruk yang hendak dinilai (Murphy dan Davidshofer, 1994). Sesuatu pengukur dikatakan sah bagi sesuatu konstruk, sekiranya ia menilai magnitud dan arah tuju ciri-ciri konstruk yang terdapat dalam sampel berkenaan. Di samping itu, pengukur berkenaan bebas daripada ralat dan elemen-elemen konstruk lain. Bagi tujuan pengesahan ini,

kebanyakan penyelidik menyarankan penggunaan teknik analisis faktor – komponen prinsipal (Churchill, 1979; Murphy dan Davidshofer, 1994). Kaedah ini adalah efektif dan digunakan secara meluas sebagai suatu cara untuk meneroka kedudukan saling bersandar di antara angkubah (Kim and Mueller, 1978; Johnson and Wichern, 1992). Tambahan pula, ia membawa suatu penyelesaian yang lebih berhemat (*parsimonious*) (Bennett and Bowers, 1976). Sehubungan dengan itu, kajian ini menggunakan teknik analisis faktor untuk mengesahkan kesemua konstruk di atas.

Analisis faktor banyak digunakan oleh penyelidik untuk mengesahkan dimensi dan menentukan bilangan dimensi bagi sesuatu konsep (Churchill, 1979). Sebelum analisis faktor dapat diteruskan, setiap konstruk akan melalui ujian kesesuaian dan ujian identiti matriks. Bagi tujuan ujian-ujian tersebut, matriks data (*data matrix*) akan disemak bagi memastikan data mempunyai perkaitan yang mencukupi untuk menjustifikasikan penggunaan analisis faktor. Salah satu ukuran untuk menilai darjah perkaitan di antara item dan kesesuaian penggunaan analisis faktor, ialah ukuran *Kaiser-Meyer-Olkin* (KMO), yang merupakan ukuran kecukupan pensampelan (*measure of sampling adequacy*). Nilai KMO yang kecil bermakna setiap item tidak boleh diterangkan atau diramalkan oleh item yang lain tanpa terlibat ralat yang signifikan, maka analisis faktor mungkin tidak sesuai. Sebagai panduan, nilai KMO dalam lingkungan 0.90 dikira sebagai sangat baik; 0.80 membanggakan; 0.70 lebih dari biasa; 0.60 biasa; 0.50 mendukakan; dan bawah 0.50 tidak boleh diterima (Hair, Anderson, Tatham, dan Black, 1995). Di samping itu, *Bartlett's test of sphericity* juga akan digunakan bagi menguji bahawa matriks korelasi adalah bukan matriks beridentiti

Dalam kajian ini *Principal Component Analysis* (PCA) bersama *varimax rotation* digunakan untuk menganalisis kesahihan konstruk. PCA dikira sesuai kerana analisis ini memberi penekanan kepada penapisan data secara unik dan bukan secara serumpun (*common*) daripada data asal (Tacq, 1997). Dengan demikian komponen yang unik kepada sesuatu sifat akan dikumpulkan. Nilai *eigenvalues* yang melebihi 1.0 bagi setiap faktor atau komponen, dianggap sebagai signifikan (Hair *et al.*, 1995).

Kesahihan sesuatu konstruk akan dinilai dengan meneliti setiap item dalam setiap faktor atau komponen yang telah dibentuk melalui analisis faktor. Kecuali angkubah sikap, faktor-faktor yang terbentuk tidak diberikan nama dan tidak diandaikan sebagai satu dimensi terasing. Jika hanya satu faktor sahaja terbentuk, maka angkubah tersebut dianggap berdimensi tunggal (*unidimensional*). Sebarang item dalam kumpulan dimensi tunggal yang mempunyai nilai beban faktor kurang daripada 0.40 akan digugurkan dan dianggap tidak sah untuk mewakili konstruk tersebut (Churchill, 1979). Jika dua atau lebih faktor terbentuk, maka setiap faktor tersebut akan melalui ujian korelasi *Pearson Product Moment*. Jika korelasi antara dimensi-dimensi dalam angkubah asal didapati signifikan, maka konstruk berkenaan dikira mempunyai ciri-ciri kesahihan (Murphy dan Davidshofer, 1994). Di samping itu, setiap dimensi berkenaan dibandingkan dengan dimensi asal ketika konstruk berkenaan dibina. Jika faktor-faktor berkenaan secocok dengan dimensi asal, maka konstruk berkenaan dikira sah bagi tujuan kajian ini. Sebarang faktor yang tidak secocok dengan dimensi asal, item-item di dalamnya akan digugurkan daripada soal selidik.

Kutipan Data

Pengumpulan Data

Terdapat pelbagai cara yang boleh digunakan untuk mengutip data. Ini termasuk interviu, soal selidik, pemerhatian, dan lain-lain lagi. Namun, kaedah menggunakan soal selidik adalah paling sesuai bagi kajian ini. Ini adalah kerana kajian ini menggunakan kaedah tinjauan (survey) dan subjek atau unit analisisnya di dapati bertaburan di sekitar negeri Kedah. Dengan menggunakan kaedah tinjauan banyak angkubah sosioekonomi dapat dimuatkan (Andreoni *et al.* 1998). Soal selidik dikirim kepada subjek melalui pos selepas prosedur pensampelan selesai.

Penyusunan Soal Selidik

Soal selidik dibahagikan kepada sepuluh bahagian. Bahagian-bahagian berkenaan termasuk: Pengenalan, (A) Persepsi Terhadap Undang-undang zakat, (B) Persepsi Terhadap Penguatkuasaan Zakat Gaji, (C) Persepsi Terhadap Kesaksamaan Penggunaan dan Pengagihan Wang Zakat, (D) Persepsi Terhadap Kualiti Perkhidmatan Baitulmal, (E) Sikap Terhadap Zakat Gaji, (F) Pendedahan Kepada Promosi, (G) Indeks Nilai Agama, (H) Indeks Pengetahuan, dan (I) Demografi dan Gelagat Kepatuhan Zakat. Kecuali pengenalan dan demografi, kesemua bahagian adalah konstruk atau indeks bagi sesuatu konsep. Kedudukan bilangan item bagi sesuatu konstruk selepas melalui ujian kebolehpercayaan dan kesahihan adalah seperti di bawah:

	Bilangan Item	
	<u>Asal</u>	<u>Akhir</u>
Persepsi terhadap undang-undang zakat	5	5
Persepsi terhadap penguatkuasaan zakat gaji	5	4
Persepsi kesaksamaan penggunaan dan pengagihan wang zakat	6	5
Persepsi terhadap kualiti perkhidmatan Baitulmal	10	10
Sikap terhadap zakat gaji	29	24
Pendedahan promosi	10	10
Indeks nilai agama	13	13
Indeks pengetahuan dan kefahaman	8	8
Demografi dan gelagat kepatuhan zakat (termasuk beban cukai)	11	11

Keseluruhan soal selidik boleh dilihat di lampiran C.

Pensampelan

Unit analisis dalam kajian ini terdiri daripada individu kakitangan kerajaan yang beragama Islam dan berkhidmat di negeri Kedah. Kakitangan kerajaan dijadikan sasaran kajian memandangkan majoriti mereka adalah bangsa Melayu beragama Islam. Tambahan pula, jabatan kerajaan merupakan organisasi yang pertama menerima maklumat melalui surat pekeliling mengenai warta kerajaan, khususnya dalam hal mengenai fatwa zakat gaji. Negeri Kedah dipilih sebagai lokasi kajian memandangkan ia adalah salah sebuah negeri yang telah lama memfatwakan pendapatan gaji sebagai wajib, iaitu sejak 19hb. April, 1986 (Mujaini Tarimin, 1995).

Rangka pensampelan kajian terdiri daripada mereka yang tertakluk kepada potongan cukai berjadual (PCB) seperti yang terdapat dalam daftar PCB bagi

kakitangan kerajaan persekutuan di negeri Kedah. Mereka yang terdapat dalam senarai tersebut merupakan individu pembayar cukai yang layak dikenakan zakat gaji kerana had pendapatan minimum yang kena cukai adalah di antara RM12,000 hingga RM14,000 sedangkan had pendapatan minimum zakat (nisab) adalah sekitar RM3,500. Terdapat 11,692 orang dalam senarai tersebut pada 30 Jun 2000. Senarai tersebut termasuk lebih kurang 2.5% pekerja bukan Islam. Nama-nama pekerja bukan Islam dikeluarkan daripada senarai tersebut. Jumlah pekerja beragama Islam yang tinggal dalam senarai adalah sekitar 11,400 orang.

Saiz Sampel

Saiz sampel ditetapkan sebanyak 700 responden, iaitu melebihi saiz yang ditetapkan dalam Jadual Krejcie dan Morgan (dalam nukilan Sekaran, 2000), iaitu sebanyak 375. Jadual tersebut dijanakan oleh Krejcie dan Morgan dan dikatakan dibuat mengikut panduan saintifik umum (Sekaran, 2000). Saiz yang lebih besar ini diperlukan bagi mengatasi masalah kemungkinan responden tidak mengembalikan soal selidik kepada penyelidik. Saiz tersebut juga menepati cadangan petua kasar (*rule of thumb*) Roscoe (dalam nukilan Sekaran, 2000) yang menetapkan ciri-ciri berikut bagi menentukan saiz sampel:

1. Saiz sampel melebihi 30 tetapi kurang daripada 500 adalah sesuai bagi kebanyakan kajian.
2. Jika sampel akan dipecahkan kepada beberapa subsampel (contoh: lelaki/wanita, lama/baru), maka suatu saiz minimum 30 bagi setiap kategori adalah diperlukan.

3. Dalam penyelidikan multivariat (termasuk analisis regresi berganda), saiz sampel hendaklah berkali ganda (seelok-eloknya 10 atau lebih) daripada bilangan angkubah yang terlibat.
4. Bagi penyelidikan bereksperimen yang ringkas, dengan kawalan yang ketat (pemadanan pasangan dan sebagainya), sesuatu kajian boleh berjaya dengan saiz sampel yang kecil, iaitu antara 10 hingga 20.

Prosedur

Kaedah pensampelan sistematik digunakan ke atas senarai potongan gaji berjadual yang disediakan oleh sebuah jabatan kerajaan persekutuan cawangan Kedah.

Sebanyak 700 nama dipilih daripada senarai populasi berjumlah 11,400. Pemilihan dibuat dengan mencabut nama di bilangan ke 16 ($11,400/700$) bermula dari nama di nombor 16 kemudian 32, dan seterusnya. Nama-nama yang telah terpilih dihantarkan soal selidik ke pejabat masing-masing melalui pos. Kaedah pos ini mempunyai beberapa kelebihan (Ahmad Mahdzan, 1997), di antaranya ialah:

1. Sesuai bagi kawasan yang luas dan bertaburan. Pejabat-pejabat kerajaan dalam kajian ini bertaburan di seluruh negeri Kedah, maka adalah sesuai menggunakan kaedah ini.
2. Perbelanjaan yang lebih murah daripada menggunakan pembanci.
3. Kaedah pos dapat memberi kadar kepersisan yang tinggi jika soal selidik dikembalikan dalam tempoh waktu yang sama atau hampir sama.
4. Kesilapan atau ralat yang berpunca daripada pembanci dapat dielakkan.

5. Responden berpeluang untuk berfikir sejenak sebelum menjawab soalan.
Bagaimanapun, adalah di harapkan responden tidak berfikir terlalu lama kerana ia boleh menjejaskan jawapan.
6. Kaedah ini sesuai kepada responden yang tidak suka menjawab secara bersemuka.

Walau bagaimanapun, kaedah kiriman pos juga mempunyai kelemahan.

Kelemahan-kelemahan tersebut akan cuba di atasi dalam kajian ini. Menurut Ahmad Mahdzan (1997) lagi, antara kelemahan kaedah pos ialah:

1. Masalah tidak menjawab. Kadar tidak menjawab mungkin tinggi. Dalam kajian ini masalah ini di atasi dengan cara membesarkan saiz sampel daripada yang diperlukan agar bilangan jawapan yang diterima lebih tinggi.
2. Cara pos adalah sesuai bagi soalan-soalan yang mudah dijawab. Adapun soalan-soalan yang rumit sukar difahami. Bagi kajian ini, masalah ini di atasi dengan cara menjalankan tinjauan rintis (*pilot study*). Maklumat yang diterima dalam tinjauan rintis akan digunakan untuk memperbaiki soalan.
3. Jawapan diberi adalah muktamad, peluang untuk bertanya tentang sesuatu yang kabur adalah tipis sekali. Masalah ini di atasi dalam kajian ini dengan membentuk soalan yang lebih objektif. Soalan subjektif dielakkan sama sekali.
4. Susah mendapat daftar nama serta alamat yang lengkap. Masalah ini dapat di atasi dengan kerjasama sebuah jabatan kerajaan persekutuan Cawangan Kedah.
5. Berkemungkinan jawapan dipengaruhi oleh orang lain. Masalah ini adalah sukar dikawal. Namun, penyelidik akan menyertakan surat untuk meminta responden supaya menjawab soalan secara bebas dan tanpa prejudis.

Pentadbiran dan Kerja-kerja Lapangan

Senarai nama yang terpilih berserta alamat majikan masing-masing disediakan dan disusun bagi tujuan pos. Setiap nama dalam senarai dikirimkan satu salinan soal selidik dan sampul surat berselem serta beralamatkan pejabat penyelidik. Semua responden diminta mengisi soal selidik dan menghantarkan kembali dalam tempoh dua minggu. Selepas dua minggu, jika ada soal selidik yang tidak dikembalikan, maka tindakan susulan melalui surat peringatan akan dilakukan. Kerja-kerja kutipan data akan diberhentikan apabila bilangan sampel telah sampai ke tahap mencukupi.

Analisis Data

Analisis Sikap Terhadap Zakat Gaji

Seperti yang telah dibincangkan dalam Bab 3, sikap terhadap zakat gaji adalah kompleks dan tidak memadai diukur dengan satu skor sahaja. Sehubungan dengan itu, bagi memudahkan serta memberi maksud yang jelas, maka skor sikap terhadap zakat gaji dibahagikan kepada faktor yang lebih mudah (Mueller, 1986). Bagi mengenal pasti dimensi sikap serta menyelidiki kompleksitinya, maka kaedah yang sama yang telah digunakan oleh beberapa penyelidik terdahulu (Lewis, 1979; Dyer dan Osborne, 1996; Lawver dan Frazee, 1996) akan diaplikasikan dalam kajian ini. Kaedah yang biasa digunakan ialah dengan menggunakan teknik analisis faktor.

Analisis faktor adalah suatu teknik penapisan dan penyusutan data, digunakan bagi menyusut data yang besar kepada beberapa set data yang kecil (Coakes dan Steed, 1999). Beberapa set data yang kecil ini merupakan faktor yang diperlukan bagi merumuskan maklumat yang terkandung dalam angkuabah berkenaan. Matlamat utama analisis faktor adalah untuk menggantikan angkuabah asal dengan angkuabah

‘pendasar’ yang bilangannya lebih kecil. Analisis faktor juga digunakan untuk mengesahkan bilangan dimensi dalam sesuatu konsep (Churchill, 1979).

Perbincangan yang lebih terperinci mengenai penggunaan analisis faktor ini terdapat dalam bab ini di bahagian pengukuran, di bawah seksyen analisis kesahihan.

Dalam kajian ini, item-item konstruk sikap yang telah melalui ujian kebolehpercayaan dan kesahihan akan digunakan untuk kajian sebenar. Item-item tersebut akan dianalisis dengan menggunakan kaedah *Principal Component Analysis* (PCA) bersama *varimax rotation* untuk mengenal pasti komponen sikap yang kompleks. Item yang mempunyai beban faktor diutar (*rotated factor loadings*) kurang daripada 0.40 dalam setiap komponen akan dikecualikan daripada analisis seterusnya. Setiap komponen akan diberikan nama dan diandaikan sebagai satu konstruk yang terasing untuk diuji dalam model regresi logit gelagat kepatuhan zakat gaji.

Analisis Gelagat Kepatuhan Zakat Gaji

Angkubah bersandar gelagat kepatuhan zakat gaji (GK) diukur secara binari (Ya/Tidak) dan di analisis dengan menggunakan regresi logistik multivariat (*multivariate logistic regression*) mengikut model di bawah:

$$\begin{aligned} \text{logit}(P) = & \alpha + \beta_1 D_1 + \beta_2 D_2 + \beta_3 D_3 + \beta_4 D_4 + \beta_5 \text{UNDG} + \beta_6 \text{KUAT} + \\ & \beta_7 \text{SAMA} + \beta_8 \text{KUAL} + \beta_9 \text{DEDAH} + \beta_{10} \text{AGA} + \beta_{11} \text{IILMU} + \\ & \beta_{12} \text{SIKAP}_1 + \dots + \beta_k \text{SIKAP}_k \end{aligned}$$

(Persamaan 4.1)

di mana:

$$\text{logit } (p) = \log \left(\frac{p}{1 - p} \right)$$

p = GK = Gelagat kepatuhan (1 = telah membayar zakat, 0 = tidak membayar)

$\beta_1 - \beta_k$ = koefisien angkubah masing-masing

D_1 = Angkubah demografi – Jantina (1 = lelaki; 0 = wanita)

D_2 = Angkubah demografi – Umur

D_3 = Beban tanggungan keluarga

D_4 = Angkubah demografi – Pendapatan

UNDG = Persepsi terhadap undang-undang zakat

KUAT = Persepsi terhadap penguatkuasaan zakat

SAMA = Persepsi terhadap kesaksamaan penggunaan dan agihan wang zakat

KUAL = Persepsi ke atas kualiti perkhidmatan

AGA = Indeks nilai agama

ILMU = Pengetahuan dan kefahaman

DEDAH = Pendedahan promosi zakat

SIKAP_k = Komponen k bagi sikap terhadap zakat gaji

α = Konstan

Ujian signifikan terhadap model di atas akan menggunakan prosedur Hosmer and Lemeshow (dalam nukilan Menard, 1995) bagi menentukan sama ada setiap angkubah bebas dapat meramalkan kedudukan angkubah bersandar (Menard, 1995). Bagaimanapun, koefisien yang diperolehi akan digunakan bagi tujuan menerangkan perkaitan di antara setiap angkubah bebas dengan angkubah bersandar. Ia tidak akan digunakan untuk membuat sesuatu ramalan.

Selain daripada analisis di atas, analisis deskriptif juga digunakan.

Sehubungan itu, data dalam bentuk jadual dan gambarajah akan dibentangkan.

Tinjauan Rintis

Seksyen ini membicarakan hasil daripada tinjauan rintis yang telah dijalankan ke atas 63 responden. Tujuan tinjauan rintis ini adalah untuk menilai kedudukan tahap kebolehpercayaan (*reliability*) dan kesahihan (*validity*) instrumen yang digunakan dalam penyelidikan ini. Sebanyak 150 soal selidik telah diedarkan, 67 daripadanya telah dikembalikan dan hanya 63 soal selidik dapat digunakan bagi tujuan analisis. Analisis *Cronbach Alpha* dan *Factor Analysis* dilaksanakan selepas data dimasukkan ke dalam komputer. Jadual 4.1 mempamerkan ringkasan analisis *Cronbach Alpha* bagi konstruk berkenaan. Analisis terperinci bagi setiap konstruk ditunjukkan dalam lampiran A2 Jadual A2-1 hingga A2-7.

Nilai *Cronbach Alpha* terendah terdapat pada konstruk SAMA (persepsi kesaksamaan), iaitu 0.75. Nilai ini diperoleh selepas satu item digugurkan kerana mempunyai korelasi yang rendah (0.3). Selain SAMA, satu item dalam KUAT (persepsi penguatkuasaan) dan lima item dalam SIKAP juga turut digugurkan atas alasan yang sama. Tahap kebolehpercayaan yang tertinggi terdapat pada angkuabah SIKAP, iaitu 0.96 selepas pelarasan.

Selepas ujian kebolehpercayaan, ujian kesahihan konstruk dilaksanakan. Jadual 4.2 menunjukkan ringkasan ujian kesahihan bagi setiap konstruk. Kesemua konstruk melepasi ujian matriks identiti dengan kedudukan *Bartlett's Test of Sphericity* masing-masing adalah signifikan (Sig. = 0.000). Semakan terperinci telah dijalankan dan mendapati bahawa faktor-faktor yang diterbitkan daripada analisis faktor adalah menepati dimensi asal. Sebagai contoh, konstruk persepsi terhadap kesaksamaan penggunaan dan pengagihan wang zakat, dibina berasaskan dimensi kesaksamaan prosedur dan kesaksamaan dasar.

Dua angkubah, iaitu UNDG dan KUAT, mempunyai satu dimensi, manakala angkubah SIKAP kehilangan satu item. Satu item yang digugurkan daripada ukuran SIKAP adalah disebabkan item tersebut dianggap sebagai diterima umum (*socially accepted*). Ini dapat dilihat apabila item berkenaan satu-satunya item dalam satu faktor. Justeru itu, faktor berkenaan tidak diambil kira sebagai satu faktor terasing. Lampiran B2, Jadual B2-1 hingga B2-7, mempamerkan output analisis faktor secara terperinci bagi setiap konstruk di peringkat tinjauan rintis.

Jadual 4.1: Analisis Selepas Ujian Kebolehpercayaan – Tinjauan Rintis (N=63)

Konstruk	<i>Cronbach Alpha</i>	
	Sebelum Larasan	Selepas Larasan
Persepsi tentang undang-undang (UNDG)	0.82	0.82
Persepsi tentang penguatkuasaan zakat (KUAT)	0.81	0.88
Persepsi tentang kesaksamaan penggunaan dan pengagihan wang zakat (SAMA)	0.69	0.75
Persepsi tentang kualiti perkhidmatan (KUAL)	0.86	0.86
Sikap terhadap zakat gaji (SIKAP)	0.95	0.96
Tahap pendedahan kepada promosi zakat gaji (DEDAH)	0.88	0.88
Indeks nilai agama (AGA)	0.86	0.86

Jadual 4.2: Analisis Selepas Ujian Kesahihan – Tinjauan Rintis (N=63)

	Bil. Item	Bil. Faktor	Nilai <i>KMO</i>	Bil. Item digugur
Persepsi tentang undang-undang. (UNDG)	5	1	0.82	Tiada
Persepsi tentang penguatkuasaan zakat. (KUAT)	4	1	0.73	Tiada
Persepsi tentang kesaksamaan penggunaan dan pengagihan wang zakat. (SAMA)	5	2	0.70	Tiada
Persepsi tentang kualiti perkhidmatan. (KUAL)	10	3	0.73	Tiada
Sikap terhadap zakat gaji. (SIKAP)	24	5	0.82	1
Tahap pendedahan kepada promosi zakat gaji. (DEDAH)	10	3	0.76	Tiada
Indeks nilai agama. (AGA)	13	4	0.72	Tiada

BAB 5

PENEMUAN KAJIAN

Pengenalan

Dalam Bab 4, suatu pelan pelaksanaan yang terperinci telah dibentangkan, termasuk bagaimana setiap hipotesis diuji. Objektif utama Bab ini ialah untuk melaporkan penemuan kajian, bermula dengan huraian statistik deskriptif dan pentafsiran keputusan daripada analisis faktor terhadap angkubah sikap. Selanjutnya, hasil kajian daripada ujian-ujian hipotesis dilaporkan.

Bagi memulakan perbincangan, analisis awal dibentangkan bagi menilai kesan kelima-lima faktor dalam angkubah sikap, yang dipetik daripada analisis faktor terhadap kepatuhan zakat gaji. Seterusnya, analisis model regresi logistik dicuba dengan menggunakan satu skor sikap bersama-sama dengan angkubah lain. Analisis awal ini dikendalikan untuk mendapatkan gambaran perbezaan tentang kesan angkubah sikap jika diukur dengan menggunakan skor tunggal, dan kesannya jika diukur melalui pecahan faktor yang lebih kecil. Setelah mendapat gambaran tentang kedudukan analisis sikap, model yang dicadangkan dalam kajian diuji sepenuhnya. Hasil analisis regresi logistik ke atas model ini dibincangkan bersama hipotesis-hipotesis kajian.

Profil Sampel

Selepas proses pensampelan seperti yang dibincangkan dalam Bab 4, sebanyak 700 soal selidik dikirimkan kepada individu yang terpilih mengikut alamat pejabat masing-masing. Setiap soal selidik dibekalkan dengan satu sampul surat berselem dan beralamat kepada penyelidik bagi tujuan pemulangan semula. Dalam tempoh sebulan sebanyak 383 soal selidik telah berjaya dikembalikan oleh responden. Walau bagaimanapun, 26 daripadanya tidak berjawab, manakala empat tidak lengkap. Ini menjadikan soal selidik yang boleh digunakan bagi tujuan analisis berjumlah 353.

Bilangan soal selidik yang boleh digunakan untuk analisis adalah hampir kepada bilangan yang dicadangkan oleh Krejcie dan Morgan (dalam nukilan Sekaran, 2000), iaitu 375. Namun, bilangan yang diperoleh mengatasi had yang dicadangkan oleh Coakes dan Steed (1999) serta Roscoe (dalam nukilan Sekaran, 2000) bagi tujuan analisis. Menurut Coakes dan Steed (1999), untuk membolehkan analisis faktor dan regresi dilaksanakan dengan baik, bilangan responden haruslah sebanyak 20 kali ganda atau lebih daripada bilangan angkuabah bebas yang diuji. Saiz minimum pula ialah lima kali ganda daripada bilangan angkuabah bebas. Roscoe pula mencadangkan bahawa bilangan responden yang diperlukan bagi analisis regresi yang baik ialah 10 kali ganda atau lebih daripada bilangan angkuabah bebas yang terlibat. Dalam kajian ini, secara keseluruhannya sebanyak 16 angkuabah bebas terlibat dalam analisis. Ini bermakna saiz sampel kajian ini ($n=353$) adalah mencukupi dan sesuai untuk dianalisis kerana menepati syarat yang dicadangkan oleh Coakes dan Steed (1999), iaitu 320 ($16 \text{ angkuabah bebas} \times 20$) dan saiz yang dicadangkan oleh Roscoe, iaitu 160 ($16 \text{ angkuabah bebas} \times 10$).

Soal selidik yang diedarkan mengandungi konstruk bagi mengukur beberapa angkubah bebas. Justeru itu, semua jawapan yang diterima dan digunakan dalam analisis adalah tertakluk kepada ujian kebolehpercayaan dan kesahihan. Seksyen seterusnya akan menyentuh kedudukan kebolehpercayaan dan kesahihan konstruk berkenaan.

Kebolehpercayaan dan Kesahihan

Seksyen ini menerangkan kedudukan kepercayaan dan kesahihan setiap konstruk yang digunakan dalam kajian ini. Terdapat tujuh konstruk yang perlu melalui ujian kepercayaan dan kesahihan. Konstruk-konstruk berkenaan ialah; Persepsi Terhadap Undang-undang Zakat (UNDG); Persepsi Terhadap Penguatkuasaan Zakat (KUAT); Persepsi Terhadap Kesaksamaan Agihan Wang Zakat (SAMA); Persepsi Terhadap Kualiti Perkhidmatan (KUAL); Sikap Terhadap Zakat Pendapatan Gaji (SIKAP); Nilai Keagamaan (AGA); dan Pendedahan Kepada Promosi Zakat (DEDAH). Sebagaimana yang diterangkan dalam Bab 4, kaedah konsistensi dalaman (*internal consistency*) digunakan dalam menentukan tahap kebolehpercayaan. Kesahihan konstruk pula dicapai melalui analisis faktor dan ujian korelasi *bivariate* di antara dimensi dalam konstruk masing-masing.

Jadual 5.1 menunjukkan nilai alpha bagi setiap konstruk dan pembandingannya dengan keputusan yang dicapai ketika di peringkat tinjauan rintis (*pilot study*). Pada keseluruhannya, tahap kebolehpercayaan bagi setiap konstruk adalah memuaskan. Walaupun nilai alpha bagi majoriti konstruk di dapati menurun berbanding dengan keputusan tinjauan rintis, namun kesemua nilai alpha masih melebihi 0.7, iaitu nilai yang dianggap mencukupi bagi sesuatu konstruk yang baru

(Nunnally, 1978). Hanya dua konstruk telah memperbaiki kedudukan alphanya, iaitu konstruk SAMA dan KUAL, dengan nilai masing-masing 0.84 dan 0.92, berbanding 0.75 dan 0.86 ketika ujian rintis. Nilai alpha KUAL merupakan nilai yang tertinggi di kalangan konstruk dalam kajian. Nilai alpha yang terendah ialah 0.71, iaitu bagi konstruk KUAT. Analisis sepenuhnya mengenai kebolehppercayaan bagi setiap konstruk terdapat di Lampiran A1, Jadual A1-1 hingga A1-7.

Bagi menentukan kesahihan konstruk, prosedur analisis faktor diaplikasikan kepada semua item dalam setiap konstruk. Dalam ujian matriks beridentiti, kesemua konstruk melepasi ujian *Bartlett's Test of Sphericity* dengan tahap yang signifikan ($\text{Sig}=0.000$). Jadual 5.2 mempamerkan bahawa setiap konstruk mempunyai nilai KMO (*Kaiser-Meyer-Olkin*) 0.7 atau lebih. Ini menunjukkan bahawa penggunaan analisis faktor adalah sesuai dan ukuran kecukupan sampel adalah munasabah. Tiga konstruk, iaitu UNDG, KUAT, dan SAMA berdimensi tunggal, manakala lain-lain konstruk mempunyai lebih dari satu dimensi, seperti yang telah dijangkakan. Bagaimanapun, penelitian terperinci mendapati bahawa konstruk yang mempunyai lebih dari satu dimensi tidak terkeluar dari konsep asal atau *domain* masing-masing. Ini jelas ditunjukkan dalam Lampiran B1, Jadual B1-1 hingga B1-7, apabila analisis korelasi *Pair-wise* menunjukkan dimensi dalam setiap konstruk berkenaan berkorelasi secara signifikan di antara satu sama lain. Justeru itu, semua konstruk di atas mempunyai ciri-ciri kesahihan konstruk. Maklumat lanjut mengenai kesahihan konstruk boleh dilihat di Lampiran B1.

Jadual 5.1: Keputusan Ujian Kebolehpercayaan – Sampel Kajian (n=353)

	Nilai Alpha Dalam Tinjauan Rintis	Nilai Alpha Dalam Kajian
Persepsi Terhadap Undang-undang Zakat (UNDG).	0.82	0.72
Persepsi Terhadap Penguatkuasaan Zakat (KUAT)	0.88	0.71
Persepsi Terhadap Kesaksamaan Agihan Wang Zakat (SAMA)	0.75	0.88
Persepsi Terhadap Kualiti Perkhidmatan (KUAL)	0.86	0.92
Sikap Terhadap Zakat Pendapatan Gaji (SIKAP)	0.96	0.88
Pendedahan Promosi Zakat (DEDAH)	0.88	0.84
Nilai Keagamaan (AGA)	0.86	0.81

Jadual 5.2: Keputusan Ujian Kesahihan – Sampel Kajian (n=353)

	Bil. Item	Bil. Faktor	Nilai <i>KMO</i>
Persepsi tentang undang-undang (UNDG)	5	1	0.72
Persepsi tentang penguatkuasaan zakat (KUAT)	4	1	0.70
Persepsi tentang kesaksamaan penggunaan dan pengagihan wang zakat (SAMA)	5	1	0.84
Persepsi tentang kualiti perkhidmatan (KUAL)	10	2*	0.92
Sikap terhadap zakat gaji (SIKAP)	24	5*	0.91
Tahap pendedahan kepada promosi zakat gaji (DEDAH)	10	2*	0.83
Indeks nilai agama. (AGA)	13	4*	0.80

* Ujian korelasi *Pearson Product Moment* menunjukkan kesemua komponen dalam angkubah masing-masing mempunyai korelasi yang signifikan antara satu sama lain.

Statistik Deskriptif

Soal selidik yang digunakan dalam analisis telah diterima daripada 150 responden lelaki (43%) dan dari 203 responden wanita (57%). Di kalangan semua responden, 35% merupakan pembayar zakat gaji. Jadual 5.3 menunjukkan pecahan terperinci kedudukan bayaran zakat gaji. Penemuan ini di dapati serupa dengan hasil kajian yang ditemui oleh Kamil *et al.* (1997) di negeri Perlis, iaitu hanya 35% pekerja Islam membayar zakat gaji. Secara keseluruhan, sejumlah 123 (35%) responden melaporkan telah membayar zakat gaji dan yang selebihnya tidak membayar. Oleh itu, seramai 123 orang responden akan diberi kod 1 bagi angkubah bersandar dan selebihnya kod 0. Jadual 5.3 juga menunjukkan taburan angkubah bersandar mengikut jantina, di mana 31% responden lelaki telah membayar zakat gaji berbanding dengan 38% daripada responden wanita. Kedudukan ini menandakan bahawa sebilangan besar masyarakat pekerja Islam baik lelaki mahupun wanita yang layak berzakat masih belum menunaikan tanggungjawab zakat ke atas pendapatan gaji.

Bagi memastikan sama ada terdapat perbezaan yang signifikan di antara peratusan lelaki dan wanita yang membayar zakat gaji, satu ujian t telah dilakukan. Hasil ujian tersebut mendapati nilai t ialah 1.43 (Sig.= 0.16). Ini menunjukkan bahawa peratusan antara lelaki ($P_L = 31\%$) dan wanita ($P_W = 38\%$) tidak berbeza secara signifikan. Justeru itu, jangkaan $P_L = P_W$ tidak boleh ditolak.

Sementara itu, Ujian *Chi-Square* di Jadual 5.4 juga menunjukkan bahawa tidak ada perbezaan yang signifikan di antara lelaki dan wanita dalam hal kepatuhan zakat gaji. Ini adalah kerana nilai *Pearson Chi-Square* 2.0 pada 1 darjah kebebasan tidak melepasi nilai kritikal, iaitu 3.84.

Jadual 5.5 pula mempamerkan kedudukan statistik bagi angkubah-angkubah demografi yang lain dalam kajian ini. Purata umur responden adalah 42 tahun, manakala purata bilangan tanggungan ialah 5 orang. Gaji pula mempunyai purata sebanyak RM2,542 sebulan. Bagaimanapun, secara khusus, purata umur bagi lelaki ialah 42, manakala wanita 41. Dari segi ahli di bawah tanggungan, lelaki mengatasi wanita dengan purata 5 orang berbanding wanita 4 orang. Begitu juga dalam hal gaji, purata gaji lelaki sebanyak RM2,720 sebulan mengatasi purata gaji wanita, iaitu RM2,445 sebulan. Taburan secara khusus ini ditunjukkan dalam Jadual 5.6.

Jadual 5.3: Penjadualan Rentas Bayaran Zakat Mengikut Jantina (n=353)

	Pembayaran Zakat		Jumlah
	Tidak Bayar	Bayar	
Lelaki	104	46	150
	69.3%	30.7%	100.0%
Wanita	126	77	203
	62.1%	37.9%	100.0%
Jumlah	230	123	353
	65.2%	34.8%	100.0%

Perbezaan antara peratus lelaki dan peratus wanita yang membayar zakat gaji tidak signifikan ($H_0: P_L = P_W$ tidak boleh ditolak)

**Jadual 5.4: Ujian Chi-Square Perbezaan Antara Lelaki dan Wanita
Dalam Hal Kepatuhan Zakat Gaji (n=353)**

	Nilai	darjah Kebebasan	Sig.Asymp. (2-bahagian)	Sig. Sebenar (2-bahagian)	Sig. Sebenar (1-bahagian)
Chi-Square Pearson	2.005 ^b	1	.157		
Pembetulan berterusan ^a	1.698	1	.193		
Nisbah kebarangkalian	2.018	1	.155		
Ujian Tepat Fischer				.176	.096
Pertalian linear ke linear	1.999	1	.157		
Bil. Kes yang sah	353				

a. Kiraan hanya bagi jadual 2x2

b. Set yang mengandungi jangkaan kiraan <5 adalah 0. Jangkaan kiraan minimum ialah 52.27

Jadual 5.5: Statistik Deskriptif Bagi Kategori Demografi (n=353)

	Purata	Sisihan Piawai	Minimum	Maksimum
Umur	42	6.50	26	55
Bil. Tanggungan (N=352)	5	2.21	0	10
Gaji	2,542	723	1,200	6,000

Jadual 5.6: Taburan Statistik di Antara Lelaki dan Wanita (n=353)

	Lelaki				Wanita			
	Purata	Sisihan Piawai	Min.	Mak.	Purata	Sisihan Piawai	Min.	Mak.
Umur	42.08	6.42	28	55	41.06	6.56	26.00	55
Tanggungan	4.99	1.98	0	10	4.11	2.31	0	10
Gaji	2720	750	1200	6000	2445	659	1200	5710

Bagi angkubah bebas, keputusan yang diperoleh adalah bercampur-campur, seperti yang ditunjukkan dalam Jadual 5.7. Purata bagi angkubah SAMA, KUAL, SIKAP, dan AGA berada di tahap positif, manakala purata bagi angkubah UNDG, KUAT, DEDAH dan ILMU berada di tahap negatif. Sisihan piawai yang tertinggi terdapat pada angkubah SIKAP (15.64), manakala yang terendah adalah daripada angkubah ILMU (2.32). Keterangan lebih lanjut bagi setiap angkubah dibincangkan di seksyen seterusnya.

Jadual 5.7: Statistik Deskriptif Bagi Konstruk Dalam Kajian (n=353)

	Status	Purata	Sisihan Piawai	Min.	Mak
Persepsi tentang undang-undang (UNDG)	-	12.86	4.19	5	25
Persepsi tentang penguatkuasaan zakat (KUAT)	-	6.50	2.81	4	15
Persepsi tentang kesaksamaan penggunaan dan pengagihan wang zakat (SAMA)	+	15.06	4.45	5	25
Persepsi tentang kualiti perkhidmatan (KUAL)	+	44.48	10.06	16	70
Sikap terhadap zakat gaji (SIKAP)	+	87.50	15.64	32	120
Tahap pendedahan kepada promosi zakat gaji (DEDAH)	-	19.22	5.66	10	48
Indeks nilai agama. (AGA)	+	40.64	7.00	21	61
Markah pengetahuan zakat gaji (ILMU)	-	3.86	2.32	0	11

Analisis Faktor

Analisis faktor diaplikasikan kepada semua angkubah yang berbentuk konstruk bagi tujuan kesahihan. Bagaimanapun, bagi 24 item dalam konstruk angkubah sikap, analisis faktor diaplikasikan juga untuk tujuan meneroka dan mengenal pasti angkubah yang lebih kecil yang terkandung dalam angkubah asal. Ini dilakukan atas alasan angkubah sikap dianggap bersifat kompleks dan harus dikaji dengan lebih terperinci lagi bagi mendapatkan maklumat yang lebih jelas (Sherif dan Hovland, 1968).

Prosedur *Principal Component Analysis* dan *varimax rotation* dipilih untuk menganalisis angkubah sikap. Prosedur ini adalah sesuai memandangkan tujuan analisis adalah untuk mengenal pasti komponen-komponen yang lebih kecil dalam angkubah sikap, yang bakal digunakan sebagai input kepada analisis yang lain (Rencher, 1995), iaitu analisis regresi.

Sebelum analisis faktor diteruskan, pemeriksaan ke atas matriks data dilakukan bagi memastikan ia mempunyai korelasi yang mencukupi untuk memberi justifikasi tentang kesesuaian penggunaan analisis faktor (Churchill, 1979). Bagi tujuan tersebut, ukuran *Kaiser-Meyer-Olkin* (KMO) dan *Bartlett Test of Sphericity* digunakan. Seperti yang dinyatakan dalam bab 4, KMO adalah ukuran bagi kecukupan pensampelan (*measure of sampling adequacy*) (Hair *et al.*, 1995). Jika nilai KMO adalah kecil, ia menunjukkan bahawa angkubah tidak boleh diramalkan atau dijelaskan oleh angkubah lain tanpa ralat yang signifikan. Dengan demikian, analisis faktor mungkin tidak sesuai digunakan.

Keputusan pemeriksaan matriks data dalam kajian ini menunjukkan bahawa ukuran kecukupan pensampelan KMO ialah 0.91, manakala ujian *Bartlett Test of*

Sphericity adalah signifikan dengan nilai *Chi-Square*nya 3717.7 pada darjah kebebasan 276 (Jadual 5.8).

Keputusan ini mengesahkan kesesuaian penggunaan analisis faktor dalam kajian ini. Di samping itu, nilai keseragaman (*communalities*) bagi setiap item melebihi 0.3 dengan item pertama (“Mesti membayar”) dan kedua (“Gembira membayar”) mencatatkan nilai keseragaman yang tertinggi, iaitu 0.78. Item 17 (“Tanya ustaz dulu”) pula merupakan item yang mempunyai nilai keseragaman yang terendah, iaitu 0.4.

Proses analisis faktor terhadap item-item yang berupa kenyataan sikap terhadap zakat gaji, telah menghasilkan lima komponen sikap yang mempunyai nilai *eigenvalues* melebihi 1. Nilai *eigenvalues* yang melebihi 1.0 adalah dianggap signifikan (Hair *et al.*, 1995). Seperti yang terdapat dalam Jadual 5.9, kelima-lima komponen tersebut dapat menerangkan 59% kedudukan variasi angkuh sikap. Nilai *eigenvalues* yang tertinggi ialah 8 dengan kadar penerangan variasi 33%, manakala nilai *eigenvalues* terendah ialah 1 dengan kadar penerangan variasi sebanyak 4%.

Kelima-lima komponen terbabit dianalisis seterusnya dengan mengaplikasikan putaran *varimax* bagi melihat korelasi item-item serta komponennya dengan lebih jelas lagi. Jadual 5.10 mempamerkan beban faktor diputar (*rotated factor loadings*) selepas melalui putaran *varimax* dengan syarat nilai beban faktor tidak kurang daripada 0.4. Nilai beban faktor 0.4 dan ke atas dianggap sebagai signifikan (Churchill, 1979). Seterusnya, dengan berasaskan item-item yang terkumpul dalam komponen masing-masing, maka komponen tersebut diberi nama-nama berikut: Penerimaan Am (Komponen 1); Penerimaan Positif (Komponen 2); Penerimaan

Waswas (Komponen 3); Penerimaan Bersyarat (Komponen 4); dan Penerimaan Teknikal (Komponen 5).

Pada amnya, adalah sukar menamakan komponen atau faktor di atas secara tepat. Namun, kenyataan setiap item yang terdapat dalam faktor masing-masing mencerminkan ciri-ciri yang bersangkutan dengan nama faktor tersebut. Setiap komponen tersebut dibincangkan dengan lebih lanjut di seksyen seterusnya.

Tafsiran Matriks Faktor Selepas Putaran

Penerimaan Am. Matriks faktor *varimax* di Jadual 5.10 mempamerkan enam item yang mempunyai beban faktor yang tertinggi dalam faktor pertama. Item-item ini merupakan pandangan serta perasaan responden dalam hal-hal yang umum yang berkaitan dengan sikap terhadap zakat pendapatan gaji. Bermula dengan beban faktor yang tertinggi, item pertama, menyentuh tentang kedudukan kewajipan membayar zakat gaji (item 1). Ini diikuti pula oleh item kedua (item 2) yang menunjukkan keadaan perasaan gembira seseorang apabila membayar zakat gaji. Item ketiga (item 3) pula menyentuh perihal keyakinan seseorang terhadap hukum wajib zakat ke atas pendapatan gaji. Item keempat (item 6) adalah mengenai kepercayaan bahawa zakat gaji dapat membersihkan pendapatan seseorang. Seterusnya item kelima (item 18) menyatakan bahawa zakat gaji sepatutnya telah lama dikuatkuasakan. Item yang terakhir dalam faktor ini (item 10) merupakan kenyataan negatif yang menyentuh tentang tidak perlu membayar zakat gaji selagi semua ulama tidak sepakat tentang hukumnya.

**Jadual 5.8: Ujian Kesesuaian Penggunaan Analisis Faktor
dan Keseragaman Item**

KMO dan Ujian Bartlett		
Kaiser-Meyer-Olkin - Ukuran Kecukupan Persampelan.		
		.914
Ujian Sfera Bartlett	Anggaran	3717.70
	Chi-Square	
	Darjah kebebasan	276
	Sig.	.000
Keseragaman (<i>Communalities</i>)		
Item	No. Item	Cabutan
Mesti bayar	1	.775
Gembira bayar	2	.778
Zakat wajib	3	.766
Tidak sesuai	4	.701
Taksiran keliru	5	.648
Membersihkan pendapatan	6	.708
Tetap membayar	7	.501
Kenakan tindakan	8	.592
Redha	9	.666
Bila semua ulama setuju	10	.462
Beritahu orang supaya bayar	11	.518
Sesuai dilaksanakan	12	.582
Susah laksana	13	.505
Kaji semula	14	.473
Mengelirukan	15	.519
Seragam hukum	16	.633
Tanya ustaz dulu	17	.396
Patut telah lama dikuatkuasakan	18	.704
Meninggalkan salah satu rukun Islam	19	.533
Masukkan dalam sukatan pelajaran	20	.543
Baik bayar zakat wang simpan	21	.429
Hutang pada tuhan	22	.657
Tunggu sistem yang baik	23	.579
Kiraan adalah mudah	24	.484

Kaedah Cabutan: Analisis Komponen Utama.

Jadual 5.9: Jumlah Varian Diterangkan (N=353)

Komponen	Eigenvalues Permulaan			Petikan Hitungan Beban Kuasa Dua			Pusingan Hitungan Beban Kuasa Dua		
	Jumlah	% Varian	% Terkumpul	Jumlah	% Varian	% Terkumpul	Jumlah	% Varian	% Terkumpul
1	8.024	33.433	33.433	8.024	33.433	33.433	4.253	17.719	17.719
2	2.663	11.095	44.527	2.663	11.095	44.527	3.474	14.477	32.195
3	1.305	5.439	49.967	1.305	5.439	49.967	2.532	10.551	42.747
4	1.104	4.602	54.568	1.104	4.602	54.568	2.129	8.870	51.616
5	1.055	4.394	58.963	1.055	4.394	58.963	1.763	7.346	58.963
6	.910	3.793	62.756						
7	.869	3.621	66.377						
8	.822	3.427	69.804						
9	.728	3.031	72.835						
10	.684	2.852	75.687						
11	.672	2.799	78.486						
12	.618	2.573	81.059						
13	.587	2.447	83.505						
14	.521	2.173	85.678						
15	.484	2.015	87.693						
16	.462	1.924	89.618						
17	.435	1.811	91.429						
18	.385	1.606	93.035						
19	.364	1.519	94.554						
20	.342	1.426	95.980						
21	.286	1.191	97.171						
22	.263	1.095	98.266						
23	.243	1.014	99.279						
24	.173	.721	100.000						

Kaedah Cabutan: Analisis Komponen Utama

Jadual 5.10: Matriks Komponen Diputarkan Bagi Angkubah Sikap (n=353)

	No Item	<u>Komponen</u>				
		1	2	3	4	5
Penerimaan Am (6 item)						
Mesti bayar	1	.832				
Gembira bayar	2	.811				
Zakat wajib	3	.802				
Membersihkan pendapatan	6	.745				
Patut telah lama dikuatkuasakan	18	.524				
Bila semua ulama setuju	10	.416				
Penerimaan Positif (7 item)						
Masukkan dalam sukatan pelajaran	20		.691			
Hutang pada tuhan	22		.660			
Sesuai dilaksanakan	12		.606			
Kiraan adalah mudah	24		.595			
Meninggalkan salah satu rukun Islam	19		.591			
Beritahu orang supaya bayar	11		.546			
Tetap membayar walaupun kurang jelas	7		.458			
Penerimaan Waswas (6 item)						
Tunggu sistem yang baik	23			.696		
Tanya ustaz dulu	17			.618		
Susah laksana	13			.612		
Mengelirukan – ada negeri tak wajib	15			.589		
Kaji semula	14			.552		
Baik bayar zakat wang simpan	21			.467		
Penerimaan Bersyarat (3 item)						
Kenakan tindakan	8				.744	
Redha potong gaji	9				.726	
Seragam hukum semua negeri	16				.524	
Penerimaan Teknikal (2 item)						
Kiraan zakat macam cukai	4					.825
Taksiran keliru	5					.722

Kaedah Cabutan: Analisis Komponen Utama. Kaedah pusingan: Varimax dengan *Kaiser Normalization*. Pusingan dijuruskan dalam 8 ulangan.

Kesemua item dalam kategori Penerimaan Am ini mempunyai beban faktor (*factor loadings*) yang positif. Selain itu, maklum balas responden menunjukkan majoriti mereka secara am mempunyai pandangan positif terhadap setiap item dalam kategori ini. Purata skor bagi setiap item dalam kategori ini, kecuali item 10, mencatatkan pandangan positif. Purata skor bagi item 10 mencatatkan pandangan negatif. Namun, bilangan responden yang berpandangan positif adalah majoriti. Kedudukan ini boleh dilihat dengan lebih lanjut lagi dalam Jadual 5.11.

Jadual 5.11: Statistik Deskriptif Bagi Sikap-Penerimaan Am (n=353)

	No. Item / Jenis	Bil. Positif	%	Purata	Sisihan Piawai
Mesti bayar	1 / +	324	92	4.69	0.85
Gembira bayar	2 / +	318	90	4.65	0.87
Zakat wajib	3 / +	322	91	4.68	0.09
Membersihkan pendapatan	6 / +	316	90	4.61	0.93
Patut telah lama dikuatkuasakan	18 / +	289	82	3.65	1.43
Bila semua ulama setuju	10 / -	209	59	2.52	1.47

Penerimaan Positif. Faktor kedua ini juga mengandungi item-item yang membawa beban faktor positif. Set item yang tertumpu dalam faktor ini merangkumi ciri-ciri pandangan positif dalam angkuabah sikap pekerja Islam terhadap zakat gaji. Terdapat tujuh item dalam faktor ini dan diterangkan berikutnya mengikut susunan ketinggian beban faktor masing-masing. Item positif yang tertinggi (item 20) adalah mengenai

perlunya zakat gaji dimasukkan ke dalam sukatan pelajaran di sekolah dan di universiti. Perasaan terhutang kepada Tuhan jika tidak membayar zakat gaji, merupakan item kedua (item 22) yang menyusuli item 20. Penerimaan positif juga dilihat dari sudut kesesuaian zakat gaji dilaksanakan memandangkan ramai yang berpendapatan rendah seperti pesawah juga mengeluarkan zakat (item 12). Ini disusuli pula dengan pandangan positif tentang mudahnya kiraan zakat pendapatan gaji (item 24). Di samping itu pandangan seseorang, dari sudut Rukun Islam, terhadap mereka yang gagal membayar zakat gaji juga didapati berkorelasi tinggi dengan faktor ini (item 19). Ciri-ciri positif juga ditunjukkan melalui inisiatif seseorang. Sehubungan itu, item 11 mendapat tempat dalam faktor ini dengan kenyataan inisiatif bahawa mereka akan memberitahu dan mengingatkan rakan-rakan supaya membayar zakat gaji. Item terakhir dalam faktor ini adalah mengenai pendirian seseorang. Item ini (item 7) memaparkan kenyataan bahawa mereka tetap membayar walaupun kedudukan hukum terhadap zakat gaji masih kurang jelas.

Secara am, item-item dalam kategori Penerimaan Positif ini mendapat sambutan positif daripada sebahagian besar responden. Justeru itu, kesemua item memperoleh purata skor yang positif. Jadual 5.12 menunjukkan bahawa skor purata yang tertinggi (4.22) ialah daripada item 22, iaitu “Saya rasa terhutang kepada Tuhan jika tidak membayar zakat gaji.” Skor terendah (3.69) pula dicatat pada item 11, iaitu “Saya akan sentiasa memberitahu dan mengingati rakan-rakan saya supaya membayar zakat gaji.”

Jadual 5.12: Statistik Deskriptif Bagi Sikap-Penerimaan Positif (n=353)

	No. Item / Jenis	Bil. Positif	%	Purata	Sisihan Piawai
Masukkan dalam sukatan pelajaran	20 / +	269	76	4.16	1.13
Hutang pada tuhan	22 / +	276	78	4.22	1.17
Sesuai dilaksanakan	12 / +	270	77	4.15	1.18
Kiraan adalah mudah	24 / +	223	63	3.78	1.16
Meninggalkan salah satu rukun Islam	19 / +	265	75	4.18	1.21
Beritahu orang supaya bayar	11 / +	200	57	3.69	1.14
Tetap membayar walaupun kurang jelas	7 / +	279	79	4.19	1.15

Penerimaan Waswas. Salah satu elemen dalam sikap adalah perasaan tidak pasti atau kurang pasti tentang sesuatu perkara atau isu. Matriks faktor di jadual 5.10 menunjukkan beberapa item yang terhimpun dalam satu kategori yang disifatkan sebagai penerimaan waswas terhadap isu zakat gaji. Berdasarkan kedudukan susunan beban faktor, item 23 muncul dengan beban faktor yang tertinggi. Item ini membawa kenyataan bahawa responden akan membayar zakat gaji apabila satu sistem yang baik mengenainya diwujudkan. Ini diikuti pula kenyataan untuk menanyakan ustaz atau ahli syarak terlebih dahulu sebelum membuat keputusan membayar zakat gaji (item 17). Selanjutnya item 13 menyusul dengan kenyataan bahawa zakat gaji susah dilaksanakan kerana tidak ada penyelarasan dengan cukai pendapatan. Ciri bersifat waswas ini terus diterangkan dengan item 15, iaitu zakat gaji mengelirukan kerana

ada negeri yang tidak mewajibkannya. Sayugia itu, item 14 mendapat sambutan dalam faktor ini dengan kenyataan bahawa keputusan mewajibkan zakat ke atas pendapatan gaji perlu dikaji semula. Akhir sekali item keenam (item 21), iaitu item yang mengandungi kenyataan negatif, juga turut tergolong dalam faktor penerimaan waswas ini. Item ini menyatakan adalah lebih baik menyimpan lebih wang gaji dan mengeluarkan zakat simpanan daripada membayar zakat gaji.

Kesemua item yang tersebut di atas adalah terdiri daripada kenyataan negatif. Sebilangan besar responden memberi skor yang rendah pada setiap item berkenaan. Justeru itu, kecuali item 21, purata skor bagi setiap item adalah di bawah paras 3 mata daripada skel 1 hingga 5. Jadual 5.13 menunjukkan bahawa item 14 mencatat purata skor yang terendah (2.37), manakala item 21 mencatat purata skor yang tertinggi (3.10).

Jadual 5.13: Statistik Deskriptif Bagi Sikap-Penerimaan Waswas (n=353)

	No. Item / Jenis	Bil. Positif	%	Purata	Sisihan Piawai
Tunggu sistem yang baik	23 / -	98	28	2.45	1.53
Tanya ustaz dulu	17 / -	92	26	2.52	1.47
Susah laksana	13 / -	107	30	2.59	1.47
Mengelirukan – ada negeri tak wajib	15 / -	70	20	2.40	1.34
Kaji semula	14 / -	78	22	2.37	1.42
Baik bayar zakat wang simpan	21 / -	138	39	3.10	1.41

Penerimaan Bersyarat. Bagi faktor ini, Jadual 5.10 menampilkan tiga item yang mencerminkan ciri bersyarat. Kesemua item adalah berkait dengan tindakan pihak berkuasa dalam hal mengatasi masalah kutipan zakat gaji. Mengikut susunan, beban faktor yang tertinggi ialah item 8, iaitu kenyataan berbentuk persetujuan responden supaya dikenakan tindakan oleh pihak berkuasa terhadap mereka yang tidak membayar zakat gaji kepada pejabat zakat. Ini diikuti pula oleh item 9 yang menyatakan keredhaan responden ke atas tindakan pihak berkuasa untuk memotong gaji bulanan masing-masing bagi tujuan membayar zakat gaji. Di samping itu, pandangan yang menyatakan perlunya pihak berkuasa menyeragamkan hukum wajib zakat (item 16), mendapat perhatian dalam faktor penerimaan bersyarat ini. Kesemua item yang tersebut di atas mempunyai beban faktor yang positif.

Jadual 5.14, menunjukkan statistik deskriptif bagi setiap item di bawah komponen Penerimaan Bersyarat. Kecuali item 8, lain-lain item mendapat sambutan positif daripada majoriti responden. Kedudukan item 8 telah diduga memandangkan sebilangan besar responden terdiri daripada mereka yang tidak membayar zakat. Justeru itu, lazimnya skor yang lebih rendah dicatatkan jika kenyataan berkenaan tidak menyebelahi individu yang menjawab. Item 16 mendapat sambutan terbanyak, lantas mencatatkan purata skor tertinggi, iaitu 4.46.

Jadual 5.14: Statistik Deskriptif Bagi Sikap-Penerimaan Bersyarat (n=353)

	No. Item / Jenis	Bil. Positif	%	Purata	Sisihan Piawai
Kenakan tindakan	8 / +	135	38	2.94	1.52
Redha potong gaji	9 / +	260	74	3.98	1.45
Seragam hukum semua negeri	16 / +	304	86	4.46	1.02

Penerimaan Teknikal. Faktor terakhir dalam Jadual 5.10 ini adalah terdiri daripada dua item yang masing-masing mempunyai beban faktor positif. Kedua-dua item adalah bersangkutan dengan hal teknikal dalam taksiran zakat. Item 4 umpamanya, mengutarakan kenyataan negatif, iaitu dengan menanyakan sama ada kiraan zakat gaji pada masa ini tidak sesuai, kerana ianya sama dengan kiraan cukai pendapatan. Ini diikuti dengan pertanyaan sama ada pengiraan taksiran zakat gaji adalah mengelirukan. Kedua-dua item ini, jika ditinjau dalam Jadual 5.15, mendapat maklum balas yang positif daripada sebahagian kecil responden. Majoriti responden memberi skor yang rendah terhadap item tersebut. Justeru itu, purata skor setiap item berkenaan berada di bawah paras 3 daripada skel 1 hingga 5.

Jadual 5.15: Statistik Deskriptif Bagi Sikap-Penerimaan Teknikal (n=353)

	No. Item / Jenis	Bil. Positif	%	Purata	Sisihan Piawai
Kiraan zakat macam cukai	4 / -	100	28	2.82	1.33
Taksiran keliru	5 / -	132	37	2.94	1.36

Analisis Regresi Logistik Multivariat

Kesan Angkubah Faktor Sikap Terhadap Gelagat Kepatuhan

Merujuk kepada hasil analisis faktor yang dibincangkan di atas, lima faktor telah tersingkap daripada angkubah asal, iaitu sikap. Proses analisis faktor telah dilaksanakan bagi membolehkan angkubah sikap yang kompleks dikaji dengan lebih mendalam lagi. Kelima-lima faktor ini (juga dikenali sebagai angkubah faktor sikap) telah dinamakan dan anggaran skornya dihitung dan disimpan. Faktor- faktor ini dipanggil sebagai Penerimaan Umum, Penerimaan Positif, Penerimaan Waswas, Penerimaan Bersyarat, dan Penerimaan Teknikal. Setiap faktor dijadikan sebagai satu angkubah tersendiri dan terasing antara satu sama lain bagi tujuan analisis regresi logistik.

Jadual 5.16 menunjukkan analisis regresi logistik di antara angkubah bebas faktor sikap dengan angkubah bersandar kepatuhan zakat gaji. Ujian *Hosmer dan Lemeshow* menunjukkan bahawa hitungan Chi-Square adalah 22.75 dengan 8 darjah kebebasan. Ini menandakan bahawa model penerangan gelagat kepatuhan zakat gaji, dengan hanya berlandaskan kepada angkubah faktor sikap, mempunyai kebagusan

padanan (*goodness of fit*) yang signifikan (Sig.=0.004). Bagaimanapun, perkaitan setiap faktor sikap ini dengan gelagat kepatuhan (GK) zakat gaji tidak begitu kuat. Ini ditunjukkan oleh bacaan *Cox and Snell* $R^2 = 0.2$ dan *Nagelkerke* $R^2 = 0.27$. Jadual klasifikasi pula menunjukkan bahawa model gelagat kepatuhan tersebut dapat memberi ramalan betul pada kadar 72%. Ini dikira memuaskan.

Jadual 5.16 seterusnya menunjukkan tiga faktor sikap mempunyai perkaitan secara positif dengan gelagat kepatuhan zakat gaji (GK) pada tahap yang signifikan ($p < 0.01$). Faktor tersebut termasuk Penerimaan Positif (SIKAP_2), Penerimaan Waswas (SIKAP_3), dan Penerimaan Bersyarat (SIKAP_4). Menurut tafsiran, pertambahan satu unit pada faktor Penerimaan Positif berkait dengan pertambahan 0.53 log nisbah (*log odds*) kebarangkalian kepatuhan, lain-lain angkubah adalah tetap (*ceteris paribus*). Begitu juga, pertambahan satu unit pada Penerimaan Waswas mempengaruhi pertambahan kebarangkalian kepatuhan pada kadar 0.61 log nisbah. Seterusnya, pertambahan Penerimaan Bersyarat sebanyak satu unit, berkait dengan pertambahan kebarangkalian kepatuhan bayaran zakat gaji pada kadar 0.81 log nisbah. Dua faktor lagi, iaitu Penerimaan Umum (SIKAP_1) dan Penerimaan Teknikal (SIKAP_5) didapati tidak signifikan.

Kesan Skor Tunggal Angkubah Sikap Ke Atas Gelagat Kepatuhan

Sebagai perbandingan kepada keputusan regresi logistik di Jadual 5.16, kesan skor tunggal angkubah sikap ke atas gelagat kepatuhan zakat gaji dibentangkan di Jadual 5.17. Angkubah sikap didapati berkait secara signifikan dengan gelagat kepatuhan. Setiap pertambahan satu unit angkubah sikap berkait dengan pertambahan 0.06 log nisbah kebarangkalian kepatuhan, lain-lain angkubah adalah tetap (*ceteris paribus*).

**Jadual 5.16: Analisis Regresi logistik Mengenai Kesan Faktor Sikap
Ke atas Kepatuhan (n=353)**

Jadual Klasifikasi ^a						
			Diramalkan			
			bayar zakat		Peratusan Betul	
			tidak bayar	bayar		
Step 1	Ditinjau	bayar zakat	tidak bayar	196	34	85.2
			bayar	64	59	48.0
Peratusan Keseluruhan						72.2

a. Nilai potongan ialah .500

Angkubah Dalam Persamaan							
		B	Ralat Std	Wald	dk	Sig.	Exp(B)
Langkah 1	SIKAP_1	.358	.189	3.587	1	.058	1.430
	SIKAP_2	.526	.148	12.677	1	.000	1.692
	SIKAP_3	.612	.133	21.132	1	.000	1.844
	SIKAP_4	.814	.146	31.040	1	.000	2.257
	SIKAP_5	-.049	.125	.155	1	.694	.952
	Konstan	-.820	.136	36.289	1	.000	.441

a. Angkubah masuk dalam langkah 1: FAC1_1, FAC2_1, FAC3_1, FAC4_1, FAC5_1.

Ujian Hosmer dan Lemeshow: Chi-Square = 22.75; Darjah kebebasan (d.k) = 8; Sig.= 0.004*.
- 2 log likelihood = 379.97; Cox dan Snell R^2 = 0.2; Nagelkerk R^2 = 0.27.

* p< 0.05

Walaupun perkaitan angkubah sikap dan gelagat kepatuhan zakat didapati signifikan, namun penggunaan skor tunggal angkubah sikap memberi kesan negatif kepada kebagusan padanan (*goodness of fit*) model. Nilai Chi-Square, 10.03, dalam ujian *Hosmer dan Lemeshow* di Jadual 5.17, menunjukkan bahawa kebagusan padanan tidak signifikan (Sig.= 0.26). Ini boleh membawa kepada tafsiran bahawa tidak terdapat perbezaan di antara nilai jangkaan dengan nilai yang dicerap. Justeru itu, ia memberi gambaran bahawa tidak ada angkubah yang berkait secara linear dengan gelagat kepatuhan (Garson, 2000).

Perbandingan di antara Jadual 5.16 dan 5.17 jelas menunjukkan bahawa angkubah sikap yang kompleks wajar dikaji dengan lebih khusus, iaitu dengan meleraikannya kepada elemen yang lebih kecil. Justeru itu, model gelagat kepatuhan dalam kajian ini dianalisis dengan memasukkan semua faktor angkubah sikap berkenaan sebagai angkubah terasing dalam model gelagat kepatuhan zakat gaji.

Impak yang ditunjukkan daripada kedua-dua analisis di atas memberi sokongan kepada cadangan model kajian ini, iaitu mengambil kira angkubah sikap secara terperinci. Seksyen seterusnya akan membicarakan keputusan analisis regresi logistik yang berasaskan model kajian sepenuhnya.

Analisis Korelasi *Pair-wise*

Sebelum analisis regresi logistik gelagat kepatuhan dibincangkan dengan lebih lanjut lagi, adalah lebih baik analisis korelasi *Pearson-Product Moment* diteliti terlebih dahulu untuk memeriksa sama ada terdapat sebarang hubungan di kalangan angkubah bebas. Analisis ini dapat membantu penyelidik untuk memastikan sama ada wujud korelasi yang tinggi di kalangan angkubah bebas. Korelasi yang tinggi di antara satu angkubah dengan angkubah yang lain boleh menyebabkan masalah multikolineariti yang serius dan boleh menjejaskan kedudukan koefisien angkubah terlibat. Jadual 5.18 menunjukkan kedudukan korelasi di kalangan angkubah bebas dalam kajian ini. Koefisien r yang tertinggi ialah 0.452, iaitu di antara angkubah KUAL dan SAMA, manakala koefisien yang terendah ialah 0.000. Keadaan ini merupakan suatu kedudukan yang selesa, meyakinkan bahawa masalah multikolineariti yang serius tidak timbul.

**Jadual 5.17: Kesan Skor Tunggal Angkubah Sikap Ke Atas
Gelagat Kepatuhan (N=345)****

Jadual Klasifikasi

Ditinjau		Diramalkan			
		Pembayaran		Peratusan	
		tidak bayar	bayar	Betul	
Langkah 1	Pembayaran	tidak bayar	204	25	89.1
		bayar	43	73	62.9
Peratusan Keseluruhan					80.3

Nilai potongan ialah .500

Angkubah Dalam Persamaan

		B	Ralat Std.	Wald	dk	Sig.	Exp(B)
Langkah 1	UMUR	.016	.027	.364	1	.546	1.016
	B.TNGAN	.052	.072	.532	1	.466	1.054
	GAJI	.000	.000	.324	1	.569	1.000
	UNDG	.251	.047	28.586	1	0.000*	1.286
	KUAT	-.017	.058	.084	1	.773	.983
	SAMA	-.040	.044	.805	1	.370	.961
	KUAL	.030	.017	3.177	1	.075	1.031
	DEDAH	.166	.033	24.562	1	0.000*	1.180
	AGA	-.051	.024	4.631	1	0.031*	.950
	ILMU	.155	.074	4.408	1	0.036*	1.167
	JANTINA(1)	-.014	.327	.002	1	.967	.987
	SIKAP	.062	.015	17.660	1	0.000*	1.064
	Konstan	-13.407	2.126	39.767	1	.000	.000

a. Angkubah yang masuk pada langkah 1: UMUR, B.TNGAN, GAJI, UNDG, KUAT, SAMA, KUAL, DEDAH, AGA, ILMU, JANTINA, SIKAP.

Ujian Hosmer dan Lemeshow: Chi-Square = 10.03; Darjah kebebasan (d.k) = 8; Sig.= 0.263.

- 2 log likelihood = 281.63; Cox dan Snell R^2 = 0.37; Nagelkerk R^2 = 0.51.

* $p < 0.05$

** Kes terkeluar = 8

Jadual 5.18: Koefisien Korelasi Pair-Wise Pearson Product Moment

	Umur	Bil. Tang.	Gaji	UNDG	KUAT	SAMA	KUAL	DEDAH	AGA	ILMU	JANTINA UMUM	POSITIF	WASWAS	BERSYA- RAT	TEKNIKAL
Umur	1.000														
Bil. Tang.	.176**	1.000													
Gaji	.353**	.207**	1.000												
UNDG	.066	-.062	-.074	1.000											
KUAT	-.007	-.097	-.126*	.127*	1.000										
SAMA	.177**	-.095	-.162**	.380**	.186**	1.000									
KUAL	.145**	-.150**	-.129*	.306**	.101	.452**	1.000								
DEDAH	.112*	-.100	.036	.211**	.127*	.169**	.245**	1.000							
AGA	.153**	.056	.176**	.030	-.081	-.082	.012	.244**	1.000						
ILMU	-.021	-.138**	.060	.211**	-.016	.075	.262**	.278**	.094	1.000					
JANTINA	.078	.197**	.192**	.004	-.090	-.204**	-.132*	-.066	.113*	-.033	1.000				
UMUM	.000	-.062	-.020	.050	-.108*	.070	.108*	.055	-.057	.103	-.075	1.000			
POSITIF	.157**	-.060	.020	.126*	-.127*	.076	.081	.156**	.128*	.161**	-.081	.000	1.000		
WASWAS	-.050	-.061	.066	.093	-.048	.065	.116*	.180**	.128*	.250**	-.070	.000	.000	1.000	
BERSYARAT	-.034	-.002	-.077	.161**	-.013	.198**	.050	.221**	-.049	.009	-.046	.000	.000	.000	1.000
TEKNIKAL	.089	-.134*	-.101	.002	.165**	.163**	.217**	.035	.008	.101	-.062	.000	.000	.000	1.000

*/**

(p<0.05)/ (p<0.01) – Signifikan 2 tail

Model Penuh Gelagat Kepatuhan Zakat Gaji

Keputusan analisis regresi logistik bagi model penuh gelagat kepatuhan zakat gaji, dibentangkan di Jadual 5.19 dan 5.20. Kedudukan model yang diuji didapati mempunyai kebagusan padanan dengan data. Begitu juga dengan hubungan di antara angkubah bersandar dan angkubah bebas didapati signifikan. Ini ditunjukkan dalam Jadual 5.19 apabila nilai Chi-Square (18.50 dengan 8 darjah kebebasan) dalam ujian *Hosmer dan Lemeshow*, didapati signifikan (Sig.=0.018). Kedudukan ini juga menyetepikan hipotesis bahawa semua angkubah bebas tidak berkait secara linear dengan log nisbah kebarangkalian (*log odds*) angkubah bersandar.

Model yang diuji dapat mencadangkan ramalan kepatuhan pada kadar yang agak tinggi. Jadual Klasifikasi dalam Jadual 5.19, menunjukkan kadar ramalan betul mengenai kepatuhan adalah 84%. Bilangan responden yang patuh membayar diramalkan sebanyak 105 orang, sedangkan bilangan yang sebenarnya ialah 82 orang (78%). Sebaliknya, bilangan mereka yang tidak patuh diramalkan sebanyak 240 orang, tetapi hanya seramai 206 orang menepati ramalan. Fenomena kepatuhan bayaran zakat gaji ini boleh diterangkan oleh faktor-faktor yang terdapat dalam Jadual 5.20. Setiap faktor berkenaan diterangkan dalam perenggan seterusnya.

Di samping itu, secara keseluruhan perkaitan di antara angkubah bersandar dan bebas berada pada tahap sederhana. Secara statistik, perkaitan ini boleh dilihat pada nilai R^2 *Cox & Snell* dan *Nagelkerke*, iaitu masing-masing bernilai 0.396 dan 0.549.

Ujian Hipotesis

Keputusan analisis regresi logistik dalam Jadual 5.20 adalah mengikut model persamaan yang dicadangkan dalam Bab 4 (iaitu, persamaan 4.1). Persamaan tersebut telah digariskan seperti berikut:

$$\begin{aligned} \text{logit } (p=1) = & \alpha + \beta_1 D_1 + \beta_2 D_2 + \beta_3 D_3 + \beta_4 D_4 + \beta_5 \text{UNDG} + \beta_6 \text{KUAT} + \\ & \beta_7 \text{SAMA} + \beta_8 \text{KUAL} + \beta_9 \text{DEDAH} + \beta_{10} \text{AGA} + \beta_{11} \text{ILMU} + \\ & \beta_{12} \text{SIKAP}_1 + \dots + \beta_k \text{SIKAP}_k \end{aligned}$$

Bagi memudahkan interpretasi, satu ruang yang diberi nama “Koefisien/Jangkaan” ditambah dalam Jadual tersebut. Ruang tersebut menunjukkan tanda koefisien bagi setiap angkubah serta tanda jangkaan arah bagi hipotesis alternatif. Secara keseluruhan, selepas memperoleh keputusan analisis regresi logistik, persamaan yang dicadangkan boleh dilengkapi seperti berikut:

$$\begin{aligned} \log\left(\frac{p}{1-p}\right) = \text{logit } (p) = & -8.53 - 0.01 D_1 + 0.03 D_2 + 0.01 D_3 + 0.00 D_4 \\ & + 0.24 \text{UNDG} - 0.01 \text{KUAT} - 0.04 \text{SAMA} + 0.4 \text{KUAL} \\ & + 0.15 \text{DEDAH} - 0.05 \text{AGA} + 0.19 \text{ILMU} + 0.16 \text{SIKAP}_1 \\ & + 0.42 \text{SIKAP}_2 + 0.56 \text{SIKAP}_3 + 0.75 \text{SIKAP}_4 - 0.14 \text{SIKAP}_5 \end{aligned}$$

atau secara umum dalam bentuk fungsi exponen,

$$\left(\frac{p}{1-p}\right) = e^{\sum \beta x_i}$$

atau secara umum dalam bentuk kebarangkalian,

$$P(p=1) = \frac{e^{\sum \beta x_i}}{1 + e^{\sum \beta x_i}}$$

Jadual 5.19: Kedudukan Model Secara Umum (N=345)

Ringkasan Model			
<u>Langkah</u>	<u>-2 Log likelihood</u>	<u>Cox & Snell R²</u>	<u>Nagelkerke R²</u>
1	266.862	.396	.549

Ujian Hosmer dan Lemeshow			
<u>Langkah</u>	<u>Chi-square</u>	<u>dk</u>	<u>Sig.</u>
1	18.501	8	.018

Jadual Klasifikasi ^a

		<u>Diramalkan</u>			
		<u>Pembayaran</u>		Peratusan Betul	
		<u>Tidak Bayar</u>	<u>Bayar</u>		
Langkah 1	Ditinjau	Tidak bayar	206	23	90.0
	Pembayaran				
		Bayar	34	82	70.7
	Peratusan Keseluruhan				83.5

a Nilai potongan ialah .500

Jantina dan Kepatuhan (H₁). Angkubah jantina dikategorikan kepada lelaki atau wanita. Dalam proses analisis regresi logistik, nilai 0 diberi kepada wanita, manakala nilai 1 pula kepada responden lelaki. Koefisien bagi angkubah jantina ialah $\beta_1 = 0.012$ di dalam Jadual 5.20. Oleh kerana kategori wanita membawa nilai 0, maka kumpulan ini diletakkan sebagai kumpulan “kawalan.” Sehubungan itu, koefisien Jantina dapat ditafsirkan bahawa lelaki (N=149) mempunyai kebarangkalian lebih tinggi sedikit daripada wanita (N=196) dalam soal kepatuhan membayar zakat gaji.

Keputusan di atas tidak menyokong hipotesis H₁, bahawa lelaki dan wanita berbeza secara signifikan dalam hal kepatuhan zakat gaji. Ini adalah kerana perbezaan kebarangkalian di antara lelaki dan wanita didapati tidak signifikan (Sig. = 0.973). Justeru itu, hipotesis null tidak boleh ditolak. Angkubah ini dianggap tidak dapat memberi penjelasan mengenai persoalan gelagat kepatuhan zakat gaji memandangkan keterangan yang diperoleh tidak mencukupi.

Jadual 5.20: Analisis Regresi Logistik Bagi Gelagat Kepatuhan Zakat Gaji

	Koefisien/ Jangkaan	B	Sisihan Piawai	Wald	Darjah Bebas	Sig.	Exp(B)
JANTINA(1)	β_1 / -	.012	.342	.001	1	.973	.988
UMUR	β_2 / +	.031	.029	1.142	1	.285	1.031
B.TNGAN	β_3 / -	.014	.076	.031	1	.859	1.014
GAJI	β_4 / +	.00012	.00025	.215	1	.643	1.000
UNDG	β_5 / +	.243	.049	24.151	1	.000**	1.275
KUAT	β_6 / +	-.013	.062	.045	1	.831	.987
SAMA	β_7 / +	-.044	.048	.839	1	.360	.957
KUAL	β_8 / +	.043	.018	5.794	1	.016*	1.044
DEDAH	β_9 / +	.147	.035	17.980	1	.000**	1.158
AGA	β_{10} / +	-.051	.025	3.992	1	.046*	.951
ILMU	β_{11} / +	.185	.078	5.604	1	.018*	1.203
SIKAP_1	β_{12} / +	.162	.239	.460	1	.498	1.176
SIKAP_2	β_{13} / +	.419	.204	4.206	1	.040*	1.520
SIKAP_3	β_{14} / +	.562	.168	11.239	1	.001**	1.755
SIKAP_4	β_{15} / +	.750	.178	17.724	1	.000**	2.117
SIKAP_5	β_{16} / +	-.142	.168	.716	1	.397	.868
Constant		-8.534	1.736	24.159	1	.000	.000

JANTINA(1) = Lelaki

*/** (p ≤ 0.05)/(p ≤ 0.01)

Umur dan Kepatuhan (H_2). Seperti yang dijangkakan dalam hipotesis H_2 , bahawa umur berkait secara positif dengan kepatuhan. Keputusan analisis dalam Jadual 5.20, menunjukkan koefisien umur (β_2) ialah 0.031. Secara tafsiran mudah, setiap pertambahan satu unit faktor umur berkait dengan pertambahan 0.031 log nisbah kebarangkalian (*odds log*) kepatuhan zakat gaji. Jika merujuk kepada fungsi eksponen ($\text{Exp}(B)$), pertambahan umur membawa pertambahan kebarangkalian kepatuhan sebanyak 3.1% ($1 - 1.031$), lain-lain angkuah adalah tetap (*ceteris paribus*).

Keputusan di atas menyokong hipotesis H_2 dari segi arah positif faktor umur yang berkait dengan kepatuhan. Walau bagaimanapun, perkaitan ini didapati tidak signifikan pada tahap $p < 0.05$, apabila petunjuk signifikan mencatatkan kiraan Sig. = 0.29. Justeru itu, pada tahap signifikan $p < 0.05$, hipotesis null tidak boleh ditolak. Keputusan tersebut tidak mempunyai keterangan yang cukup untuk membuktikan perkaitan di antara faktor umur dan kepatuhan.

Beban Tanggungan dan Kepatuhan (H_3). Koefisien bagi angkuah beban tanggungan (β_3) ialah 0.014. Beban tanggungan dalam kajian ini menggunakan bilangan ahli keluarga di bawah jagaan responden. Tafsiran koefisien ini menunjukkan satu unit pertambahan bilangan ahli keluarga berkait dengan pertambahan log nisbah kebarangkalian kepatuhan sebanyak 0.014 unit. Ini juga bermaksud bahawa setiap pertambahan ahli keluarga berkait dengan pertambahan kebarangkalian kepatuhan bayaran zakat sebanyak 1.4%, lain-lain angkuah adalah tetap (*ceteris paribus*).

Perkaitan positif ini adalah tidak seperti yang dijangkakan (iaitu, H_3).

Hipotesis H_3 menjangkakan perkaitan yang negatif di antara beban tanggungan dengan kepatuhan zakat gaji. Namun, kedudukan koefisien ini adalah tidak signifikan apabila petunjuk signifikan mencatat kiraan $\text{Sig.} = 0.86$. Oleh itu, ujian ini dianggap tidak dapat memperoleh keterangan yang cukup bagi membuktikan perkaitan kedua-dua angkubah tersebut. Hipotesis null tidak boleh ditolak pada tahap signifikan $p < 0.05$.

Pendapatan Gaji dan Kepatuhan (H_4). Pendapatan gaji adalah satu lagi angkubah demografi yang diuji dalam kajian ini. Koefisien β_4 dalam Jadual 5.20 mencatatkan nilai 0.00012. Ini menandakan bahawa perkaitan di antara pendapatan gaji dengan kepatuhan zakat gaji adalah terlalu kecil sehingga terpenggal kepada sifar (*truncated to zero*).

Walaupun perkaitan di atas berada di tahap yang lemah, namun ia menepati hipotesis H_4 , iaitu terdapat perkaitan yang positif di antara pendapatan gaji dan kepatuhan. Jangkaan yang positif ditetapkan bagi kajian ini berasaskan kepada beberapa kajian terdahulu, khususnya yang bersangkutan dengan bidang agama. Hasil kajian terdahulu menunjukkan bahawa perkaitan pendapatan gaji dengan kepatuhan adalah tidak konsisten. Dalam bidang percukaian umpamanya, pendapatan gaji berkait secara negatif dengan kepatuhan (Andreoni, *et al.*, 1998; Clotfelter, 1983), manakala beberapa kajian yang bersangkutan dengan agama pula menunjukkan perkaitan yang positif dengan kepatuhan (Kamil *et al.*, 1997; Zaleski dan Zech, 1992). Meskipun koefisien pendapatan gaji berada di tahap positif, namun kedudukan koefisien tersebut tidak signifikan ($\text{Sig.} = 0.64$) dan sekaligus merumuskan bahawa

kajian ini kekurangan keterangan bagi menjelaskan perkaitan di antara angkubah-angkubah tersebut. Justeru itu, pada tahap $p < 0.05$, hipotesis null tidak boleh ditolak.

Undang-undang dan Kepatuhan (H_5). Koefisien $\beta_5 = 0.243$ dalam Jadual 5.20 mewakili angkubah persepsi terhadap undang-undang zakat gaji (UNDG). Satu unit pertambahan pada UNGD berkait secara positif dengan pertambahan log nisbah kebarangkalian kepatuhan sebanyak 0.243. Dalam ertikata lain, setiap unit pertambahan persepsi terhadap undang-undang zakat gaji berkait dengan peningkatan kebarangkalian kepatuhan sebanyak 27.5% ($1 - 1.275$), lain-lain angkubah adalah tetap (*ceteris paribus*).

Perkaitan yang positif ini secara langsung menyokong hipotesis H_5 dan signifikan di tahap $p < 0.01$ (Sig. =0.000). Keputusan ini mencadangkan bahawa persepsi yang positif terhadap undang-undang zakat di kalangan responden berkecenderungan untuk meningkatkan tahap kepatuhan zakat. Justeru itu, hipotesis null bagi angkubah ini ditolak pada tahap signifikan $p < 0.05$.

Penguatkuasaan dan Kepatuhan (H_6). Angkubah persepsi terhadap penguatkuasaan zakat (KUAT) diwakili oleh koefisien β_6 yang bernilai -0.013 dengan kiraan eksponen 0.987. Sepintas lalu, KUAT berkait secara negatif, iaitu setiap pertambahan satu unit pada skor persepsi boleh dikaitkan dengan pengurangan log nisbah kebarangkalian kepatuhan sebanyak 0.013 atau pengurangan kebarangkalian kepatuhan sebanyak 1.3% ($1 - 0.987$), lain-lain angkubah adalah tetap (*ceteris paribus*). Kiraan signifikan mencatatkan angka 0.831, iaitu melebihi $p < 0.05$.

Arah perkaitan kedua-dua angkubah di atas adalah berlawanan dengan apa yang telah dijangkakan (H_6), iaitu arah positif. Teori terdahulu mencadangkan perkaitan yang positif di antara persepsi penguatkuasaan dan kepatuhan (Sutinen dan Kuperan, 1999). Keputusan ini, walaupun menunjukkan perkaitan negatif di antara persepsi terhadap penguatkuasaan zakat gaji dengan kepatuhan, namun perkaitannya di dapati tidak signifikan ($\text{Sig.} = 0.831$). Dari keputusan ini, dapatlah dirumuskan bahawa belum ada keterangan yang cukup untuk menegaskan wujudnya perkaitan tersebut. Justeru itu, hipotesis null tidak boleh ditolak.

Kesaksamaan Agihan dan Kepatuhan (H_7). Dalam Bab 4, persepsi terhadap kesaksamaan agihan wang zakat (SAMA) dihipotesiskan sebagai berkait secara positif dengan kepatuhan (H_7). Sehubungan itu, koefisien β_7 telah dijangka bertanda positif. Namun, selepas melalui analisis regresi logistik, koefisien β_7 didapati negatif. Jadual 5.20 menunjukkan β_7 mencatatkan angka -0.044 berserta dengan kiraan eksponen 0.957 . Setiap unit pertambahan pada SAMA berkait dengan pengurangan 0.044 log nisbah kebarangkalian kepatuhan. Jika menggunakan catatan eksponen, setiap unit peningkatan dalam SAMA berkait dengan pengurangan $4.3\%(1 - 0.957)$ kebarangkalian kepatuhan, lain-lain angkubah adalah tetap (*ceteris paribus*).

Kedudukan negatif koefisien β_7 tidak menepati apa yang dijangkakan dalam hipotesis H_7 . Bagaimanapun, kedudukan tersebut adalah tidak signifikan ($\text{Sig.} = 0.36$). Justeru itu, hipotesis null tidak boleh ditolak kerana ujian ke atas angkubah SAMA tidak dapat memberi keterangan yang memadai untuk menyokong perkaitannya dengan kepatuhan zakat gaji.

Kualiti Perkhidmatan dan Kepatuhan (H_8). Hipotesis H_8 menekankan bahawa terdapat perkaitan yang positif di antara persepsi kualiti perkhidmatan (KUAL) dengan kepatuhan zakat gaji. Justeru itu, koefisien β_8 yang mewakili KUAL dijangka menunjukkan tanda positif dan signifikan dalam ujian regresi logistik ini.

Jadual 5.20 menunjukkan koefisien β_8 mempunyai angka positif, iaitu 0.043 dengan kiraan exponennya 1.044. Pertambahan satu unit KUAL berkait dengan pertambahan 0.043 log nisbah kebarangkalian kepatuhan atau pertambahan kebarangkalian kepatuhan sebanyak 4.4% ($1 - 1.044$), lain-lain angkuh adalah tetap (*ceteris paribus*). Jadual tersebut juga menunjukkan kiraan signifikan bagi koefisien KUAL, iaitu 0.016. Angka ini lebih rendah daripada 0.05.

Keputusan di atas menyokong hipotesis H_8 pada tahap signifikan $p < 0.05$. Justeru itu, hipotesis null ditolak. Hujah yang menyatakan terdapat perkaitan positif di antara persepsi kualiti perkhidmatan (KUAL) dengan kepatuhan zakat gaji boleh diterima. Justeru itu, lebih tinggi persepsi terhadap kualiti perkhidmatan Baitulmal, lebih tinggi kebarangkalian untuk mematuhi pembayaran zakat gaji.

Pendedahan Promosi dan Kepatuhan (H_9). Angkuh pendedahan promosi (DEDAH) diwakili oleh koefisien β_9 dalam Jadual 5.20. Nilai koefisien ini ialah 0.147 dan kiraan exponennya ialah 1.158. Koefisien tersebut boleh ditafsirkan dengan setiap unit pertambahan pada DEDAH memberi pertambahan sebanyak 0.147 log nisbah kebarangkalian kepatuhan. Ia juga boleh dikatakan bahawa setiap unit pertambahan DEDAH berkait dengan 15.8% ($1 - 1.158$) pertambahan kebarangkalian kepatuhan zakat gaji, lain-lain angkuh adalah tetap (*ceteris paribus*).

Keputusan di atas menyokong hipotesis H_9 , iaitu lebih tinggi tahap pendedahan promosi zakat seseorang, lebih tinggi tahap kepatuhannya. Koefisien β_9 juga didapati signifikan (Sig.= 0.000). Sehubungan itu, penemuan ini mempunyai keterangan yang kuat bagi menjelaskan perkaitan DEDAH dengan kepatuhan serta menolak hipotesis null pada tahap $p < 0.01$.

Nilai Agama dan Kepatuhan (H_{10}). Menurut hipotesis H_{10} , perkaitan di antara nilai agama (AGA) dengan kepatuhan adalah positif. Sehubungan itu, koefisien β_{10} yang mewakili AGA dijangka menunjukkan tanda positif dan signifikan.

Jadual 5.20 menunjukkan kedudukan koefisien β_{10} , iaitu -0.051 dengan exponennya 0.951. Setiap satu unit pertambahan AGA berkait dengan pengurangan 0.051 log nisbah kebarangkalian kepatuhan atau pengurangan kebarangkalian kepatuhan sebanyak 4.9%, lain-lain angkubah adalah tetap (*ceteris paribus*). Kiraan signifikan bagi koefisien ini ialah Sig. = 0.046, iaitu lebih rendah daripada 0.05.

Kedudukan koefisien yang negatif di atas adalah bertentangan dengan jangkaan awal penyelidik. Justeru itu, hipotesis H_{10} tidak disokong dari segi arah perkaitan. Namun, koefisien β_{10} adalah signifikan, lantas menolak hipotesis null yang menyatakan bahawa tidak terdapat perkaitan di antara AGA dan kepatuhan. Sebaliknya, keterangan jelas menunjukkan bahawa lebih tinggi indeks nilai agama, lebih rendah kebarangkalian kepatuhan zakat gaji, iaitu arah perkaitan yang berlawanan.

Pengetahuan Zakat dan Kepatuhan (H_{11}). Hipotesis ini diwakili oleh koefisien β_{11} dan menjangkakan bahawa perkaitan di antara tahap pengetahuan zakat (ILMU) dengan kepatuhan adalah positif. Jadual 5.20 mempamerkan koefisien β_{11} dengan angka 0.185 serta eksponennya 1.203. Ini bermakna pertambahan satu unit pada ILMU berkait dengan pertambahan 0.185 log nisbah kebarangkalian kepatuhan. Ia juga membawa maksud bahawa setiap peningkatan pengetahuan seseorang mempengaruhi peningkatan kebarangkalian kepatuhan sebanyak 20.3%, lain-lain angkubah adalah tetap (*ceteris paribus*). Kedudukan ini adalah signifikan dengan angka Sig. = 0.018, iaitu lebih rendah daripada 0.05.

Keputusan tersebut menyokong hipotesis H_{11} , sekaligus menolak hipotesis null yang menyatakan tiada perkaitan di antara pengetahuan dan kepatuhan. Dengan penolakan hipotesis null pada tahap $p < 0.05$, kajian ini mempunyai keterangan yang cukup untuk menghujah bahawa lebih tinggi pengetahuan zakat gaji, lebih tinggi kebarangkalian seseorang mematuhi pembayaran zakat gaji.

Penerimaan Am dan Kepatuhan (H_{12}). Angkubah Penerimaan Am (SIKAP_1) merupakan salah satu dimensi dalam angkubah sikap yang kompleks. Ia dihipotesiskan sebagai mempunyai kaitan yang positif dengan kepatuhan zakat gaji. Justeru itu, koefisien β_{12} dijangka memperoleh angka positif dan signifikan.

Jadual 5.20 menunjukkan koefisien β_{12} dengan angka 0.162 dan angka eksponen 1.176. Koefisien ini boleh ditafsirkan bahawa setiap unit pertambahan pada SIKAP_1 berkait dengan pertambahan 0.162 log nisbah kebarangkalian kepatuhan, lain-lain angkubah adalah tetap (*ceteris paribus*). Ini bererti, setiap pertambahan pada angkubah SIKAP_1, berkait dengan pertambahan kebarangkalian kepatuhan sebanyak

17.6% ($1 - 1.176$). Bagaimanapun, kedudukan koefisien ini tidak signifikan (Sig. = 0.498).

Keputusan di atas menyokong hipotesis H_{12} dari segi arah perkaitan tetapi koefisiennya gagal melepasi ujian signifikan. Ini menjadikan kajian tidak memperoleh keterangan yang mencukupi untuk menyokong H_{12} . Justeru itu, hipotesis null tidak boleh ditolak.

Penerimaan Positif dan Kepatuhan (H_{13}). Dimensi yang kedua dalam angkubah sikap ialah Penerimaan Positif (SIKAP_2). Ia telah hipotesiskan sebagai mempunyai kaitan yang positif dengan kepatuhan zakat gaji. Koefisien SIKAP_2 diwakili oleh β_{13} dalam Jadual 5.20.

Jadual 5.20 mempamerkan koefisien β_{13} dan exponennya dengan masing-masing mencatatkan angka 0.419 dan 1.520. Catatan ini membawa maksud bahawa setiap unit pertambahan dalam SIKAP_2 berkait dengan pertambahan log nisbah kebarangkalian kepatuhan sebanyak 0.419 atau pertambahan kebarangkalian kepatuhan sebanyak 52% ($1 - 1.520$), lain-lain angkubah adalah tetap (*ceteris paribus*). Kedudukan koefisien ini adalah signifikan dengan kiraan Sig. = 0.04, iaitu lebih rendah daripada 0.05.

Keterangan di atas menepati jangkaan dan sekaligus menyokong hipotesis H_{13} . SIKAP_2 didapati berkait secara positif dengan kepatuhan zakat gaji. Lebih positif sikap seseorang, lebih tinggi kebarangkalian dia mematuhi bayaran zakat. Justeru itu, hipotesis null ditolak pada paras $p < 0.05$

Penerimaan Waswas dan Kepatuhan (H_{14}). Penerimaan Waswas (SIKAP_3)

merupakan dimensi ketiga dalam angkubah sikap. SIKAP_3 diwakili oleh koefisien β_{14} dalam Jadual 5.20 bagi menguji hipotesis H_{14} . Hipotesis H_{14} menyarankan bahawa terdapat perkaitan yang positif di antara SIKAP_3 dan kepatuhan zakat. Oleh yang demikian, koefisien β_{14} dijangka positif dan signifikan.

Jadual 5.20 menunjukkan nilai bagi β_{14} ialah 0.562, manakala nilai exponennya pula ialah 1.755. Kiraan signifikan bagi koefisien ini ialah Sig. = 0.001, iaitu lebih rendah dari 0.01. Oleh itu, hipotesis null ditolak. Satu unit pertambahan pada SIKAP_3 berkaitan dengan pertambahan 0.562 log nisbah kebarangkalian kepatuhan. Dengan kata lain, setiap pertambahan pada SIKAP_3 boleh dikaitkan dengan peningkatan kebarangkalian kepatuhan sebanyak 75.5% ($1 - 1.755$), lain-lain angkubah adalah tetap (*ceteris paribus*).

Penerimaan Bersyarat dan Kepatuhan (H_{15}). Dimensi keempat dalam angkubah sikap ialah Penerimaan Bersyarat (SIKAP_4). Dalam Jadual 5.20, koefisien β_{15} merujuk kepada dimensi SIKAP_4. Koefisien ini dijangka berkait secara positif dan signifikan dengan kepatuhan zakat gaji seperti yang dinyatakan dalam hipotesis H_{15} .

Selari dengan jangkaan dalam hipotesis H_{15} , Jadual 5.20 menunjukkan koefisien β_{15} sebagai positif, iaitu 0.75, dengan angka eksponen koefisien sebesar 2.117. Koefisien β_{15} menunjukkan bahawa setiap pertambahan pada SIKAP_4 mempengaruhi pertambahan log nisbah kebarangkalian kepatuhan sebanyak 0.75 dengan $p = 0.00$.

Dengan keputusan di atas, maka hipotesis H_{15} disokong dan kajian mempunyai keterangan yang kukuh bagi menyatakan bahawa terdapat hubungan yang

positif di antara SIKAP_4 dan kepatuhan. Memandangkan keputusan yang diperoleh adalah signifikan, maka hipotesis null ditolak pada tahap keyakinan 95%.

Penerimaan Teknikal dan Kepatuhan (H_{16}). Penerimaan Teknikal (SIKAP_5) merupakan dimensi kelima dalam angkubah sikap. Faktor ini juga dijangka mempunyai perkaitan yang positif dengan kepatuhan. Koefisien bagi SIKAP_5 diwakili oleh koefisien β_{16} dalam Jadual 5.20.

Jadual 5.20 menunjukkan kedudukan koefisien β_{16} serta exponennya, iaitu masing-masing -0.142 dan 0.868 . Setiap unit pertambahan SIKAP_5 mengurangkan log nisbah kebarangkalian kepatuhan sebanyak 0.142 . Ini juga bermaksud bahawa setiap pertambahan SIKAP_5 berkait dengan pengurangan kebarangkalian kepatuhan sebanyak 86.8% dengan $p = 0.397$.

Tanda algebra koefisien β_{16} yang negatif ini tidak menyokong hipotesis H_{16} dari segi arah perkaitan. Walau bagaimanapun, perkaitan tersebut tidak signifikan kerana $p > 0.05$. Justeru itu, hipotesis null tidak dapat ditolak.

Ringkasan

Bilangan responden yang terlibat dalam kajian ini adalah mencukupi bagi tujuan analisis faktor dan regresi multivariat. Kesemua angkubah yang berbentuk konstruk didapati melepasi ujian piawai kebolehpercayaan dan kesahihan. Seterusnya, ujian kecukupan sampel dan kesesuaian penggunaan analisis faktor (KMO dan kesferaan Bartlett) menunjukkan bahawa penggunaan analisis faktor adalah memadai dan sesuai. Aplikasi analisis komponen prinsipal dengan kaedah putaran *varimax* telah mengenal pasti lima faktor yang terdapat pada angkubah sikap. Faktor-faktor tersebut

dinamakan Penerimaan Am; Penerimaan Positif; Penerimaan Waswas; Penerimaan Bersyarat; dan Penerimaan Teknikal. Faktor-faktor berkenaan diwakili oleh dua atau lebih item yang melambangkan ciri-ciri faktor tersebut.

Kesan angkubah sikap terhadap gelagat kepatuhan zakat gaji dapat dilihat dengan lebih jelas lagi apabila elemen atau faktor yang terperinci dalam angkubah sikap diuji dalam kajian. Penggunaan skor tunggal bagi angkubah sikap, tidak dapat menghasilkan model yang mempunyai darjah kebagusan padanan yang signifikan. Justeru itu, kajian ini telah mencadangkan suatu model yang menggandingkan komponen sikap dengan lain-lain angkubah bagi menerangkan variasi gelagat kepatuhan zakat

Selepas model yang dicadangkan diuji, kajian ini mendapati bahawa ia mempunyai kebagusan padanan yang signifikan. Ini menandakan kewujudan hubungan di antara angkubah bersandar dan angkubah bebas. Jadual 5.21 mempamerkan ringkasan keputusan ujian regresi logistik multivariat. Daripada 16 angkubah yang diuji, lapan angkubah berkait dengan kepatuhan zakat gaji secara signifikan, manakala tujuh angkubah lagi tidak signifikan. Sementara itu, satu angkubah, iaitu GAJI mempunyai perkaitan yang terlalu kecil (0.00012) dengan kepatuhan zakat (juga tidak signifikan).

Lapan angkubah yang berkait secara signifikan termasuk: Persepsi Terhadap Undang-undang Zakat Gaji (UNDG); Persepsi Terhadap Kualiti Perkhidmatan (KUAL); Pendedahan Terhadap Promosi Zakat (DEDAH); Indeks Nilai Agama (AGA); Pengetahuan Tentang Zakat Gaji (ILMU); Faktor Sikap Penerimaan Positif (SIKAP_2); Faktor Sikap Penerimaan Waswas (SIKAP_3); dan Faktor Sikap Penerimaan Bersyarat (SIKAP_4). Kecuali AGA, keputusan menunjukkan hasil ujian

adalah seperti yang dijangkakan. Angkubah AGA didapati berkait secara bertentangan dengan kepatuhan zakat dan di luar jangkaan.

Tujuh angkubah yang tidak signifikan ialah: JANTINA; UMUR; Bilangan Tanggungan (B. TNGAN); Persepsi Terhadap Penguatkuasaan (KUAT); Persepsi Terhadap Kesaksamaan Agihan Wang Zakat (SAMA), Faktor Sikap Penerimaan Am (SIKAP_1); dan Faktor Sikap Penerimaan Teknikal (SIKAP_5). Tiga daripada angkubah tersebut (iaitu UMUR, B. TNGAN, dan SIKAP_1) berkait secara positif dengan kepatuhan, seperti yang telah dijangkakan. Empat lagi angkubah (iaitu JANTINA, KUAT, SAMA dan SIKAP_5) berkait secara bertentangan.

Keputusan di atas mengesahkan, pada tahap $p < 0.05$, lapan hipotesis penyelidikan daripada 16 hipotesis yang diuji. Hipotesis yang telah disahkan dan seperti yang telah dijangkakan, adalah seperti berikut:

- H_5 *Terdapat perkaitan positif di antara persepsi terhadap undang-undang zakat dengan gelagat kepatuhan zakat gaji*
- H_8 *Terdapat perkaitan yang positif di antara persepsi kualiti perkhidmatan dengan kepatuhan zakat gaji.*
- H_9 *Lebih tinggi aras pendedahan kepada promosi zakat seseorang lebih tinggi tahap kepatuhan*
- H_{11} *Terdapat perkaitan positif di antara aras pengetahuan dengan gelagat kepatuhan.*
- H_{13} *Dimensi B (Penerimaan Positif) dalam sikap terhadap zakat gaji mempunyai hubungan positif secara signifikan dengan kepatuhan zakat gaji.*

Jadual 5.21: Ringkasan Analisis Regresi Logistik

Angkubah Bebas	Gelagat Kepatuhan Zakat	
	<u>Tanda Arah</u>	<u>Kedudukan Signifikan</u>
JANTINA(1)	+	TS
UMUR	+	TS
B.TNGAN	+	TS
GAJI	+	TS
UNDG	+	Sig. $p < 0.01$
KUAT	-	TS
SAMA	-	TS
KUAL	+	Sig. $p < 0.05$
DEDAH	+	Sig. $p < 0.01$
AGA	-	Sig. $p < 0.05$
ILMU	+	Sig. $p < 0.05$
SIKAP_1	+	TS
SIKAP_2	+	Sig. $p < 0.05$
SIKAP_3	+	Sig. $p < 0.01$
SIKAP_4	+	Sig. $p < 0.01$
SIKAP_5	-	TS

Sig. = Signifikan; TS = Tidak Signifikan;

H_{14} Dimensi C (Penerimaan Waswas) dalam sikap terhadap zakat gaji mempunyai hubungan positif secara signifikan dengan kepatuhan zakat gaji.

H_{15} Dimensi D (Penerimaan Bersyarat) dalam sikap terhadap zakat gaji mempunyai hubungan positif secara signifikan dengan kepatuhan zakat gaji.

Keputusan kajian juga mengesahkan kewujudan perkaitan yang signifikan di antara angkubah Nilai Agama (AGA) dengan kepatuhan zakat gaji. Bagaimanapun, keputusan ini tidak seperti yang dijangkakan apabila AGA didapati bertentangan dengan hipotesis H_{10} dari segi tanda hala. Tanda hala yang dijangka ialah positif tetapi keputusan kajian menunjukkan hala negatif.

BAB 6

RINGKASAN, PERBINCANGAN, DAN IMPLIKASI DASAR

Pengenalan

Bab 5 telah melaporkan keputusan analisis faktor serta ujian terhadap hipotesis yang telah dicadangkan dalam Bab 4. Dalam bab ini, teori berkaitan akan diterangkan berdasarkan kepada keputusan yang diperoleh. Bab ini akan dimulakan dengan ringkasan kajian bagi mengimbas kembali intipati penyelidikan ini. Ia kemudian disusuli dengan perbincangan hasil kajian dan kaitannya dengan teori serta dapatan daripada kajian-kajian terdahulu. Setiap hipotesis akan dirumuskan dalam bahagian ini. Kemudian implikasi dasar dan cadangan penyelidikan masa hadapan akan dibentangkan dengan berasaskan dapatan kajian ini.

Ringkasan

Penyata Masalah

Hukum wajib mengeluarkan zakat ke atas pendapatan gaji telah lama difatwakan dan diwartakan oleh kebanyakan negeri di Semenanjung Malaysia. Namun, aras kepatuhan zakat gaji masih berada di paras yang sangat rendah. Sekalipun pengurusan yang terbaik diperkenalkan, namun jika aras kepatuhan sangat rendah, matlamat kutipan zakat akan terus terjejas. Walaupun masalah aras kepatuhan yang rendah ini

telah banyak kali dilaporkan, namun belum ada kajian dilakukan terhadap gelagat kepatuhan zakat gaji.

Objektif dan Hipotesis

Objektif pertama dalam kajian ini adalah untuk mengenal pasti dimensi-dimensi khusus dalam sikap terhadap zakat gaji. Selain itu, kajian ini bertujuan membentuk satu model gelagat kepatuhan zakat gaji, sekaligus memahami faktor-faktor yang mempengaruhinya.

Faktor-faktor yang disebutkan di atas dihipotesiskan sebagai mempunyai perkaitan dengan gelagat kepatuhan. Bagi angkubah jantina, lelaki dan wanita dihipotesiskan sebagai berbeza dalam hal mengenai kepatuhan zakat, manakala umur, gaji, persepsi terhadap undang-undang zakat, persepsi terhadap penguatkuasaan zakat, persepsi terhadap penggunaan dan pengagihan wang zakat, persepsi terhadap kualiti perkhidmatan, pendedahan kepada promosi zakat, semua komponen sikap terhadap zakat gaji, indeks nilai agama, dan pengetahuan tentang zakat gaji dihipotesiskan sebagai berkait secara positif dengan gelagat kepatuhan. Hanya beban tanggungan sahaja dihipotesiskan sebagai berkait secara negatif.

Data dan Analisis

Data primer dikutip melalui soal selidik yang distrukturkan bagi meliputi sembilan angkubah yang tersebut di atas. Kecuali angkubah ILMU dan faktor demografi, setiap angkubah tersebut adalah berbentuk konstruk yang tertakluk kepada ujian kebolehpercayaan dan kesahihan di peringkat tinjauan rintis.

Pada peringkat awal, angkubah SIKAP dibina dengan mengikut prosedur *Likert*. Dalam prosedur tersebut kenyataan-kenyataan (positif dan negatif) orang ramai mengenai sikap terhadap zakat gaji dikumpulkan. Selepas diteliti dan diedit, sebanyak 29 kenyataan telah berjaya disenaraikan bagi mewakili konstruk sikap.

Suatu tinjauan rintis (*pilot test*) ke atas 63 orang responden telah dilaksanakan bagi menentukan kedudukan kebolehpercayaan dan kesahihan semua konstruk yang terdapat dalam soal selidik. Kebolehpercayaan dan kesahihan setiap konstruk adalah munasabah selepas satu atau lebih item dalam KUAT dan SIKAP terpaksa digugurkan.

Bagi memulakan kerja-kerja lapangan, satu sampel bersaiz 700 orang daripada 11,400 orang, dipilih bagi tujuan edaran soal selidik. Mereka terdiri daripada kakitangan kerajaan persekutuan di negeri Kedah. Pemilihan dibuat dengan menggunakan kaedah pensampelan sistematik.

Data kemudian dikutip secara rentasan melalui tinjauan daripada sampel di atas. Sebanyak 383 soal selidik dikembalikan dan hanya 353 yang boleh digunakan bagi tujuan analisis. Analisis data dibuat dengan menggunakan teknik deskriptif dan analitikal. Dalam fasa pertama, analisis faktor (*Principal Component Analysis*) diaplikasikan kepada angkubah SIKAP. Analisis ini bertujuan mengenal pasti beberapa dimensi yang terselindung dalam konstruk SIKAP yang kompleks. Dalam fasa kedua, setiap dimensi SIKAP berserta dengan angkubah-angkubah lain, diuji dalam model regresi logistik multivariat. Ujian regresi tersebut dijalankan secara serentak dengan memasukkan kesemua angkubah dalam satu model yang dipanggil model gelagat kepatuhan zakat gaji. Angkubah bersandar bagi model ini ialah bayaran

zakat dan diukur secara dikotomis (iaitu 1 = membayar zakat gaji; 0 = tidak membayar zakat).

Keputusan

Profil Sampel. Daripada 353 responden, 150 (43%) adalah lelaki dan 203 (57%) wanita. Di samping itu, 123 (35%) responden adalah mereka yang membayar zakat gaji dan 230 (65%) tidak membayar. Umur responden didapati menjulat dari 26 tahun hingga 55 tahun dengan purata 41.5 tahun. Purata pendapatan gaji mereka ialah RM2,563 dan purata bilangan ahli dalam tanggungan ialah 4 orang. Dalam pada itu, analisis penjadualan silang (*crosstabulation*) dan ujian *Chi-Square* menunjukkan bahawa lelaki dan perempuan tidak berbeza secara signifikan dalam hal pembayaran zakat gaji.

Ujian Kebolehpercayaan dan Kesahihan. Dalam ujian kebolehpercayaan, kesemua konstruk yang tersebut di atas mempunyai nilai *Cronbach Alpha* 0.7 ke atas. Dalam ujian kesahihan pula, kesemua konstruk tersebut juga melepasi ujian kesesuaian analisis faktor dan ujian kesferaan Bartlett (*Bartlett test of Sphericity*). Nilai *KMO* konstruk-konstruk berkenaan adalah memuaskan, iaitu 0.7 ke atas, dan keputusan ujian kesferaan Bartlett bagi setiap konstruk adalah signifikan. Ujian korelasi juga menunjukkan konstruk yang multidimensi mempunyai korelasi yang signifikan di antara dimensi masing-masing.

Bentuk Sikap. Analisis faktor (*Principal Component Analysis*) telah menghasilkan lima komponen kecil angkubah SIKAP. Kesemua item dalam setiap komponen memperoleh beban faktor (*factor loadings*) 0.4 atau lebih. Setiap komponen telah diberikan nama mengikut ciri-ciri yang terdapat pada item-item dalam komponen tersebut. Nama-nama komponen tersebut ialah Penerimaan Am, Penerimaan Positif, Penerimaan Waswas, Penerimaan Bersyarat, dan Penerimaan Teknikal. Setiap komponen tersebut dijadikan sebagai satu angkubah bebas bagi tujuan analisis selanjutnya.

Set item yang pertama, iaitu Penerimaan Am, mengandungi enam item. Item-item tersebut adalah mengenai sikap terhadap perkara-perkara am dalam zakat gaji. Satu daripada item-item tersebut berupa kenyataan negatif. Set item bagi Penerimaan Positif pula adalah terdiri daripada tujuh item yang kesemuanya berupa kenyataan positif. Setiap item mengutarakan kenyataan sikap yang positif terhadap zakat gaji. Komponen yang ketiga pula, iaitu Penerimaan Waswas, mengandungi enam item yang kesemuanya berupa kenyataan negatif. Ciri-ciri yang terdapat dalam setiap item tersebut adalah berupa kenyataan tidak pasti tentang zakat gaji. Bagi komponen Penerimaan Bersyarat pula, terdapat tiga item yang mewakilinya. Satu daripada item tersebut berupa kenyataan positif. Item-item dalam komponen ini bercirikan kenyataan bersyarat dalam kepatuhan zakat. Komponen terakhir, iaitu Penerimaan Teknikal, terdiri daripada dua item yang menyentuh tentang sikap responden terhadap hal-hal taksiran dan pengiraan zakat gaji. Kedua-dua item tersebut berupa kenyataan negatif.

Skor faktor (*factor scores*) bagi setiap dimensi di atas dikira dan disimpan untuk digunakan dalam analisis regresi logistik gelagat kepatuhan zakat gaji.

Analisis Regresi Logistik Gelagat Kepatuhan Zakat Gaji. Kesemua komponen sikap yang tersebut di atas, bersama dengan lain-lain angkubah dalam kajian ini, diuji dalam regresi logistik. Model regresi logistik tersebut adalah berasaskan kepada kerangka teori yang merangkumi pelbagai disiplin, iaitu psikologi, sosiologi, pemasaran, kualiti dan keagamaan. Pada amnya, model ini didasari oleh teori kognitif, pembelajaran sosial, perspektif instrumental, perspektif normatif, dan teori sikap.

Analisis awal regresi logistik memberi petanda bahawa model gelagat kepatuhan zakat gaji adalah stabil. Keputusan regresi logistik menunjukkan kedudukan model penuh yang diuji mempunyai kebagusan padanan (*goodness of fit*) dengan data, sekaligus menandakan bahawa terdapat hubungan signifikan di antara angkubah bersandar dan angkubah bebas (*Hosmer dan Lemeshow*: Sig.=0.018). Model tersebut dijangka dapat meramalkan kepatuhan pada kadar ketepatan 84%.

Keputusan ujian regresi logistik menunjukkan kesemua angkubah di bawah kategori demografi didapati tidak signifikan. Dari sudut jantina, lelaki dan wanita didapati tidak berbeza secara signifikan dalam hal kepatuhan zakat. Umur dan beban tanggungan didapati berkait secara positif, manakala gaji pula mempunyai koefisien positif tetapi nilainya terlalu kecil sehingga terpaksa dibundarkan kepada 0.000.

Analisis regresi juga menunjukkan bahawa angkubah UNDG berkait secara positif dengan GK dan signifikan pada tahap $p < 0.01$. Bagaimanapun, angkubah KUAT didapati tidak berkait secara signifikan dengan GK. Koefisiennya pula menunjukkan perkaitan yang negatif. Begitu juga dengan angkubah SAMA, di mana perkaitannya dengan GK adalah tidak signifikan dan bertentangan arah. Satu lagi angkubah yang mempunyai perkaitan yang signifikan ($p < 0.05$) dengan GK ialah angkubah KUAL. Koefisiennya bertanda positif seperti yang telah dijangkakan dalam

hipotesis. DEDAH juga didapati berkait secara positif dengan GK pada tahap $p < 0.01$. AGA pula merupakan satu-satunya angkubah yang berkait songsang dengan GK secara signifikan pada tahap $p < 0.05$. Angkubah ILMU pula didapati berkait secara positif dengan GK pada tahap $p < 0.05$.

Daripada lima komponen sikap dalam angkubah SIKAP, hanya tiga sahaja didapati berkait secara signifikan dengan GK. Komponen tersebut ialah Penerimaan Positif (SIKAP_2), Penerimaan Waswas (SIKAP_3), dan Penerimaan Bersyarat (SIKAP_4). Penerimaan Am (SIKAP_1) mempunyai perkaitan yang positif dengan GK. Penerimaan Teknikal (SIKAP_5) pula, berkait secara songsang dengan GK. Perkaitan kedua-dua komponen ini (iaitu SIKAP_1 dan SIKAP_5) didapati tidak signifikan. Sementara itu, komponen SIKAP_2, SIKAP_3, dan SIKAP_4 masing-masing berkait secara positif dengan GK dan signifikan pada tahap $p < 0.05$.

Perbincangan dan Rumusan

Bentuk Sikap Terhadap Zakat Gaji

Keputusan kajian ini menunjukkan bahawa angkubah sikap terhadap zakat gaji adalah kompleks dan boleh dibahagikan kepada beberapa komponen. Dengan keputusan ini, objektif pertama, iaitu mengenal pasti dimensi-dimensi khusus dalam sikap terhadap zakat gaji, tercapai. Ini sekaligus menjawab soalan kedua dalam kajian ini, iaitu apakah bentuk sikap pekerja Islam terhadap fatwa zakat gaji?

Menurut teori Latitud Sikap (Sherif dan Hovland, 1961), sikap adalah suatu selang kedudukan sikap, di mana seseorang boleh menerima atau menolak sesuatu isu. Sikap yang kompleks mungkin mengandungi dua atau lebih komponen (Mueller, 1986). Setiap komponen mengandungi dua atau tiga elemen sikap (kepercayaan,

perasaan, dan tingkah laku) yang saling bertaut antara satu sama lain dan tidak boleh dilepaskan. Inilah yang berlaku dalam kajian ini. Sikap responden terhadap zakat gaji dapat dirungkaikan kepada lima komponen yang berkaitan dengan perkara-perkara yang terdapat dalam zakat gaji. Penemuan seperti ini adalah konsisten dengan dapatan kajian terdahulu dalam bidang percukaian (Spicer dan Lundstedt, 1976; Eriksen dan Fallan, 1996; Bobek 1997), walaupun kajian mereka tertumpu kepada sikap terhadap perbuatan lari cukai.

Gelagat Kepatuhan Zakat Gaji

Objektif kedua dalam kajian ini juga tercapai, apabila beberapa faktor didapati memberi kesan kepada gelagat kepatuhan zakat. Dengan tercapainya objektif ini, maka soalan pertama dan ketiga bagi kajian ini terjawab. Soalan pertama disebut sebagai, apakah faktor-faktor yang mempengaruhi gelagat kepatuhan zakat gaji, manakala soalan ketiga pula ialah bagaimanakah faktor-faktor berkenaan mempengaruhi kepatuhan?

Beberapa model dalam literatur menunjukkan bahawa gelagat kepatuhan adalah dipengaruhi oleh pelbagai faktor dari beberapa disiplin, termasuk ekonomi, psikologi, dan sosiologi. Setiap model berkenaan masing-masing mempunyai kerangka teoretis yang berbeza mengikut kesesuaian sistem yang dikaji. Dalam kajian ini, selain daripada disiplin yang tersebut di atas, tiga lagi disiplin diperkenalkan, iaitu kualiti, pemasaran dan keagamaan. Faktor-faktor yang didapati memberi kesan kepada gelagat kepatuhan (GK) termasuk: persepsi terhadap undang-undang zakat (UNDG); persepsi terhadap kualiti perkhidmatan (KUAL); pendedahan kepada promosi zakat (DEDAH); sikap berasas penerimaan positif (SIKAP_2); sikap berasas

penerimaan waswas (SIKAP_3); sikap berasas penerimaan bersyarat (SIKAP_3); indeks nilai agama (AGA); dan pengetahuan dan kefahaman tentang zakat gaji (ILMU). Faktor DEDAH adalah dari disiplin pemasaran, manakala AGA dari disiplin keagamaan. Setiap keputusan faktor yang diuji dibincangkan dan dirumuskan secara berasingan dalam seksyen berikutnya.

Jantina. Dari perspektif psikologi, lelaki dan wanita lazimnya berbeza dalam banyak hal (Taylor *et al.*, 1997). Ini termasuk sikap, minat, kemahiran, dan personaliti. Namun, dalam keadaan tertentu, lelaki dan wanita didapati tidak banyak berbeza. Hasil kajian ini menunjukkan bahawa lelaki dan wanita tidak banyak beza dalam isu kepatuhan zakat gaji. Ini tidak sehaluan dengan hasil kajian Baldry (1987) yang pernah melaporkan bahawa lelaki lebih cenderung melarikan cukai berbanding wanita. Kedudukan yang tidak sehaluan ini mungkin disebabkan perbezaan falsafah di antara cukai dan zakat. Dalam zakat, tanggungjawab yang dilaksanakan adalah bersangkutan dengan agama. Ganjaran pahala yang dijanjikan tidak membezakan sama ada individu itu lelaki atau wanita, asalkan perbuatan tersebut ikhlas. Falsafah ini kekal sehingga hari kiamat. Ini berbeza dengan cukai kerana pembayarannya tidak ada kaitan langsung dengan agama. Pembayaran cukai tidak menjamin ganjaran tertentu selain terlepas daripada tindakan kerajaan. Malah lazimnya, pekerja menganggap cukai sebagai suatu beban dan sentiasa berubah dari semasa ke semasa. Kedudukan yang tidak kekal ini melahirkan pelbagai persepsi di kalangan individu dalam masyarakat, khususnya di antara lelaki dan wanita.

Berdasarkan keterangan di Bab 5 dan perbincangan di atas, maka bolehlah dirumuskan di sini bahawa pekerja Islam, sama ada lelaki atau perempuan, tidak

berbeza dari segi gelagat kepatuhan zakat gaji. Kedudukan ini disarankan berlaku, khususnya dalam isu yang membabitkan kepentingan agama, seperti zakat gaji.

Umur. Keputusan kajian ini juga menolak faktor umur sebagai berkait dengan kepatuhan zakat gaji. Umur daripada pelbagai peringkat usia (iaitu 26 - 55 tahun), dengan purata 41.5 dan sisihan piawai 6.5, tidak memberi kesan yang signifikan kepada GK. Ini berbeza dengan dapatan yang diperoleh dalam sistem cukai. Beberapa kajian dalam sistem cukai melaporkan bahawa umur mempunyai perkaitan dengan kepatuhan cukai (Friedland *et al.*, 1978; Clotfelter, 1983; Baldry, 1987; Feinstein, 1991).

Di antara sebab kegagalan angkubah umur mempengaruhi kepatuhan zakat gaji adalah berpunca daripada kurangnya kesedaran di kalangan masyarakat pekerja Islam. Bagi kebanyakan orang, zakat gaji merupakan isu kontemporari, meskipun ia telah lama diwajibkan. Kesedaran untuk menunaikan tanggungjawab ini masih berada di tahap yang rendah di semua peringkat umur (Kamil *et al.*, 1997). Hal ini adalah kerana zakat gaji masih lagi di anggap sesuatu yang baru oleh masyarakat pekerja.

Berbeza dengan sistem cukai yang sudah lama dikenali oleh masyarakat pekerja dan selalu berdepan dengan potensi untuk melarikan cukai. Salah satu sebab berlaku perbuatan lari cukai ialah tekanan kewangan kepada individu pekerja (Warneryd dan Walerud, 1982; Weigel *et al.*, 1987). Tekanan tersebut berbeza-beza di antara satu peringkat umur dengan peringkat umur yang lain. Umpamanya, Clotfelter (1983), telah melaporkan bahawa perbuatan lari cukai banyak berlaku di kalangan orang muda berbanding dengan golongan tua. Justeru itu, faktor umur selalu dilihat sebagai berpengaruh dalam menentukan kepatuhan cukai.

Sebagai rumusan, kajian ini tidak mendapat keterangan yang mencukupi untuk menyokong hipotesis bahawa faktor umur mempengaruhi kepatuhan zakat gaji. Ini mungkin kerana tahap kesedaran yang masih rendah di semua peringkat umur dalam masyarakat.

Beban Tanggungan. Lazimnya, bilangan tanggungan dikaitkan dengan perbelanjaan. Perbelanjaan pula merupakan salah satu unsur tekanan kewangan (Warneryd dan Walerud, 1982). Justeru itu, jika terdapat tambahan tekanan kewangan, maka ia boleh mempengaruhi gelagat kepatuhan seseorang secara negatif. Bagaimanapun, dalam konteks zakat gaji, hujah tersebut ditolak. Keterangan statistik kajian ini tidak menyokong perkaitan di antara tanggungan isirumah dengan kepatuhan.

Antara sebab mengapa hujah tersebut ditolak ialah kerana kadar zakat yang amat rendah, iaitu sebanyak 2.5%, mungkin dirasakan sebagai tidak membebankan. Tambahan pula, umum mengetahui bahawa setiap amaun zakat yang dikeluarkan, akan mendapat potongan cukai. Selain itu, sikap pekerja Islam yang memberi keutamaan kepada zakat juga menyebabkan hujah di atas ditolak. Lazimnya, orang Islam selalu didedahkan tentang perlunya berkorban demi kepentingan agama. Apatah lagi jika perbuatan berkenaan menjadi rukun kepada agama Islam, seperti zakat. Justeru itu, sesetengah pekerja Islam sanggup berkorban mengeluarkan zakat gaji walaupun kedudukan kewangannya tidak begitu stabil. Kesanggupan berkorban ini merupakan salah satu ciri yang terdapat pada sesuatu kelakuan bermoral seperti yang disarankan oleh Etzioni (1988). Ciri tersebut menegaskan bahawa sesuatu kelakuan bermoral akan dipertahankan oleh individu walaupun terpaksa mengetepikan kelazatan (*denial of pleasure*). Ciri seperti ini mungkin tidak begitu ketara dalam

sistem cukai. Justeru itu, beban tanggungan memberi kesan yang lebih tinggi kepada kepatuhan cukai berbanding kepatuhan zakat.

Sebagai rumusan, beban tanggungan seseorang individu bukanlah penghalang kepada kepatuhan zakat gaji. Perkaitan yang tidak signifikan di antara beban tanggungan dan gelagat kepatuhan adalah disebabkan perkara berikut, iaitu: kadar zakat yang rendah; kewujudan rebet cukai individu bagi bayaran zakat; dan kesanggupan pekerja Islam berkorban untuk mempertahankan prinsip bermoral seperti berzakat.

Pendapatan. Keterangan empirikal dalam Bab 5 tidak menunjukkan tanda-tanda signifikan terhadap perkaitan di antara pendapatan dan GK. Malah perkaitan yang ditunjukkan adalah terlalu kecil sehingga terpaksa dibundarkan ke nilai kosong.

Sebelum ini, terdapat laporan kajian yang tidak konsisten mengenai perkaitan pendapatan dengan kepatuhan. Kebanyakan kajian dalam percukaian mendapati pendapatan yang tinggi berkait secara positif dengan perbuatan lari daripada cukai (Lewis, 1979; Clotfelter, 1983; Andreoni *et al.*, 1998). Bagaimanapun, Feinstein (1991) melaporkan bahawa tidak ada perkaitan yang signifikan di antara pendapatan dengan perbuatan melarikan cukai.

Antara sebab keadaan di atas terjadi, ialah kedudukan kadar zakat yang rendah. Syarak telah menetapkan kadar zakat sebanyak 2.5% ke atas pendapatan yang telah cukup nisabnya tanpa mengambil kira jumlah pendapatan. Sebaliknya, dalam sistem cukai, kadar cukai menjadi semakin tinggi apabila pendapatan menjadi lebih tinggi. Justeru itu, potensi untuk mengelak bayaran zakat tidaklah begitu ketara jika dibandingkan dengan potensi mengelak bayaran cukai. Lagipun, seseorang Muslim

yang sudah mengambil langkah membayar zakat tidak mungkin akan cuba menyembunyikan pendapatannya daripada Tuhan.

Seperkara lagi yang perlu ditekankan di sini, ialah kepercayaan pekerja Islam dalam hal zakat. Berzakat merupakan perbuatan yang bermoral dan dipercayai dapat membersihkan pendapatan seseorang. Justeru itu, elemen kognitif ini dikatakan memberi desakan yang kuat dalam diri kebanyakan pekerja Islam untuk menyucikan pendapatan yang diperoleh tanpa mengira jumlah pendapatan yang diperoleh.

Justeru itu, dalam konteks zakat gaji, pendapatan dirumuskan sebagai tidak mempengaruhi gelagat kepatuhan zakat, walaupun terdapat banyak kajian menyarankan pendapatan sebagai salah satu angkubah yang mempengaruhi gelagat kepatuhan.

Persepsi Terhadap Undang-undang Zakat (UNDG). Undang-undang adalah instrumen utama bagi pihak berkuasa mengawal sesuatu kegiatan masyarakat.

Persepsi positif anggota masyarakat terhadap sesuatu undang-undang dipercayai dapat memberi kesan kepada gelagat kepatuhan (Allingham dan Sandmo, 1972; Friedland *et al.*, 1978; Mason dan Calvin, 1984; Klepper dan Nagin, 1989; Roben, *et al.*, 1990).

Hasil kajian ini dengan jelas menyokong saranan tersebut. UNDG didapati berkait secara positif dengan GK. Keputusan ini juga mengesahkan lagi teori kognitif yang menekankan aspek pembangunan moral dan nilai peribadi seseorang (Sutinen dan Kuperan, 1999). Moral individu dan pendirian sosialnya memainkan peranan yang besar dalam menilai kesahihan sesuatu undang-undang. Jika pekerja Muslim mempunyai nilai moral yang positif, maka persepsi mereka terhadap undang-undang juga positif.

Keputusan kajian juga konsisten dengan teori pembelajaran sosial dalam perspektif instrumental. Perspektif ini menjelaskan bahawa individu, lazimnya memberi reaksi terhadap sesuatu perkara jika kepentingan dirinya terancam. Justeru itu, jika seseorang pekerja Islam yakin bahawa tindakan atau hukuman yang bakal dikenakan adalah berat, maka kecenderungannya untuk mematuhi bayaran zakat gaji akan meningkat. Perkara seperti ini juga dijelaskan dalam teori cegahan.

Sebagai rumusan, persepsi terhadap undang-undang zakat dan gelagat kepatuhan zakat gaji mempunyai perkaitan yang positif. Lebih positif undang-undang itu dipandang, lebih cenderung seseorang itu mematuhi bayaran zakat.

Penguatkuasaan (KUAT). Penguatkuasaan melibatkan beberapa kegiatan memantau dan mengawal anggota masyarakat agar mematuhi sesuatu undang-undang.

Penguatkuasaan merupakan hasil daripada teori cegahan (Allingham dan Sandmo, 1972), iaitu persepsi yang positif di kalangan anggota masyarakat terhadap penguatkuasaan akan meningkatkan aras kepatuhan anggota masyarakat terhadap sesuatu undang-undang. Bagaimanapun, keterangan empirikal dalam kajian ini tidak menyokong saranan tersebut.

Walaupun dapatan kajian ini tidak signifikan, namun kedudukan KUAT bertentangan arah dengan GK adalah tidak konsisten dengan dapatan terdahulu. Kajian terdahulu mendapati KUAT memainkan peranan dalam mempengaruhi kepatuhan cukai (Mason dan Calvin, 1984; Klepper dan Nagin, 1989; Roben *et al.*, 1990). Keadaan tidak konsisten ini adalah disebabkan hampir semua responden, sama ada yang membayar atau tidak membayar zakat gaji, telah memberi nilai negatif bagi KUAT. Ini adalah kerana, menurut tinjauan serta pengakuan pihak berkuasa zakat,

walaupun undang-undang zakat memperuntukkan kuasa untuk mengambil tindakan, namun pihak berkuasa zakat tidak mempunyai mekanisme yang efektif untuk melaksanakannya. Justeru itu, pemeriksaan, pengesanan, pendakwaan, serta hukuman tidak dapat dilakukan. Ini berbeza dengan sistem cukai, yang mempunyai mekanisme yang lengkap untuk melaksanakan penguatkuasaan, lantas dapat mengesahkan teori cegahan.

Justeru itu, kajian ini tidak mempunyai keterangan yang cukup untuk mengesahkan teori cegahan. Persepsi terhadap penguatkuasaan dalam sistem zakat dirumuskan sebagai tidak berkait dengan gelagat kepatuhan zakat gaji.

Kesaksamaan Penggunaan dan Pengagihan Wang (SAMA). Perspektif normatif dalam ilmu sosiologi menyarankan bahawa kepatuhan juga bergantung kepada persepsi masyarakat terhadap kesaksamaan atau keadilan yang dilaksanakan dalam sesuatu isu. Namun, keputusan kajian ini tidak menyokong saranan tersebut. Dapatan ini tidak konsisten dengan dapatan kajian terdahulu, iaitu kepatuhan cukai bergantung kepada persepsi pembayar cukai tentang kesaksamaan pihak berkuasa mengurus wang mereka yang diperoleh melalui kutipan cukai (Dean *et al.*, 1980; Harvey dan McCrohan, 1988; Troutman, 1999).

Antara sebab keadaan tidak konsisten ini berlaku ialah terdapat lebih 40% responden memberi respons “tidak pasti” (nilai skel 3) pada setiap soalan yang berkaitan dengan SAMA. Kedudukan tidak pasti ini berpunca daripada kekurangan maklumat tentang penggunaan dan pengagihan wang zakat. Ini berlaku apabila laporan tahunan atau penyata agihan zakat yang lengkap tidak disebarkan secara meluas kepada umum.

Seperkara lagi, pentadbiran zakat di negeri Kedah ditadbir oleh sebuah jabatan khas, iaitu Jabatan Zakat Negeri Kedah. Jabatan ini adalah sebuah jabatan yang bebas dan tidak terikat dengan mana-mana jabatan, termasuk Jabatan Agama Islam Negeri Kedah. Sifat kebebasan ini dipercayai dapat menanam keyakinan kepada sebilangan kecil anggota masyarakat Islam mengenai kesaksamaan penggunaan dan pengagihan wang zakat (SAMA). Justeru itu, walaupun terdapat sesetengah anggota masyarakat memandang negatif tentang SAMA, namun ia diimbangi dengan pandangan positif daripada anggota masyarakat yang lain. Lantas, kedudukan ini tidak memberi kesan yang signifikan kepada GK walaupun varian SAMA mencukupi.

Sebagai rumusan, walaupun persepsi kesaksamaan merupakan angkubah yang berpengaruh dalam teori gelagat kepatuhan cukai, namun dapatan daripada kajian ini menunjukkan ia tidak berpengaruh dalam sistem zakat.

Persepsi Kualiti Perkhidmatan (KUAL). Literatur menunjukkan bahawa persepsi kualiti perkhidmatan di kalangan pelanggan boleh mempengaruhi niat tingkah laku seseorang, khususnya dalam tingkah laku ulang beli (Monroe, 1990, Zeithaml dan Berry, 1996). Persepsi kualiti perkhidmatan juga mempengaruhi kepuasan pelanggan, lantas memberi kesan kepada niat tingkah laku (Cronin dan Taylor, 1992). Ini disokong oleh hasil kajian ini, iaitu KUAL berkait secara positif dan signifikan dengan GK.

Keputusan kajian ini juga secara tidak langsung mengesahkan lagi teori *disconfirmation* yang memberi saranan tentang kepuasan yang tinggi oleh seseorang pengguna selepas mendapat layanan seperti yang dijangkakan atau lebih daripada apa yang dijangkakan (Gronroos, 1990; Carman, 1990; Bitner, 1990). Justeru itu,

jangkaan pengguna menjadi asas pengukuran bagi sesuatu perkhidmatan (Kenneth *et al.*, 1997). Keputusan kajian ini menunjukkan bahawa pekerja Islam menaruh jangkaan kepada kualiti perkhidmatan institusi zakat atau Baitulmal. Lagi positif persepsi mereka terhadap kualiti perkhidmatan, maka lagi cenderung mereka ke arah kepatuhan zakat gaji.

Satu perkara yang menarik ialah peranan KUAL dalam organisasi yang mengendalikan aktiviti berregulasi (*regulated activities*). Sebelum ini literatur banyak memaparkan tentang KUAL dalam industri yang berunsurkan keuntungan. Namun, keputusan kajian ini dengan jelas menunjukkan bahawa KUAL juga memainkan peranan yang berkesan dalam aktiviti yang berregulasi seperti kutipan zakat.

Kesimpulannya, persepsi kualiti perkhidmatan di kalangan pekerja Islam dapat mempengaruhi gelagat kepatuhan zakat. Lagi positif persepsi mereka terhadap kualiti, maka lagi cenderung mereka mematuhi bayaran zakat gaji.

Pendedahan Kepada Promosi Zakat (DEDAH). Angkubah ini dihipotesiskan sebagai mempengaruhi GK. Hipotesis ini disokong apabila dapatan kajian ini menunjukkan bahawa pendedahan seseorang kepada promosi zakat berkait secara positif dan signifikan dengan kepatuhan bayaran zakat. Ia konsisten dengan beberapa kajian terdahulu dalam bidang pemasaran (Graef, 1995; Debevec dan Romeo, 1992). Promosi berperanan secara langsung dan tidak langsung dalam membina sikap dan pengetahuan mengenai zakat dan seterusnya menimbulkan kesedaran untuk mematuhi bayaran zakat. Komunikasi dalam bentuk promosi dapat membantu individu untuk mematuhi bayaran zakat melalui proses kognitif, afektif, dan seterusnya membuat keputusan. Penemuan ini jelas menunjukkan bahawa DEDAH bukan sahaja

berperanan dalam jualan barangan, tetapi juga memberi kesan kepada kepatuhan terhadap sesuatu aktiviti berregulasi.

Sebagai rumusan, pendedahan kepada promosi zakat dapat mempengaruhi gelagat kepatuhan zakat gaji. Lebih tinggi aras pendedahan pekerja Islam kepada pelbagai promosi zakat, maka lebih cenderung mereka mematuhi bayaran zakat.

Sikap Terhadap Zakat Gaji (SIKAP). Menurut literatur, SIKAP didapati mempengaruhi kepatuhan secara langsung. Saranan ini disokong oleh kajian ini apabila beberapa hipotesis SIKAP didapati berkait dengan GK. Ia juga menyokong hujah bahawa kepatuhan bergantung kepada sikap positif di kalangan anggota masyarakat (Silver 1995). Ini jelas ditunjukkan apabila SIKAP_2 (positif) didapati berkait secara signifikan dengan GK. Di samping itu, SIKAP_3 (Waswas) juga turut menunjukkan kesan kepada GK. Salah satu sebab kewujudan hubungan signifikan antara SIKAP_3 dan GK adalah berpunca daripada sikap konservatif di kalangan pekerja Islam terhadap isu yang berkaitan dengan agama. Kebanyakan responden dalam kategori ini membayar zakat gaji walaupun kurang jelas tentang hukumnya. Perbuatan ini membawa mereka rasa selamat jika hukum zakat gaji sebenarnya wajib. Kepatuhan juga bergantung kepada SIKAP_4 (Bersyarat), iaitu tahap kepatuhan meningkat jika wujud beberapa syarat yang boleh memberi motivasi kepada responden. Ini termasuk ketegasan pihak berkuasa mengambil tindakan terhadap mereka yang gagal membayar zakat dan kerajaan menyeragamkan hukum wajib zakat gaji di semua negeri.

Sebagai kesimpulan, sikap dalam aspek penerimaan positif, waswas, dan bersyarat mempengaruhi gelagat kepatuhan zakat. Sikap dalam aspek penerimaan am dan penerimaan teknikal tidak mempengaruhi gelagat kepatuhan zakat.

Nilai Agama (AGA). Nilai agama dikatakan memberi kesan kepada nilai diri, tabiat, sikap dan cara hidup seseorang. Keupayaan seseorang melaksanakan rukun Islam yang lima menandakan ketinggian iman dan kegigihan mematuhi hukum Allah s.w.t (Pusat Islam UUM, 1998). Bagaimanapun, kedudukan ini bergantung sejauh mana individu mengenal, memahami serta menghayati agama Islam itu sendiri (Abdullah Nasih Ulwan, 1988). Justeru itu, nilai agama seseorang telah dihipotesiskan sebagai berkait secara positif dengan kepatuhan zakat gaji (hipotesis H₁₅).

Keputusan kajian tidak menyokong hipotesis di atas walaupun perkaitannya didapati signifikan. Ini adalah kerana perkaitannya bertentangan arah, menandakan semakin tinggi nilai agama seseorang itu semakin kurang kecenderungannya mematuhi bayaran zakat gaji. Keputusan ini tidak konsisten dengan beberapa kajian terdahulu yang melaporkan bahawa nilai agama mempengaruhi secara positif terhadap tingkah laku seseorang (Larson dan Goltz, 1989; Delener, 1994). Salah satu sebab keadaan tidak konsisten ini ialah kerana perbezaan tumpuan dalam kajian terdahulu. Kajian dahulu tidak difokuskan kepada isu kepatuhan. Kajian mengenai peranan nilai agama terhadap kepatuhan tidak terdapat dalam literatur cukai.

Perkaitan yang songsang di atas mungkin disebabkan kewujudan majoriti responden yang mempunyai indeks nilai agama yang tinggi tetapi tidak membayar zakat kepada Baitulmal. Majoriti responden didapati lebih suka membayar sendiri zakat secara terus kepada orang yang berhak di kampung masing-masing. Amalan ini

telah berlaku sekian lama sebelum fatwa zakat gaji diwartakan. Penemuan ini mengesahkan dapatan Aidit Ghazali (1989) yang telah melaporkan bahawa antara sebab-sebab orang ramai tidak membayar zakat kepada pejabat zakat ialah kerana mereka merasa puas membayar sendiri terus kepada orang yang layak menerimanya. Perbuatan ini menyalahi undang-undang zakat tetapi ia dilakukan oleh ramai responden termasuk mereka yang berilmu dan tahu tentang undang-undang zakat negeri Kedah. Menurut fatwa yang dikeluarkan oleh Jawatankuasa Fatwa Negeri Kedah bahawa zakat yang diberi kepada mana-mana pihak adalah tidak sah di segi undang-undang dan syarak (Jabatan Zakat Negeri Kedah, 2000).

Di samping itu, kebanyakan responden juga didapati tidak merujuk masalah zakat mereka kepada pihak Baitulmal. Mereka lebih gemar merujuk masalah zakat mereka kepada kawan-kawan, imam-imam, ustaz atau ustazah di kelas agama masing-masing. Di kalangan mereka, lebih 60% didapati tidak membayar zakat.

Kesimpulannya, walaupun indeks nilai agama didapati berkait dengan kepatuhan zakat, namun perkaitannya adalah secara negatif. Semakin tinggi indeks nilai agama, semakin rendah kepatuhan zakat. Saranan ini perlu diambil secara berhati-hati memandangkan nilai agama adalah suatu angkubah yang sukar diukur disebabkan keadaannya yang kompleks (Robinson dan Shaver, 1973).

Pengetahuan (ILMU). Lazimnya, ilmu pengetahuan menentukan bagaimana amalan perlu dilaksanakan. Menurut literatur, mereka yang berilmu akan menjadi lebih patuh kepada sesuatu peraturan. Hipotesis ini disokong oleh dapatan kajian ini apabila ILMU dan GK didapati berkait secara positif dan signifikan.

Keputusan tersebut konsisten dengan saranan kajian terdahulu (Hajah Mustafa, 1996; Hungerford dan Yolk (1990). Mereka menegaskan bahawa ilmu pengetahuan dapat mempengaruhi secara langsung tingkah laku seseorang atau secara tidak langsung melalui perubahan sikap terhadap sesuatu isu. Pengetahuan tentang zakat gaji adalah suatu keperluan bagi membolehkan seseorang menaksir dan membayar zakat gaji.

Justeru itu, sebagai kesimpulan, semakin tinggi pengetahuan seseorang dalam hal zakat gaji semakin tinggi kecenderungannya untuk membayar zakat.

Implikasi Kepada Teori Gelagat Kepatuhan

Sorotan literatur yang dibentangkan dalam Bab 3 memaparkan perkembangan teori gelagat kepatuhan dalam beberapa disiplin, khususnya bidang cukai. Beberapa angkubah dalam model gelagat kepatuhan kajian terdahulu, dipakai dan diuji di samping beberapa angkubah baru yang turut diuji dalam teori gelagat kepatuhan zakat gaji (GK). Angkubah-angkubah baru tersebut ialah Indeks Nilai Agama (AGA), Pendedahan Kepada Promosi Zakat (DEDAH), Pengetahuan Zakat Gaji (ILMU), dan dimensi Sikap Terhadap Zakat Gaji (SIKAP). Ujian terhadap angkubah-angkubah baru tersebut merupakan percubaan pertama dalam teori gelagat kepatuhan. Hasil ujian menunjukkan kesemua angkubah baru ini didapati berkait dengan gelagat kepatuhan zakat gaji, lantas memberi sumbangan baru kepada ilmu dalam teori gelagat kepatuhan, khususnya bagi sistem zakat.

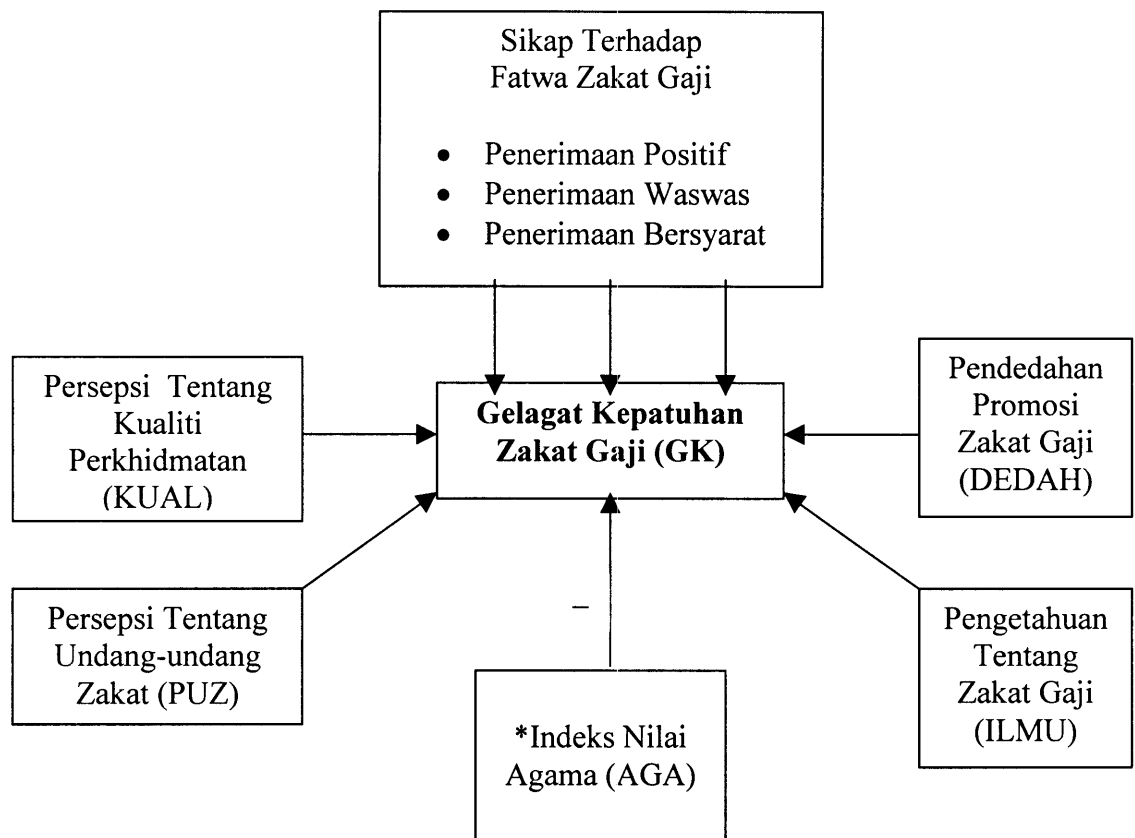
Salah satu angkubah yang pernah diuji dalam kajian terdahulu ialah angkubah Persepsi Terhadap Kualiti Perkhidmatan (KUAL). Persepsi terhadap kualiti perkhidmatan pernah dikaji oleh Mahamad Tayib (1999), namun kajian beliau

berbeza sedikit dengan kajian ini dari sudut metodologi. Beliau telah menggunakan analisis varian (*Anova*) bagi menentukan perbezaan signifikan. Berpanduan kepada analisis tersebut beliau membuat saranan perkaitan di antara persepsi terhadap kualiti perkhidmatan dengan gelagat kepatuhan. Sebaliknya, kajian ini menggunakan kaedah korelasional (*correlational*). Penggunaan kaedah ini membolehkan persepsi tentang kualiti perkhidmatan dianggap sebagai salah satu angkubah peramal (*predictor*) bagi gelagat kepatuhan. Kajian yang terdahulu tidak menunjukkan persepsi terhadap kualiti perkhidmatan sebagai peramal bagi gelagat kepatuhan.

Lain-lain angkubah dalam model terdahulu, seperti persepsi terhadap penguatkuasaan dan persepsi terhadap kesaksamaan, didapati tidak berkaitan dengan gelagat kepatuhan zakat, walaupun kedua-duanya berpengaruh dalam menentukan kepatuhan cukai. Begitu juga dengan angkubah dalam kategori demografi (jantina, umur, gaji, beban tanggungan), kesemuanya tidak disokong dengan keterangan yang cukup sebagai angkubah yang berpengaruh dalam gelagat kepatuhan zakat.

Berdasarkan hasil kajian ini, maka dapatlah dinyatakan di sini bahawa teori gelagat kepatuhan bukanlah suatu teori yang bersifat standard. Teori tersebut bergantung kepada keadaan sesuatu sistem itu, yang banyak dipengaruhi oleh faktor dalaman dan keadaan sekelilingnya, yang menjadi asas kepada pembentukan sistem berkenaan. Sebagai contoh, faktor nilai agama dan pendedahan kepada promosi zakat merupakan dua faktor yang tidak terdapat dalam sistem percukaian. Justeru itu, model kepatuhan zakat adalah agak berbeza sedikit daripada kepatuhan cukai. Kajian ini menyarankan model gelagat kepatuhan zakat gaji meliputi beberapa angkubah daripada pelbagai bidang termasuk psikologi, sosiologi, pemasaran, kualiti dan keagamaan. Model ini boleh dilihat dalam Rajah 6.1.

Rajah 6.1 menunjukkan model gelagat kepatuhan zakat gaji yang dapat digariskan berdasarkan dapatan kajian ini. Pembentukan model ini boleh dikatakan sebagai cubaan pertama khususnya bagi Negeri Kedah dan amnya bagi Malaysia. Dalam rajah tersebut kesemua angkubah baru yang tersebut di atas, kecuali nilai agama, berkait secara positif dengan gelagat kepatuhan zakat gaji.

* Angkubah AGA berkait secara negatif dengan GK.
Lain-lain angkubah berkait secara positif.

Rajah 6.1: Model Kepatuhan Zakat Gaji

Implikasi Dasar

Sistem zakat di Malaysia jauh ketinggalan jika dibandingkan dengan sistem cukai. Antara kelemahan yang amat ketara dalam sistem zakat termasuklah undang-undang yang kurang mantap, ketiadaan pemantauan dan penguatkuasaan, ketiadaan pengauditan taksiran dan agihan, serta ketiadaan tindakan undang-undang ke atas mereka yang gagal berzakat (Mohamed. Dahan, 1998). Kedudukan sistem yang sedia ada serta dapatan daripada kajian ini juga memberi beberapa implikasi kepada beberapa dasar zakat.

Undang-undang Zakat

Perkaitan yang signifikan di antara persepsi terhadap undang-undang zakat dan gelagat kepatuhan menggambarkan bahawa kelakuan masyarakat pekerja bergantung kepada undang-undang zakat. Malangnya, dalam kajian ini, purata persepsi masyarakat pekerja Islam terhadap undang-undang zakat adalah rendah (Jadual 5.7). Kedudukan ini mencerminkan bahawa ramai responden menganggap undang-undang zakat berada di tahap yang lemah. Jika keadaan ini berlarutan, maka kepatuhan zakat akan tergugat di masa-masa akan datang.

Justeru itu, adalah wajar pihak berkuasa memberi perhatian yang serius dan mengambil langkah-langkah yang perlu bagi memantapkan undang-undang yang sedia ada. Pakar undang-undang Islam, disarankan menggembeleng tenaga bagi mengkaji dan meminda (jika perlu) kedudukan undang-undang sedia ada supaya ia dapat diterima oleh masyarakat pekerja Islam. Perlu diingat, undang-undang tersebut hendaklah jelas dan komprehensif serta memperuntukkan hukuman yang setimpal terhadap mereka yang melakukan kesalahan. Undang-undang yang terdapat dalam

Akta Cukai Pendapatan 1967 boleh dijadikan panduan dalam membina undang-undang pentadbiran zakat.

Kualiti Perkhidmatan

Kualiti perkhidmatan Baitulmal juga dapat menarik perhatian umat Islam. Sokongan empirikal kajian ini mengukuhkan lagi kepercayaan bahawa dengan memperbaiki kualiti perkhidmatan, kecenderungan kepatuhan menjadi bertambah baik. Persepsi kualiti yang positif akan melahirkan keyakinan responden. Berasaskan dengan keyakinan tersebut responden akan terus berurusan dengan Baitulmal tanpa sebarang keraguan. Justeru itu, Baitulmal perlu memperbaiki persepsi orang ramai terhadap kualiti perkhidmatan mereka. Aspek kualiti tersebut disarankan supaya difokus kepada tiga aspek, iaitu kualiti pelanggan (seperti mesra pelanggan), kualiti profesional (seperti pengiraan zakat yang tepat), dan kualiti pengurusan (seperti kemudahan potongan gaji untuk membayar zakat).

Pendedahan Kepada Promosi Zakat

Usaha Baitulmal dalam menjalankan aktiviti promosi zakat dapat membantu institusi tersebut menarik serta mengingatkan masyarakat tentang tanggungjawab berzakat. Bagaimanapun, keberkesanannya bergantung kepada aras pendedahan anggota masyarakat kepada aktiviti promosi yang dijalankan. Keterangan daripada kajian ini menunjukkan semakin tinggi aras pendedahan individu Muslim kepada promosi zakat, semakin cenderung dia mematuhi bayaran zakat. Bagaimanapun, promosi perlulah berterusan dan berulang-ulang supaya dapat membina kecenderungan individu terhadap sesuatu yang dianjurkan (Alreck dan Settle, 1999). Justeru itu,

Baitulmal harus menilai semula keberkesanan bagi setiap aktiviti promosinya. Menurut dapatan kajian ini, purata aras pendedahan ialah 19.22 daripada 50 mata penuh. Semua jenis promosi mencatatkan purata di bawah paras sederhana. Ini menunjukkan bahawa aras pendedahan pekerja Islam kepada promosi zakat adalah sangat rendah. Justeru itu, pentadbiran Baitulmal disarankan melipatgandakan usaha-usaha pendedahan promosi dengan lebih giat lagi bagi mengingatkan dan menyedarkan masyarakat pekerja Islam tentang tanggungjawabnya mengeluarkan zakat gaji.

Sikap

Kejayaan merungkai angkubah sikap yang kompleks dalam kajian ini memberi panduan yang berguna kepada para penyelidik. Walau apa pun kajian yang dilakukan, kompleksiti sikap harus dirungkaikan terlebih dahulu supaya hasil kajian menjadi lebih bermakna dan lebih bermaklumat berbanding dengan hasil yang diperolehi daripada penggunaan skor tunggal untuk mengukur sikap.

Hasil kajian ini jelas menunjukkan bahawa sikap yang berteraskan kepada penerimaan umum tidak mencukupi untuk menarik pekerja Islam supaya mematuhi fatwa zakat gaji. Suatu strategi yang berkesan diperlukan bagi menanam dalam diri individu pekerja Islam supaya bersikap positif terhadap zakat gaji. Selain itu, walaupun terdapat keterangan bahawa sikap penerimaan waswas mempengaruhi gelagat kepatuhan, namun usaha berterusan harus dilakukan supaya keadaan waswas ini bertukar kepada positif. Di samping itu, masalah penguatkuasaan dan penyeragaman undang-undang zakat di antara negeri perlu diselesaikan segera kerana kedua-dua perkara tersebut merupakan pendorong kepada mereka yang bersikap

dengan “penerimaan bersyarat.” Justeru itu, adalah dicadangkan pihak berkuasa zakat mengorak langkah secara bersepadu bagi memupuk sikap positif masyarakat terhadap zakat gaji melalui pelbagai kaedah yang strategik. Misalnya, pihak Baitulmal negeri bersama dengan Jabatan Kemajuan Islam Malaysia (JAKIM) dan Radio dan Televisyen Malaysia (RTM) boleh mengadakan program khas serta promosi yang bertalu-talu untuk menerangkan serta memberi kesedaran tentang fatwa zakat gaji.

Indeks Nilai Agama. Keputusan kajian yang menunjukkan perkaitan songsang di antara AGA dan gelagat kepatuhan adalah agak memeranjatkan. Punca utama yang dipercayai menyumbang kepada keadaan tersebut ialah: membayar zakat tidak melalui saluran rasmi; perbezaan pendapat yang ketara di kalangan ahli agama tentang fatwa wajib zakat gaji; kelemahan komunikasi dan hubungan di antara pihak berkuasa zakat dan pekerja Islam. Ketiga-tiga punca ini harus diberi perhatian serius oleh pihak berkuasa kerana jika ia dibiarkan, kepatuhan zakat bukan sahaja akan merosot tetapi sistem kutipan dan agihan zakat turut menjadi kucar-kacir.

Perbuatan membayar zakat terus kepada fakir miskin umpamanya, sememangnya merupakan perbuatan yang baik, tetapi jika ramai yang berbuat demikian, maka agihan zakat kepada kumpulan (*asnaf*) yang lain akan terabai. Perbezaan pendapat di antara ulama pula sememangnya suatu rahmat, tetapi ketidaksepakatan para ulama setelah sesuatu keputusan mesyuarat dibuat, khususnya dalam hal zakat gaji, boleh menjejaskan pentadbiran kutipan zakat. Pentadbiran zakat juga turut terjejas jika tiada komunikasi yang baik di antara institusi zakat dengan anggota masyarakat. Ini adalah kerana komunikasi yang baik boleh menyelesaikan kekeliruan yang mungkin berlaku di kalangan anggota masyarakat.

Justeru itu, adalah dicadangkan supaya pihak berkuasa mengambil langkah-langkah tertentu untuk mengatasi masalah di atas. Antara langkah yang boleh diambil ialah: mengarahkan majikan membuat potongan gaji pekerja yang layak zakat dan dibayar terus ke Baitulmal; memberi kuasa kepada amil-amil di kawasan luar bandar untuk mengutip semua jenis zakat termasuk zakat gaji; mengadakan konvensyen dan muzakarah berterusan bagi menjelaskan kedudukan fatwa serta mendapatkan kerjasama daripada mereka yang ahli dalam agama; mengambil tindakan tegas terhadap mereka yang cuba menghalang pelaksanaan fatwa berkenaan; dan menyediakan kemudahan komunikasi seperti talian bebas tol atau laman web bagi membolehkan orang ramai membuat rujukan, atau membayar secara “online.”

Pengetahuan

Dapatan kajian dengan jelas menunjukkan bahawa aras pengetahuan yang tinggi dalam taksiran zakat gaji dapat mempengaruhi seseorang cenderung kepada kepatuhan membayar zakat. Namun, 78% daripada responden mempunyai pengetahuan taksiran zakat gaji yang sangat rendah (purata 3.86 daripada 12 mata). Kedudukan ini menggambarkan bahawa mekanisme sedia ada kurang berkesan untuk mendidik para pekerja. Justeru itu, adalah menjadi tanggungjawab pihak Baitulmal mengatur program pendidikan yang lebih berkesan secara berterusan kepada masyarakat. Sebagai cadangan, risalah berupa prosedur dan maklumat taksiran, seperti yang dilakukan oleh Lembaga Hasil Dalam Negeri, diberi setiap tahun kepada setiap pekerja Islam yang layak cukai. Di samping itu, usaha bersepadu oleh semua pihak diperlukan, khususnya pihak Kementerian Pendidikan dan institusi-institusi pengajian tinggi bagi mewujudkan kurikulum zakat untuk diajar kepada para pelajar.

Cadangan Kajian Lanjutan

Dapatan kajian ini sedikit sebanyak dapat menjawab beberapa persoalan mengenai zakat gaji. Banyak lagi persoalan yang perlu dikaji. Justeru itu, beberapa kajian lain diperlukan. Berikut adalah kajian lanjutan yang disyorkan:

1. Satu kajian yang menggunakan set angkubah yang sama tetapi disasarkan kepada populasi yang terdiri daripada pekerja Islam layak berzakat di sektor kerajaan dan swasta. Kajian yang sedia ada sekarang ini hanya meliputi kakitangan kerajaan persekutuan di negeri Kedah sahaja. Kakitangan kerajaan yang lain serta pekerja Islam di sektor swasta di negeri Kedah tidak termasuk dalam kajian ini.
2. Set kajian ini juga disyorkan supaya dilaksanakan di beberapa negeri lain. Kajian yang sedia ada ini terbatas kepada kumpulan sasar di negeri Kedah sahaja. Walaupun sistem taksiran zakat diseluruh Malaysia adalah sama, namun Enakmen pentadbiran zakat di antara satu negeri dengan negeri yang lain agak berbeza. Justeru itu, bagi mengukuhkan lagi teori gelagat kepatuhan zakat gaji, maka disyorkan supaya beberapa kajian yang serupa dilaksanakan di beberapa negeri di Malaysia.
3. Set kajian yang serupa juga disyorkan dilaksanakan ke atas mereka yang bekerja sendiri (*self-employed*) seperti para profesional yang terdiri daripada doktor, peguam, akauntan, dan lain-lain profesion yang mempunyai ciri-ciri yang serupa.
4. Prestasi kutipan zakat di antara negeri-negeri di Malaysia adalah berbeza (Mohamed. Dahan, 1998). Sesetengah negeri dilaporkan berprestasi rendah, manakala sesetengahnya pula berprestasi sederhana atau tinggi. Jika perbezaan ini dapat diterangkan, ia dapat membantu mengesahkan lagi teori gelagat kepatuhan zakat gaji. Justeru itu, satu kajian untuk menerang perbezaan tersebut disyorkan.

5. Para ulama merupakan individu yang biasa dirujuk oleh orang ramai dalam soal-soal agama. Pandangan mereka terhadap zakat gaji dipercayai dapat mempengaruhi orang ramai. Justeru itu, satu kajian menyeluruh di kalangan ulama disyorkan bagi mengetahui tahap sokongan mereka terhadap fatwa zakat gaji.
6. Suatu kajian eksperimen adalah disyorkan bagi mengkaji dengan lebih mendalam lagi tentang angkubah nilai agama. Ini adalah kerana terdapat kompleksiti dalam menilai amalan keagamaan seseorang (Robinson dan Shaver, 1973). Kedudukan yang kompleks ini memerlukan suatu konstruk yang benar-benar mencerminkan angkubah tersebut serta boleh dijawab oleh responden secara tepat, jujur, dan ikhlas. Tetapi, item-item dalam konstruk keagamaan biasanya melibatkan soalan yang menjurus kepada penilaian diri sendiri yang terdedah kepada unsur berat sebelah (*bias*) atau mudah diterima umum (*socially accepted*). Dalam kajian ini, oleh kerana ada kebimbangan tentang perkara tersebut, maka soalan-soalan yang merangkumi penilaian diri sendiri bagi setiap responden tidak dapat diutarakan. Soalan-soalan tentang kerohanian seseorang seperti, “Dalam sehari berapa kalikah anda menunaikan Solat secara berjemaah,” tidak dikemukakan kepada responden. Salah satu cara untuk menentukan penilaian diri seseorang tanpa berlaku bias, ialah dengan penelitian penyelidik secara halus dalam kajian berbentuk eksperimen.
7. Kajian-kajian terdahulu, khususnya dalam bidang cukai, menunjukkan bahawa angkubah SIKAP merupakan angkubah *endogeneous*. Angkubah ini bukan sahaja berperanan dalam mempengaruhi gelagat kepatuhan tetapi juga berperanan sebagai angkubah bersandar yang dipengaruhi oleh berbagai angkubah bebas. Dalam kajian ini, kompleksiti sikap dikaji dan ia tidak dijadikan sebagai angkubah

endogeneous. Justeru itu, adalah disyorkan supaya penyelidikan dilakukan untuk mengkaji faktor-faktor yang mempengaruhi sikap terhadap zakat gaji. Kajian juga disyorkan untuk melihat kesan gelagat kepatuhan zakat gaji secara menyeluruh apabila faktor-faktor mempengaruhi sikap terhadap zakat gaji digabungkan dalam model gelagat kepatuhan zakat gaji.

RUJUKAN

- Abdullah Nasih Ulwan (1988). *Pendidikan Anak-Anak Dalam Islam*, Singapura: Pustaka Nasional.
- Abdullah, A. A. (1990). Zakatable funds. *Dalam nukilan Pusat Islam Malaysia, Proceeding of Third Zakah Conference* (hlm. 155-174). Kuala Lumpur: Pusat Islam Malaysia.
- Ahmad Mahdzan Ayob (1997). *Kaedah Penyelidikan Sosioekonomi* (edisi ke 2), Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.
- Aidit Ghazali, Jamil Osman, Mohamed Abdul Wahab, Muhammad Arif, Mohd. Azmi Omar, dan Syed Abdul Hamid Al Junaid (1990). Zakah: A case study of Malaysia. *Dalam nukilan Pusat Islam Malaysia, Proceeding of Third Zakah Conference* (hlm. 313-444). Kuala Lumpur: Pusat Islam Malaysia.
- Aidit Ghazali. (1989). Fenomenon pembayaran zakat melalui saluran tidak rasmi - satu analisis empirik. *Dalam Mohd. Ali Baharom, Zakat Ditinjau Dari Perspektif Sosial, Undang-undang dan Taksiran* (hlm. 1-27). Kuala Lumpur: Dewan Pustaka Islam.
- Ajzen, I. dan Fishbein, M. (1980). *Understanding Attitude and Predicting Social Behavior*, Englewood Cliffs: Prentice-Hall.
- Akers, R. L. (1985). *Deviant Behavior: A Social Learning Approach* (3rd ed.). Belmont: Wadsworth.
- Akta Cukai Pendapatan 1967 (Pindaan 1998)*, Kuala Lumpur: IBS Sdn. Bhd..
- Al Qur 'an dan Terjemahnya* (2000). (Terjemahan Yayasan Penyelenggara Penterjemah/Pentafsir Al Qur 'an). Muja'mma' Khadim al Haramain asy Syarifain al Malik Fahd li thiba'at al Mush-haf asy Syarif, Medinah Munawwarah. (Cetakan asal diterbitkan pada 1971).
- Allingham, M. G., dan Sandmo, A. (1972). Income tax evasion: a theoretical analysis, *Journal of Public Economics*, 1 (3,4): 323-328.
- Alm, J. (1991). A perspective on the experimental analysis of taxpayer reporting, *Accounting Review*, 66 (3): 577-593.
- Alreck, P. L. dan Settle, R. B. (1999). Strategies for building consumer brand preference, *Journal of Product and Brand Management*, 8 (2): 130-142.
- Andreoni, J., Errard, B., dan Feinstein, J. (1998). Tax compliance, *Journal of Economic Literature*, 36 (2): 818-860.

- Aronson, E. dan Pratkanis, A. (1993). *The International Library of Critical Writings in Psychology: Social Psychology Vol. 2*. Hants, England: Edward Elgar Publishing.
- Aronson, E., Wilson, T., dan Akert, R. M. (1999). *Social Psychology* (3rd. ed). New York: Longman.
- Baitulmal Negeri Perlis (1996) *Panduan Mengeluarkan Zakat*, Kangar: Majlis Agama Islam dan Adat Istiadat Negeri Perlis.
- Baldry, J. C. (1987). Income tax evasion and the tax schedule: some experimental results, *Public Finance*, 42 (3): 357-383.
- Bandura, A. (1977). *Social Learning Theory*, Englewood Cliffs: Prentice-Hall.
- Becker, G. S. (1968). Crime and punishment: an economic approach, *Journal of Political Economy*, 78 (2): 169-217.
- Bennett, S. dan Bowers, D. (1976). *An Introduction to Multivariate Techniques for Social and Behavioral Sciences*, New York: John Wiley and Sons.
- Bitner, M. J. (1990). Evaluating service encounters: the effects of physical surroundings and employee responses, *Journal of Marketing Research*, 54 (2): 69-82.
- Bobek, D. (1997). *Tax Fairness: How do Individuals Judge Fairness and What Effect Does It Have on Their Behavior*. Ph.D. Dissertation, University of Florida, Gainesville.
- Brand, P. (1996). Compliance: a 21st century approach, *National Tax Journal*, 49 (3): 413-419.
- Buttle, F. (1996). SERVQUAL: Review, critique, research agenda, *European Journal of Marketing*, 30 (1): 8-32.
- Carman, J. M. (1990). Consumer perceptions of service quality: An assessment of the SERVQUAL dimensions, *Journal of Retailing*, 66 (1): 33-55.
- Carroll, J. (1987). Compliance with the law: A decision making approach to taxpaying, *Law and Human Behaviour*, 11: 319-335.
- Chatters, L. M., Levin, J. S., dan Taylor, R. J. (1992). Antecedent and dimensions of religious involvement among older Black adults, *Journal of Gerontology*, 47(6): 269-278.
- Christensen, A. L., Weihrich, S. G., dan Gerbing Newman, M. D. (1994). The impact of education on perception of tax fairness. *Dalam Advances in Taxation*, Greenwich, Con.: JAI Press.

- Churchill, G. A. Jr. (1979). A paradigm for developing better measures of marketing constructs, *Journal of Marketing Research*, 16 (1): 64-73.
- Clotfelter, C. T. (1983). Tax evasion and tax rates: an analysis of individual returns, *Review of Economics and Statistics*, 65(3): 363-373.
- Coakes, S. J. dan Steed, L. G. (1999). *SPSS Analysis Without Anguish*, Brisbane, Australia: John Wiley & Sons.
- Cowell, F. A. (1992). Tax evasion and inequity, *Journal of Economic Psychology*, 13 (4): 521-543.
- Cronin, J. J. dan Taylor, S. A. (1992). Measuring service quality: re-examination and extension, *Journal of Marketing*, 56 (3): 55-68.
- Curry, A. dan Herbert, D. (1998). Continuous improvement in public services - a way forward, *Managing Service Quality*, 8 (5): 339-49.
- de Chernatony, L. dan McWilliams, G. (1990). Appreciating brands as assets using a two dimensional model, *International Journal of Advertising*, 9 (2): 111-119.
- Dean, H. L. M., Keenan, T., dan Kenney, F. (1980). Taxpayer attitudes to income tax evasion: an empirical study, *British Tax Review*, 25: 28-44.
- Debevec, K. dan Romeo, J. B. (1992). Self-referent processing in perception of verbal and visual commercial information, *Journal of Consumer Psychology*, 1 (1): 83-102.
- Delener, N. (1994). Religious contrasts in consumer decision behaviour patterns: their dimensions and marketing implications, *European Journal of Marketing*, 28 (5): 36-53.
- Dyer, J.E dan Osborne, E.W. (1996). *A factor analysis of attitudes of Illinois guidance counselors towards agriculture programs*. Diperoleh daripada <http://www.ssu.missouri.edu/SSU/AGED/naerm/s-d-4.htm>.
- Eagles, P. F. J. dan Muffitt, S. (1990). An analysis of children attitude toward animals, *The Journal of Environmental Education*, 21 (3): 41-44.
- Ebaugh, H. R. F. dan Haney, C. A. (1978). Church attendance and attitudes toward abortion: differential in liberal and conservative churches, *Journal for the Scientific Study of Religion*, 17 (4): 407-413.
- Elfers, Henk. (1991). *Income Tax Evasion Theory and Measurement*, Deventer: Kluwer.
- Elliot, A., Timothy D. W, dan Robin, M. A, (1999). *Social Psychology* (3rd. ed.). New York: Longman.

- Eriksen, K. dan Fallan L. (1996). Tax knowledge and attitudes toward taxation: a report on a quasi experiment, *Journal of Economic Psychology*, 17 (3): 387-402.
- Etzioni, A. (1988). *The Moral Dimension*. New York: Free Press.
- Falkinger, J. (1988). Tax evasion equity: a theoretical analysis, *Public Finance*, 3: 388-395.
- Fallan, L. (1999). Gender, exposure to tax knowledge, and attitudes towards taxation: an experimental approach, *Journal of Business Ethics*, 18 (2): 173-184.
- Feinstein, J. S. (1991). An econometric analysis of income tax evasion and its detection, *Rand Journal of Economy*, 22 (1): 14-35.
- Fischer, C. M., Wartick, M., dan Mark, M. M. (1992). Detection probability and taxpayer compliance: a review of the literature, *Journal of Accounting Literature*, 11: 1-46.
- Fishbein, M. dan Ajzen, I. (1974). Attitudes toward objects as predictors of single and multiple behavioral criteria, *Psychological Review*, 81 (1): 59-74.
- Frey, B. S. (1992). Tertium Datum: Pricing, Regulating, and Intrinsic Motivation, *Kyklos*, 45 (2): 161-184.
- Friedland, N., Maital, S., dan Rutenberg, A. (1978). A simulation study of income tax evasion, *Journal of Public Economics*, 10 (1): 107-116.
- Galloway, L. (1998). Quality perceptions of internal and external customers: a case study in education administration, *The TQM Magazine*, 10 (1): 20-26.
- Garson, D. (2000). *Factor Analysis*. Diperoleh daripada <http://www2.chass.ncsu.edu/garson/pa765/factor.html>.
- Glock, C. Y. dan Stark, R. (1965). *Religion and Society in Tension*, Chicago: Rand McNally.
- Gotlieb, J. B., Grewal D., dan Brown, S. W. (1994). Consumer satisfaction and perceived quality: complementary or divergent constructs? *Journal of Applied Psychology*, 79 (6): 875-885.
- Graef, T. R. (1995). Product comprehension and promotional strategies, *Journal of Consumer Marketing*, 12 (2): 28-39.
- Graetz, M. J. dan Wilde, L. L. (1985). The economics of tax compliance: fact and fantasy, *National Tax Journal*, 38 (3): 355-364.
- Groenland, E. A. G. dan Van Veldhoven, G. M. (1983). Tax evasion behaviour: a psychological framework, *Journal of Economic Psychology*, 3: 129-144.
- Gronroos, C. (1984). A service quality model and its marketing implications, *European Journal of Marketing*, 18 (4): 36-44.

- Gronroos, C. (1990). *Service Management and Marketing: Managing the Moments of Truth in Service Competition*, Lexington: Lexington Books.
- Hair, J. F., Anderson, R. E., Tatham, R. L., dan Black, W. C. (1995). *Multivariate Data Analysis with Readings* (4th ed.). Englewood Cliffs: Prentice-Hall.
- Hajah Mustafa, M. H. (1996). *An Evaluation of the Malaysian Tax Administrative System, and Taxpayer's Perceptions Towards Assessment System, Tax Law Fairness, and Tax Law Complexity*. Ph.D. Dissertation, Universiti Utara Malaysia, Malaysia.
- Harris, R. J. dan Mills, E. W. (1985). Religion, values, and attitude toward abortion, *Journal for the Scientific Study of Religion*, 24: 137-154.
- Harvey, J. W. dan McCrohan, K. F. (1988). Voluntary compliance and the effectiveness of public and non-profit institutions: American philanthropy and taxation, *Journal of Economic Psychology*, 9 (3): 369-386.
- Hogan, R. (1973). Moral conduct and moral character: a psychological perspective, *Psychological Bulletin*, 79 (4): 217-232.
- Hogson, B. (1988). Economic science and ethical neutrality II: the intransigence of evaluative concepts, *Journal of Business Ethics*, 7(10): 321-335.
- Hungerford, H. R. dan Yolk, T. L. (1990). Changing learner behavior through environmental education, *The Journal of Environmental Education*, 21 (3): 8-21.
- Ibnu Kathier. (1988). *Terjemahan Singkat Tafsir Ibnu Kathier Jilid 1* (Terjemahan H Salim Bahreisy dan H.Said Bahreisy). Kuala Lumpur: Victoria Agencie.
- Jabatan Hasil Dalam Negeri (1993, Dis.). *Urusan dan Metodologi Pungutan Zakat*. Kertas kerja dibentangkan di Bengkel Agihan dan Penyelarasan Kutipan Zakat Peringkat Kebangsaan, Kuala Lumpur..
- Jabatan kesan individu bayar zakat tidak sempurna. (1998, 5 Jan.). *Berita Harian*, Tengah: hlm. 1.
- Jabatan Zakat Negeri Kedah, (1999). Zakat: Sudahkah anda tunaikan kewajipan. *Dalam nukilan Jabatan Zakat Negeri Kedah, Pamflet Zakat*. Alor Setar: Jabatan Zakat Negeri Kedah.
- Jackson, B. R. dan Milliron, V. C. (1986). Tax compliance research: findings, problems and prospects, *Journal of Accounting Literature*, 5: 125-165.
- Jawatankuasa Syariah Negeri Perlis (1996). *Fatwa Negeri Perlis*, Kangar: Majlis Agama Islam dan Adat Istiadat Negeri Perlis.
- Jelen, T. G. (1984). Respect for life, sexual morality, and opposition to abortion, *Review of Religious Research*, 25: 220-231.

- Johnson, R. A. dan Wichern, D. W. (1992). *Applied Multivariate Statistical Analysis* (3rd ed.). Englewood Cliffs: Prentice-Hall.
- Kajian swasta kutipan zakat hampir selesai. (1996, 9 Julai). *Berita Harian*, Nasional: hlm. 12.
- Kamil, Chek Derashid, dan Engku Ismail. (1997, Nov.). *Zakat penggajian: suatu tinjauan terhadap pengetahuan dan amalan Muslimin negeri Perlis*. Kertas kerja dibentangkan di Seminar Penyelidikan Universiti Utara Malaysia, Sintok, Kedah.
- Kenneth, E. C., David, L. K., John, O., dan Beng Soo Ong (1997). The antecedents of consumer expectations of services: an empirical study across four industries, *The Journal of Services Marketing*, 11 (4): 230-248.
- Kerajaan sedar kelemahan pengurusan zakat. (2001, 5 Dis.). *Utusan Malaysia*, Dalam Negeri: hlm. 16.
- Kim, J. O. dan Mueller, C. W. (1978). *Factor Analysis: Statistical Methods and Practical Issues*, Beverly Hills: Sage Publication.
- Kirchler, E. (1998). Differential representations of taxes: analysis of free associations and judgement of five employment groups, *Journal of Socio-Economics*, 27: 117-131.
- Klepper, S. dan Nagin, D. (1989). Tax compliance and perceptions of the risks of detection and criminal prosecution, *Law and Society Review*, 23 (2): 209-40.
- Knack, S. dan Keefer, P. (1997). Does social capital have an economic payoff? A cross-country investigation, *Quarterly Journal of Economics*, 112 (4): 1251-1288.
- Kohlberg, L. (1976). *Moral stages and moralization: the cognitive-developmental approach*, Dalam *Moral Development and Behaviour* (diedit oleh T. Lickona). New York: Holt, Rineheart, and Winston.
- Kohlberg, L. (1984). *Essays on Moral Development and Behaviour: Vol. II*, San Francisco: Harper and Row.
- Kutipan zakat seluruh negara meningkat. (1999, 28 Feb.). *Berita Harian*, Rencana: hlm. 12.
- Larson, L. E dan Goltz, J. W. (1989). Religious participation and marital commitment, *Review of Religious Research*, 30: 387-399.
- Lawver, D.E. dan Frazee, S.D. (1996). *Factor analysis of variables related to student attitudes and perceptions concerning agricultural mechanics laboratory safety*. Diperoleh daripada <http://www.ssu.missouri.edu/SSU/AGED/naerm/s-k-l.htm>.

- Lewis, A. (1979). An empirical assessment of tax mentality, *Public Finance*, 34 (2): 245-257.
- Lewis, A. (1982). *The Psychology of Taxation*, Oxford: Martin Robertson.
- Mahamad Tayib (1998). *The Determinants of Assessment Tax Collection: The Malaysian Local Authority Experience*. Ph.D. Dissertation, University of Glamorgan, Scotland.
- Mahmood Zuhdi, A. M. (1993). Zakat gaji dan pendapatan profesional dari perspektif mazhab Shafie, *Jurnal Syariah*, 2: 287-298.
- Mason, R. dan Calvin, L. D. (1984). Public confidence and admitted tax evasion, *National Tax Journal*, 37 (4): 489-496.
- Menard, S. (1995). *Applied Logistic Regression Analysis*, London: Sage Publication.
- Mohamed Dahan Abdul Latif. (1998, Mei). *Zakat Management and Administration in Malaysia*. Kertas kerja dibentangkan di “Seminar of Zakat and Taxation” di Universiti Islam Antarabangsa Malaysia, Kuala Lumpur.
- Mohd. Ali Baharum. (1989). Bidang kuasa pungutan zakat: kajian kepada enakmen negeri-negeri di Malaysia. *Dalam Mohd. Ali Baharom, Zakat Ditinjau Dari Perspektif Sosial, Undang-undang dan Taksiran* (hlm. 29-53). Kuala Lumpur: Dewan Pustaka Islam.
- Mohd. Daud Bakar. (1998, Mei). *The Malaysian Zakat System: Law and Policy Reform*. Kertas kerja dibentangkan di “Seminar of Zakat and Taxation” di Universiti Islam Antarabangsa Malaysia, Kuala Lumpur.
- Monroe, K. B. (1990). *Pricing: Making Profitable Decision*, New York: McGraw-Hill.
- Monzer Kahf (1989). Zakat: unresolved issues in the contemporary fiqh, *Journal of Islamic Economics*, 2 (1): 1-22.
- Moser, D. V., Evans, J. H., dan Kim, C. K. (1995). The effects of horizontal and exchange inequity on tax reporting decisions, *The Accounting Review*, 70 (4): 619-634.
- Mueller, D. J. (1986). *Measuring Social Attitudes*, Columbia University, New York: Teachers College.
- Mujaini Tarimin (1995). *Zakat Penggajian: Satu Penilaian Terbaru di Malaysia*. Tesis PhD, Universiti Malaya, Malaysia.
- Murphy, K. R. dan Davidshofer, C. O. (1994). *Psychological Testing - Principles and Applications*, Englewood Cliffs: Prentice-Hall.

- Mustafa Abdul Rahman (1989). Sumber hasil dan perbelanjaan utama Majlis Hal Ehwal Agama Islam negeri-negeri, *Jurnal Penyelidikan Islam*, 8: 15-42.
- Nethercott, L. dan Tony, S. (1993). Tax management - a new era under self assessment, *Australian Tax Review*, 22 (1): 7 - 19.
- Norris, B. (1987). Tax audits, investigation and penalties, *Australian Accountant*, 57 (7): 68-70.
- Nunnally, J. C. (1978). *Psychometric Theory* (2nd ed.). New York: McGraw-Hill.
- Omar, F. A. (1990). A comparative study of zakah systems: the general, administrative, and organizational aspects. *Dalam nukilan Pusat Islam Malaysia, Proceeding of Third Zakah Conference* (hlm. 95-154). Kuala Lumpur: Pusat Islam Malaysia.
- Oskamp, S. (1991). *Attitudes and Opinions* (2nd ed.). Englewood Cliffs: Prentice-Hall.
- Parasuraman, A., Zeithaml, V. A., dan Berry, L. L. (1988). SERQUAL: a multiple-item scale for measuring perceptions of service quality, *Journal of Retailing*, 64 (1): 35-48.
- Parasuraman, A., Zeitham, V. A., dan Berry, L. L. (1985). A conceptual model of service quality and its implications for future research, *Journal of Marketing*, 49 (4): 41-50.
- Penasihat Undang-Undang Negeri Kedah (1988). *Enakmen Zakat Negeri Kedah 1955*, Alor Setar: Penasihat Undang-Undang Negeri Kedah (cetak semula).
- Perlembagaan Malaysia* (1997). Kuala Lumpur: Percetakan Nasional Berhad.
- Pusat Islam Universiti Utara Malaysia (1998). *Panduan Ibadah Muslim*, Sintok: Pusat Islam UUM.
- Pusat Pungutan Zakat (1998). *Panduan Pengiraan Zakat*, Kuala Lumpur: Daruzzakah.
- Pusat Pungutan Zakat buru artis. (1995, 25 Jan.). *Berita Harian*, Pusparia: hlm.16.
- Qardawi, Y. (1988). *Hukum Zakat* (Terjemahan Salman Harun, Didin Hafidhuddin, dan Hassanuddin). Singapura: Pustaka Nasional. (Buku asal diterbitkan pada 1973).
- Reckers, P. M. J. dan Sanders, D. L. (1994). The influence of ethical attitudes on taxpayer compliance, *National Tax Journal*, 47 (4): 825-835.
- Rencher, A. C. (1995). *Methods of Multivariate Analysis*, New York: John Wiley & Sons.
- RM250 juta zakat gaji. (1996, 31 Mei). *Berita Minggu*, Semasa: hlm. 9.

- Roben, H. S. J., Webley, P., Weigel, R. H., Warneryd, K., Kinsey, K. A., Hessing, D. J., Martin, A., Elfers, H., Wahlund, R., Van Langenhove, L., Long, S. B., dan Scholz, J. T. (1990). Decision frame and opportunity as determinants of tax cheating, *Journal of Economic Psychology*, 11 (3): 341-364.
- Robert, R. (1991). Living with self-assessment, *Australian Accountant*, 61 (6): 28- 32.
- Roberts, M. L. (1994). An experimental approach to changing taxpayers' attitudes toward fairness and compliance via television, *The Journal of the American Taxation Association*, 16: 67-86.
- Robinson, J. P. dan Shaver, P. R. (1973). *Measures of social psychological attitudes* (Rev. ed.). Michigan: Survey Research Center, Institute for Social Research.
- Roth, J. A., Scholz, J. T, dan Witte, A. D. (1989). *Taxpayer compliance, Vol. 1: An Agenda for Research*, Philadelphia: University of Pennsylvania Press.
- Santoso, M. P. (1989). *An Evaluation of Administrative Procedures and Taxpayers' Compliance: A Case Study of the Indonesian Urban Property Tax*. PhD Dissertation, University of Notre Dame.
- Schisler, D. L. (1995). Equity, aggressiveness, consensus: a comparison of taxpayers and tax preparers, *Accounting Horizons*, 9 (4): 75-87.
- Sekaran, U. (2000). *Research Methods for Business*, New York: John Wiley & Sons.
- Senarai nama kakitangan wajib zakat. (1999, 16 Feb.). *Berita Harian*, Nasional: hlm.7.
- Sherif, M. dan Hovland, C. I. (1961). *Social judgement: Assimilation and contrast effects in communication and attitude change*, New Haven: Yale University Press.
- Silver, D. P. (1995). Tax compliance and taxpayer attitude: over the last forty years, this country has experienced a taxpayer revolt, *National Public Accountant*, 40 (11): 32-35.
- Slemrod, J. (1998). On voluntary compliance, voluntary taxes, and social capital, *National Tax Journal*, 51(3): 485-491.
- Smith, K. (1990). Integrating three perspectives on non-compliance: a sequential decision model, *Criminal Justice and Behaviour*, 17: 350-369.
- Spicer, M. W. dan Becker, L. A. (1980). Fiscal inequity and tax compliance: an experimental approach, *National Tax Journal*, 33 (2): 171-175.
- Spicer, M. W. dan Lundstedt, S. B. (1976). Understanding tax evasion, *Public Finance*, 31 (2): 295-305.

- Sutinen, J. G. dan Kuperan K. (1999). A socioeconomic theory of regulatory compliance, *International Journal of Social Economics*, 26 (1,2,3): 174-193.
- Syauqi, I. (1987). *Penerapan Zakat Dalam Dunia Modern* (Terjemahan Anshori Umar Sitanggal). Jakarta: Pustaka Dian dan Antara Kota.
- Tacq, T. (1997). *Multivariate Analysis Techniques in Social Science Research*, London: Sage Publication.
- Taylor, S. E., Peplau, L. A., dan Sears, D. O. (1997). *Social Psychology*, New Jersey: Prentice-Hall.
- Tittle, C. R. dan Hill, R. J. (1967). Attitude measurement and prediction of behaviour: an evaluation of conditions and measurement techniques, *Sociometry*, 30: 199-213.
- Troutman, C. S. (1993). *Moral Commitment to Tax Compliance as Measured by the Development of Moral Reasoning and Attitudes Towards the Fairness of the Tax Laws*, PhD Dissertation, Oklahoma State University.
- Tyler, T. (1990). *Why People Obey the Law*, New Haven: Yale University Press.
- Undang-Undang Pentadbiran Kedah 1962*, Alor Setar Kedah: Setiausaha Kerajaan Negeri Kedah
- Unit Perancang Ekonomi (2000). Bab 3: Pembasmian Kemiskinan dan Penyusunan Semula Masyarakat. *Dalam Rancangan Malaysia Ke 8*, Kuala Lumpur: Jabatan Perdana Menteri.
- Vogel, J. (1974). Taxation and public opinion in Sweden: an interpretation of recent survey data, *National Tax Journal*, 27 (4): 499-513.
- Warneryd, K. E., dan Walerud, B. (1982). Taxes and economic behaviour: some interview data on tax evasion in Sweden, *Journal of Economic Psychology*, 2: 187-211.
- Wartick, M. L. (1994). Legislative justification and the perceived fairness of tax law changes: a referent cognitions theory approach, *The Journal of the American Taxation Association*, 16: 106-123.
- Webley, P. H., Robben, H., Elffers, H., dan Hessings, D. (1991). *Tax Evasion. An Experimental Approach*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Weigel, R. H., Hessing, D. J., dan Elfers, H. (1987). Tax evasion research: a critical appraisal and theoretical model, *Journal of Economic Psychology*, 8: 215-235.
- Witte, A. D. dan Woodbury, D. F. (1985). The effect of tax laws and tax administration on tax compliance: the case of the U.S. individual income tax, *National Tax Journal*, 38 (1): 1-13.

- Woodrum, E. (1988). Determinants of moral attitudes, *Journal for the Scientific Study of Religion*, 27: 553-573.
- Zaleski, P. A. dan Zech, C. E. (1992). Determinants of contributions to religious organizations: free riding and other factors, *American Journal of Economics and Sociology*, 51 (4): 459-472.
- Zeithaml, V. A. (1988). Consumer perception of price, quality, and value: a means-end model and synthesis of evidence, *Journal of Marketing*, 52 (3): 2-22.
- Zeithaml, V. A. dan Berry, L. L. (1996). The behavioral consequences of service quality, *Journal of Marketing*, 60 (2): 31-46.
- Zikmund, W.G. (1993). *Business Research Methods* (4th ed.). New York: Dryden.
- 50,000 pekerja Islam dikesan layak bayar zakat. (2000, 15 Sept.). *Utusan Malaysia*, Utara: hlm. 25.

LAMPIRAN

LAMPIRAN A1 & A2

UJIAN KEBOLEHPERCAYAAN

LAMPIRAN A1 (SAMPEL KAJIAN)

JADUAL A1-1

UJIAN KEBOLEHPERCAYAAN - ANGKUBAH PERSEPSI TERHADAP UNDANG-UNDANG ZAKAT (UNDG)

	Mean	Std Dev	Cases
1. PUZ1N	2.7904	1.2414	353.0
2. PUZ2P	2.7479	1.0826	353.0
3. PUZ3N	2.6799	1.2868	353.0
4. PUZ4P	2.2946	1.2785	353.0
5. PUZ5N	2.3428	1.1817	353.0

Statistics for	Mean	Variance	Std Dev	N of Variables
SCALE	12.8555	17.5558	4.1900	5

Item-total Statistics

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Alpha if Item Deleted
PUZ1N	10.0652	12.4190	.4109	.7043
PUZ2P	10.1076	11.6872	.6345	.6228
PUZ3N	10.1756	12.3952	.3868	.7154
PUZ4P	10.5609	11.1106	.5644	.6415
PUZ5N	10.5127	12.4551	.4441	.6907

Reliability Coefficients

N of Cases = 353.0

N of Items = 5

Alpha = .7231

JADUAL A1-2**UJIAN KEBOLEHPERCAYAAN - ANGKUBAH PERSEPSI TERHADAP
PENGUATKUASAAN ZAKAT (KUAT)**

		Mean	Std Dev	Cases
1.	PPZ1N	1.5807	.9534	353.0
2.	PPZ2P	1.7195	.9251	353.0
3.	PPZ3N	1.5212	.8727	353.0
4.	PPZ4P	1.6799	1.0777	353.0

Statistics for	Mean	Variance	Std Dev	N of Variables
SCALE	6.5014	7.9098	2.8124	4

Item-total Statistics

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item- Total Correlation	Alpha if Item Deleted
PPZ1N	4.9207	4.8744	.5051	.6449
PPZ2P	4.7819	4.7051	.5853	.5972
PPZ3N	4.9802	5.1047	.5182	.6402
PPZ4P	4.8215	4.8232	.4067	.7143

Reliability Coefficients

N of Cases = 353.0

N of Items = 4

Alpha = .7117

JADUAL A1-3**UJIAN KEBOLEHPERCAYAAN - ANGKUBAH PERSEPSI TERHADAP
KESAKSAMAAN AGAHAN WANG ZAKAT (SAMA)**

	Mean	Std Dev	Cases
1. KPGA1N	3.0907	1.2050	353.0
2. KPGA2N	2.7875	1.1445	353.0
3. KPGA3P	3.0255	.9486	353.0
4. KPGA4P	3.0368	1.0425	353.0
5. KPGA5P	3.1218	1.0789	353.0

Statistics for	Mean	Variance	Std Dev	N of Variables
SCALE	15.0623	19.7916	4.4488	5

Item-total Statistics

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Alpha if Item Deleted
KPGA1N	11.9717	12.5446	.6789	.8592
KPGA2N	12.2748	12.4726	.7434	.8413
KPGA3P	12.0368	13.6435	.7489	.8435
KPGA4P	12.0255	13.3147	.7085	.8501
KPGA5P	11.9405	13.3118	.6752	.8577

Reliability Coefficients

N of Cases = 353.0 N of Items = 5

Alpha = .8766

JADUAL A1-4**UJIAN KEBOLEHPERCAYAAN - ANGKUBAH PERSEPSI TERHADAP
KUALITI PERKHIDMATAN BAITULMAL (KUAL)**

		Mean	Std Dev	Cases
1.	KUALITI1	3.9915	1.1493	353.0
2.	KUALITI2	4.5411	1.2609	353.0
3.	KUALITI3	4.1955	1.2311	353.0
4.	KUALITI4	4.4051	1.2670	353.0
5.	KUALITI5	3.7224	1.3216	353.0
6.	KUALITI6	4.6714	1.3588	353.0
7.	KUALITI7	4.5439	1.4158	353.0
8.	KUALITI8	5.0595	1.3161	353.0
9.	KUALITI9	4.5949	1.3828	353.0
10.	KUALIT10	4.7592	1.4948	353.0

Statistics for	Mean	Variance	Std Dev	N of Variables
SCALE	44.4844	101.1027	10.0550	10

Item-total Statistics

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item- Total Correlation	Alpha if Item Deleted
KUALITI1	40.4929	91.2677	.3877	.9255
KUALITI2	39.9433	82.5309	.7412	.9080
KUALITI3	40.2890	83.4901	.7155	.9095
KUALITI4	40.0793	81.7778	.7733	.9062
KUALITI5	40.7620	83.4716	.6578	.9126
KUALITI6	39.8130	81.5445	.7218	.9089
KUALITI7	39.9405	79.4766	.7773	.9055
KUALITI8	39.4249	82.4894	.7061	.9098
KUALITI9	39.8895	80.4281	.7565	.9069
KUALIT10	39.7252	79.8533	.7118	.9098

Reliability Coefficients

N of Cases = 353.0

N of Items = 10

Alpha = .9187

JADUAL A1-5**UJIAN KEBOLEHPERCAYAAN - ANGKUBAH SIKAP TERHADAP
ZAKAT GAJI (SIKAP)**

		Mean	Std Dev	Cases
1.	SIKAP1P	4.6912	.8484	353.0
2.	SIKAP2P	4.6516	.8663	353.0
3.	SIKAP3P	4.6799	.8575	353.0
4.	SIKAP4N	2.8215	1.3333	353.0
5.	SIKAP5N	2.9377	1.3554	353.0
6.	SIKAP6P	4.6147	.9256	353.0
7.	SIKAP7P	4.1898	1.1460	353.0
8.	SIKAP8P	2.9377	1.5231	353.0
9.	SIKAP9P	3.9802	1.4527	353.0
10.	SIKAP10N	3.6487	1.4346	353.0
11.	SIKAP11P	3.6884	1.1403	353.0
12.	SIKAP12P	4.1530	1.1843	353.0
13.	SIKAP13N	2.5864	1.4671	353.0
14.	SIKAP14N	2.3654	1.4221	353.0
15.	SIKAP15N	2.4079	1.3434	353.0
16.	SIKAP16P	4.4618	1.0221	353.0
17.	SIKAP17N	2.5156	1.4657	353.0
18.	SIKAP18P	4.2890	1.1562	353.0
19.	SIKAP19P	4.1785	1.2081	353.0
20.	SIKAP20P	4.1615	1.1304	353.0
21.	SIKAP21N	3.0963	1.4069	353.0
22.	SIKAP22P	4.2153	1.1697	353.0
23.	SIKAP23N	2.4504	1.5257	353.0
24.	SIKAP24P	3.7819	1.1607	353.0
Statistics for	Mean	Variance	Std Dev	N of
SCALE	87.5042	244.5291	15.6374	Variables
				24

(sambungan Jadual A1-5)

Item-total Statistics

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item- Total Correlation	Alpha if Item Deleted
SIKAP1P	82.8130	227.5729	.6343	.8767
SIKAP2P	82.8527	227.1203	.6380	.8765
SIKAP3P	82.8244	227.3611	.6355	.8766
SIKAP4N	84.6827	231.0297	.2892	.8840
SIKAP5N	84.5666	225.8485	.4135	.8806
SIKAP6P	82.8895	225.5645	.6513	.8758
SIKAP7P	83.3144	222.2673	.6131	.8755
SIKAP8P	84.5666	225.0985	.3744	.8823
SIKAP9P	83.5241	220.9490	.4971	.8782
SIKAP10N	83.8555	217.3228	.5946	.8752
SIKAP11P	83.8159	222.6563	.6045	.8757
SIKAP12P	83.3513	222.1206	.5950	.8758
SIKAP13N	84.9178	231.8029	.2367	.8863
SIKAP14N	85.1388	228.0119	.3375	.8830
SIKAP15N	85.0963	224.9964	.4399	.8798
SIKAP16P	83.0425	229.1203	.4642	.8793
SIKAP17N	84.9887	229.5624	.2886	.8847
SIKAP18P	83.2153	220.1524	.6715	.8740
SIKAP19P	83.3258	222.7089	.5647	.8765
SIKAP20P	83.3428	227.8339	.4518	.8795
SIKAP21N	84.4079	222.8104	.4700	.8790
SIKAP22P	83.2890	220.8992	.6402	.8747
SIKAP23N	85.0538	236.4772	.1220	.8902
SIKAP24P	83.7224	227.8034	.4389	.8798

Reliability Coefficients

N of Cases = 353.0

N of Items = 24

Alpha = .8837

JADUAL A1-6**UJIAN KEBOLEHPERCAYAAN - ANGKUBAH TAHAP PENDEDAHAN
PROMOSI ZAKAT GAJI (DEDAH)**

		Mean	Std Dev	Cases
1.	DEDAH1	2.1218	.8915	353.0
2.	DEDAH2	2.0283	.9166	353.0
3.	DEDAH3	1.9292	.8713	353.0
4.	DEDAH4	1.8442	.8056	353.0
5.	DEDAH5	1.8527	.8366	353.0
6.	DEDAH6	1.8612	.8858	353.0
7.	DEDAH7	2.3598	1.0103	353.0
8.	DEDAH8	1.8782	.9197	353.0
9.	DEDAH9	1.5552	.8069	353.0
10.	DEDAH10	1.7904	.9022	353.0

		Mean	Variance	Std Dev	N of Variables
Statistics for					
SCALE		19.2210	32.0079	5.6575	10

Item-total Statistics

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item- Total Correlation	Alpha if Item Deleted
DEDAH1	17.0992	26.2657	.5414	.8224
DEDAH2	17.1926	26.3548	.5114	.8254
DEDAH3	17.2918	25.9686	.5946	.8174
DEDAH4	17.3768	26.6389	.5676	.8205
DEDAH5	17.3683	26.2560	.5893	.8182
DEDAH6	17.3598	26.0605	.5708	.8196
DEDAH7	16.8612	26.3358	.4485	.8329
DEDAH8	17.3428	25.7259	.5826	.8183
DEDAH9	17.6657	27.2175	.4917	.8271
DEDAH10	17.4306	27.0982	.4361	.8325

Reliability Coefficients

N of Cases = 353.0

N of Items = 10

Alpha = .8383

JADUAL A1-7**UJIAN KEBOLEHPERCAYAAN - ANGKUBAH NILAI KEAGAMAAN (AGA)**

		Mean	Std Dev	Cases
1.	AGA1	2.1700	.9321	353.0
2.	AGA2	2.2465	1.0493	353.0
3.	AGA3	3.1756	.9521	353.0
4.	AGA4	3.1020	.9420	353.0
5.	AGA5	3.4674	.8980	353.0
6.	AGA6	3.3343	1.3925	353.0
7.	AGA7	1.6261	.8703	353.0
8.	AGA8	4.0057	.8461	353.0
9.	AGA9	3.8272	.9300	353.0
10.	AGA10	3.6289	.9145	353.0
11.	AGA11	3.9263	.8050	353.0
12.	AGA12	2.9462	.9594	353.0
13.	AGA13	3.1841	.9698	353.0

Statistics for	Mean	Variance	Std Dev	N of Variables
SCALE	40.6402	49.0719	7.0051	13

Item-total Statistics

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item- Total Correlation	Alpha if Item Deleted
AGA1	38.4703	43.0169	.4242	.8037
AGA2	38.3938	41.8360	.4520	.8017
AGA3	37.4646	40.6074	.6228	.7877
AGA4	37.5382	40.4083	.6493	.7857
AGA5	37.1728	41.4615	.5883	.7913
AGA6	37.3059	42.1448	.2759	.8255
AGA7	39.0142	44.5197	.3267	.8107
AGA8	36.6346	44.7610	.3175	.8112
AGA9	36.8130	43.0274	.4245	.8037
AGA10	37.0113	42.3124	.4979	.7981
AGA11	36.7139	42.9719	.5166	.7978
AGA12	37.6941	44.4289	.2911	.8141
AGA13	37.4561	40.4874	.6194	.7877

Reliability Coefficients

N of Cases = 353.0

N of Items = 13

Alpha = .8142

LAMPIRAN A2 – Tinjauan Rintis (Pilot Test)

JADUAL A2-1

**UJIAN KEBOLEHPERCAYAAN - ANGKUBAH PERSEPSI TERHADAP
UNDANG-UNDANG ZAKAT (UNDG)**

	Mean	Std Dev	Cases
1. PUZ1N	2.1429	1.0295	63.0
2. PUZ2P	2.2698	1.0504	63.0
3. PUZ3N	2.0794	.9887	63.0
4. PUZ4P	2.0476	1.1134	63.0
5. PUZ5N	1.7302	.9539	63.0

Statistics for	Mean	Variance	Std Dev	N of Variables
SCALE	10.2698	15.2970	3.9111	5

Item-total Statistics

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Alpha if Item deleted
PUZ1N	8.1270	9.4997	.7465	.7396
PUZ2P	8.0000	9.5806	.7094	.7506
PUZ3N	8.1905	10.1567	.6606	.7672
PUZ4P	8.2222	10.1434	.5519	.8009
PUZ5N	8.5397	11.8008	.3946	.8384

Reliability Coefficients

N of Cases = 63.0 N of Items = 5

Alpha = .8177

JADUAL A2-2**UJIAN KEBOLEHPERCAYAAN - ANGKUBAH PERSEPSI TERHADAP
PENGUATKUASAAN ZAKAT (KUAT)**

	Mean	Std Dev	Cases
1. PPZ1P	2.2222	1.1422	63.0
2. PPZ2N	1.5556	.8758	63.0
3. PPZ3P	1.7143	.9057	63.0
4. PPZ4N	1.4762	.7799	63.0
5. PPZ5P	1.5714	.8929	63.0

Statistics for	Mean	Variance	Std Dev	N of Variables
SCALE	8.5397	12.1879	3.4911	5

Item-total Statistics

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Alpha if Item Deleted
PPZ1P **	6.3175	8.8008	.3073	.8799
PPZ2N	6.9841	7.9191	.7104	.7389
PPZ3P	6.8254	7.7593	.7151	.7358
PPZ4N	7.0635	8.4475	.6909	.7510
PPZ5P	6.9683	7.9345	.6871	.7451

Reliability Coefficients

N of Cases = 63.0 N of Items = 5

Alpha = .8092

** Item yang akan dikeluarkan

JADUAL A2-3**UJIAN KEBOLEHPERCAYAAN - ANGKUBAH PERSEPSI TERHADAP
KESAKSAMAAN AGIHAN WANG ZAKAT (SAMA)**

		Mean	Std Dev	Cases
1.	KPGA1N	2.5873	1.0722	63.0
2.	KPGA2P	3.4444	1.0438	63.0
3.	KPGA3N	2.3333	1.2048	63.0
4.	KPGA4P	3.3175	1.0446	63.0
5.	KPGA5P	3.3651	.9722	63.0
6.	KPGA6N	2.4921	1.1198	63.0

		N of		
Statistics for	Mean	Variance	Std Dev	Variables
SCALE	17.5397	16.4460	4.0554	6

Item-total Statistics

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item- Total Correlation	Alpha if Item Deleted
KPGA1N	14.9524	11.4332	.5328	.6124
KPGA2P **	14.0952	14.6682	.0861	.7479
KPGA3N	15.2063	11.3922	.4429	.6433
KPGA4P	14.2222	10.8208	.6598	.5696
KPGA5P	14.1746	12.5013	.4363	.6465
KPGA6N	15.0476	11.9493	.4189	.6509

Reliability Coefficients

N of Cases = 63.0 N of Items = 6

Alpha = .6906

** Item yang akan di keluarkan

JADUAL A2-4**UJIAN KEBOLEHPERCAYAAN - ANGKUBAH PERSEPSI TERHADAP
KUALITI PERKHIDMATAN BAITULMAL (KUAL)**

		Mean	Std Dev	Cases
1.	KUALITI1	3.5556	1.1884	63.0
2.	KUALITI2	4.1111	.8819	63.0
3.	KUALITI3	4.1111	.9352	63.0
4.	KUALITI4	4.2063	.8828	63.0
5.	KUALITI5	3.8889	.9691	63.0
6.	KUALITI6	4.5714	.8560	63.0
7.	KUALITI7	4.3016	1.0722	63.0
8.	KUALITI8	4.7302	1.1102	63.0
9.	KUALITI9	4.1746	1.1150	63.0
10.	KUALIT10	4.4444	.9964	63.0

Statistics for	Mean	Variance	Std Dev	N of Variables
SCALE	42.0952	45.2166	6.7243	10

Item-total Statistics

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Alpha if Item Deleted
KUALITI1	38.5397	38.8653	.3333	.8725
KUALITI2	37.9841	38.0481	.5874	.8484
KUALITI3	37.9841	37.8868	.5607	.8501
KUALITI4	37.8889	38.3584	.5559	.8507
KUALITI5	38.2063	35.6180	.7487	.8346
KUALITI6	37.5238	38.0276	.6115	.8469
KUALITI7	37.7937	36.2954	.6016	.8465
KUALITI8	37.3651	36.4936	.5585	.8506
KUALITI9	37.9206	36.0742	.5898	.8477
KUALIT10	37.6508	36.1987	.6693	.8409

Reliability Coefficients

N of Cases = 63.0

N of Items = 10

Alpha = .8621

JADUAL A2-5**UJIAN KEBOLEHPERCAYAAN - ANGKUBAH SIKAP TERHADAP ZAKAT
GAJI (SIKAP)**

		Mean	Std Dev	Cases
1.	SIKAP1P	3.2857	1.7174	63.0
2.	SIKAP2N	4.3016	1.0570	63.0
3.	SIKAP3P	3.1905	1.7025	63.0
4.	SIKAP4P	3.2381	1.6917	63.0
5.	SIKAP5N	2.5238	1.3543	63.0
6.	SIKAP6P	4.5079	1.0298	63.0
7.	SIKAP7N	2.4762	1.3423	63.0
8.	SIKAP8P	3.2698	1.7058	63.0
9.	SIKAP9P	3.1429	1.6642	63.0
10.	SIKAP10P	2.8413	1.5367	63.0
11.	SIKAP11P	3.8413	1.5367	63.0
12.	SIKAP12N	3.6984	1.5307	63.0
13.	SIKAP13N	3.1587	1.6481	63.0
14.	SIKAP14P	3.3333	1.2826	63.0
15.	SIKAP15P	3.1270	1.7085	63.0
16.	SIKAP16N	2.7460	1.4477	63.0
17.	SIKAP17N	3.0635	1.6052	63.0
18.	SIKAP18N	2.6032	1.6118	63.0
19.	SIKAP19N	2.5079	1.4128	63.0
20.	SIKAP20P	4.3175	1.2158	63.0
21.	SIKAP21N	2.9841	1.4311	63.0
22.	SIKAP22N	4.2063	1.1799	63.0
23.	SIKAP23P	3.1429	1.6349	63.0
24.	SIKAP24P	3.0317	1.6749	63.0
25.	SIKAP25P	4.0476	1.3128	63.0
26.	SIKAP26N	3.0159	1.4311	63.0
27.	SIKAP27P	3.1746	1.6708	63.0
28.	SIKAP28N	2.4603	1.5115	63.0
29.	SIKAP29P	3.3968	1.2513	63.0
Statistics for	Mean	Variance	Std Dev	N of
SCALE	97.6667	799.5806	28.2769	Variables
				30

(sambungan Jadual A2-5)

Item-total Statistics				
	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item- Total Correlation	Alpha if Item Deleted
SIKAP1P	94.3810	712.8848	.9132	.9421
SIKAP2N##	93.3651	781.5904	.2855	.9479
SIKAP3P	94.4762	716.0922	.8844	.9425
SIKAP4P	94.4286	714.1843	.9128	.9422
SIKAP5N	95.1429	741.3825	.7643	.9442
SIKAP6P **	93.1587	792.7163	.1001	.9491
SIKAP7N	95.1905	746.9954	.6921	.9448
SIKAP8P	94.3968	713.2432	.9156	.9421
SIKAP9P	94.5238	717.6728	.8875	.9425
SIKAP10P	94.8254	727.4690	.8414	.9432
SIKAP11P	93.8254	770.1142	.3178	.9483
SIKAP12N **	93.9683	791.0312	.0721	.9506
SIKAP13N	94.5079	756.3185	.4473	.9472
SIKAP14P	94.3333	771.8710	.3657	.9475
SIKAP15P	94.5397	721.3169	.8210	.9432
SIKAP16N	94.9206	760.5259	.4629	.9468
SIKAP17N	94.6032	719.4368	.9008	.9424
SIKAP18N **	95.0635	802.6733	-.0623	.9521
SIKAP19N	95.1587	758.1357	.5071	.9464
SIKAP20P	93.3492	759.7793	.5718	.9459
SIKAP21N	94.6825	762.7040	.4406	.9470
SIKAP22N **	93.4603	783.4782	.2227	.9485
SIKAP23P	94.5238	716.0922	.9236	.9421
SIKAP24P	94.6349	720.6871	.8461	.9429
SIKAP25P	93.6190	767.6912	.4147	.9472
SIKAP26N	94.6508	760.9729	.4630	.9468
SIKAP27P	94.4921	716.3185	.8998	.9423
SIKAP28N	95.2063	761.1664	.4332	.9472
SIKAP29P	94.2698	772.4905	.3670	.9475

Reliability Coefficients

N of Cases = 63.0

N of Items = 30

Alpha = .9473

** item yang akan dikeluarkan

dikeluarkan selepas ujian kesahihan

JADUAL A2-6**UJIAN KEBOLEHPERCAYAAN - ANGKUBAH TAHAP PENDEDAHAN
KEPADA PROMOSI ZAKAT GAJI(DEDAH)**

		Mean	Std Dev	Cases
1.	DEDAH1	2.1587	1.0657	63.0
2.	DEDAH2	2.0476	1.1420	63.0
3.	DEDAH3	2.0159	1.0700	63.0
4.	DEDAH4	2.0000	1.0318	63.0
5.	DEDAH5	1.9683	1.0621	63.0
6.	DEDAH6	2.0000	1.0160	63.0
7.	DEDAH7	2.3333	1.0318	63.0
8.	DEDAH8	1.9206	1.0821	63.0
9.	DEDAH9	1.5238	.8203	63.0
10.	DEDAH10	1.8889	1.0018	63.0

Statistics for	Mean	Variance	Std Dev	N of Variables
SCALE	19.8571	51.3180	7.1637	10

Item-total Statistics

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item- Total Correlation	Alpha if Item Deleted
DEDAH1	17.6984	40.4076	.7215	.8581
DEDAH2	17.8095	40.0922	.6861	.8607
DEDAH3	17.8413	40.5873	.7031	.8596
DEDAH4	17.8571	41.8664	.6282	.8655
DEDAH5	17.8889	40.6810	.7019	.8597
DEDAH6	17.8571	43.2212	.5288	.8728
DEDAH7	17.5238	43.5760	.4902	.8757
DEDAH8	17.9365	42.4798	.5435	.8721
DEDAH9	18.3333	44.8710	.5255	.8731
DEDAH10	17.9683	43.4828	.5171	.8736

Reliability Coefficients

N of Cases = 63.0 N of Items = 10

Alpha = .8790

JADUAL A2-7**UJIAN KEBOLEHPERCAYAAN - ANGKUBAH NILAI KEAGAMAAN (AGA)**

		Mean	Std Dev	Cases
1.	AGA1	1.7302	.6527	63.0
2.	AGA2	1.5556	.6164	63.0
3.	AGA3	2.0794	.6550	63.0
4.	AGA4	2.0000	.6476	63.0
5.	AGA5	2.2063	.7220	63.0
6.	AGA6	2.0000	.8032	63.0
7.	AGA7	1.2540	.4741	63.0
8.	AGA8	2.5238	.6440	63.0
9.	AGA9	2.4286	.6651	63.0
10.	AGA10	2.1429	.7590	63.0
11.	AGA11	2.1746	.6609	63.0
12.	AGA12	1.9683	.6713	63.0
13.	AGA13	2.0159	.6837	63.0

N of Cases = 63.0

Item Means	Mean	Minimum	Maximum	Range	Max/Min	Variance
	2.0061	1.2540	2.5238	1.2698	2.0127	.1155

Item-total Statistics

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item- Total Correlation	Squared Multiple Correlation	Alpha if Item Deleted
AGA1	24.3492	23.9083	.3534	.3885	.8442
AGA2	24.5238	23.5115	.4515	.4626	.8379
AGA3	24.0000	22.5484	.5808	.8055	.8294
AGA4	24.0794	22.0742	.6733	.8696	.8233
AGA5	23.8730	21.4997	.6825	.6926	.8214
AGA6	24.0794	22.8484	.4033	.2893	.8432
AGA7	24.8254	24.8561	.3193	.3013	.8447
AGA8	23.5556	23.5735	.4161	.4417	.8401
AGA9	23.6508	22.2954	.6133	.6911	.8271
AGA10	23.9365	22.7378	.4527	.5166	.8387
AGA11	23.9048	22.4101	.5983	.4617	.8282
AGA12	24.1111	23.4552	.4129	.4285	.8405
AGA13	24.0635	22.6088	.5405	.4618	.8320

Reliability Coefficients 13 items

Alpha = .8457 Standardized item alpha = .8455

LAMPIRAN B1 & B2

UJIAN KESAHIHAN

LAMPIRAN B1 (SAMPEL KAJIAN)**JADUAL B1 – 1A HINGGA B1 – 1D****UJIAN KESAHIHAN PERSEPSI TERHADAP UNDANG-UNDANG ZAKAT
GAJI (UNDG)****Analisis Faktor****KMO and Bartlett's Test**

Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy.		.715
Bartlett's Test of Sphericity	Approx. Chi-Square	398.158
	df	10
	Sig.	.000

B1 – 1A**Communalities**

	Initial	Extraction
undjelas	1.000	.378
undcukup	1.000	.666
liputan	1.000	.335
hukum&denda	1.000	.610
dendaringan	1.000	.438

B1 – 1B

Extraction Method: Principal Component Analysis.

B1 – 1C**Total Variance Explained**

Component	Initial Eigenvalues			Extraction Sums of Squared Loadings		
	Total	% of Variance	Cumulative %	Total	% of Variance	Cumulative %
1	2.427	48.549	48.549	2.427	48.549	48.549
2	.975	19.506	68.055			
3	.725	14.499	82.554			
4	.497	9.946	92.500			
5	.375	7.500	100.000			

Extraction Method: Principal Component Analysis.

Component Matrix^a

	Component
	1
undcukup	.816
hukum&denda	.781
dendaringan	.662
undjelas	.615
liputan	.578

B1 – 1D

Extraction Method: Principal Component Analysis.

a. 1 components extracted.

Rotated Component Matrix^a

a. Only one component was extracted.
The solution cannot be rotated.

JADUAL B1 – 2A HINGGA B1 – 2D**UJIAN KESAHIHAN - PERSEPSI TERHADAP PENGUATKUASAAN ZAKAT GAJI (KUAT)****Analisis Faktor****KMO and Bartlett's Test**

Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy.		.704
Bartlett's Test of Sphericity	Approx. Chi-Square	283.755
	df	6
	Sig.	.000

B1 – 2A**Communalities**

	Initial	Extraction
periksajarang	1.000	.571
dapatkesan	1.000	.631
tidakdakwa	1.000	.569
mendenda	1.000	.408

I B1 – 2B

Extraction Method: Principal Component Analysis.

B1 – 2C

Total Variance Explained

Component	Initial Eigenvalues			Extraction Sums of Squared Loadings		
	Total	% of Variance	Cumulative %	Total	% of Variance	Cumulative %
1	2.179	54.487	54.487	2.179	54.487	54.487
2	.817	20.427	74.914			
3	.549	13.715	88.629			
4	.455	11.371	100.000			

Extraction Method: Principal Component Analysis.

Component Matrix^a

	Component
	1
dapatkesan	.795
periksajarang	.756
tidakdakwa	.754
mendenda	.639

B1 – 2D

Extraction Method: Principal Component Analysis.

- a. 1 components extracted.

Rotated Component Matrix^a

- a. Only one component was extracted.
The solution cannot be rotated.

JADUAL B1 – 3A HINGGA B1 – 3D**UJIAN KESAHIHAN - PERSEPSI TERHADAP KESAKSAMAAN AGIHAN
WANG ZAKAT GAJI (SAMA)****Analisis Faktor****KMO and Bartlett's Test**

Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy.		.837
Bartlett's Test of Sphericity	Approx. Chi-Square	914.836
	df	10
	Sig.	.000

B1 – 3A**Communalities**

	Initial	Extraction
tidakurus&prosedur	1.000	.630
merungut	1.000	.706
sesuaiagama	1.000	.724
agihadilsaksama	1.000	.682
dapatzakat	1.000	.635

B1 – 3B

Extraction Method: Principal Component Analysis.

B1 – 3C**Total Variance Explained**

Component	Initial Eigenvalues			Extraction Sums of Squared Loadings		
	Total	% of Variance	Cumulative %	Total	% of Variance	Cumulative %
1	3.377	67.531	67.531	3.377	67.531	67.531
2	.638	12.752	80.283			
3	.412	8.249	88.532			
4	.289	5.776	94.308			
5	.285	5.692	100.000			

Extraction Method: Principal Component Analysis.

Component Matrix^a

	Compone nt
	1
sesuaiagama	.851
merungut	.840
agihadilsaksama	.826
dapatzakat	.797
tidakurus&prosedur	.794

B1 – 3D

Extraction Method: Principal Component Analysis.

- a. 1 components extracted.

Rotated Component Matrix^a

- a. Only one component was extracted.
The solution cannot be rotated.

JADUAL B1 – 4A HINGGA B1 – 4G**UJIAN KESAHIHAN - PERSEPSI TERHADAP KUALITI PERKHIDMATAN
BAITULMAL (KUAL)****Analisis Faktor****KMO and Bartlett's Test**

Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy.		.924
Bartlett's Test of Sphericity	Approx. Chi-Square	2230.121
	df	45
	Sig.	.000

B1 – 4A**Communalities**

	Initial	Extraction
peralatan	1.000	.475
penampilan	1.000	.705
bergantungharap	1.000	.714
berkebolehan	1.000	.742
Bertindak	1.000	.602
kebolehpercayai	1.000	.623
hubungi	1.000	.736
sopansantun	1.000	.767
kehendakpelanggan	1.000	.744
komunikasi	1.000	.792

B1 – 4B

Extraction Method: Principal Component Analysis.

B1 – 4C

Total Variance Explained

Component	Initial Eigenvalues			Extraction Sums of Squared Loadings			Rotation Sums of Squared Loadings		
	Total	% of Variance	Cumulative %	Total	% of Variance	Cumulative %	Total	% of Variance	Cumulative %
1	5.839	58.388	58.388	5.839	58.388	58.388	3.728	37.282	37.282
2	1.060	10.603	68.992	1.060	10.603	68.992	3.171	31.710	68.992
3	.786	7.863	76.855						
4	.507	5.070	81.925						
5	.398	3.979	85.904						
6	.341	3.409	89.313						
7	.317	3.165	92.479						
8	.282	2.822	95.301						
9	.252	2.519	97.820						
10	.218	2.180	100.000						

Extraction Method: Principal Component Analysis.

Component Matrix^a

	Component	
	1	2
berkebolehan	.831	
hubungi	.828	
kehendakpelanggan	.813	
penampilan	.800	
kebolehpercayai	.789	
bergantungharap	.781	
komunikasi	.776	-.435
sopansantun	.767	-.422
Bertindak	.728	
peralatan	.456	.516

B1 – 4D

Extraction Method: Principal Component Analysis.

a. 2 components extracted.

Rotated Component Matrix

	Component	
	1	2
komunikasi	.869	
sopansantun	.854	
kehendakpelanggan	.799	
hubungi	.769	
kebolehpercayai	.583	.532
bergantungharap		.760
penampilan	.429	.722
berkebolehan	.470	.722
peralatan		.689
Bertindak		.685

B1 – 4E

Extraction Method: Principal Component Analysis.

Rotation Method: Varimax with Kaiser Normalization.

a. Rotation converged in 3 iterations.

Component Transformation Matrix

Component	1	2
1	.747	.665
2	-.665	.747

B1 – 4F

Extraction Method: Principal Component Analysis.

Rotation Method: Varimax with Kaiser Normalization.

Korelasi Di antara Komponen Dalam Konstruk KUAL (Kualiti Perkhidmatan)

Correlations

		dimensi kual 1	dimensi kual 2
dimensi kual 1	Pearson Correlation	1.000	.721*
	Sig. (2-tailed)	.	.000
	N	353	353
dimensi kual 2	Pearson Correlation	.721**	1.000
	Sig. (2-tailed)	.000	.
	N	353	353

B1 – 4G

**. Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

JADUAL B1 – 5A HINGGA B1 – 5G**UJIAN KESAHIHAN - SIKAP TERHADAP ZAKAT GAJI (SIKAP)****Analisis Faktor****KMO and Bartlett's Test**

Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy.		.914
Bartlett's Test of Sphericity	Approx. Chi-Square	3717.704
	df	276
	Sig.	.000

B1 – 5A**Communalities**

	Initial	Extraction
mesti bayar1	1.000	.775
gembira bayar2	1.000	.778
zakat wajib3	1.000	.766
tidak sesuai4	1.000	.701
taksiran keliru5	1.000	.648
membersihkan6	1.000	.708
tetap membayar7	1.000	.501
kenakan tindakan8	1.000	.592
redha9	1.000	.666
bila sem ulama setuju11	1.000	.462
beritahu orang12	1.000	.518
sesuai13	1.000	.582
susah laksana14	1.000	.505
kaji semula15	1.000	.473
mengelirukan16	1.000	.519
seragam hukum17	1.000	.633
tanya ustaz dulu18	1.000	.396
lama dikuatkuasakan19	1.000	.704
meninggalkan rukun20	1.000	.533
sukatan pelajaran21	1.000	.543
baik bayar zakat wang simpan22	1.000	.429
hutang pada tuhan23	1.000	.657
tunggu sistem yang baik24	1.000	.579
kiraan adalah mudah25	1.000	.484

B1 – 5B

Extraction Method: Principal Component Analysis.

B1 – 5C**Total Variance Explained**

Compo nent	Initial Eigenvalues			Extraction Sums of Squared Loadings			Rotation Sums of Squared Loadings		
	Total	% of Variance	Cumu lative %	Total	% of Variance	Cumu lative %	Total	% of Variance	Cumu lative %
1	8.024	33.433	33.433	8.024	33.433	33.433	4.253	17.719	17.719
2	2.663	11.095	44.527	2.663	11.095	44.527	3.474	14.477	32.195
3	1.305	5.439	49.967	1.305	5.439	49.967	2.532	10.551	42.747
4	1.104	4.602	54.568	1.104	4.602	54.568	2.129	8.870	51.616
5	1.055	4.394	58.963	1.055	4.394	58.963	1.763	7.346	58.963
6	.910	3.793	62.756						
7	.869	3.621	66.377						
8	.822	3.427	69.804						
9	.728	3.031	72.835						
10	.684	2.852	75.687						
11	.672	2.799	78.486						
12	.618	2.573	81.059						
13	.587	2.447	83.505						
14	.521	2.173	85.678						
15	.484	2.015	87.693						
16	.462	1.924	89.618						
17	.435	1.811	91.429						
18	.385	1.606	93.035						
19	.364	1.519	94.554						
20	.342	1.426	95.980						
21	.286	1.191	97.171						
22	.263	1.095	98.266						
23	.243	1.014	99.279						
24	.173	.721	100.0						

Extraction Method: Principal Component Analysis.

B1 – 5D**Component Matrix^a**

	Component				
	1	2	3	4	5
lama dikuatkuasakan19	.794				
gembira bayar2	.785				
zakat wajib3	.780				
membersihkan6	.770				
mesti bayar1	.765				
hutang pada tuhan23	.743				
sesuai13	.712				
tetap membayar7	.684				
beritahu orang12	.677				
meninggalkan rukun20	.667				
bila sem ulama setuju11	.634				
seragam hukum17	.624				
redha9	.585				.470
sukatan pelajaran21	.570			.424	
kiraan adalah mudah25	.464			.408	
baik bayar zakat wang simpan22	.457				
susah laksana14		.696			
mengelirukan16		.602			
kaji semula15		.537			
tanya ustaz dulu18		.521			
taksiran keliru5		.519	.497		
tunggu sistem yang baik24		.513	-.421		
tidak sesuai4		.426	.607		
kenakan tindakan8	.446				.513

Extraction Method: Principal Component Analysis.

a. 5 components extracted.

B1 – 5E**Rotated Component Matrix^a**

	Component				
	1	2	3	4	5
mesti bayar1	.832				
gembira bayar2	.811				
zakat wajib3	.802				
membersihkan6	.745				
lama dikuatkuasakan19	.524	.427		.486	
bila sem ulama setuju11	.416				
sukatan pelajaran21		.691			
hutang pada tuhan23	.445	.660			
sesuai13		.606			
kiraan adalah mudah25		.595			
meninggalkan rukun20	.412	.591			
beritahu orang12		.546			
tetap membayar7	.457	.458			
tunggu sistem yang baik24			.696		
tanya ustaz dulu18			.618		
susah laksana14			.612		
mengelirukan16			.589		
kaji semula15			.552		
baik bayar zakat wang simpan22			.467		
kenakan tindakan8				.744	
redha9				.726	
seragam hukum17				.524	
tidak sesuai4					.825
taksiran keliru5					.722

Extraction Method: Principal Component Analysis.

Rotation Method: Varimax with Kaiser Normalization.

a. Rotation converged in 8 iterations.

Component Transformation Matrix

Component	1	2	3	4	5
1	.665	.583	.205	.381	.173
2	-.219	-.095	.840	-.137	.468
3	-.311	.062	-.445	.339	.766
4	-.502	.803	-.005	-.286	-.145
5	-.402	-.033	.233	.800	-.379

B1 – 5F

Extraction Method: Principal Component Analysis.

Rotation Method: Varimax with Kaiser Normalization.

B1 – 5G

Korelasi Di antara Komponen Dalam Konstruk SIKAP

Correlations

		komponen1	komponen2	komponen3	komponen4	komponen5
komponen1	Pearson Correlation	1.000	.761**	.281**	.606**	.226**
	Sig. (2-tailed)	.	.000	.000	.000	.000
	N	353	353	353	353	353
komponen2	Pearson Correlation	.761**	1.000	.295**	.549**	.259**
	Sig. (2-tailed)	.000	.	.000	.000	.000
	N	353	353	353	353	353
komponen3	Pearson Correlation	.281**	.295**	1.000	.121*	.381**
	Sig. (2-tailed)	.000	.000	.	.023	.000
	N	353	353	353	353	353
komponen4	Pearson Correlation	.606**	.549**	.121*	1.000	.196**
	Sig. (2-tailed)	.000	.000	.023	.	.000
	N	353	353	353	353	353
komponen5	Pearson Correlation	.226**	.259**	.381**	.196**	1.000
	Sig. (2-tailed)	.000	.000	.000	.000	.
	N	353	353	353	353	353

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

* . Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).

JADUAL B1 – 6A HINGGA B1 – 6G**UJIAN KESAHIHAN - PENDEDAHAN PROMOSI ZAKAT GAJI (DEDAH)****Analisis Faktor****KMO and Bartlett's Test**

Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy.			.826
Bartlett's Test of Sphericity	Approx. Chi-Square	1407.531	
	df	45	
	Sig.	.000	

B1 – 6A**Communalities**

	Initial	Extraction
Akhbar	1.000	.505
Television	1.000	.681
Radio	1.000	.719
Papan iklan	1.000	.517
Majalah	1.000	.578
Poster	1.000	.480
Risalah	1.000	.656
Ceramah	1.000	.762
Surat ingatan	1.000	.594
Hubungan langsung	1.000	.445

B1 – 6B

Extraction Method: Principal Component Analysis.

B1 – 6C**Total Variance Explained**

Compo nent	Initial Eigenvalues			Extraction Sums of Squared Loadings			Rotation Sums of Squared Loadings		
	Total	% of Variance	Cumu lative %	Total	% of Variance	Cumu lative %	Total	% of Variance	Cumu lative %
1	4.137	41.367	41.367	4.137	41.367	41.367	3.318	33.179	33.179
2	1.801	18.009	59.375	1.801	18.009	59.375	2.620	26.197	59.375
3	.907	9.065	68.441						
4	.679	6.787	75.227						
5	.572	5.721	80.949						
6	.533	5.333	86.281						
7	.450	4.501	90.782						
8	.380	3.801	94.583						
9	.288	2.876	97.459						
10	.254	2.541	100.0						

Extraction Method: Principal Component Analysis.

Component Matrix^a

	Component	
	1	2
Radio	.719	-.449
Majalah	.710	
Papan iklan	.690	
Poster	.689	
Akhbar	.658	
Ceramah	.652	.580
Television	.651	-.508
Surat ingatan	.572	.516
Hubungan langsung	.520	.417
Risalah	.534	.609

B1 – 6D

Extraction Method: Principal Component Analysis.

a. 2 components extracted.

Rotated Component Matrix^a

	Component	
	1	2
Radio	.846	
Television	.825	
Majalah	.733	
Akhbar	.689	
Papan iklan	.676	
Poster	.600	
Ceramah		.854
Risalah		.807
Surat ingatan		.755
Hubungan langsung		.644

B1 – 6E

Extraction Method: Principal Component Analysis.

Rotation Method: Varimax with Kaiser Normalization.

a. Rotation converged in 3 iterations.

Component Transformation Matrix

Component	1	2
1	.806	.592
2	-.592	.806

B1 – 6F

Extraction Method: Principal Component Analysis.

Rotation Method: Varimax with Kaiser Normalization.

Korelasi Di antara Komponen Dalam Konstruksi DEDAH

Correlations

		dimensi dedah 1	dimensi dedah 2
dimensi dedah 1	Pearson Correlation	1.000	.384*
	Sig. (2-tailed)	.	.000
	N	353	353
dimensi dedah 2	Pearson Correlation	.384**	1.000
	Sig. (2-tailed)	.000	.
	N	353	353

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

B1 – 6G

JADUAL B1 – 7A HINGGA B1 – 7G**UJIAN KESAHIHAN – INDEKS NILAI KEAGAMAAN (AGA)****Analisis Faktor****KMO and Bartlett's Test**

Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy.		.798
Bartlett's Test of Sphericity	Approx. Chi-Square	1662.442
	df	78
	Sig.	.000

B1 – 7A**Communalities**

	Initial	Extraction
Kegiatan agama	1.000	.737
ahli jawatankuasa	1.000	.742
kuliah fekah	1.000	.757
kelas tauhid	1.000	.789
ceramah agama	1.000	.540
bayar terus	1.000	.438
pergi pejabat baitulmal	1.000	.470
tonton Tv unsur agama	1.000	.741
dengar radio unsur agama	1.000	.764
kaset agama	1.000	.580
baca buku agama	1.000	.572
bila menghadapi masalah zakat	1.000	.642
aktiviti masjid	1.000	.629

B1 – 7B

Extraction Method: Principal Component Analysis.

B1 – 7C

Total Variance Explained

Component	Initial Eigenvalues			Extraction Sums of Squared Loadings			Rotation Sums of Squared Loadings		
	Total	% of Variance	Cumulative %	Total	% of Variance	Cumulative %	Total	% of Variance	Cumulative %
1	4.372	33.632	33.632	4.372	33.632	33.632	2.587	19.902	19.902
2	1.784	13.720	47.351	1.784	13.720	47.351	2.162	16.628	36.530
3	1.167	8.981	56.332	1.167	8.981	56.332	2.152	16.554	53.084
4	1.078	8.296	64.628	1.078	8.296	64.628	1.501	11.544	64.628
5	.982	7.551	72.179						
6	.738	5.674	77.853						
7	.585	4.502	82.354						
8	.523	4.024	86.378						
9	.493	3.791	90.169						
10	.441	3.396	93.565						
11	.385	2.963	96.528						
12	.300	2.306	98.834						
13	.152	1.166	100.0						

Extraction Method: Principal Component Analysis.

Component Matrix^a

	Component			
	1	2	3	4
kelas tauhid	.774			
kuliah fekah	.758			
aktiviti masjid	.722			
ceramah agama	.713			
baca buku agama	.615			
kaset agama	.583	.439		
ahli jawatankuasa	.557	-.443		
Kegiatan agama	.531	-.488		
tonton Tv unsur agama		.680		
dengar radio unsur agama	.512	.669		
bila menghadapi masalah zakat			.657	
pergi pejabat baitulmal	.410		.496	
bayar terus				-.429

B1 – 7D

Extraction Method: Principal Component Analysis.

a. 4 components extracted.

Rotated Component Matrix^a

	Component			
	1	2	3	4
kelas tauhid	.788			
kuliah fekah	.758			
baca buku agama	.624		.426	
ceramah agama	.558			
bayar terus	.552			
ahli jawatankuasa		.848		
Kegiatan agama		.845		
aktiviti masjid		.646		
tonton Tv unsur agama			.855	
dengar radio unsur agama			.850	
kaset agama	.448		.613	
bila menghadapi masalah zakat				.777
pergi pejabat baitulmal				.646

B1 – 7E

Extraction Method: Principal Component Analysis.
 Rotation Method: Varimax with Kaiser Normalization.

a. Rotation converged in 6 iterations.

Component Transformation Matrix

Component	1	2	3	4
1	.675	.513	.417	.327
2	-.102	-.536	.838	-.019
3	.022	-.402	-.235	.885
4	-.730	.537	.262	.332

B1 – 7F

Extraction Method: Principal Component Analysis.
 Rotation Method: Varimax with Kaiser Normalization.

B1 – 7G

Korelasi Di antara Komponen Dalam Konstruk AGA

Correlations

		dimensi nilai aga 1	dimensi nilai aga2	dimensi nilai aga3	dimensi nilai aga4
dimensi nilai aga 1	Pearson Correlation	1.000	.511**	.391**	.628*
	Sig. (2-tailed)	.	.000	.000	.000
	N	353	353	353	353
dimensi nilai aga2	Pearson Correlation	.511**	1.000	.227**	.260*
	Sig. (2-tailed)	.000	.	.000	.000
	N	353	353	353	353
dimensi nilai aga3	Pearson Correlation	.391**	.227**	1.000	.262*
	Sig. (2-tailed)	.000	.000	.	.000
	N	353	353	353	353
dimensi nilai aga4	Pearson Correlation	.628**	.260**	.262**	1.000
	Sig. (2-tailed)	.000	.000	.000	.
	N	353	353	353	353

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

LAMPIRAN B2 (TINJAUAN RINTIS)**JADUAL B2 – 1A HINGGA B2 – 1D****UJIAN KESAHIHAN PERSEPSI TERHADAP UNDANG-UNDANG ZAKAT
GAJI (UNDG)****Factor Analysis****KMO and Bartlett's Test**

Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy.		.817
Bartlett's Test of Sphericity	Approx. Chi-Square	113.470
	df	10
	Sig.	.000

B2 – 2A**Communalities**

	Initial	Extraction
undjelas	1.000	.764
undcukup	1.000	.715
liputan	1.000	.659
hukum&denda	1.000	.504
dendaringan	1.000	.297

B2 – 2B

Extraction Method: Principal Component Analysis.

B2 – 2C**Total Variance Explained**

Component	Initial Eigenvalues			Extraction Sums of Squared Loadings		
	Total	% of Variance	Cumulative %	Total	% of Variance	Cumulative %
1	2.939	58.777	58.777	2.939	58.777	58.777
2	.785	15.697	74.474			
3	.614	12.278	86.752			
4	.401	8.010	94.762			
5	.262	5.238	100.000			

Extraction Method: Principal Component Analysis.

Component Matrix^a

	Component
	1
undjelas	.874
undcukup	.846
liputan	.812
hukum&denda	.710
dendaringan	.545

B2 – 2D

Extraction Method: Principal Component Analysis.

a. 1 components extracted.

Rotated Component Matrix^a

a. Only one component was extracted.
The solution cannot be rotated.

JADUAL B2 – 2A HINGGA B2 – 2D**UJIAN KESAHIHAN - PERSEPSI TERHADAP PENGUATKUASAAN ZAKAT GAJI (KUAT)****Factor Analysis****KMO and Bartlett's Test**

Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy.		.754
Bartlett's Test of Sphericity	Approx. Chi-Square	146.281
	df	6
	Sig.	.000

B2 – 2A**Communalities**

	Initial	Extraction
periksajarang	1.000	.794
kuasakesan	1.000	.584
tidakdakwa	1.000	.796
kuasadenda	1.000	.793

B2 – 2B

Extraction Method: Principal Component Analysis.

B2 – 2C

Total Variance Explained

Component	Initial Eigenvalues			Extraction Sums of Squared Loadings		
	Total	% of Variance	Cumulative %	Total	% of Variance	Cumulative %
1	2.968	74.188	74.188	2.968	74.188	74.188
2	.547	13.666	87.854			
3	.317	7.934	95.788			
4	.168	4.212	100.000			

Extraction Method: Principal Component Analysis.

Component Matrix^a

	Component
	1
tidakdakwa	.892
periksajarang	.891
kuasadenda	.891
kuasakesan	.764

B2 – 2D

Extraction Method: Principal Component Analysis.

a. 1 components extracted.

Rotated Component Matrix^a

a. Only one component was extracted.
The solution cannot be rotated.

JADUAL B2 – 3A HINGGA B2 – 3F**UJIAN KESAHIHAN - PERSEPSI TERHADAP KESAKSAMAAN AGIHAN
WANG ZAKAT GAJI (SAMA)****Factor Analysis****KMO and Bartlett's Test**

Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy.		.702
Bartlett's Test of Sphericity	Approx. Chi-Square	77.973
	df	10
	Sig.	.000

B2 – 3A**Communalities**

	Initial	Extraction
tidakurus&prosedur	1.000	.532
merungut	1.000	.676
sesuaiagama	1.000	.799
agihadilsaksama	1.000	.809
tidakdapatzakat	1.000	.733

B2 – 3B

Extraction Method: Principal Component Analysis.

B2 – 3C**Total Variance Explained**

Component	Initial Eigenvalues			Extraction Sums of Squared Loadings			Rotation Sums of Squared Loadings		
	Total	% of Variance	Cumulative %	Total	% of Variance	Cumulative %	Total	% of Variance	Cumulative %
1	2.508	50.151	50.151	2.508	50.151	50.151	1.816	36.329	36.329
2	1.041	20.826	70.977	1.041	20.826	70.977	1.732	34.649	70.977
3	.627	12.537	83.514						
4	.484	9.670	93.184						
5	.341	6.816	100.000						

Extraction Method: Principal Component Analysis.

Component Matrix^a

	Component	
	1	2
sesuaiagama	.797	-.404
tidakurus&prosedur	.724	
merungut	.702	.429
tidakdapatzakat	.659	.546
agihadilsaksama	.649	-.623

B2 – 3D

Extraction Method: Principal Component Analysis.

a. 2 components extracted.

Rotated Component Matrix^a

	Component	
	1	2
tidakdapatzakat	.854	
merungut	.805	
tidakurus&prosedur	.588	.431
agihadilsaksama		.898
sesuaiagama		.841

B2 – 3E

Extraction Method: Principal Component Analysis.
 Rotation Method: Varimax with Kaiser Normalization.

a. Rotation converged in 3 iterations.

Component Transformation Matrix

Component	1	2
1	.727	.687
2	.687	-.727

B2 – 3F

Extraction Method: Principal Component Analysis.
 Rotation Method: Varimax with Kaiser Normalization.

JADUAL B2 – 4A HINGGA B2 – 4F**UJIAN KESAHIHAN - PERSEPSI TERHADAP KUALITI PERKHIDMATAN
BAITULMAL (KUAL)****Factor Analysis****KMO and Bartlett's Test**

Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy.		.733
Bartlett's Test of Sphericity	Approx. Chi-Square	402.253
	df	45
	Sig.	.000

B2 – 4A

Communalities

	Initial	Extraction
peralatan	1.000	.854
penampilan	1.000	.702
bergantunharap	1.000	.855
berkebolehan	1.000	.908
Bertindak	1.000	.748
kebolehpercayai	1.000	.825
hubungi	1.000	.726
sopansantun	1.000	.690
kehendakpelanggan	1.000	.647
komunikasi	1.000	.771

B2 – 4B

Extraction Method: Principal Component Analysis.

B2 – 4C

Total Variance Explained

Component	Initial Eigenvalues			Extraction Sums of Squared Loadings			Rotation Sums of Squared Loadings		
	Total	% of Variance	Cumulative %	Total	% of Variance	Cumulative %	Total	% of Variance	Cumulative %
1	4.647	46.465	46.465	4.647	46.465	46.465	3.357	33.573	33.573
2	1.859	18.594	65.060	1.859	18.594	65.060	2.553	25.531	59.104
3	1.220	12.204	77.264	1.220	12.204	77.264	1.816	18.159	77.264
4	.747	7.466	84.730						
5	.480	4.801	89.531						
6	.345	3.454	92.985						
7	.258	2.581	95.566						
8	.207	2.071	97.637						
9	.135	1.353	98.990						
10	.101	1.010	100.000						

Extraction Method: Principal Component Analysis.

Component Matrix^a

	Component		
	1	2	3
Bertindak	.802		
komunikasi	.759	-.426	
kebolehpercayai	.725	-.428	
kehendakpelanggan	.705		
hubungi	.695	-.454	
sopansantun	.676	-.473	
bergantungharap	.660	.567	
penampilan	.659	.472	
berkebolehan	.651	.579	
peralatan	.415	.420	.710

B2 – 4D

Extraction Method: Principal Component Analysis.

a. 3 components extracted.

Rotated Component Matrix^a

	Component		
	1	2	3
komunikasi	.849		
hubungi	.823		
sopansantun	.820		
kebolehpercayai	.813		
berkebolehan		.933	
bergantungharap		.890	
kehendakpelanggan	.534	.597	
peralatan			.920
penampilan		.534	.624
Bertindak	.545		.590

B2 – 4E

Extraction Method: Principal Component Analysis.

Rotation Method: Varimax with Kaiser Normalization.

a. Rotation converged in 6 iterations.

Component Transformation Matrix

Component	1	2	3
1	.733	.569	.372
2	-.679	.591	.434
3	.027	-.571	.820

B2 – 4F

Extraction Method: Principal Component Analysis.

Rotation Method: Varimax with Kaiser Normalization.

JADUAL B2 – 5A HINGGA B2 – 5F**_UJIAN KESAHIHAN - SIKAP TERHADAP ZAKAT GAJI (SIKAP)****Factor Analysis****KMO and Bartlett's Test**

Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy.		.820
Bartlett's Test of Sphericity	Approx. Chi-Square	2345.466
	df	325
	Sig.	.000

B2 – 5A**Communalities**

	Initial	Extraction
mesti bayar1	1.000	.969
zakat beban2	1.000	.781
gembira bayar3	1.000	.927
zakat wajib4	1.000	.966
tidak sesuai5	1.000	.751
taksiran keliru7	1.000	.688
membersihkan8	1.000	.955
tetap membayar10	1.000	.913
kenakan tindakan11	1.000	.821
redha12	1.000	.704
bila sem ulama setuju14	1.000	.757
beritahu orang15	1.000	.785
sesuai16	1.000	.850
susah laksana17	1.000	.794
kaji semula18	1.000	.914
mengelirukan20	1.000	.578
seragam hukum21	1.000	.743
tanya ustaz dulu22	1.000	.634
lama dikuatkuasakan24	1.000	.957
meninggalkan rukun25	1.000	.852
sukatan pelajaran26	1.000	.541
baik bayar zakat wang simpan27	1.000	.551
hutang pada tuhan28	1.000	.944
tunggu sistem yang baik29	1.000	.629
kiraan adalah mudah30	1.000	.704
benda baru9	1.000	.856

B2 – 5B

Extraction Method: Principal Component Analysis.

B2 – 5C**Total Variance Explained**

Component	Initial Eigenvalues			Extraction Sums of Squared Loadings			Rotation Sums of Squared Loadings		
	Total	% of Variance	Cumulative %	Total	% of Variance	Cumulative %	Total	% of Variance	Cumulative %
1	13.798	53.068	53.068	13.798	53.068	53.068	11.769	45.265	45.265
2	2.613	10.051	63.119	2.613	10.051	63.119	2.700	10.386	55.650
3	1.831	7.041	70.160	1.831	7.041	70.160	2.486	9.563	65.213
4	1.248	4.800	74.960	1.248	4.800	74.960	2.188	8.414	73.627
5	1.074	4.132	79.092	1.074	4.132	79.092	1.421	5.466	79.092
6	.900	3.462	82.554						
7	.672	2.583	85.137						
8	.592	2.278	87.415						
9	.501	1.929	89.344						
10	.461	1.772	91.116						
11	.443	1.702	92.818						
12	.379	1.457	94.275						
13	.322	1.238	95.514						
14	.285	1.095	96.608						
15	.215	.828	97.436						
16	.184	.709	98.145						
17	.127	.487	98.633						
18	.117	.449	99.081						
19	787E-02	.300	99.381						
20	552E-02	.252	99.633						
21	093E-02	.157	99.790						
22	317E-02	.108	99.898						
23	795E-02	6.906E-02	99.968						
24	328E-03	2.242E-02	99.990						
25	157E-03	8.298E-03	99.998						
26	520E-04	1.738E-03	100.000						

Extraction Method: Principal Component Analysis.

Component Matrix^a

	Component				
	1	2	3	4	5
lama dikuatkuasakan24	.964				
zakat wajib4	.962				
mesti bayar1	.961				
membersihkan8	.960				
hutang pada tuhan28	.948				
kaji semula18	.941				
gembira bayar3	.940				
tetap membayar10	.934				
benda baru9	.912				
meninggalkan rukun25	.899				
kenakan tindakan11	.888				
sesuai16	.874				
tidak sesuai5	.807				
taksiran keliru7	.733				
seragam hukum21	.583	.521			
mengelirukan20	.514				
baik bayar zakat wang simpan27	.449			-.419	
sukatan pelajaran26	.425				
bila sem ulama setuju14	.416	.667			
kiraan adalah mudah30		.591	-.441		
tanya ustaz dulu22	.408	.511			
tunggu sistem yang baik29	.432		.612		
beritahu orang15			-.535	.521	
redha12		.402		-.569	
susah laksana17	.445		.450	.514	
zakat beban2		.431			.729

B2 – 5D

Extraction Method: Principal Component Analysis.

a. 5 components extracted.

Rotated Component Matrix^a

	Component				
	1	2	3	4	5
mesti bayar1	.953				
zakat wajib4	.949				
membersihkan8	.942				
hutang pada tuhan28	.940				
lama dikuatkuasakan24	.939				
gembira bayar3	.928				
tetap membayar10	.925				
kaji semula18	.924				
sesuai16	.881				
meninggalkan rukun25	.875				
benda baru9	.857				
kenakan tindakan11	.851				
tidak sesuai5	.766				
taksiran keliru7	.705				
susah laksana17		.839			
tanya ustaz dulu22		.677			
bila sem ulama setuju14		.610		.552	
mengelirukan20		.594			
tunggu sistem yang baik29	.400	.589			
beritahu orang15			.827		
kiraan adalah mudah30			.730		
sukatan pelajaran26			.636		
seragam hukum21			.573	.523	
redha12				.805	
baik bayar zakat wang simpan27				.633	
zakat beban2					.854

B2 – 5E

Extraction Method: Principal Component Analysis.

Rotation Method: Varimax with Kaiser Normalization.

a. Rotation converged in 7 iterations.

Component Transformation Matrix

Component	1	2	3	4	5
1	.905	.269	.222	.214	.115
2	-.418	.432	.498	.526	.337
3	-.048	.710	-.701	.007	.054
4	-.048	.447	.442	-.772	-.080
5	.038	-.193	-.129	-.285	.929

B2 – 5F

Extraction Method: Principal Component Analysis.

Rotation Method: Varimax with Kaiser Normalization.

JADUAL B2 – 6A HINGGA B2 – 6F**UJIAN KESAHIHAN - PENDEDAHAN PROMOSI ZAKAT GAJI (DEDAH)****Factor Analysis****KMO and Bartlett's Test**

Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy.		.759
Bartlett's Test of Sphericity	Approx. Chi-Square	418.667
	df	45
	Sig.	.000

B2 – 6A**Communalities**

	Initial	Extraction
Akhbar	1.000	.858
Television	1.000	.895
Radio	1.000	.906
Papan iklan	1.000	.780
Majalah	1.000	.727
Poster	1.000	.683
Risalah	1.000	.725
Ceramah	1.000	.751
Surat ingatan	1.000	.717
Hubungan langsung	1.000	.649

B2 – 6B

Extraction Method: Principal Component Analysis.

B2 – 6C**Total Variance Explained**

Component	Initial Eigenvalues			Extraction Sums of Squared Loadings			Rotation Sums of Squared Loadings		
	Total	% of Variance	Cumulative %	Total	% of Variance	Cumulative %	Total	% of Variance	Cumulative %
1	4.838	48.383	48.383	4.838	48.383	48.383	3.136	31.359	31.359
2	1.699	16.986	65.369	1.699	16.986	65.369	2.337	23.366	54.725
3	1.154	11.540	76.909	1.154	11.540	76.909	2.218	22.184	76.909
4	.658	6.583	83.492						
5	.521	5.213	88.705						
6	.424	4.245	92.949						
7	.335	3.345	96.294						
8	.180	1.798	98.092						
9	.117	1.168	99.260						
10	.00E-02	.740	100.000						

Extraction Method: Principal Component Analysis.

Component Matrix^a

	Component		
	1	2	3
Akhbar	.816	-.406	
Radio	.805	-.460	
Television	.795	-.503	
Majalah	.785		
Papan iklan	.719		-.501
Ceramah	.611	.605	
Poster	.605		-.502
Surat ingatan	.604		.530
Hubungan langsung	.593		
Risalah	.550	.630	

B2 – 6D

Extraction Method: Principal Component Analysis.

a. 3 components extracted.

Rotated Component Matrix^a

	Component		
	1	2	3
Radio	.920		
Television	.913		
Akhbar	.878		
Ceramah		.778	
Surat ingatan		.766	
Hubungan langsung		.764	
Risalah		.625	.571
Poster			.790
Papan iklan	.448		.761
Majalah	.527		.652

B2 – 6E

Extraction Method: Principal Component Analysis.

Rotation Method: Varimax with Kaiser Normalization.

a. Rotation converged in 8 iterations.

Component Transformation Matrix

Component	1	2	3
1	.684	.501	.530
2	-.687	.686	.238
3	.244	.527	-.814

B2 – 6F

Extraction Method: Principal Component Analysis.

Rotation Method: Varimax with Kaiser Normalization.

JADUAL B1 – 7A HINGGA B1 – 7F**UJIAN KESAHIHAN INDEKS NILAI KEAGAMAAN (AGA)****Factor Analysis****KMO and Bartlett's Test**

Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy.		.722
Bartlett's Test of Sphericity	Approx. Chi-Square	360.381
	df	78
	Sig.	.000

B2 – 7A**Communalities**

	Initial	Extraction
Kegiatan agama	1.000	.672
ahli jawatankuasa	1.000	.695
kuliah fekah	1.000	.857
kelas tauhid	1.000	.917
ceramah agama	1.000	.748
bayar terus	1.000	.618
pergi pejabat baitulmal	1.000	.798
tonton Tv unsur agama	1.000	.576
dengar radio unsur agama	1.000	.778
kaset agama	1.000	.702
baca buku agama	1.000	.555
bila menghadapi masalah zakat	1.000	.324
aktiviti masjid	1.000	.551

B2 – 7B

Extraction Method: Principal Component Analysis.

B2 – 7C**Total Variance Explained**

C o m p o	Initial Eigenvalues			Extraction Sums of Squared Loadings			Rotation Sums of Squared Loadings		
	Total	% of Variance	Cumulative %	Total	% of Variance	Cumulative %	Total	% of Variance	Cumulative %
1	4.738	36.443	36.443	4.738	36.443	36.443	2.735	21.039	21.039
2	1.535	11.809	48.252	1.535	11.809	48.252	2.413	18.562	39.601
3	1.383	10.641	58.893	1.383	10.641	58.893	2.016	15.508	55.109
4	1.136	8.735	67.628	1.136	8.735	67.628	1.627	12.519	67.628
5	.928	7.138	74.767						
6	.819	6.302	81.069						
7	.587	4.514	85.583						
8	.512	3.936	89.519						
9	.401	3.088	92.607						
10	.378	2.909	95.516						
11	.343	2.639	98.155						
12	.157	1.211	99.366						
13	.082	.634	100.000						

Extraction Method: Principal Component Analysis.

Component Matrix^a

	Component			
	1	2	3	4
kelas tauhid	.795		-.526	
ceramah agama	.791			
kuliah fekah	.716		-.540	
dengar radio unsur agama	.714	-.486		
baca buku agama	.697			
aktiviti masjid	.626			
tonton Tv unsur agama	.512	-.407		
bila menghadapi masalah zakat	.496			
bayar terus	.469			.460
Kegiatan agama	.411	.650		
ahli jawatankuasa	.511	.596		
kaset agama	.536		.562	
pergi pejabat baitulmal			.450	.678

Extraction Method: Principal Component Analysis.

a. 4 components extracted.

B2 – 7D

Rotated Component Matrix^a

	Component			
	1	2	3	4
kelas tauhid	.914			
kuliah fekah	.905			
ceramah agama	.768			
dengar radio unsur agama		.780		
kaset agama		.774		
tonton Tv unsur agama		.736		
baca buku agama		.589		
Kegiatan agama			.812	
ahli jawatankuasa			.809	
aktiviti masjid			.610	
pergi pejabat baitulmal				.872
bayar terus				.695
bila menghadapi masalah zakat				.428

B2 – 7E

Extraction Method: Principal Component Analysis.

Rotation Method: Varimax with Kaiser Normalization.

a. Rotation converged in 6 iterations.

Component Transformation Matrix

Component	1	2	3	4
1	.636	.551	.416	.344
2	-.114	-.574	.793	.169
3	-.742	.467	.132	.463
4	.180	-.387	-.424	.799

B2 – 7F

Extraction Method: Principal Component Analysis.

Rotation Method: Varimax with Kaiser Normalization.

LAMPIRAN C

SOAL SELIDIK

SOAL SELIDIK ZAKAT GAJI

BAHAGIAN A

Tandakan angka yang sesuai menurut pandangan anda terhadap setiap perkara di bawah. Tolong (*penting*) tandakan semua soalan dan bayangkan mengikut pemikiran tuan/puan jika soalan dirasai sukar untuk dijawab. Harap berhati-hati menjawab kerana ada soalan berbentuk negatif.

	Sangat tidak setuju				Sangat Setuju
	1	2	3	4	5
1. Undang-undang dan peraturan zakat negeri Kedah adalah <i>tidak jelas</i> .	1	2	3	4	5
2. Undang-undang dan peraturan zakat di negeri ini adalah mencukupi.	1	2	3	4	5
3. Undang-undang dan peraturan zakat negeri Kedah <i>tidak dikuatkuasakan</i> kepada semua jenis zakat	1	2	3	4	5
4. Undang-undang dan peraturan zakat negeri Kedah ada memperuntukan hukuman denda dan penjara bagi kesalahan-kesalahan mengenai zakat gaji	1	2	3	4	5
5. Hukuman denda dan penjara dalam undang-undang dan peraturan zakat adalah <i>ringan</i> .	1	2	3	4	5

BAHAGIAN B

Tandakan angka yang sesuai menurut pandangan anda terhadap setiap perkara di bawah. Tolong (*penting*) tandakan semua soalan dan bayangkan mengikut pemikiran tuan/puan jika soalan dirasai sukar untuk dijawab. Harap berhati-hati menjawab kerana ada soalan berbentuk negatif.

	Sangat tidak setuju				Sangat Setuju
	1	2	3	4	5
1. Jabatan Zakat negeri Kedah <i>tidak pernah</i> membuat pemeriksaan terhadap mereka yang tidak membayar <u>zakat gaji</u> .	1	2	3	4	5
2. Jabatan Zakat negeri Kedah selalu dapat mengesan mereka yang tidak membayar <u>zakat gaji</u> .	1	2	3	4	5
3. Mereka yang tidak membayar <u>zakat gaji</u> selalu <i>tidak didakwa</i> oleh Jabatan Zakat negeri Kedah.	1	2	3	4	5
4. Mereka yang tidak membayar <u>zakat gaji</u> selalu didenda oleh Jabatan Zakat negeri Kedah.	1	2	3	4	5

BAHAGIAN C.

Bagi setiap kenyataan di bawah ini sila tandakan angka yang sesuai pada pandangan anda. Tolong (*penting*) tandakan semua soalan dan bayangkan mengikut pemikiran tuan/puan jika soalan dirasai sukar untuk dijawab. Harap berhati-hati menjawab kerana ada soalan berbentuk negatif.

	Sangat tidak setuju				Sangat Setuju
	1	2	3	4	5
1. Wang zakat negeri Kedah tidak diuruskan dengan baik dan tidak mengikut prosedur.	1	2	3	4	5
2. Ramai orang merungut terhadap sistem urusan dan agihan wang zakat negeri Kedah	1	2	3	4	5
3. Sistem agihan wang zakat negeri Kedah adalah sesuai dan menepati kehendak agama.	1	2	3	4	5
4. Wang zakat negeri Kedah telah diagihkan kepada kumpulan yang berhak (asnaf) secara adil dan saksama.	1	2	3	4	5
5. Ramai orang yang berhak, seperti fakir miskin di Negeri Kedah, dapat wang zakat daripada Jabatan Zakat.	1	2	3	4	5

BAHAGIAN D.

Bagi setiap perkara di bawah ini, sila tandakan angka yang difikirkan sesuai untuk melambangkan kualiti perkhidmatan Jabatan Zakat Negeri Kedah. Tolong (*penting*) tandakan semua soalan dan bayangkan mengikut pemikiran tuan/puan jika soalan dirasai sukar untuk dijawab. Harap berhati-hati menjawab kerana ada soalan berbentuk negatif.

1.	Mempunyai peralatan yang serba kurang						Mempunyai peralatan yang serba lengkap
	1	2	3	4	5	6	7
2.	Penampilan yang buruk						Penampilan yang baik
	1	2	3	4	5	6	7
3.	Sangat tidak boleh bergantung harap						Sangat boleh bergantung harap
	1	2	3	4	5	6	7
4.	Tidak berkebolehan						Berkebolehan
	1	2	3	4	5	6	7
5.	Bertindak lambat						Bertindak segera
	1	2	3	4	5	6	7
6.	Tidak boleh dipercayai						Boleh dipercayai
	1	2	3	4	5	6	7

7.	Sukar dihubungi							Mudah dihubungi
	1	2	3	4	5	6		7
8.	Tidak bersopan- santun							Bersopan- santun
	1	2	3	4	5	6		7
9.	Tidak memahami kehendak pelanggan							Memahami kehendak pelanggan
	1	2	3	4	5	6		7
10.	Tiada komunikasi yang baik dengan saya							Ada komunikasi yang baik dengan saya
	1	2	3	4	5	6		7

BAHAGIAN E.

Bagi setiap kenyataan di bawah ini sila tandakan angka yang sesuai pada pandangan anda. Tolong (*penting*) tandakan semua soalan dan bayangkan mengikut pemikiran tuan/puan jika soalan dirasai sukar untuk dijawab. Harap berhati-hati menjawab kerana ada soalan berbentuk negatif.

	Sangat Tidak Setuju			Sangat Setuju		
1. Setiap pekerja Muslim yang layak mesti membayar zakat gaji kerana ia adalah tuntutan agama	1	2	3	4	5	
2. Saya gembira membayar zakat gaji kerana dapat memenuhi tanggungjawab.	1	2	3	4	5	
3. Saya yakin bahawa gaji wajib dikeluarkan zakat apabila cukup syaratnya	1	2	3	4	5	
4. Kiraan zakat gaji pada masa ini tidak sesuai kerana sama dengan kiraan cukai pendapatan.	1	2	3	4	5	
5. Pengiraan taksiran zakat gaji adalah mengelirukan.	1	2	3	4	5	
6. Zakat ke atas gaji dapat membersihkan pendapatan kita.	1	2	3	4	5	
7. Saya tetap membayar/akan membayar zakat gaji walaupun kedudukannya masih kurang jelas.	1	2	3	4	5	
8. Mereka yang tidak membayar zakat gaji kepada pejabat zakat perlu dikenakan tindakan.	1	2	3	4	5	

	Sangat Tidak Setuju			Sangat Setuju	
9. Saya redha kalau gaji saya dipotong setiap bulan oleh pihak berkuasa untuk membayar zakat gaji.	1	2	3	4	5
10. Zakat gaji tidak perlu dibayar selagi semua ulamak tidak sepakat tentang hukumnya.	1	2	3	4	5
11. Saya akan sentiasa memberitahu dan mengingatkan rakan-rakan saya supaya membayar zakat gaji.	1	2	3	4	5
12. Zakat gaji adalah sesuai kerana ramai yang berpendapatan kecil seperti pesawah juga mengeluarkan zakat.	1	2	3	4	5
13. Zakat gaji susah dilaksanakan kerana tidak ada penyelarasan dengan cukai pendapatan.	1	2	3	4	5
14. Keputusan mewajibkan zakat ke atas pendapatan gaji perlu dikaji semula.	1	2	3	4	5
15. Zakat gaji mengelirukan kerana ada negeri yang tidak mewajibkannya.	1	2	3	4	5
16. Kerajaan perlu seragamkan hukum wajib zakat gaji disemua negeri di Malaysia.	1	2	3	4	5
17. Saya akan tanya ustaz saya dulu sebelum membuat keputusan membayar zakat gaji.	1	2	3	4	5

	Sangat Tidak Setuju			Sangat Setuju	
18. Zakat gaji sepatutnya telah lama dikuatkuasakan.	1	2	3	4	5
19. Mereka yang layak tetapi tidak membayar zakat gaji bererti telah meninggalkan salah satu Rukun Islam.	1	2	3	4	5
20. Zakat gaji perlu dimasukkan dalam sukatan pelajaran di sekolah dan di universiti.	1	2	3	4	5
21. Lebih baik simpan lebihan wang gaji dan keluarkan zakat simpanan daripada membayar zakat gaji.	1	2	3	4	5
22. Saya rasa berhutang kepada tuhan jika tidak membayar zakat gaji.	1	2	3	4	5
23. Saya akan membayar zakat gaji apabila satu sistem yang baik mengenainya diwujudkan.	1	2	3	4	5
24. Pengiraan zakat gaji adalah mudah.	1	2	3	4	5

BAHAGIAN F.

Sila tandakan angka di bawah bersesuaian dengan pendapat anda. Tolong (*penting*) tandakan semua soalan dan bayangkan mengikut pemikiran tuan/puan jika soalan dirasai sukar untuk dijawab.

SOALAN: Bagi tujuan zakat gaji, berapa kerapkah anda terdedah kepada kaedah promosi berikut?

Kaedah Promosi	Tidak Pernah	Jarang- jarang	Kadang- kadang	Sering	Selalu
1. Akhbar	1	2	3	4	5
2. Television	1	2	3	4	5
3. Radio	1	2	3	4	5
4. Papan iklan	1	2	3	4	5
5. Majalah	1	2	3	4	5
6. Poster	1	2	3	4	5
7. Risalah Baitulmal	1	2	3	4	5
8. Ceramah Baitulmal	1	2	3	4	5
9. Surat peringatan Baitulmal	1	2	3	4	5
10. Hubungan secara langsung	1	2	3	4	5

BAHAGIAN G.

Sila tandakan angka atau petak yang difikirkan sesuai

1. Kegiatan anda dalam mana-mana pertubuhan Islam (bukan politik) yang berdaftar atau yang tidak berdaftar adalah:

Tidak aktif/pernah	Kurang aktif	Sederhana	Aktif	Sangat Aktif
1	2	3	4	5

2. Kekerapan anda menjadi salah seorang ahli jawatankuasa dalam mana-mana program agama?

Tidak Pernah	Jarang	Kadang-kadang	Sering	Selalu
1	2	3	4	5

3. Kekerapan anda mengikuti kelas/kuliah Fekah:

Tidak Pernah	Jarang	Kadang-kadang	Sering	Selalu
1	2	3	4	5

4. Kekerapan anda mengikuti kelas/kuliah Tauhid:

Tidak Pernah	Jarang	Kadang-kadang	Sering	Selalu
1	2	3	4	5

5. Kekerapan anda pergi mendengar ceramah agama?

Tidak Pernah	Jarang	Kadang-kadang	Sering	Selalu
1	2	3	4	5

6. Kekerapan anda membayar zakat terus kepada orang yang berhak?

Tidak Pernah	Jarang	Kadang-kadang	Sering	Selalu
1	2	3	4	5

7. Kekerapan anda menghubungi Baitulmal?

Tidak Pernah	Jarang	Kadang-kadang	Sering	Selalu
1	2	3	4	5

8. Kekerapan anda menonton rancangan TV yang berunsurkan agama:

Tidak Pernah	Jarang	Kadang-kadang	Sering	Selalu
1	2	3	4	5

9. Kekerapan anda mendengar rancangan radio yang berunsurkan agama:

Tidak Pernah	Jarang	Kadang-kadang	Sering	Selalu
1	2	3	4	5

10. Kekerapan anda mendengar kaset yang berunsurkan agama:

Tidak Pernah	Jarang	Kadang-kadang	Sering	Selalu
1	2	3	4	5

11. Kekerapan anda membaca buku-buku yang berunsurkan agama:

Tidak Pernah	Jarang	Kadang-kadang	Sering	Selalu
1	2	3	4	5

12. Apabila ada masalah tentang zakat kebiasaannya anda rujuk kepada:

Kawan-kawan	Imam masjid	Ustaz/ustazah	Amil yang dilantik	Jabatan Zakat
1	2	3	4	5

13. Kekerapan anda menyertai aktiviti masjid?

Tidak Pernah	Jarang	Kadang-kadang	Sering	Selalu
1	2	3	4	5

BAHAGIAN H.

Sila tandakan dalam petak bagi setiap soalan di bawah setakat yang anda tahu.

1. Fatwa zakat ke atas pendapatan gaji negeri Kedah adalah bertaqlidkan pendapat:
☐ Mazhab Shafie
☐ Mazhab Hanafi
☐ Mazhab Maliki
☐ Mazhab Hanbali
☐ TIDAK TAHU

2. Nisab bagi zakat ke atas pendapatan gaji bagi Negeri Kedah ialah sekitar:
☐ RM1,000 - RM2,000
☐ RM2,003 – RM3,000
☐ RM3,003 – RM4,000
☐ RM4,003 – RM5,000
☐ TIDAK TAHU

3. Menurut fatwa zakat gaji Negeri Kedah, zakat wajib dikeluarkan walaupun belum cukup haul (tempoh setahun).
☐ Ya ☐ Tidak ☐ TIDAK TAHU

4. Kaedah zakat gaji negeri Kedah adalah berasaskan :
☐ Bijirin
☐ Emas/Perak
☐ Kedua-duanya orang ramai boleh pilih salah satu
☐ TIDAK TAHU

5. Zakat gaji negeri Kedah bagi sesuatu tahun ditentukan selepas menolak perkara-perkara berikut:

- ☐ Keperluan asas diri dan keluarga
- ☐ Pelepasan isteri
- ☐ Pelepasan anak
- ☐ Sumbangan kepada ibubapa
- ☐ Pelepasan insurans nyawa dan KWSP
- ☐ Cukai-cukai kerajaan (tidak termasuk cukai pendapatan)
- ☐ Bayaran hutang RM3,600 setahun
- ☐ Lain-lain belanja tidak melebihi RM3,080
- ☐ TIDAK TAHU

6. Kadar zakat gaji ialah

- ☐ 2.5%
- ☐ 3.5%
- ☐ 5%
- ☐ TIDAK TAHU

7. Semua bayaran zakat merupakan rebet (potongan) kepada cukai pendapatan.

- ☐ Ya ☐ Tidak ☐ TIDAK TAHU

8. Fatwa zakat gaji telah diputuskan oleh:

- ☐ Pusat Islam
- ☐ Mufti negeri Kedah
- ☐ Jawatankuasa Fatwa negeri Kedah
- ☐ TIDAK TAHU

BAHAGIAN I - Demografi

1. Jantina

☐ Lelaki ☐ Wanita

2. Umur _____ tahun

3. Taraf Perkahwinan

☐ Kahwin ☐ Bujang (sila ke soalan 5)

4. Bilangan anak di bawah jagaan. _____ orang.

5. Bilangan ahli keluarga yang ditanggung. _____ orang (termasuk ibubapa, anak-anak dalam soalan 4, anak angkat dan sebagainya jika ada).

6. Adakah isteri/suami anda bekerja? _____ (Ya atau Tidak)

6. Pendapatan bulanan gaji kasar RM _____

7. Potongan cukai pendapatan sebulan

RM _____

11. Anda membayar zakat gaji (**Jika tidak berkaitan sila ke soalan 13**)

- ☐ tetapi pernah “miss” lebih daripada empat kali.
- ☐ tetapi pernah “miss” tiga atau empat kali.
- ☐ tetapi pernah “miss” sekali atau dua kali.
- ☐ setiap tahun, tidak pernah “miss” sekalipun

12. Adakah anda membuat potongan gaji bulanan bagi membayar zakat gaji?

- ☐ Ya
- ☐ Tidak

13. Adakah anda menuntut potongan cukai pendapatan kerana membayar zakat gaji?

- ☐ Ya
- ☐ Tidak

14. Adakah pejabat zakat terletak jauh dari tempat kerja anda?

- ☐ Ya
- ☐ Tidak

15. Adakah majikan anda menyediakan skim potongan gaji bagi tujuan zakat gaji?

- ☐ Ya
- ☐ Tidak

Sekian terima kasih. Semoga Allah membalas segala jasa baik tuan/puan. Mudah-mudahan Allah merahmati tuan/puan sekeluarga.

Wassalaam.

LAMPIRAN D
STATISTIK DESKRIPTIF

Frequencies - UNDG (D1-1 to D1- 6)

Statistics - D1-1

	N		Mean	Std. Deviation	Minimum	Maximum
	Valid	Missing				
undjelas	353	0	2.7904	1.2414	1.00	5.00
undcukup	353	0	2.7479	1.0826	1.00	5.00
liputan	353	0	2.6799	1.2868	1.00	5.00
hukum&denda	353	0	2.2946	1.2785	1.00	5.00
dendaringan	353	0	2.3428	1.1817	1.00	5.00

Frequency Table

undjelas - D1-2

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid sangat setuju	63	17.8	17.8	17.8
setuju	86	24.4	24.4	42.2
tidak pasti	107	30.3	30.3	72.5
tidak setuju	56	15.9	15.9	88.4
sangat tidak setuju	41	11.6	11.6	100.0
Total	353	100.0	100.0	

undcukup - D1-3

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid sangat tidak setuju	51	14.4	14.4	14.4
tidak setuju	88	24.9	24.9	39.4
tidak pasti	134	38.0	38.0	77.3
setuju	59	16.7	16.7	94.1
sangat setuju	21	5.9	5.9	100.0
Total	353	100.0	100.0	

liputan - D1-4

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid sangat setuju	79	22.4	22.4	22.4
setuju	90	25.5	25.5	47.9
tidak pasti	88	24.9	24.9	72.8
tidak setuju	57	16.1	16.1	89.0
sangat tidak setuju	39	11.0	11.0	100.0
Total	353	100.0	100.0	

hukum&denda - D1-5

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid sangat tidak setuju	131	37.1	37.1	37.1
tidak setuju	79	22.4	22.4	59.5
tidak pasti	79	22.4	22.4	81.9
setuju	36	10.2	10.2	92.1
sangat setuju	28	7.9	7.9	100.0
Total	353	100.0	100.0	

dendaringan - D1-6

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid sangat setuju	113	32.0	32.0	32.0
setuju	72	20.4	20.4	52.4
tidak pasti	129	36.5	36.5	89.0
tidak setuju	12	3.4	3.4	92.4
sangat tidak setuju	27	7.6	7.6	100.0
Total	353	100.0	100.0	

Frequencies - KUAT (D2-1 to D2-5)**Statistics - D2-1**

	N		Mean	Std. Deviation	Minimum	Maximum
	Valid	Missing				
periksajarang	353	0	1.5807	.9534	1.00	5.00
dapatkesan	353	0	1.7195	.9251	1.00	5.00
tidakdakwa	353	0	1.5212	.8727	1.00	5.00
mendenda	353	0	1.6799	1.0777	1.00	5.00

Frequency Table**periksajarang - D2 -2**

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid sangat setuju	230	65.2	65.2	65.2
setuju	69	19.5	19.5	84.7
tidak pasti	33	9.3	9.3	94.1
tidak setuju	14	4.0	4.0	98.0
sangat tidak setuju	7	2.0	2.0	100.0
Total	353	100.0	100.0	

dapatkesan - D2-3

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid sangat tidak setuju	192	54.4	54.4	54.4
tidak setuju	86	24.4	24.4	78.8
tidak pasti	61	17.3	17.3	96.0
setuju	10	2.8	2.8	98.9
sangat setuju	4	1.1	1.1	100.0
Total	353	100.0	100.0	

tidakdakwa - D2-4

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid sangat setuju	230	65.2	65.2	65.2
setuju	84	23.8	23.8	89.0
tidak pasti	24	6.8	6.8	95.8
tidak setuju	8	2.3	2.3	98.0
sangat tidak setuju	7	2.0	2.0	100.0
Total	353	100.0	100.0	

mendenda - D2-5

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid sangat tidak setuju	222	62.9	62.9	62.9
tidak setuju	66	18.7	18.7	81.6
tidak pasti	34	9.6	9.6	91.2
setuju	18	5.1	5.1	96.3
sangat setuju	13	3.7	3.7	100.0
Total	353	100.0	100.0	

Frequencies - SAMA (D3-1 TO D3-6)**Statistics - D3 -1**

	N		Mean	Std. Deviation	Minimum	Maximum
	Valid	Missing				
tidakurus&pro sedur	353	0	3.0907	1.2050	1.00	5.00
merungut	353	0	2.7875	1.1445	1.00	5.00
sesuaiagama	353	0	3.0255	.9486	1.00	5.00
agihadilsaksa ma	353	0	3.0368	1.0425	1.00	5.00
dapatzakat	353	0	3.1218	1.0789	1.00	5.00

Frequency Table

tidakurus&prosedur - D3-2

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid sangat setuju	48	13.6	13.6	13.6
setuju	43	12.2	12.2	25.8
tidak pasti	145	41.1	41.1	66.9
tidak setuju	63	17.8	17.8	84.7
sangat tidak setuju	54	15.3	15.3	100.0
Total	353	100.0	100.0	

merungut - D3-3

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid sangat setuju	62	17.6	17.6	17.6
setuju	57	16.1	16.1	33.7
tidak pasti	161	45.6	45.6	79.3
tidak setuju	40	11.3	11.3	90.7
sangat tidak setuju	33	9.3	9.3	100.0
Total	353	100.0	100.0	

sesuaiagama - D3-4

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid sangat tidak setuju	31	8.8	8.8	8.8
tidak setuju	41	11.6	11.6	20.4
tidak pasti	189	53.5	53.5	73.9
setuju	72	20.4	20.4	94.3
sangat setuju	20	5.7	5.7	100.0
Total	353	100.0	100.0	

agihadilsaksama - D3-5

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid sangat tidak setuju	36	10.2	10.2	10.2
tidak setuju	53	15.0	15.0	25.2
tidak pasti	150	42.5	42.5	67.7
setuju	90	25.5	25.5	93.2
sangat setuju	24	6.8	6.8	100.0
Total	353	100.0	100.0	

dapatzakat - D3-6

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid sangat tidak setuju	27	7.6	7.6	7.6
tidak setuju	65	18.4	18.4	26.1
tidak pasti	139	39.4	39.4	65.4
setuju	82	23.2	23.2	88.7
sangat setuju	40	11.3	11.3	100.0
Total	353	100.0	100.0	

Frequencies - KUAL (D4-1 TO D4-11)

Statistics - D4-1

	N		Mean	Std. Deviation	Minimum	Maximum
	Valid	Missing				
peralatan	353	0	3.9915	1.1493	1.00	7.00
penampilan	353	0	4.5411	1.2609	1.00	7.00
bergantung harap	353	0	4.1955	1.2311	1.00	7.00
berkebolehan	353	0	4.4051	1.2670	1.00	7.00
Bertindak	353	0	3.7224	1.3216	1.00	7.00
kebolehpercaya	353	0	4.6714	1.3588	1.00	7.00
hubungi	353	0	4.5439	1.4158	1.00	7.00
sopansantun	353	0	5.0595	1.3161	1.00	7.00
kehendakpelanggan	353	0	4.5949	1.3828	1.00	7.00
komunikasi	353	0	4.7592	1.4948	1.00	7.00

Frequency Table

peralatan - D4-2

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid lama	8	2.3	2.3	2.3
2	20	5.7	5.7	7.9
3	78	22.1	22.1	30.0
4	147	41.6	41.6	71.7
5	70	19.8	19.8	91.5
6	21	5.9	5.9	97.5
baru	9	2.5	2.5	100.0
Total	353	100.0	100.0	

penampilan - D4-3

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid buruk	6	1.7	1.7	1.7
2	12	3.4	3.4	5.1
3	41	11.6	11.6	16.7
4	125	35.4	35.4	52.1
5	82	23.2	23.2	75.4
6	69	19.5	19.5	94.9
baik	18	5.1	5.1	100.0
Total	353	100.0	100.0	

bergantung harap - D4-4

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid sangat tidak boleh	9	2.5	2.5	2.5
2	19	5.4	5.4	7.9
3	63	17.8	17.8	25.8
4	122	34.6	34.6	60.3
5	91	25.8	25.8	86.1
6	41	11.6	11.6	97.7
sangat boleh	8	2.3	2.3	100.0
Total	353	100.0	100.0	

berkebolehan - D4-5

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Tidak berkebolehan	6	1.7	1.7	1.7
2	20	5.7	5.7	7.4
3	49	13.9	13.9	21.2
4	110	31.2	31.2	52.4
5	99	28.0	28.0	80.5
6	56	15.9	15.9	96.3
berkebolehan	13	3.7	3.7	100.0
Total	353	100.0	100.0	

Bertindak - D4-6

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid lambat	21	5.9	5.9	5.9
2	44	12.5	12.5	18.4
3	73	20.7	20.7	39.1
4	123	34.8	34.8	73.9
5	63	17.8	17.8	91.8
6	24	6.8	6.8	98.6
cepat	5	1.4	1.4	100.0
Total	353	100.0	100.0	

kebolehpercayai - D4-7

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	lama	6	1.7	1.7	1.7
	2	16	4.5	4.5	6.2
	3	37	10.5	10.5	16.7
	4	105	29.7	29.7	46.5
	5	84	23.8	23.8	70.3
	6	75	21.2	21.2	91.5
	boleh	30	8.5	8.5	100.0
	Total	353	100.0	100.0	

hubungi - D4-8

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	sukar	10	2.8	2.8	2.8
	2	21	5.9	5.9	8.8
	3	35	9.9	9.9	18.7
	4	110	31.2	31.2	49.9
	5	84	23.8	23.8	73.7
	6	64	18.1	18.1	91.8
	mudah	29	8.2	8.2	100.0
	Total	353	100.0	100.0	

sopansantun - D4-9

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	tidak bersopansantun	4	1.1	1.1	1.1
	2	8	2.3	2.3	3.4
	3	17	4.8	4.8	8.2
	4	102	28.9	28.9	37.1
	5	79	22.4	22.4	59.5
	6	89	25.2	25.2	84.7
	bersopansantun	54	15.3	15.3	100.0
	Total	353	100.0	100.0	

kehendakpelanggan - D4-10

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	tidak memahami	5	1.4	1.4	1.4
	2	25	7.1	7.1	8.5
	3	33	9.3	9.3	17.8
	4	110	31.2	31.2	49.0
	5	80	22.7	22.7	71.7
	6	72	20.4	20.4	92.1
	memahami	28	7.9	7.9	100.0
	Total	353	100.0	100.0	

komunikasi - D4-11

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid tiada komunikasi	7	2.0	2.0	2.0
2	23	6.5	6.5	8.5
3	26	7.4	7.4	15.9
4	112	31.7	31.7	47.6
5	57	16.1	16.1	63.7
6	80	22.7	22.7	86.4
ada komunikasi	48	13.6	13.6	100.0
Total	353	100.0	100.0	

Frequencies - SIKAP (D5-1 TO D5-25)

Statistics - D5-1

	N		Mean	Std. Deviation	Minimum	Maximum
	Valid	Missing				
mesti bayar1	353	0	4.6912	.8484	1.00	5.00
gembira bayar2	353	0	4.6516	.8663	1.00	5.00
zakat wajib3	353	0	4.6799	.8575	1.00	5.00
tidak sesuai4	353	0	2.8215	1.3333	1.00	5.00
taksiran keliru5	353	0	2.9377	1.3554	1.00	5.00
membersihkan 6	353	0	4.6147	.9256	1.00	5.00
tetap membayar7	353	0	4.1898	1.1460	1.00	5.00
kenakan tindakan8	353	0	2.9377	1.5231	1.00	5.00
redha9	353	0	3.9802	1.4527	1.00	5.00
bila sem ulama setuju11	353	0	3.6487	1.4346	1.00	5.00
beritahu orang12	353	0	3.6884	1.1403	1.00	5.00
sesuai13	353	0	4.1530	1.1843	1.00	5.00
susah laksana14	353	0	2.5864	1.4671	1.00	5.00
kaji semula15	353	0	2.3654	1.4221	1.00	5.00
mengelirukan16	353	0	2.4079	1.3434	1.00	5.00
seragam hukum17	353	0	4.4618	1.0221	1.00	5.00
tanya ustaz dulu18	353	0	2.5156	1.4657	1.00	5.00
lama dikuatkuasakan19	353	0	4.2890	1.1562	1.00	5.00
meninggalkan rukun20	353	0	4.1785	1.2081	1.00	5.00
sukatan pelajaran21	353	0	4.1615	1.1304	1.00	5.00
baik bayar zakat wang simpan22	353	0	3.0963	1.4069	1.00	5.00
hutang pada tuhan23	353	0	4.2153	1.1697	1.00	5.00
tunggu sistem yang baik24	353	0	2.4504	1.5257	1.00	5.00
kiraan adalah mudah25	353	0	3.7819	1.1607	1.00	5.00

Frequency Table

mesti bayar1 - D5-2

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid sangat tidak setuju	10	2.8	2.8	2.8
tidak setuju	5	1.4	1.4	4.2
tidak pasti	14	4.0	4.0	8.2
setuju	26	7.4	7.4	15.6
sangat setuju	298	84.4	84.4	100.0
Total	353	100.0	100.0	

gembira bayar2 - D5-3

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid sangat tidak setuju	9	2.5	2.5	2.5
tidak setuju	6	1.7	1.7	4.2
tidak pasti	20	5.7	5.7	9.9
setuju	29	8.2	8.2	18.1
sangat setuju	289	81.9	81.9	100.0
Total	353	100.0	100.0	

zakat wajib3 - D5-4

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid sangat tidak setuju	10	2.8	2.8	2.8
tidak setuju	5	1.4	1.4	4.2
tidak pasti	16	4.5	4.5	8.8
setuju	26	7.4	7.4	16.1
sangat setuju	296	83.9	83.9	100.0
Total	353	100.0	100.0	

tidak sesuai4 - D5-5

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid sangat setuju	77	21.8	21.8	21.8
setuju	64	18.1	18.1	39.9
tidak pasti	112	31.7	31.7	71.7
tidak setuju	45	12.7	12.7	84.4
sangat tidak setuju	55	15.6	15.6	100.0
Total	353	100.0	100.0	

taksiran keliru5 - D5-6

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid sangat setuju	69	19.5	19.5	19.5
setuju	72	20.4	20.4	39.9
tidak pasti	80	22.7	22.7	62.6
tidak setuju	76	21.5	21.5	84.1
sangat tidak setuju	56	15.9	15.9	100.0
Total	353	100.0	100.0	

membersihkan6 - D5-7

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid sangat tidak setuju	12	3.4	3.4	3.4
tidak setuju	6	1.7	1.7	5.1
tidak pasti	19	5.4	5.4	10.5
setuju	32	9.1	9.1	19.5
sangat setuju	284	80.5	80.5	100.0
Total	353	100.0	100.0	

tetap membayar7 - D5-8

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid sangat tidak setuju	22	6.2	6.2	6.2
tidak setuju	10	2.8	2.8	9.1
tidak pasti	42	11.9	11.9	21.0
setuju	84	23.8	23.8	44.8
sangat setuju	195	55.2	55.2	100.0
Total	353	100.0	100.0	

kenakan tindakan8 - D5-9

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid sangat tidak setuju	101	28.6	28.6	28.6
tidak setuju	36	10.2	10.2	38.8
tidak pasti	81	22.9	22.9	61.8
setuju	54	15.3	15.3	77.1
sangat setuju	81	22.9	22.9	100.0
Total	353	100.0	100.0	

redha9 - D5-10

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid sangat tidak setuju	50	14.2	14.2	14.2
tidak setuju	16	4.5	4.5	18.7
tidak pasti	27	7.6	7.6	26.3
setuju	58	16.4	16.4	42.8
sangat setuju	202	57.2	57.2	100.0
Total	353	100.0	100.0	

bila sem ulama setuju10 - D5-11

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid sangat setuju	50	14.2	14.2	14.2
setuju	26	7.4	7.4	21.5
tidak pasti	68	19.3	19.3	40.8
tidak setuju	63	17.8	17.8	58.6
sangat tidak setuju	146	41.4	41.4	100.0
Total	353	100.0	100.0	

beritahu orang11 - D5-12

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid sangat tidak setuju	22	6.2	6.2	6.2
tidak setuju	19	5.4	5.4	11.6
tidak pasti	112	31.7	31.7	43.3
setuju	94	26.6	26.6	70.0
sangat setuju	106	30.0	30.0	100.0
Total	353	100.0	100.0	

sesuai12 - D5-13

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid sangat tidak setuju	23	6.5	6.5	6.5
tidak setuju	13	3.7	3.7	10.2
tidak pasti	47	13.3	13.3	23.5
setuju	74	21.0	21.0	44.5
sangat setuju	196	55.5	55.5	100.0
Total	353	100.0	100.0	

susah laksana13 - D5-14

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid sangat setuju	121	34.3	34.3	34.3
setuju	65	18.4	18.4	52.7
tidak pasti	60	17.0	17.0	69.7
tidak setuju	53	15.0	15.0	84.7
sangat tidak setuju	54	15.3	15.3	100.0
Total	353	100.0	100.0	

kaji semula14 - D5-15

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid sangat setuju	141	39.9	39.9	39.9
setuju	68	19.3	19.3	59.2
tidak pasti	66	18.7	18.7	77.9
tidak setuju	30	8.5	8.5	86.4
sangat tidak setuju	48	13.6	13.6	100.0
Total	353	100.0	100.0	

mengelirukan15 - D5-16

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid sangat setuju	125	35.4	35.4	35.4
setuju	69	19.5	19.5	55.0
tidak pasti	89	25.2	25.2	80.2
tidak setuju	30	8.5	8.5	88.7
sangat tidak setuju	40	11.3	11.3	100.0
Total	353	100.0	100.0	

seragam hukum16 - D5-17

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid sangat tidak setuju	15	4.2	4.2	4.2
tidak setuju	8	2.3	2.3	6.5
tidak pasti	26	7.4	7.4	13.9
setuju	54	15.3	15.3	29.2
sangat setuju	250	70.8	70.8	100.0
Total	353	100.0	100.0	

tanya ustaz dulu17 - D5-18

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid sangat setuju	120	34.0	34.0	34.0
setuju	84	23.8	23.8	57.8
tidak pasti	57	16.1	16.1	73.9
tidak setuju	31	8.8	8.8	82.7
sangat tidak setuju	61	17.3	17.3	100.0
Total	353	100.0	100.0	

lama dikuatkuasakan18 - D5-19

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid sangat tidak setuju	23	6.5	6.5	6.5
tidak setuju	10	2.8	2.8	9.3
tidak pasti	31	8.8	8.8	18.1
setuju	67	19.0	19.0	37.1
sangat setuju	222	62.9	62.9	100.0
Total	353	100.0	100.0	

meninggalkan rukun19 - D5-20

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid sangat tidak setuju	25	7.1	7.1	7.1
tidak setuju	9	2.5	2.5	9.6
tidak pasti	54	15.3	15.3	24.9
setuju	55	15.6	15.6	40.5
sangat setuju	210	59.5	59.5	100.0
Total	353	100.0	100.0	

sukatan pelajaran20 - D5-21

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid sangat tidak setuju	19	5.4	5.4	5.4
tidak setuju	11	3.1	3.1	8.5
tidak pasti	54	15.3	15.3	23.8
setuju	79	22.4	22.4	46.2
sangat setuju	190	53.8	53.8	100.0
Total	353	100.0	100.0	

baik bayar zakat wang simpan21 - D5-22

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid sangat setuju	65	18.4	18.4	18.4
setuju	56	15.9	15.9	34.3
tidak pasti	94	26.6	26.6	60.9
tidak setuju	56	15.9	15.9	76.8
sangat tidak setuju	82	23.2	23.2	100.0
Total	353	100.0	100.0	

hutang pada tuhan22 - D5-23

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid sangat tidak setuju	24	6.8	6.8	6.8
tidak setuju	7	2.0	2.0	8.8
tidak pasti	46	13.0	13.0	21.8
setuju	68	19.3	19.3	41.1
sangat setuju	208	58.9	58.9	100.0
Total	353	100.0	100.0	

tunggu sistem yang baik23 - D5-24

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid sangat setuju	150	42.5	42.5	42.5
setuju	51	14.4	14.4	56.9
tidak pasti	54	15.3	15.3	72.2
tidak setuju	39	11.0	11.0	83.3
sangat tidak setuju	59	16.7	16.7	100.0
Total	353	100.0	100.0	

kiraan adalah mudah24 - D5-25

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid sangat tidak setuju	22	6.2	6.2	6.2
tidak setuju	22	6.2	6.2	12.5
tidak pasti	86	24.4	24.4	36.8
setuju	104	29.5	29.5	66.3
sangat setuju	119	33.7	33.7	100.0
Total	353	100.0	100.0	

Frequencies - DEDAH (D6-1 TO D6-11)

Statistics - D6-1

	N		Mean	Std. Deviation	Minimum	Maximum
	Valid	Missing				
Akhbar	353	0	2.1218	.8915	1.00	5.00
Television	353	0	2.0283	.9166	1.00	5.00
Radio	353	0	1.9292	.8713	1.00	5.00
Papan iklan	353	0	1.8442	.8056	1.00	5.00
Majalah	353	0	1.8527	.8366	1.00	5.00
Poster	353	0	1.8612	.8858	1.00	5.00
Risalah	353	0	2.3598	1.0103	1.00	5.00
Ceramah	353	0	1.8782	.9197	1.00	5.00
Surat ingatan	353	0	1.5552	.8069	1.00	5.00
Hubungan langsung	353	0	1.7904	.9022	1.00	5.00

Frequency Table

Akhbar - D6-2

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid tidak pernah	97	27.5	27.5	27.5
jarang-jarang	134	38.0	38.0	65.4
kadang-kadang	110	31.2	31.2	96.6
sering	6	1.7	1.7	98.3
selalu	6	1.7	1.7	100.0
Total	353	100.0	100.0	

Television - D6-3

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid tidak pernah	114	32.3	32.3	32.3
jarang-jarang	137	38.8	38.8	71.1
kadang-kadang	87	24.6	24.6	95.8
sering	8	2.3	2.3	98.0
selalu	7	2.0	2.0	100.0
Total	353	100.0	100.0	

Radio - D6-4

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid tidak pernah	126	35.7	35.7	35.7
jarang-jarang	142	40.2	40.2	75.9
kadang-kadang	74	21.0	21.0	96.9
sering	6	1.7	1.7	98.6
selalu	5	1.4	1.4	100.0
Total	353	100.0	100.0	

Papan iklan - D6-5

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid tidak pernah	133	37.7	37.7	37.7
jarang-jarang	153	43.3	43.3	81.0
kadang-kadang	58	16.4	16.4	97.5
sering	7	2.0	2.0	99.4
selalu	2	.6	.6	100.0
Total	353	100.0	100.0	

Majalah - D6-6

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid tidak pernah	140	39.7	39.7	39.7
jarang-jarang	136	38.5	38.5	78.2
kadang-kadang	68	19.3	19.3	97.5
sering	7	2.0	2.0	99.4
selalu	2	.6	.6	100.0
Total	353	100.0	100.0	

Poster - D6-7

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid tidak pernah	144	40.8	40.8	40.8
jarang-jarang	132	37.4	37.4	78.2
kadang-kadang	63	17.8	17.8	96.0
sering	10	2.8	2.8	98.9
selalu	4	1.1	1.1	100.0
Total	353	100.0	100.0	

Risalah - D6-8

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid tidak pernah	84	23.8	23.8	23.8
jarang-jarang	104	29.5	29.5	53.3
kadang-kadang	128	36.3	36.3	89.5
sering	28	7.9	7.9	97.5
selalu	9	2.5	2.5	100.0
Total	353	100.0	100.0	

Ceramah - D6-9

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid tidak pernah	148	41.9	41.9	41.9
jarang-jarang	122	34.6	34.6	76.5
kadang-kadang	64	18.1	18.1	94.6
sering	16	4.5	4.5	99.2
selalu	3	.8	.8	100.0
Total	353	100.0	100.0	

Surat ingatan - D6-10

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid tidak pernah	214	60.6	60.6	60.6
jarang-jarang	94	26.6	26.6	87.3
kadang-kadang	35	9.9	9.9	97.2
sering	8	2.3	2.3	99.4
selalu	2	.6	.6	100.0
Total	353	100.0	100.0	

Hubungan langsung - D6-11

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid tidak pernah	169	47.9	47.9	47.9
jarang-jarang	105	29.7	29.7	77.6
kadang-kadang	66	18.7	18.7	96.3
sering	10	2.8	2.8	99.2
selalu	3	.8	.8	100.0
Total	353	100.0	100.0	

Frequencies - AGA (D7-1 TO D7-14)

Statistics - D7-1

	N		Mean	Std. Deviation	Minimum	Maximum
	Valid	Missing				
Kegiatan agama	353	0	2.17	.93	1	4
ahli jawatankuasa	353	0	2.25	1.05	1	5
kuliah fekah	353	0	3.18	.95	1	5
kelas tauhid	353	0	3.10	.94	1	5
ceramah agama	353	0	3.47	.90	1	5
bayar terus	353	0	3.33	1.39	1	5
pergi pejabat baitulmal	353	0	1.63	.87	1	5
tonton Tv unsur agama	353	0	4.01	.85	1	5
dengar radio unsur agama	353	0	3.83	.93	1	5
kaset agama	353	0	3.63	.91	1	5
baca buku agama	353	0	3.93	.80	2	5
bila menghadapi masalah zakat	353	0	2.95	.96	1	5
aktiviti masjid	353	0	3.18	.97	1	5

Frequency Table

Kegiatan agama - D7-2

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Tidak aktif/pernah	108	30.6	30.6	30.6
Kurang aktif	97	27.5	27.5	58.1
Sederhana	128	36.3	36.3	94.3
Aktif	20	5.7	5.7	100.0
Total	353	100.0	100.0	

ahli jawatankuasa - D7-3

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Tidak pernah	105	29.7	29.7	29.7
Jarang	103	29.2	29.2	58.9
Kadang-kadang	107	30.3	30.3	89.2
Serng	29	8.2	8.2	97.5
Selalu	9	2.5	2.5	100.0
Total	353	100.0	100.0	

kuliah fekah - D7-4

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Tidak pernah	10	2.8	2.8	2.8
	Jarang	75	21.2	21.2	24.1
	Kadang-kadang	140	39.7	39.7	63.7
	Serng	99	28.0	28.0	91.8
	Selalu	29	8.2	8.2	100.0
	Total	353	100.0	100.0	

kelas tauhid - D7-5

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Tidak pernah	12	3.4	3.4	3.4
	Jarang	76	21.5	21.5	24.9
	Kadang-kadang	157	44.5	44.5	69.4
	Serng	80	22.7	22.7	92.1
	Selalu	28	7.9	7.9	100.0
	Total	353	100.0	100.0	

ceramah agama - D7-6

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Tidak pernah	4	1.1	1.1	1.1
	Jarang	38	10.8	10.8	11.9
	Kadang-kadang	148	41.9	41.9	53.8
	Serng	115	32.6	32.6	86.4
	Selalu	48	13.6	13.6	100.0
	Total	353	100.0	100.0	

bayar terus - D7-7

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Tidak pernah	57	16.1	16.1	16.1
	Jarang	41	11.6	11.6	27.8
	Kadang-kadang	72	20.4	20.4	48.2
	Serng	93	26.3	26.3	74.5
	Selalu	90	25.5	25.5	100.0
	Total	353	100.0	100.0	

pergi pejabat baitulmal - D7-8

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Tidak pernah	207	58.6	58.6	58.6
Jarang	84	23.8	23.8	82.4
Kadang-kadang	53	15.0	15.0	97.5
Serng	5	1.4	1.4	98.9
Selalu	4	1.1	1.1	100.0
Total	353	100.0	100.0	

tonton Tv unsur agama - D7-9

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Tidak pernah	3	.8	.8	.8
Jarang	9	2.5	2.5	3.4
Kadang-kadang	80	22.7	22.7	26.1
Serng	152	43.1	43.1	69.1
Selalu	109	30.9	30.9	100.0
Total	353	100.0	100.0	

dengar radio unsur agama - D7-10

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Tidak pernah	5	1.4	1.4	1.4
Jarang	17	4.8	4.8	6.2
Kadang-kadang	107	30.3	30.3	36.5
Serng	129	36.5	36.5	73.1
Selalu	95	26.9	26.9	100.0
Total	353	100.0	100.0	

kaset agama - D7-11

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Tidak pernah	4	1.1	1.1	1.1
Jarang	23	6.5	6.5	7.6
Kadang-kadang	144	40.8	40.8	48.4
Serng	111	31.4	31.4	79.9
Selalu	71	20.1	20.1	100.0
Total	353	100.0	100.0	

baca buku agama - D7-12

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Jarang	10	2.8	2.8	2.8
Kadang-kadang	98	27.8	27.8	30.6
Serng	153	43.3	43.3	73.9
Selalu	92	26.1	26.1	100.0
Total	353	100.0	100.0	

bila menghadapi masalah zakat - D7-13

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid kawan-kawan	43	12.2	12.2	12.2
Imam masjid	9	2.5	2.5	14.7
Ustaz/ustazah	259	73.4	73.4	88.1
Amil yang dilantik	8	2.3	2.3	90.4
Jabatan zakat Kedah	34	9.6	9.6	100.0
Total	353	100.0	100.0	

aktiviti masjid - D7-14

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Tidak pernah	13	3.7	3.7	3.7
Jarang	63	17.8	17.8	21.5
Kadang-kadang	160	45.3	45.3	66.9
Serng	80	22.7	22.7	89.5
Selalu	37	10.5	10.5	100.0
Total	353	100.0	100.0	

Frequencies - ILMU (D8-1 TO D8-9)**Statistics - D8-1**

	N		Mean	Std. Deviation	Minimum	Maximum
	Valid	Missing				
mazhab	353	0	7.365E-02	.2616	.00	1.00
nisab	353	0	.1728	.3786	.00	1.00
haul	353	0	.1700	.3761	.00	1.00
kaedah	353	0	.2946	.4565	.00	1.00
potongan	353	0	1.1218	1.2588	.00	5.00
kadar	353	0	.7932	.4056	.00	1.00
rebet	353	0	.7337	.4426	.00	1.00
fatwa	353	0	.5014	.5007	.00	1.00

Frequency Table

mazhab - D8-2

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	.00	327	92.6	92.6	92.6
	1.00	26	7.4	7.4	100.0
	Total	353	100.0	100.0	

nisab - D8-3

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	.00	292	82.7	82.7	82.7
	1.00	61	17.3	17.3	100.0
	Total	353	100.0	100.0	

haul - D8-4

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	.00	293	83.0	83.0	83.0
	1.00	60	17.0	17.0	100.0
	Total	353	100.0	100.0	

kaedah - D8-5

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	.00	249	70.5	70.5	70.5
	1.00	104	29.5	29.5	100.0
	Total	353	100.0	100.0	

potongan - D8-6

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	.00	143	40.5	40.5	40.5
	1.00	103	29.2	29.2	69.7
	2.00	57	16.1	16.1	85.8
	3.00	30	8.5	8.5	94.3
	4.00	11	3.1	3.1	97.5
	5.00	9	2.5	2.5	100.0
	Total	353	100.0	100.0	

kadar - D8-7

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	.00	73	20.7	20.7	20.7
	1.00	280	79.3	79.3	100.0
	Total	353	100.0	100.0	

rebet - D8-8

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	.00	94	26.6	26.6	26.6
	1.00	259	73.4	73.4	100.0
	Total	353	100.0	100.0	

fatwa - D8-9

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	.00	176	49.9	49.9	49.9
	1.00	177	50.1	50.1	100.0
	Total	353	100.0	100.0	